

به شکردنی میرات

پوونکردنه وهی

(قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)

(للشيخ معروف النودهی)

له م هۆنراوه یه دا (فرائض المنهج) به درێژی پوون کراوه ته وه

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هه رته لی

چاپی یه که م

له سه ر نه رگی کتیبخانه ی حاجی قادری کوی له هه ولێر، چاپ کراوه

پیتچینین و کۆمپوتنه رو ریکستنی: صادق وسو خوشنار

به شکردنی میرات

پوونکردنه وهی

(قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)

(للشيخ معروف النودهی)

له م هؤنراوه یه دا (فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ) به دریژی پوون کراوته وه

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هه رته لی

چاپی یه که م

په — هزان - ۱۴۲۲ ی کۆچی

سه رماوه ز - ۲۷۰۱ ی کوردی

کانوونی یه که م - ۲۰۰۱ ی زایینی

هَذِهِ مِائَةُ مِائَةٍ مِنْ مَنْ مَنْ مَنْ عَلَى عَبْدِهِ الرَّقِيقِ
نَعَمْ نَعَمْ نَعَمْ مَنْ نَعَمْ مَنْ لَا نَعَمْ إِلَّا نَعْمُهُ مِنَ الْجَلِيلِ وَالْدَّقِيقِ

پیشکش: به ئەو مامۆستا بەڕێزانی میراتگری پیغمبەرنو ﷺ بەو فهقی
پێزدارانی مه لائیکه ی خوا بالی خۆیانیاں بۆ داده نین، مال و خزم و کەسی
خۆیان به جی هێشتوو، شار به شارو دۆلاو دۆل دهگه پین و له کاروانی (جهاد)
بهرده وامن تا له سهنگه ری زانستی ئایینیدا دژ به نه زانی و نه خوینده واری و سته م
ده و هستن، به پووناکی شه ریعه تی خواو پیغمبەر ﷺ تاریکی سته می یاسای
ده سترکد ده ره ویننه وه، خه لکی له به ندایه تی به نده رزگار ده کهن و بۆ
به ندایه تی خوا ی گه وره پینموونیمان ده کهن...

دانراوهکانی تری دانه:

- ۱- هۆنراوه ی ئیمان و ئیسلام
- ۲- عه قیده ی ئیسلامی
- ۳- پوونکردنه وه ی (العقیده الطحاویة)
- ۴- پوونکردنه وه ی (الأربعین النوایة)
- ۵- پۆژی پرشنگذار: پوونکردنه وه ی (متن فتح القریب)
- ۶- چه ند گولێک له گولزاری ئیسلام
- ۷- پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ) پوونکردنه وه ی (منهاج الطالبین)

ناوی کتاب: به شکردنی میرات روونکردنه وه ی (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَانِضِ)

ناوی دانه: عبدالله عبدالعزیز هه رته لی

چاپ: یه که م ۲۰۰۱

پیتچین: کۆمپیوتەر بلند / هه ولیر به رامبه ر په روهرده ی گشتی، ٢٢٢٩٤٢٩، صادق وسو خوشناو

چاپخانه: وه زاره تی رۆشنیری هه ولیر

ژماره ی چاپکراو: ٤٠٠٠ دانه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.
 ئەى موسولمانى پێژدار -ههروهك ئاشكرايه- زانستى بهشكردنى میرات یه كێكه لهو
 زانسته گرنگانهى له قورئانى پیرۆزو هه دیسو (إجماع) ى زاناىانى ئیسلام وه رگیرون،
 به تایبه تیش پیغه مبه ر ﴿ زۆر بایه خى به زانستى میرات بهشكردن داوهو،
 (صحابه) كانیشى هان داون بو فیربوونى ئەو زانستهو به زانستىكى زۆر گرنكى داناوهو،
 دهفه رموى: ﴿الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ أَوْ
 فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ﴾ صححه الحاکم، زانستى زۆر پيوست سى زانستن ئەوهى تر زیده
 زانستىكه: پوونکردنه وهى قورئانى پیرۆز، پوونکردنه وهى هه دیسى پیغه مبه ر ﴿،
 فیربوونى میرات بهشكردنىكى دادپه روه رانه.

ئینجا له لای ماموستاو فه قى پێژداره كانى كوردستان (فَرَائِضُ شَرْحِ الْمَنْهَجِ) له گشت
 كتیبه كانى تر زیاتر په سندن كرابوو، بۆیى زانای به ناوبانگ (الشیخ معروف النوده هی)
 ئەو به شهى (فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ) ى كردۆته هۆنراوه یه كى زۆر خوشو ئاسانو، ناوى ناوه:
 (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)، ئینجا هه ر به خۆیشى (شَرْح) ى ئەو هۆنراوهى
 كردوهو، ناوى ناوه: (كَشْفُ الْغَامِضِ شَرْحُ قَطْرِ الْعَارِضِ). خواى گه و ره پاداشتى
 چاكه ى بداته وه، آمین.

جا له به ر ئەوهى ئەم هۆنراوه یه زۆر به سوودهو له به ر كردنیشى زۆر ئاسانهو، زۆریشم
 پى خوش بوو: فه قى یه كانى كورد -وهكو من- سوود لهو هۆنراوه یه وه ر بگرن، ناوى
 خوام لى هیناو، هۆنراوه كه م به زمانى شیرنى كوردی پوون كرده وهو، ناوم نا
 ﴿پوونکردنه وهى (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)﴾، جا بۆ ئەو پوونکردنه وه یه
 سوودم لهم سه رچاوانه وه رگرتوه.

یه كه م: (كَشْفُ الْغَامِضِ) كه (شَرْح) ى هۆنراوه یه كه و دانراوى دانهره. **دووهم:** (شَرْحِ
 الْمَنْهَجِ مَعَ حَاشِيَةِ الْبُجَيْرِمِيِّ). **سێیه م:** (تُحْفَةُ الْمُحْتَاجِ شَرْحُ الْمَنْهَجِ مَعَ حَاشِيَةِ
 الشَّرَوَانِيِّ). **چوارهم:** (نَهَايَةُ الْمُحْتَاجِ شَرْحُ الْمَنْهَجِ). **پینجه م:** (مُعْنَى الْمُحْتَاجِ).
شه شه م: (شَرْحِ الرَّحِيَّةِ مَعَ حَاشِيَةِ الْبَقْرِيِّ)و، چه ند سه رچاوه یه كى تریش كه له شوینی
 خۆیاندا ناویان گوتراوه.

جا ئەى مامۇستاي پۈزدارو ئەى فەقىي گرانقەدر ئەگەر لە شوئىنكى ئەو پوونكردنه وهىه گومانە هەبوو، يان پەخنە هەبوو، بگەپۆه سەر ئەو سەرچاوانەى ناوم هيناون، جا ئەگەر بينيت هەلەم كردوه، تكات لى دەكەم: هەلەكەم راست بگەوهو تكاى لىبوردن بۆ منو بۆ خۆت لە خواى گەوره بگە، چونكە من دان بهوه دائەهينم كە من سواری ئەم مهيدانه نيم، بهلام چونكە تا ئىستا نه مزانيوه بهو شيوهيه به زمانى كوردى ئەم هۆنراوهيه پوون كرابيتهوه، بۆيى به پيوستم زانى به خۆم ئەم كارە ئەنجام بدەم، بهلام لهوه پەخنەم لى مەگرە كە دەبينى: زۆر جار واتەى ووشەكانم نهگوتووه، بهلكو مه بهستهكەم به كورتى پوون كردۆتهوه؟ چونكە بۆ كورتى و ئاسانى وام كردوه.

ئىنجا لە دروستكردن و ساغكردنه وهى مهسهلهكاندا: ئەم نيشانەم (×) بۆ ليدانى ژمارەكان داناوهو، ئەمەشم (+) بۆ كۆكردنه وهى ژمارەكان داناوهو، ئەمەشم (÷) بۆ بهشكردنى ژمارەكان داناوه. ئيتەر لە خواى گەوره دەپاريتمهوه ئەم كارەم لى قبول بكاو بيكاتە پوونكردنه وهىهكى سوود بهخش بۆ گشت خويندەوارىك، به تاييه تيش بۆ مامۇستاو فەقىيهكانى كورد، آمين، وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَالْهَ وَصْحِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

عبدالله عبدالعزيز هەرتەلى

هەولير / كوردستان

﴿پينا سهيه كى كورتى (الشيخ معروف النودهى)﴾

ئەم به پريزه ناوى (محمد)ه، بهلام ناسراوه: به (شيخ معروف) كورپى (سيد مصطفى) كورپى (سيد احمد) له سهيه كانى (الحسينى) به رزنجيهو، له گوندى (نۆده)ى سەر به (چوارتا)ى ناوچهى (سليمانى) له باشورى كوردستان، له سالى (١١٦٦) ههزارو سهه دو شهست و شەشى كۆچى له دايك بووهو، له سالى (١٢٥٤) ههزارو دووسهه دو په نجاو چوارى كۆچى له شارى (سليمانى) وهفاتى كردوه، ئەم به پريزه باوكى (كاك احمدى شيخ)هو، چەند دانراوىكى ترى به نرخى ههيه له چەند زانستىكى جۆراو جۆردا، يەكێك له دانراوهكانى: هۆنراوهى (ئەحمەدى)يه: كە فەقىيهكان لە دواى (ختم) كردنى قورئانى پيرۆز دەخوين، ئيتەر ئەم به پريزه زۆر لهوه به ناوبانگترە: كە من به تهواوى ژياننامەى بنووسم، بۆيى دەست به پوونكردنه وهكەم دەكەم و دەلێم: ئەم به پريزه دەفەرموى:

قَالَ فَقِيرُ رَبِّهِ الرَّؤُفِ ١ مُحَمَّدُ الشَّهِيرُ بِالْمَعْرُوفِ
أَحْمَدُكَ اللَّهُمُّ مُؤْتِي الْحُكْمِ ٢ وَوَارِثَ الْخَلْقِ وَبَاعِثَ الرِّمَمِ
وَقَاسِمَ الثَّرَاتِ بَيْنَ أَهْلِهِ ٣ بِمُقْتَضَى حُكْمَتِهِ وَعَدْلِهِ
مُصْلِيًا عَلَى نَبِيِّكَ الَّذِي ٤ هَدَى إِلَى مَنْهَجِ دِينِكَ الشَّذِي
مَنْ حُسْنُهُ مُبَايِنُ الْخَلَائِقِ ٥ بِلَا مُمَاطِلٍ وَلَا مُوَافِقِ
بَلْ كُلُّ مَنْ شَاهَدَهُ بَعَيْنُهُ ٦ حُجِبَ عَنْ إِبْصَارِ كُلِّ حُسْنِهِ
مَنْ جَاءَ بِالْقُرْآنِ خَيْرَ مَا نَزَلَ ٧ وَمِلَّةٍ نَاسِخَةٍ كُلِّ الْمَلَلِ

(بسم الله الرحمن الرحيم) به ناوی خوای به خشنده و میهره بان ئەم هۆنراوه یه داده نهم
(قَالَ فَقِيرُ رَبِّهِ الرَّؤُفِ) بهنده ی پویست به پهروه ردگاره زۆر به پهحمه که ی خوی: که
ناوی (مُحَمَّدُ) ی کوری (مصطفی) یه و (الشَّهِيرُ بِالْمَعْرُوفِ) ناسراوه به (شیخ مه عروفي
نۆده هی) دهفه رموی: (أَحْمَدُكَ اللَّهُمُّ مُؤْتِي الْحُكْمِ) حه مدو شوکرت ده که م ئە ی ئە و
خودایه ی کار له جی یی دهده یه بهنده کانی خۆت (وَوَارِثَ الْخَلْقِ) ئە ی ئە و خودایه ی له
دوای نه مانی دروستکراوی خۆت هه ر ده مین ی و (وَبَاعِثَ الرِّمَمِ) ئیسقانه پزیوه کانیش
زیندوو ده که یته وه (وَقَاسِمَ الثَّرَاتِ بَيْنَ أَهْلِهِ) ئە ی دابه شکری میرات له نیوان
میراتگره کاندای (بِمُقْتَضَى حُكْمَتِهِ وَعَدْلِهِ) به گویره ی خواستراوی کار له جی یی و
دادپه روه ری خوی.

(مُصْلِيًا عَلَى نَبِيِّكَ الَّذِي) ئینجا له دوای حه مدو شوکر، سه لاوات و سه لام لی دهده م
له سه ر ئە و پیغه مبه ره ی تو: که (هَدَى إِلَى مَنْهَجِ دِينِكَ الشَّذِي) خه لکی شاره زا کردوه بو
رێگه ی ئایینه بوخۆشه که ت (مَنْ حُسْنُهُ مُبَايِنُ الْخَلَائِقِ) ئە و پیغه مبه ره ی جوانیه که ی
جیا یه له خه لک؟ چونکه گه یوه ته پله ی هه ره به رزی جوانی و (بِلَا مُمَاطِلٍ وَلَا مُوَافِقِ) له و
جوانیه شدا هیه چ ئاده میزادی ک هاوینته ی پیغه مبه ر ﷺ نیه (بَلْ كُلُّ مَنْ شَاهَدَهُ بَعَيْنُهُ)
به لکو پیغه مبه ر ﷺ ئە وهنده جوانه: هه ر که سی ک به چاوی خوی دیتبای (حُجِبَ عَنْ
إِبْصَارِ كُلِّ حُسْنِهِ) به هوی په رده یه کی خوایی نه یده توانی هه موو جوانیه که ی ببینی،
واته: هیه چ که سی ک له دنیا دا نه ی توانی وه جوانی پیغه مبه ر ﷺ به ته واوی ببینی (مَنْ
جَاءَ بِالْقُرْآنِ خَيْرَ مَا نَزَلَ) ئە و پیغه مبه ره ی که قوربانی بو ئوممه ته که ی هینا وه و (وَمِلَّةٍ
نَاسِخَةٍ كُلِّ الْمَلَلِ) شه ریه ته کی وه هایشی هینا وه: که گشت شه ریه ته کانی رابردوی
په ش کردوونه ته وه و لایر دوون.

وَالْه وَصَحْبِهِ الْكَرَام ٨ وَالْعَصَبَاتِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ
 مَاوُورِي الْأَمْوَاتِ بِالْأَجْدَاثِ ٩ وَصَحَّحَتْ مَسَائِلُ الْمِيرَاثِ
 فَهَذِهِ أَرْجُوزَةٌ مُحَرَّرَةٌ ١٠ جَوْهَرَةٌ تَفُوقُ كُلَّ جَوْهَرَةٍ
 خَلَّتْ عَنِ الْحَشْوِ وَعَنْ تَعْقِيدِ ١١ هَيْئَةً حَتَّى عَلَى الْبَلِيدِ
 ضَمَّنْتُهَا مَسَائِلَ الْفَرَائِضِ ١٢ مُسَمِّيًا لَهَا بِقَطْرِ الْعَارِضِ
 وَأَصْلُهَا الَّذِي نَظَّمْتُ نَثْرَهُ ١٣ وَفِي قَوَافِيهَا قَفَوْتُ إِثْرَهُ
 فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ فَهُوَ أَجْمَعُ ١٤ مُخْتَصَرٌ رَأَيْتُهُ وَأَبْدَعُ

(وَالْه وَصَحْبِهِ الْكَرَام) سه لواتو سه لام له سه ر خزمه ئيمانداره كانى پيغه مبه ريش بن
 كه پيژدارو سه خينه (وَالْعَصَبَاتِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ) هم سه لواتو سه لام له سه ر خزمه كانى
 پشتى و خزمه خاهون ره حمه كانى بى (مَاوُورِي الْأَمْوَاتِ بِالْأَجْدَاثِ) سه لواتو سه لام
 هر به رده وام بن تا به رده وام مردو وه كان له گوردا ده شاردرينه وه (وَصَحَّحَتْ مَسَائِلُ
 الْمِيرَاثِ) تا به رده وام مه سه له كانى ميراث ساغ ده كريئه وه.

(فَهَذِهِ أَرْجُوزَةٌ مُحَرَّرَةٌ) ئه مه هونراويه كى پوخته كراوه (جَوْهَرَةٌ تَفُوقُ كُلَّ جَوْهَرَةٍ) وه ك
 گه وه ريكه: كه له به نرخی و بيگه ردی دا ده كه ويته سه ره وهى گشت گه وه ريك (خَلَّتْ
 عَنِ الْحَشْوِ وَعَنْ تَعْقِيدِ) زيده بى بى سوودى تيدا نيه، ووشه نى نا ناشكراشى تيدا نيه
 (هَيْئَةً حَتَّى عَلَى الْبَلِيدِ) خويندنى له سه ر خوينه ره كان ئاسانه، تا له سه ر مروقى
 نازيره كيش هر ئاسانه (ضَمَّنْتُهَا مَسَائِلَ الْفَرَائِضِ) مه سه له كانى ميراثم خستوته ناو ئه و
 هونراويه (مُسَمِّيًا لَهَا) له حاله تيكدا ناوم ناوه (بِ) به (قَطْرِ الْعَارِضِ)، واته: بارانى
 هور، چونكه وهك باران سوودى هيه، الْحَمْدُ لِلَّهِ مَنِش - كه روونكه ره وهى ئه م
 هونراويه م - زور سوودم لى وه رگرتوه، خواى گه وره پاداشتى دانه ره كه بى بداته وه.

(وَأَصْلُهَا الَّذِي نَظَّمْتُ نَثْرَهُ) بنچينه نى ئه و هونراويه: كه ووشه كانيم هوندوته وه (وَفِي
 قَوَافِيهَا قَفَوْتُ إِثْرَهُ) له شيعره كانيدا - به دوايدا - شوينى كه وتووم (فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ)
 باسى ميراته له كتيبى (الْمَنْهَجِ) دانراوى ئيمام (زكريا الأنصاري)، كه ئه ويش له
 (مَنْهَجِ) ئى ئيمامى (التواوى) كورتى كردوته وه، واته: ئه م هونراويه م له (كتاب
 الْفَرَائِضِ) (الْمَنْهَجِ) پيك هيناوه، چونكه (فَهُوَ أَجْمَعُ مُخْتَصَرٌ رَأَيْتُهُ وَأَبْدَعُ) كتيبى
 (الْمَنْهَجِ) له گشت كتيبى كورتكراوه - كه من ديتيتم - زياترو جوانتر ئه و باسه بى

وَلِي زِيَادَاتٍ عَلَيْهَا جُمَّةٌ ١٥ مَسَائِلُ وَمُثَلُّ مُهْمَةٌ
 نَقَلَتْهَا إِذْ هِيَ لَا يَسْتَعْنِي ١٦ عَنْ فَهْمِهَا طَالِبُ هَذَا الْفَنِّ
 عَنْ كُتُبِ مُعَوَّلٍ عَلَيْهَا ١٧ مِنْ غَيْرِ أَنْ أَعْرُوهَا إِلَيْهَا
 وَكَانَ حَامِلِي عَلَيْهَا عُصْبَةً ١٨ مِنْ سَادَةٍ وَغَيْرِهِمْ أَحِبَّةٌ
 وَإِنَّ هَذَا الْعِلْمَ خَيْرُ الْخَلْقِ قَدْ ١٩ حَثَّ عَلَيْهِ صَحْبُهُ كَمَا وَرَدَ
 يَارَبِّ أَنْفَعَنِي بِهَا وَأَنْفَعْ بِهَا ٢٠ مَنْ أَخْلَصَ النِّيَّةَ فِي مَطْلَبِهَا

میراتی کو کردو تہ وہ (وَلِي زِيَادَاتٍ عَلَيْهَا جُمَّةٌ) منیش چہند زیدہ بیہ کی زورم لہ سہر
 میراتی (الْمَنْهَج) ھہ یہ: کہ (مَسَائِلُ وَمُثَلُّ مُهْمَةٌ) چہند مہ سہ لہ وینہ یہ کی گرنگن بؤ
 خوینہ ران (نَقَلَتْهَا) ھیناومنہ ناو ئو ھونراوہ یہ (إِذْ هِيَ لَا يَسْتَعْنِي عَنْ فَهْمِهَا طَالِبُ هَذَا
 الْفَنِّ) چونکہ خوینہ ری میرات پیویستی بہ تیگہ یشتیان ھہ یہ، جا ئو مہ سہ لہ و،
 وینانہ م ھیناومن (عَنْ كُتُبِ مُعَوَّلٍ عَلَيْهَا) لہ چہند کتیبیکی پشت پیبہ ستراو (مِنْ غَيْرِ أَنْ
 أَعْرُوهَا إِلَيْهَا) بی ئو ھوہی نیسبہ تیان بدہ مہ لای کتیبہ کان، واتہ: ناوی کتیبہ کان نالیم
 نہ وک ھونراوہ کہہ دریز بئی.

(وَكَانَ حَامِلِي عَلَيْهَا عُصْبَةً) ئو ھوہی ھانی دام بؤ دانانی ئم ھونراوہ یہ، کومہ لیک بوون
 (مِنْ سَادَةٍ) لہ پیاو ماقولانی ئابینی و (وَغَيْرِهِمْ أَحِبَّةٌ) جگہ لہ وانیش لہ فہقی بہ ریزہ کان
 کہ زور خوشہ ویست بوون و؛ منیان خوش دہویا (و) ھہ روہا ئو ھوہی ھانی دام ئو ھوہ
 بوو: (أَنَّ هَذَا الْعِلْمَ) ئو زانستہی میرات (خَيْرُ الْخَلْقِ قَدْ حَثَّ عَلَيْهِ صَحْبُهُ) چاکترینی
 خہ لک کہ پیغہ مہرمانہ ﷺ ھانی (صَحَابَةُ) کانی داوہ بؤ فیربوونی (کَمَا وَرَدَ) ھہ روہ
 لہ حہ دیسیکدا پیغہ مہر ﷺ دہ فہرموی: ﴿تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلَّمُوهُ النَّاسَ فَإِنِّي أَمْرُؤُ
 مَقْبُوضٌ﴾ صَحَّه الْحَاكِمُ وَغَيْرِهِ، فَيَرَى زَانِسْتِي مِيرَاتِ بْنِ وَ، خہ لکیش فیرہ زانستی
 میرات بکہن، چونکہ من مرقئیکم دہرمو لہ ناوتاندا نامینم میراتتان بؤ بہش بکہم.
 ھہ روہا پیغہ مہر ﷺ مہ دحی (زید) دہکا - کہ (صَحَابَةُ) یہ کی خوینہ تی - و دہ فہرموی:
 ﴿أَفْرَضَكُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ﴾ صَحَّه التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرِهِ، زَانَاتِرْتَان لہ میراتدا (زید) ی کوپی
 (ثَابِت) ھہ ﷺ (يَارَبِّ أَنْفَعَنِي بِهَا) خواہ سوودم پی بگہ یہ نہ بہ دانانی ئم ھونراوہ یہ
 (وَأَنْفَعْ بِهَا مَنْ أَخْلَصَ النِّيَّةَ فِي مَطْلَبِهَا) ھہ روہا سوود بہ و کہ سہش بگہ یہ نہ: کہ بہ
 نیہ تیکی بیگہ رد ئم ھونراوہ یہ دہ خوینی.

هَذَا مَبْحَثُ مَا يُفْعَلُ بِالْتَّرَكَةِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا مِنَ الْحُقُوقِ

يُبْدَأُ مِنْ تَرَكَةِ بَأْمَرٍ ٢١ عُلِقَ بِالْعَيْنِ بِغَيْرِ حِجْرٍ
كَكَسْبِ عَبْدٍ وَمَيْعٍ يَفْنَى ٢٢ مَنْ اشْتَرَاهُ مُفْلِسًا وَالسُّكْنَى
لِامْرَأَةٍ تَعْتَدُ عَنْ وَفَاةٍ ٢٣ وَالْقَرْضُ وَالْقِرَاضُ وَالزَّكَاةُ

هَذَا مَبْحَثُ مَا يُفْعَلُ بِالْتَّرَكَةِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا مِنَ الْحُقُوقِ: نُهَمُ بَاسَى نُهَو

پینج مافانهیه: که په یوه نندیان به میراته وه ههیه

مافی یه کهم: (يُبْدَأُ مِنْ تَرَكَةِ بَأْمَرٍ) پيش نه رکي وه پيکړدنې مردووه که بؤ گوړه که ی،
واجبه: له میراته که ی دهست به و مافه بکړی: که (عُلِقَ بِالْعَيْنِ) به خودی میراته که وه
به ستراوه (بِغَيْرِ حِجْرٍ) بئ نه وه ی مردووه که له ژيانيدا قه ده غی له سهر داندرابی، جا
نه و مافه: (كَكَسْبِ عَبْدٍ) وهك بهرهمی نه و کاره ی کویله ی مردووه که کردوویه تی، پيش
وه پيکړدنې مردووه که، له و بهرهمه نه رکي به خپو کردنی کویله که و ژنه که ی داده ندری
(و) هم وهکو (مَبِيعٍ) فروشراویکی به قهرز، که (يَفْنَى مِنْ اشْتَرَاهُ مُفْلِسًا) نه و که سه ی
به قهرز کړیو یه تی به نه بووی بمری و، به هو ی نه بوونی پاره که ی نه دابی، نه وهش پیگه
دهدریته فروشیاره که پيش وه پيکړدنې مردووه که مامله ته که هه لېوه شینیتته وه و،
خودی فروشراوه که ی خوی بباته وه، به لام نه گهر مردووه که هه بووی بئ و پاره که ی
نه دابی، نه و کاته مامله ته که هه لئاوه شینیتته وه، به لکو له میراته که ی پاره که ی دهدری.

(و) هه روه ها وهکو (السُّكْنَى) مافی نیشته چی کردن (لِامْرَأَةٍ تَعْتَدُ عَنْ وَفَاةٍ) بؤ ژنی
مردووه که، که له (عَدَةِ) مردن دایه، واته: پيش وه پيکړدنې مردووه که کړی
نیشته چی کردنی بؤ داده ندری تا (عَدَةِ) میرد مردنی ته واد دبی (و) هم وهکو
(الْقَرْضُ) شتی به قهرز دراو، که قهرزداره که بمری و، خودی قهرز کراوه که ش مابی و،
هیچی تریشی نه بی، نه وه پيش وه پيکړدنې مردووه که، بؤ قهرزدهره که دروسته:
خودی شته که ی خوی بباته وه (و) هم وهکو (الْقِرَاضُ) مامله تی قازانج به هاو به شی،
که له دوا ی قازانج کردن و پيش به شکردنی قازانج خاوه نه که بمری، نه وهش پيش
وه پيکړدنې مردووه که به شه قازانجی کړیکاره که دهدری (و) هم وهکو (الزَّكَاةُ) نه و
زه کاته ی پيش مردنی خاوه نه که له خودی مالیکیدا واجب بووی و زکاته که یشی نه دابی:
وهك زه کاتی نازله کانی نه دابی، یان زه کاتی دانه ویله ی نه دابی، نه وهش واجبه: پيش
وه پيکړدنې مردووه که زه کاته که بدری.

وَالْجَانِ وَالنُّجُومِ وَالْمَرْهُونَ ۚ ۲۴ فَمُؤَنَ التَّجْهِيزِ لِلْمَمُونِ
بِمَا يَلِيْقُ حَالَةَ الْمَنِيَّةِ ۚ ۲۵ عُرْفًا بِهِ، فَالَّذِينَ، فَالْوَصِيَّةُ

(و) ههروهه ها وهكو (الْجَانِ) ى كۆيله ى تاوانكار: كه پيش مردنى گه وره كه ى تاوانىكى
كردبى و تۆله ى تاوانه كه ش به گه رده نيه وه به سترابى، ئه وهش واجبه: پيش وه پيكردى
مردووه كه، تۆله ى تاوانه كه له خودى كۆيله كه بدرى (و) هم وهكو (النُّجُومِ)
داشكاندى به شيك له به شه كانى نووسراو پيدان، كه گه وره كه ماله كه ى وه رگرتبى و،
هيجيشى نه دابيتته كۆيله كه وه هيجيشى بۆ دانه شكاندبى، ئه وهش واجبه: پيش
وه پيكردى مردووه كه به شيكى ماله كه بدرتته وه نووسراو پيدراوه كه (و) هم وهكو
(الْمَرْهُونِ) مالى به بارمته داندراو بۆ قهرزىك، ئه وهش واجبه: مافى په هه نوه رگه كه پيش
وه پيكردى مردووه كه بدرتته وه. ههروهه ها وهكو نه زر، واته: ئه گه ر پيش مردنى خودى
مالىكى نه زر كردبى ته كه سىكى تر، ئه وهش واجبه: خودى شته كه پيش وه پيكردى
مردووه كه بدرتته نه زر بۆ كراوه كه، ههروهك له (بجيرمى) و (الشروانى) دا فه رموويانه.

مافى دووه: (ف) له دواى جيبه جى كردنى ئه و مافانه ى پابردو، دهست دهكرى به
(مُؤَنَ التَّجْهِيزِ لِلْمَمُونِ) ئهركى وه پيكردى مردووه كه بۆ ناو گوڤه كه ى: وهك شورى و،
كفن كردنى و، نويز له سهر كردنى و، ناشتنى (بِمَا يَلِيْقُ حَالَةَ الْمَنِيَّةِ) به گوڤه ى
ليوه شانه وه له و مردووه له حاله ى مردنيدا (عُرْفًا بِهِ) به گوڤه ى هه بوونى و نه بووى
مردووه كه، **ئينجا بزانه:** ئهركى وه پيكردى ژنه مردووه كه - به فه رمووده ى پاستر-
له سهر ميڤه كه يه تى، واته: له ميراتى ژنه كه نادى به و مه رجه ى له حاله ى مردنيدا
ميڤه كه ى هه بووى بى و، ژنه كه ش ته سلیمى ميڤه كه ى كرابى و، (ناشِرَة) نه بى و،
ته لاقدراوى (بائى) ش نه بى، ئه گينا: ئهركه كه له ميراته كه ى ده درى، ههروهك له
(تحفة) و (مغنى) له باسى كفن كردنى مردوودا پوونكراوه ته وه.

مافى سى يه: (ف) له دواى ته و بوونى وه پيكردى مردووه كه بۆ ناو گوڤه كه ى، دهست
دهكرى به (الَّذِينَ) دانه وه ى ئه و قهرزانه ى له ئه ستوى مردووه كه دانه، پيغه مبه ر
ده فه رموى: ﴿نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ﴾ حديث صحيح رواه
الترمذى، گيانى مروفى ئيماندار - به هوى قهرزه كه ى - قه دهغه دهكرى له چوونه
به ههشت تا قهرزه كه ى ده درتته وه. ئينجا له دانه وه ى قهرزه كانيش قهرزه كانى خواى
گه وره: وهكو زهكات و چه جى واجب و كه ففاره ت و نه زر، وه پيش قهرزى ئاده ميزادان

مِنْ ثَلَاثِ بَاقٍ بَعْدَهُ، فَالْبَاقِي ٢٦ لِأَهْلِ إِرْثٍ حَسَبِ اسْتِحْقَاقِ

دِخْرَيْن، ههروهك له (تحفة) دا فهرموويه تی، چونكه پیغمبر ﷺ ده فهرموی: ﴿فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى﴾ رواه الشيخان، قهرزی خوی گهره له پیشره بدریته وه.

مافی چواره م: (ف) له دوی دانه وی هه مو قهرزه کان (الْوَصِيَّةُ) وه سیئی مردوه که جیبه جی ده کری (مِنْ ثَلَاثِ بَاقٍ بَعْدَهُ) له سییه کی ئه و میراته ی له دوی قهرز دانه وه که ماوته وه، خوی گهره ده فهرموی: ﴿مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾ میراته که ده دریته میراتگره کان له دوی جیبه جی کردنی وه سیئ و قهرز دانه وه، **لینجا بزانه:** مه به ست له میرات: گشت مافیك و گشت پاره و زیو ملک و مال و زهوی و خانوه: که له پاش مردوه که به جی ده میئی و، هم خویی کوژراوه که ش که له مروژکوژه که وهرده گیری ئه ویش به میرات داده ندري، ههروهك له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه، که واته: ئه و خوینه ش له دوی جیبه جی کردنی ئه و چوار مافانه ی پابردو ده دریته میراتگره کان به گویره ی به شه میراتی خویان.

مافی پینجه م: (فَالْبَاقِي) ئه و میراته ی که له دوی جیبه جی کردنی وه سیئ ده میئته وه (لِأَهْلِ إِرْثٍ) بۆ میراتگره کانی مردوه که یه و له نیوانیاندا به ش ده کری (حَسَبِ اسْتِحْقَاقِ) هه ریه که یان به گویره ی مافی خوی له و میراته دا، که شه ریعه تی ئیسلام بۆی داناوه، پیغمبر ﷺ ده فهرموی: ﴿اقْسِمُوا الْمَالُ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَائِضِ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه مسلم وأبو داود، میراتی مردوه که له نیوان میراتگره کانی دا به ش بکه ن به گویره ی قورپانی پیروژ، واته: که له سوپه تی (النساء) دا خوی گهره دایناوه. که وابوو: هه ر که سیك به پیچه وانه ی شه ریعه تی ئیسلام - به یاسای ده سترکرد - میرات به ش بکا، یان وه ری بگری: ئه وه ئه گهر باوه ری به شه ریعه تی ئیسلام نه بی: کافره، ئه گهر نا: (ظالم) و (فاسق) وه، ئه و میراته ی به ناشه رعی وه ری گرتووه، نابیه ته ملک ی خوی و لی حه پامه، خوی گهره ده فهرموی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَلَوْلِيكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ قال ابن عباس ﷺ في تفسيرها: ﴿مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَاحِدًا بِهِ فَقَدْ كَفَرَ، وَمَنْ أَقْرَبَ بِهِ وَلَمْ يَحْكَمْ فَهُوَ ظَالِمٌ فَاسِقٌ﴾ رواه ابن جرير، هه ر که سیك په فتار به قورپانی پیروژ نه کا و باوه رپیشی پیی نه بی: ئه وه کافر ده بی، وه هه ر که سیك باوه ری پیی هه بی به لام په فتاری پیی نه کا: ئه وه (ظالم) و (فاسق) ه. واته: ههروهك له دوو ئایه ته که ی تر دا فهرموویه تی و، له (تفسیر ابن کثیر) دا پوون کراوته وه.

وَالَّذِينَ لَا يَمْنَعُ مِنْ أَنْ يَمْلِكَا ٢٧ وَرَثَةُ الْمَيْتِ مَا قَدْ تَرَكََا
لَكِنْ بِهِ عَلَقَ كَالْمَرْهُونِ ٢٨ لِأَنَّهُ أَحْصَوْهُ لِلْمَدْفُونِ
فَلَمْ يَكُنْ تَصَرُّفٌ فِيهِ نَفْدٌ ٢٩ مِنْ وَارِثِ إِذَنْ الْغَرِيمِ مَا أَخَذَ

(وَالَّذِينَ لَا يَمْنَعُ مِنْ) ئەو قەرزەى لەسەر مردوووەکەى پێگەى ئەو ناگرێ: (كە (أَنْ يَمْلِكَا
وَرَثَةُ الْمَيْتِ مَا قَدْ تَرَكََا) میراتگرەکانى مردوووەکە بێنە خواوەنى میراتەکە، بەلکو
میراتەکە دەبێتە ملکی میراتگرەکان و، گشت سوود و بەرھەمیکی میراتەکەش ھەر بۆ
ئەوانە (لَكِنْ بِهِ عَلَقَ) بەلام قەرزەکە بە میراتەکەىوە دەبەستری، میراتەکەش دەبێتە
پەھنکراویکی شەرى (كَالْمَرْهُونِ) وەك بەسترانى قەرز بە پەھنکراویکی دەستکرد
(لِأَنَّهُ أَحْصَوْهُ لِلْمَدْفُونِ) چونکە ئەو بەسترانە پارێزکاری زیاترە بۆ مردوووەکە و زووتر
قەرزەکەى لە ئەستۆ لادەچێ، (فَ) کەوابوو: تا بەشیکی قەرزەکە لەسەر مردوووەکە
ما بێ (لَمْ يَكُنْ تَصَرُّفٌ فِيهِ نَفْدٌ) هیچ دەستکارییەك: وەك فروشتن و، بەخشین و، نەز
کردن و، بەکرێدان... لەو میراتەدا جێبەجێ ناکرێ: کە دەستکارییەكە (مِنْ وَارِثِ) لە
میراتگرێکەو پەویدا: کە (إِذَنْ الْغَرِيمِ مَا أَخَذَ) ئیزنى خواوەن قەرزەکەى وەرنەگرتبێ،
واتە: بەلام ئەگەر میراتگرەکە بە ئیزنى خواوەن قەرزەکان -بۆ قەرزدانەو- میراتەکە
بفروشی، ئەو کاتە فروشتنەکەى دروست دەبێ، بەو مەرجەى فروشتنەکە بە نرخى
ھاوونە بێ و بە ئیزنى گشت خواوەن قەرزەکان بێ، جا ئەگەر یەکیکیان ئامادە نەبوو،
ئەو کاتە بە ئیزنى قازى دەیفروشی، ھەروەك لە (تحفة) لە کوتایى (رهن) دا پوون
کراوەتەو.

❖ **ناگاداری یەكەم:** ھەر کاتێك شتیکی دۆزیەو و کردیە ملکی خۆى ئینجا مرد، ئەو
شە دۆزراوێ بە میراتەکەىوە نابەستری، بەلام ئەگەر مردوووەکە مائیک، یان قەرزی
کەسیکی وونبووی لەسەر بوو، لە دۆزینەویشى بێ ئومێد بووین، ئەو بە
میراتەکەىوە دەبەستری، کەوابوو: ئەگەر قازى یەکی ئەمین ھەبوو، ئەو مەسەلەکە
دەدریته دەست قازى یەكە، ئەگەر نا: دەدریته دەست پیاویکی باوەر پیکراو و لیزان،
تاكو ئەندازەى قەرزەکە لە میراتەکە بفروشی و بۆ (بَيْتُ الْمَالِ) سەرفى بکا، یان
میراتگرەکە بەخۆى ئەو کارە جێبەجێ دەکاو، بۆ ھەژاران و بەرژەوێندى موسولمانان
سەرفى دەکا، واتە: تا ئەو کارە ئەنجام نەدا دەستکاریی لە میراتەکەدا دروست نابێ،
بەلام دووریش نە مەسەلەى قەرزی ئەو وونبوو و ھەك یەتیمی بێ سەرپرشتکار
بێ، واتە: پیاو ماقولانی شوینەکە جێبەجێ کردنى ئەو فروشتن و سەرف کردنە بخەنە
ئەستۆى خۆیان.

إِلَّا إِذَا أَعْتَقَ وَهُوَ مُوسِرٌ ٣٠ فَإِنَّهُ يَنْفَعُ مَا يُحَرَّرُ
أَمَّا إِذَا تَصَرَّفَ مِنْهُ جَرَى ٣١ وَلَمْ يَكُنْ إِذْ ذَاكَ دَيْنٌ فَطَرًّا
بِالرَّدِّ بِالْعَيْبِ أَوْ التَّرَدِّي ٣٢ فِي بَرٍّ عُدْوَانٍ مَعَ التَّأْدَى
لِتَلْفٍ، فَنَافِذًا قَدْ رَسَخَا ٣٣ إِنْ أُدِيَ الدَّيْنُ وَإِلَّا فُسِّخَا

دووهم: بۆمان ئاشكرا بوو: ئەگەر مارەیی ژنەكەى نەدابى، واجبه: - وەك قەرەزەكانى تەرى ئادەمیزادان - پيش بەشكردنى میرات مارەییەكە بدرى، ھەروەھا پيش مارەیی دانیش واجبه: قەرەزەكانى خۆى گەورە بدرینەو: وەك ئەو زەكاتەى لە ئەستۆى مردوووەكە دایە بدرى، نەزروكە ففارەتەكانى بدرین، ئەگەر لە ژانیا حەجى لەسەر واجب بووبى، واجبه: حەجى بۆ بكرى - ھەروەك چەند زانایەك وەھایان فەرموو: - یان كرى حەج بۆ كردنى تەسلىمى یەكێك بكرى تاكو حەجى بۆ بكا، ھەروەك چەند زانایەكى تر وەھایان فەرموو، واتە: تا ئەو مافانەى رابردو - گشتى - جیبەجى دەكرین میراتگرەكە لە دەستكارى میراتەكە قەدەغە دەكرى، ھەروەك لە (تحفة) لە كۆتایى (رهن) دا ناوەرۆكى ئەم ئاگادارىیە پوون كراوەتەو. (إِلَّا إِذَا أَعْتَقَ وَهُوَ مُوسِرٌ) بەلام ئەگەر میراتگریكى ھەبووبى كۆیلەىك لە میراتەكە ئازاد بكا (فَإِنَّهُ يَنْفَعُ مَا يُحَرَّرُ) ئەو ئازاد كردنى جیبەجى دەبى و نرخى كۆیلەكەش دەداتە خاوەن قەرەزەكان.

ئینجا بزانە: بۆ میراتگرەكە دروستە: خۆى میراتەكە بۆ خۆى بگریتەو، لە مالى خۆى قەرەزەكانى مردوووەكە بداتەو، وە ھەر میراتگریكیش - بە گۆیرەى بەشە میراتەكەى خۆى - بەشە قەرەزەكە بداتەو، ئەو بەشە میراتەكەى وى لە بارمتەى بەرھەل دەبى، دروستە: دەستكارى بەشەكەى خۆى بكا، ھەروەك لە (تحفة) دا فەرموویەتى (أَمَّا إِذَا تَصَرَّفَ مِنْهُ جَرَى) بەلام ئەگەر میراتگرەكە دەستكارى میراتەكەى كرد (وَلَمْ يَكُنْ إِذْ ذَاكَ دَيْنٌ) لە كاتى دەستكارى بەكەش ھیچ قەرزیك لەسەر مردوووەكە دیار نەبوو (فَطَرًّا بِالرَّدِّ بِالْعَيْبِ) ئینجا قەرزیك پەیدا بوو: بە ھۆى گەراندنەو، فروشارویك كە پيش مردن فروشتبووى، دواى مردن بە ھۆى عەیبێك گەراندراو (أَوْ التَّرَدِّي فِي بَرٍّ عُدْوَانٍ) یان وەكو یەكێك لە دواى مردنى بكەوتتە ناو بیرێك كە پيش مردنى بە دوژمنكارى ھەلیكەندبى (مَعَ التَّأْدَى لِتَلْفٍ) كە وتوووەكەش لە دواى مردنى ھەلكەنەكە بەھۆى كەوتنە ناو بیرەكە بمرى، ئەو كاتە (فَنَافِذًا قَدْ رَسَخَا) دەستكارى میراتگرەكە جیبەجى دەبى (إِنْ أُدِيَ الدَّيْنُ) بەو مەرجەى قەرەزەكو، تۆلەى كەوتوووەكە

هَذَا بَيَانُ أَسْبَابِ الْإِرْثِ وَعَدَدِ الْوَرَثَةِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ

الْإِرْثُ إِمَّا بِقَرَابَةٍ عَلَى ٣٤ تَفْصِيلٍ لَهَا أَوْ بِنِكَاحٍ أَوْ وَلَا

درابی: له لایه‌ن میراتگره‌که وه، یان له لایه‌ن که سیکی تره وه (وَالْأَفْسَا) به لām نه‌گه‌ر هیچیان نه‌دران نه و کاته ده‌ستکاری‌یه که هه‌لده وه شیندریته وه، تاکو خاوه‌ن مافه که بگاته مافی خوی.

﴿هَذَا بَيَانُ أَسْبَابِ الْإِرْثِ وَعَدَدِ الْوَرَثَةِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ: نُهُمَهُ رَوُونْ كَرْدَنَه وَهِي

هَوِيَه كَانِي مِيرَات گَرْتَن وَ، ژماره‌ی میراتگره‌کان و، خاوه‌ن ره‌حمه‌كانه﴾

(الْإِرْثُ) هَوِيَه كَانِي مِيرَات گَرْتَن چوارن، یه‌که‌م: (إِمَّا بِقَرَابَةٍ عَلَى تَفْصِيلٍ) یان به هوی خزمایه‌تی‌یه: که له م باسه‌دا دریژهی پی دهری. دووهم: (أَوْ بِنِكَاحٍ) یان به هوی ماره‌برینیکی دروست و دامه‌زراوه: به گویره‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام، که‌واته: به ته‌نها ماره‌برین ژن و می‌رد میرات له یه‌کتری ده‌گرن، هه‌رچه‌ند می‌رده‌که‌ش جیماعی له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی نه‌کردبی، یان هه‌ر هیچیکیان بلو‌غیان نه‌بووی. سنی‌یه‌م: (أَوْ وَلَا) یان به هوی سه‌ره‌په‌رشتکاریه‌تی ئازاد کردنی کویله‌یه، که‌وابوو: ئازاد که‌ره‌که میرات له ئازاد کراوه‌که ده‌گرئ، به‌لām به پیچه‌وانه وه نابی. چوارهم: (أَوْجَهَةُ الْإِسْلَامِ) یان به هوی لایه‌نی ئیسلامه‌تی‌یه، که‌وابوو: میراتی مردووی موسولمان، بۆ (بَيْتُ الْمَالِ) ئیسلام سه‌رف ده‌کرئ به ناوی میرات، -نه‌ک به ناوی به‌رژه‌وه‌ندی- نه‌گه‌ر مردوه موسولمانه که هیچ میراتگریکی -به‌و هویانه‌ی رابردوو- نه‌بی، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموئ: ﴿أَنَا وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ أَغْلُ عَنْهُ وَارِثُهُ﴾ صححه ابن حبان، من میراتگری نه و که‌سه‌م که هیچ میراتگریکی نه، من خوینی بۆ نه‌ده‌م و میراتی لی ده‌گرم. نینجا بزانه: نه‌گه‌ر مردوویکی کافر هیچ میراتگریکی نه‌بی، نه‌وه میراته‌که‌ی وی به ناوی (قِیِّء) بۆ (بَيْتُ الْمَالِ) ئیسلام سه‌رف ده‌کرئ -نه‌ک به ناوی میرات- هه‌روه‌ها بزانه: له و حاله‌ته‌ی میراته‌که به ناوی میرات بدریته (بَيْتُ الْمَالِ)، دروست نه: به‌شی کافرو مرو‌فکوژو کویله‌ی لی بدرئ، هه‌روه‌ک له (تحفه) و (مغنی) دا فه‌رموویانه.

﴿نَاگاداری﴾: مه‌رجه‌کانی میراتگرتن چوارن، یه‌که‌م: بیگومان میراتده‌ره‌که مردبی،

یان له لایه‌ن قازی بریاری مردنی درابی: به گویره‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام. دووهم: بیگومان میراتگره‌که زیندوو بی له کاتی مردنی میراتده‌ره‌که، هه‌رچه‌ند ته‌نها به ماوه‌ی

أَوْجَهَةَ الْإِسْلَامِ، وَالْمُجْمَعُ عَلَى ٣٥ تَوْرِيثُهُ مِنَ الذُّكُورِ هَؤُلَاءِ
إِنَّ مَعَ ابْنِهِ وَلَوْ مُسْتَفْلًا ٣٦ وَالْأَبُ مَعَ أَبِي أَبِي وَأَنْ عَلاَ

چاو لیگردنیکیش بی. **سئییهم**: به یه کیك له و هیانه ی رابردو میراتگره که بگاته وه مردووه که. **چوارهم**: به دریژی هوی میراتگرته که بزاندری، جا ئه م مهرجه تایبه ته به قازی، واته: نابی شاهیدی له و که سه وه بگری که ته نها بلی: فلانکه س میراتگری فلانکه سه و، هوی که یشی نه لی، هه روه که له (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿باسی ژماره ی میراتگره کان﴾

پیشه کی بزانه: سه رجه م میراتگره کان - نیرو، می - دوو جوړن، **یه که م**: (ذو الفرض) واته: خاوه ن به ش، که له شهریه تی ئیسلامدا به شی بو دیار کراوه و، له (فصلی) داهاتوودا پوون کراوه ته وه. **دووهم**: (عصبه)، واته: خزمی له پشتی، به لام له باسی میراتدا مه به ست ئو میراتگره یه: که له شهریه تی ئیسلامدا به شی بو دیار نه کرابی، هه روه که له باسی (بی به شکردن له میرات) دا پوونی ده که ینه وه، **ئینجا بزانه**: جگه له له دروست کردنی مه سه له کاندایمه به (پشتیه) ناوی دینین، **ئینجا بزانه**: جگه له خزمه کانی میراتگر خزمه کانی تر پییان ده گوتری (ذوی الارحام)، واته: خاوه ن په حم، هه روه که له کوتایی ئه م باسه دا پوون کراونه وه.

(وَالْمُجْمَعُ عَلَى تَوْرِيثِهِ مِنَ الذُّكُورِ) ئه و میراتگرانه ی به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام میرات ده گرن: له چینی نیرینه کان (هؤلاء) ئه م ده که سانه ن، **یه که م**: (إِنَّ) کوپی مردووه که، **دووهم**: (مَعَ ابْنِهِ) کوپی کوپی مردووه که (وَلَوْ مُسْتَفْلًا) هه رچه ند کوپی کوپی به ره و خواره وه ش بی: وه که کوپی کوپی کوپی... هتد، به و مهرجه ی به پوخته ی نیرینه کان بگاته وه مردووه که؟ چونکه کوپی کیژی مردووه که میراتگر نه ی، هه روه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه. **سئییهم**: (وَالْأَبُ) باوکی مردووه که. **چوارهم**: (مَعَ أَبِي) (أَبِ) باوکی باوکی مردووه که، واته: باپیره (وَأَنْ عَلاَ) هه رچه ند باپیره که به ره و سه ره وه ش بی: وه که باوکی باوکی باوک... هتد، به و مهرجه ی به پوخته ی نیرینه کان بگاته وه مردووه که؟ چونکه باوکی دایک میراتگر نه ی، هه روه که له (القلیوبی) و (البجیری) دا پوون کراوه ته وه.

پینجه م: (وَالْأَخُ) برای مردووه که، جیاوازی نیه برایه که: له دایک و باوکی بی، یان ته نها له دایکی بی، یان ته نها له باوکی بی. **شه شه م**: (وَالزَّوْجُ) میردی مردووه که. **حه وه ته م**:

وَالْأَخُ وَالزَّوْجُ وَذُو الْوَلَاءِ وَعَمَّ ٣٧ وَإِنَّ لَهُ وَابْنُ أَخٍ لَغَيْرِ أُمٍّ
وَمِنْ إِنَاثٍ زَوْجَةٌ وَبْنَتُ ٣٨ وَالْإِذَّةُ ذَاتُ وَلَاءٍ أُخْتُ
وَجَدَّةٌ وَبْنَتُ الْإِبْنِ لَوْ نَزَلَ ٣٩ إِنْ اجْتَمَعَ لِدُكُورِهِمْ حَصَلَ

(وَذُو الْوَلَاءِ) نازاد که ری کزله مردووه که. **هه شته م:** (وَعَمَّ) مامی مردووه که، هه رچند دوریش بی: وه مامی باوکی مردووه که، یان مامی باپیره ی مردووه که، به و مهرجه ی مامه که: له دایکو باوکی بی، یان ته نها له باوکی بی؟ چونکه مامی ته نها له دایکی میراتگر نیه، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه. **نوییه م:** (وَإِبْنُ لَهُ) کوپه مامی مردووه که، ئه ویش به و مهرجه ی کوپه مامی ته نها له دایکی نه بی، به لکو کوپه مامی له دایکو باوکی بی، یان ته نها له باوکی بی، هه رچند دوریش بی: وه کوپه کوپه مامی مردووه که... هتد، هه روه که له (شَرْحُ الْمَنْهَجِ) دا فه رموویته ی. **دهیه م:** (وَإِبْنُ أَخٍ) کوپه برای مردووه که: که (لَغَيْرِ أُمٍّ) کوپه برای ته نها له دایکی نه بی؟ چونکه کوپه برای ته نها له دایکی میراتگر نیه، به لکو مهرجه کوپه برای له دایکو باوکی بی، یان کوپه برای ته نها له باوکی بی، هه رچند کوپه برای که ش به ولاره تر بی: وه کوپه کوپه برای مردووه که... هتد، هه روه که له (الشروانی) دا فه رموویته ی.

(وَمِنْ إِنَاثٍ) ئه و میراتگرانه ی به (إِجْمَاعُ) ی زانایانی ئیسلام میرات ده گرن له چینی می یینه، ئه م حفت که سانه ن، **یه که م:** (زَوْجَةٌ) ژنی مردووه که. **دوووه م:** (وَبْنَتُ) کیژی مردووه که. **سییه م:** (وَالِدَةٌ) دایکی مردووه که. **چواره م:** (ذَاتُ وَلَاءٍ) نازاد که ری کزله مردووه که. **پینجه م:** (أُخْتُ) خوشکی مردووه که، جیاوازی نیه خوشکه که: له دایکو باوکی بی، یان ته نها له دایکی بی، یان ته نها له باوکی بی. **شه شه م:** (وَجَدَّةٌ) داپیره ی مردووه که له هه ردوولاره، واته: دایکی دایکو به سه ره وه، هه م دایکی باوکو به سه ره وه، به و مهرجه ی داپیره که به هو ی میراتگری که وه بگاته وه مردووه که، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) له باسی میراتی دایکو باوکدا پوون کراوته وه. **حه وه م:** (وَبْنَتُ الْإِبْنِ) کیژی کوپه مردووه که (لَوْ نَزَلَ) هه رچند کوپه مردووه که به ره و خواره وه ش بی: وه کیژی کوپه کوپه... هتد، به و مهرجه ی به پوخته ی نیرینه کان بگاته وه مردووه که؟ چونکه کیژی کیژی کوپه میراتگر نیه، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

(إِنْ اجْتَمَعَ لِدُكُورِهِمْ حَصَلَ) ئه گهر ته نها هه مو ئه و نیرینه ی رابردو کوپوونه وه - له و حاله ته ی که مردووه که ئافره ته - ئه و کاته (قَالُوا رِثُ الْحَلِيلِ وَابْنُ وَأَبٍ) میراتگر

فَالْوَارِثُ الْحَالِيلُ وَابْنٌ وَأَبٌ ٤٠ إِذْ غَيْرُهُمْ بَغَيْرِ زَوْجٍ يُحَبَّبُ
 أَوْ لِلإِنَاثِ فَإِنَّهُ ابْنٌ وَأُخْتُ ٤١ لِأَبَوَيْنِ زَوْجَةً وَبَنَتٌ
 وَالْأُمُّ، أَوْ لِمُمْكِنٍ مِنْ ذَيْنِ ٤٢ فَإِنَّ وَبَنَتٌ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ

ته‌ن‌ها می‌ردو کو‌رو باو‌که (إِذْ غَيْرُهُمْ بَغَيْرِ زَوْجٍ يُحَبَّبُ) چون‌که می‌رات‌گره‌کانی‌ تر به‌ج‌گه‌ له
 می‌رد بی‌ به‌ش ده‌بن، وات‌ه: با‌پ‌ره به‌ باوک بی‌ به‌ش ده‌بی‌و، کو‌ری کو‌ر به‌ کو‌ر بی‌ به‌ش
 ده‌بی‌و، براو برا‌زو مام‌و مام‌وزاو‌ ئازاد‌ که‌ر به‌ کو‌ر‌ده‌که‌و هم‌ به‌ باوک‌یش بی‌ به‌ش ده‌بن،
 جا له‌م حال‌ه‌ته‌دا شه‌شی‌کی می‌رات‌ه‌که‌ بۆ باوک‌و، چوار‌یکی بۆ می‌ردو، پاش‌ماوه‌که‌ش بۆ
 کو‌ر‌ده‌که‌یه، که‌و‌ابو‌و: بن‌چینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له‌ دوان‌زه‌یه به‌ لی‌دانی سی‌ له‌ چوار، به‌م
 شی‌وه‌یه:

$$\begin{aligned} & ٤، \text{ میرات‌گر} \text{ ————— باوک، می‌رد، کو‌ر} \\ & \times ٣ \text{ به‌شه میرات ————— شه‌شی‌ک، چوار‌یک، پش‌تی‌ه} \\ & \div ١٢ = ١٢ \text{ ————— } ٢ + ٣ + ٧ \end{aligned}$$

(أَوْ لِلإِنَاثِ) یان ئە‌گەر ته‌ن‌ها هه‌موو ئە‌و می‌بینانه‌ی پ‌ا‌بردو‌و کۆ‌بو‌ونه‌وه —له‌و حال‌ه‌ته‌ی
 مردو‌وه‌که‌ نی‌رینه‌یه— ئە‌و کاته (فَإِنَّهُ ابْنٌ وَأُخْتُ لِأَبَوَيْنِ زَوْجَةً وَبَنَتٌ وَالْأُمُّ) می‌رات‌گر ته‌ن‌ها
 کی‌ژی کو‌رو خوش‌کی له‌ دای‌کی و باوک‌ی و ژن و کی‌ژو دای‌که، چون‌که د‌ا‌پ‌ره به‌ دای‌ک بی‌
 به‌ش ده‌بی‌و، خوش‌کی ته‌ن‌ها له‌ دای‌کی به‌ کی‌ژه‌که‌ بی‌ به‌ش ده‌بی‌و، ئازاد‌ که‌رو خوش‌کی
 ته‌ن‌ها له‌ باوک‌ی به‌ خوش‌کی له‌ دای‌کی و باوک‌ی بی‌ به‌ش ده‌بن، چون‌که خوش‌ک له‌گه‌ل
 کی‌ژدا به‌ می‌رات‌گری پش‌تی‌ داد‌ه‌ند‌ری، جا له‌م حال‌ه‌ته‌دا شه‌شی‌ک بۆ کی‌ژی کو‌رو،
 هه‌شت‌یک بۆ ژن‌و، نی‌وه بۆ کی‌ژو، شه‌شی‌کی‌کی‌تر بۆ دای‌ک‌و، پاش‌ماوه‌که‌ش بۆ
 خوش‌که‌که‌یه، که‌و‌ابو‌و: بن‌چینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له‌ بی‌ست و چوار‌ه به‌ لی‌دانی سی‌ له‌
 هه‌شت، به‌م شی‌وه‌یه:

$$\begin{aligned} & ٨، \text{ میرات‌گر} \text{ ————— کی‌ژی کو‌ر، ژن، دای‌ک، خوش‌کی له‌ دای‌ک و باوک‌ی} \\ & \times ٣ \text{ به‌شه میرات ————— شه‌شی‌ک، هه‌شت‌یک، نی‌وه، شه‌شی‌ک، پش‌تی‌ه} \\ & \div ٢٤ = ٢٤ \text{ ————— } ٤ + ٣ + ١٢ + ٤ + ١ \end{aligned}$$

(أَوْ لِمُمْكِنٍ مِنْ ذَيْنِ) یان له‌و می‌رات‌گرانه‌ی پ‌ا‌بردو‌و هه‌موو ئە‌وانه‌ کۆ‌بو‌ونه‌وه، که‌ ده‌گون‌جا
 وێ‌ک‌را کۆ‌ب‌بنه‌وه له‌ هه‌ردو‌و جۆ‌ره‌که‌ی نی‌رینه‌کان‌و می‌بینه‌کان، ئە‌و کاته (فَإِنَّ وَبَنَتٌ)
 کو‌رو کی‌ژو، هه‌م (أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ) یه‌کی‌ک له‌ ژنه‌که‌و می‌رده‌که‌و، هه‌م (أَصْلَانِ) دای‌ک و باوک
 می‌رات‌گرن، جا ئە‌گەر می‌رده‌که‌ مرد‌بی‌: ئە‌وه هه‌شت‌یکی میرات بۆ ژنه‌که‌یه‌و، شه‌شی‌کی

أَصْلَانِ، ثُمَّ حَيْثُ لَمْ تَسْتَغْرِقْ ٤٣ وَرَثَةً فَكُلُّهَا أَوْ مَا بَقِيَ
لَبِيتَ مَالٍ إِذْ لَهُ انْتِظَامٌ ٤٤ بِأَنْ يَكُونَ عَدْلًا الْإِمَامُ
وَأَنْ تَجِدَ نِظَامَهُ مُخْتَلًا ٤٥ فَارْدُدْ عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ فَضْلًا

بۆ باوک، شه شیکیکی تر بۆ دایک، پاشماوه کهش بۆ کوپو کیژه کهیه، که وابوو:
بنجینه ی ئەم مهسه له یه له بیست و چواره به لیدانی سی له ههشت، به لام له ههفتاو
دوو ساغ ده بیته وه به لیدانی سی - که ژماره ی سه ری کوپه که و کیژه کهیه - له بیست و
چوار، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r} ٨, \text{ میراتگر} \text{ ————— } \text{ژن}, \text{ دایک}, \text{ باوک}, \text{ کوپو کیژ} \\ \times ٣ \text{ به شه میرات} \text{ ————— } \text{ههشتیک}, \text{ شهشیك}, \text{ شهشیك}, \text{ پشیتینه} \\ \hline ٢٤ \div ٢٤ = ١٣ + ٤ + ٤ + ٣ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times ٣ \text{ ساغکردنه وه ی به سی هاوبه ش} \\ \hline ٧٢ \div ٧٢ = ٣٩ + ١٢ + ١٢ + ٩ \end{array}$$

وه ئەگەر ژنه که مردبی: ئەو کاتهش دایک و باوک - وه که مهسه له که ی رابردوو - هه ر
یه که و شه شیکیک وهرده گرنو، چواریکیش بۆ میرده که و، پاشماوه کهش بۆ کوپو
کیژه کهیه، که وابوو: بنجینه ی ئەم مهسه له یه له دوانزه یه به لیدانی سی له چوار، به لام
له سی و شهش ساغ ده بیته وه به لیدانی سی - که ژماره ی سه ری کوپه که و کیژه کهیه -
له دوانزه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r} ٤, \text{ میراتگر} \text{ ————— } \text{میرد}, \text{ دایک}, \text{ باوک}, \text{ کوپو کیژ} \\ \times ٣ \text{ به شه میرات} \text{ ————— } \text{چواریک}, \text{ شهشیك}, \text{ شهشیك}, \text{ پشیتینه} \\ \hline ١٢ \div ١٢ = ٥ + ٢ + ٢ + ٣ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times ٣ \text{ ساغکردنه وه ی به سی هاوبه ش} \\ \hline ٣٦ \div ٣٦ = ١٥ + ٦ + ٦ + ٩ \end{array}$$

(ثُمَّ حَيْثُ لَمْ تَسْتَغْرِقْ وَرَثَةً) ئینجا ئەگەر میراتگره کان - له جوړی نیرو، می - هه موو
میراته که یان نه برد، یان هه ر هیه میراتگریک نه بوو، ئەو کاته (فکلهها) گشت میراته که -
ئەگەر هیه میراتگریک نه بی - (أَوْ مَا بَقِيَ) یان ئەوه نده ی له دوا ی به شی میراتگره کان
ماوه ته وه - ئەگەر میراتگر هه بن به لام له پشیتیان له گه لدا نه بی - له هه ردوو حاله تدا
میراته که (لَبِيتَ مَالٍ) بۆ (بَيْتَ الْمَالِ) سه رف ده کری (إِذْ لَهُ انْتِظَامٌ) به و مه رجه ی
کاروباری (بَيْتَ الْمَالِ) پیک و پیک بی (بِأَنْ يَكُونَ عَدْلًا الْإِمَامُ) وه که پیشه واداد په روه رو
لیزان بی و له به رژه وه ندی موسولمانان سه رفی بکا. به لام (وَأَنْ تَجِدَ نِظَامَهُ مُخْتَلًا)
ئەگەر ده بیبی کاروباری (بَيْتَ الْمَالِ) نارپکه چونکه پیشه وای موسولمانان نه بوو، یان
به شکردنی میرات ٢

بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ قَصْدَ الْعَدْلِ ٤٦ غَيْرَ حَلِيلَةٍ وَغَيْرَ بَعْلٍ
 إِنْ كَانَ كُلُّ مَنْ لَهُ فَرَضٌ عَدِمَ ٤٧ وَجَبَ صَرْفُهَا إِلَى ذَوِي الرَّحِمِ

سته مکار بوو - وهك سهرده می نیست - نه و کاته (فَارْدُذْ عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ فَضْلاً)
 میراته زیده که دووباره بگه پینه وه بو خاوهن به شه کان له و حالته ی که هیچ
 میراتگریکی له پشته نیه (بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ قَصْدَ الْعَدْلِ) هر یه که یان به گویره ی به شه
 میراته که ی خویان به مه بهستی دادپه روه ری، هر وهك له کوتایی (ساغکردنه وه ی
 مه سه له کان) دا به دریژی پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (غَيْرَ حَلِيلَةٍ وَغَيْرَ بَعْلٍ)
 جگه له ژن و میړد، واته: هیچ به شیکی میراته زیاده که دووباره به سهر ژن و میړدا
 به ش ناکړیته وه، چونکه نه و دووانه خزمی به په حمی نین (إِنْ كَانَ كُلُّ مَنْ لَهُ فَرَضٌ
 عَدِمَ) جا نه گهر هیچ خاوهن به شیکیش نه بوو، نه و کاته (وَجَبَ صَرْفُهَا إِلَى ذَوِي الرَّحِمِ)
 واجبه: میراته که - به ناوی میرات - بدریته (ذَوِي الْأَرْحَامِ)، واته: خزمه خاوهن
 په حمه کانی داهاتوو، چونکه پیغه مبه ر ښه ده فرموی: ﴿الْخَالُ وَارِثٌ مِّنْ لَاَ وَارِثٍ
 لَهُ﴾ حدیث صحیح رواه أبو داود وغیره، خال میراتگری نه و که سه یه: که هیچ
 میراتگریکی نه.

﴿ناگاداری﴾: نه وه ی پابردوو فتوای کومه له زوره که ی زانایانی مه زه به ی (الشافعی)
 بوو، زانایانی لیکن لره وهش نه و فتوایه یان به راستر داناو، که وایوو: ده بی په فتار
 هر به و فتوایه بکړی، جا نه گهر مردووه که هیچ میراتگریکی نه بوو هیچ خزمیکي (ذَوِي
 الْأَرْحَامِ) شی نه بوو، نه و کاته واجبه: میراته که بدریته ده ست کار به ده ستیکي نه مین و
 باوهر پیکراوی شوینه که، تا کو له به رژه وهندی موسولمانان سهر فی بکا، جا نه گهر
 کار به ده ست له و شوینه دا نه بوو، یان خائین و لینه زان بوو، نه و کاته نه و که سه ی
 میراته که ی له به رده ست دایه بوی دروسته، به لکو واجبه: هر به خوی له به رژه وهندی
 موسولمانان سهر فی بکا، جا نه گهر به خوی نانه مین بوو، یان لینه زان بوو، نه و کاته
 واجبه: بیداته ده ست یه کیکی نه مین و لینان تا کو نه و له به رژه وهندی موسولمانان
 سهر فی بکا، جا له و دوو حالته دا مه رجه: دوا پوژی نه و ده ستکاری یه سه لامه ت بی و
 تووشی نازاوه نه بی، هر وهك له (تحفه) و (نهایه) و (حاشیه) کانیا ندا ناوهر پوکی نه م
 ناگاداری یه پوون کراو ته وه.

وَهُمْ سِوَى الْوَرَثَةِ الْمَقْرَّرَةِ ٤٨ وَوَاحِدٌ أَصْنَافُهُمْ مَعَ عَشْرَةِ خَالٍ وَخَالَهٖ وَجَدَّةٌ وَجَدٌ ٤٩ قَدْ سَقَطَا عَمَّ لَأُمٍّ وَوَلَدٌ أُخْتٍ وَعَمَّةٌ وَبَنَتْ عَمَّ ٥٠ بَنَتْ أُخٍ وَأَبْنُ أَخٍ لَأُمٍّ وَوَلَدُ الْبَنَتِ وَمُدْلُونٌ بِهِمْ ٥١ فَهَذِهِ عِدَّةُ أَصْحَابِ الرَّحِمِ وَحَازَ كُلُّ الْمَالِ مَنْ يَنْفَرِدُ ٥٢ مِنْهُمْ، وَإِنْ وَجَدَ مِنْهُمْ عَدَدٌ

﴿باسی (ذوی الأرحام) وچونیہ تی میراتگرتیان﴾

(وَهُمْ) خرمہ کانی (ذوی الأرحام) له شه رعدا (سِوَى الْوَرَثَةِ الْمَقْرَّرَةِ) خرمہ کانی ترن جگہ له و حه قده میراتگرانہ ی رابردوو: که بریاری میراتیان بۆ دراوه (وَوَاحِدٌ أَصْنَافُهُمْ مَعَ عَشْرَةٍ) خرمہ کانی (ذوی الأرحام) یازده جوړن، **یه که م:** (خَالٌ) خالی مردووه که. **دوو م:** (وَخَالَهٖ) پوری مردووه که: که خوشکی دایکی بی. **سی یه م:** (وَجَدَّةٌ وَجَدٌ قَدْ سَقَطَا) گشت داپیره و باپیره یه کی بی بهش له میرات: وهک دایکی باوکی دایکو باوکی باوکی دایک. **چوار م:** (عَمَّ لَأُمٍّ) مامی له دایکی که تنه‌ها له دایکه وه برای باوکی مردووه که بی. **پینجه م:** (وَوَلَدٌ أُخْتٍ) کوپو کیژی خوشک: جا خوشکی له دایکو باوکی بی، یان تنه‌ها له باوکی، یان تنه‌ها له دایکی. **شه شه م:** (وَعَمَّةٌ) پوری مردووه که: که خوشکی باوکی بی. **حه وته م:** (وَبَنَتْ عَمَّ) کیژه مام: جا مامی له دایکو باوکی بی، یان تنه‌ها له باوکی، یان تنه‌ها له دایکی، هه روه‌ها کوپه مامی تنه‌ها له دایکی وهکو کیژه مامه. **هه شته م:** (بَنَتْ أُخٍ) کیژه برا: جا برای له دایکو باوکی بی، یان تنه‌ها له دایکی، یان تنه‌ها له باوکی. **نویه م:** (وَأَبْنُ أَخٍ لَأُمٍّ) کوپو برای تنه‌ها له دایکی، هه م کیژه که یشی هه روهک رابرا، **ده یه م:** (وَوَلَدُ الْبَنَتِ) کوپو کیژی کیژ: جا کیژه که ی خوی بی، یان کیژه که ی کوپو بی. **یازده م:** (وَمُدْلُونٌ بِهِمْ) ئه و خرمانه ی به و ده جوړانه‌ش ده که نه وه مردووه که (فَهَذِهِ عِدَّةُ أَصْحَابِ الرَّحِمِ) ئه م ژماره ی خرمه کانی خاوه‌ن په حمه. **ئینجا بزانه:** چونیہ تی میراتگرتنی (ذوی الأرحام) سی حاله تی هه یه، **حاله تی یه که م:** حاله تی به تنه‌های، هه روهک ده فهرموئ: (وَحَازَ كُلُّ الْمَالِ مَنْ يَنْفَرِدُ مِنْهُمْ) هه ریه کیژ له خرمه کانی (ذوی الأرحام) به تنه‌ها بی، ئه وه گشت میراته که ده گرتی، جیاوازی نیرو می نیه، بۆ وینه: ئه گهر مردووه که تنه‌ها کیژه برایه کی هه بی: ئه وه میراته که ی گشتی ده دریته کیژه برایه که، یان ئه گهر تنه‌ها کیژه مامیکی هه بی، ئه وه میراته که ی گشتی بۆ کیژه مامه که یه، هه روهک له (تحفة) و (الشروانی) دا فهرموویانه.

فَمَذْهَبَيْنِ فِيهِمْ قَدْ تَقَلُّوا ٥٣ أَهْلَ قَرَابَةٍ وَمَنْ يُنْزَلْ
وَالْمَذْهَبُ الْأَصَحُّ أَنَّ كُلًّا ٥٤ كَأَصْلٍ أَوْ فَرَعٍ بِهِ قَدْ أُدْلِيَ
فِي الْإِرْثِ وَالْحَجَبِ وَلَكِنْ حُسْبًا ٥٥ أَلْعَمُّ لِلْأُمِّ وَعَمَّةٌ أَبَا
وَالْخَالُ وَالْخَالَةُ مِثْلُ الْأُمِّ ٥٦ وَكَهُمْ أَوْلَادُهُمْ فِي الْحُكْمِ

به لām (وَإِنْ وَجِدَ مِنْهُمْ عَدَدٌ) نه گهر له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ژماره یه که هه بوون، نه و
کاته (فَمَذْهَبَيْنِ فِيهِمْ قَدْ تَقَلُّوا) دوو مه زهه بیان له باره ی میراتگرتنیان گیارونه وه،
یه که هه: مه زهه بی (أَهْلَ قَرَابَةٍ) که مه زهه بیکی بی هیزه و ده فهرموی: میراته که ده دریته
نه و که سه یان که له مردووه که نزیکتره، هه روه که له خزمه کانی پشیتیش نه وهایه.
دووهم: (وَمَنْ يُنْزَلُ) مه زهه بی (أَهْلَ التَّنْزِيلِ): که مه زهه بیکی راستره و ده فهرموی: هه ر
یه کی که له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ده هیندریته شوین نه و میراتگره ی که به ویه وه
ده گاته وه مردووه که، هه روه که له حاله تی دووهم و سی یه مدا روونی ده که یه وه بِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى
ئینجا (وَالْمَذْهَبُ الْأَصَحُّ) مه زهه بی راستری کاریکراو نه و دووهم یه، که و ابوو: (أَنَّ كُلًّا)
هه ر یه کی که له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) بو میراتگرتن (كَأَصْلٍ أَوْ فَرَعٍ بِهِ قَدْ أُدْلِيَ)
وه کو نه و بنچینه، یان نه و لقه یه: که به ویه وه ده گاته وه مردووه که (فِي الْإِرْثِ) له پووی
میراتگرتن و (وَالْحَجَبِ) له پووی بی به شبوون و بی به شکردنی یه کتریان، اته: به لām
خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ناتوانن به شی میراتگره کانی خاوهن به ش - که ژن، یان
میژده - که م بکه نه وه، بو وینه: نه گهر مردووه که تنها ژنیک و کیژکی کیژی له پاش
به جیمان، نه وه ژنه که چواریکی میراته که ی به ته وای ده دریتو، سی چواریکه که ی
تریش بو کیژی کیژه که یه، اته: به هو ی کیژی کیژ به شی ژنه که که م نابیته وه بو
هه شتی که، هه روه که له (نهایه) و (معنی) دا پوون کراوه ته وه.

ئینجا کیژو کوپی کیژو، هه م کیژو کوپی خوشک هه ر یه که یان وه کو دایکی خویه تی و،
هه روه ها کیژی براو، کیژی مام هه ر یه که یان وه کو باوکی خویه تی (وَلَكِنْ حُسْبًا أَلْعَمُّ
لِلْأُمِّ) به لām مامی تنها له دایکی و (وَعَمَّةٌ) پور: که خوشکی باوک بی (أَبَا) هه ردوکیان
وه کو باوک ژمیردراون، جیاوازی نیه پوره که: له دایک و باوکی بی، یان تنها له باوکی
بی، یان تنها له دایکی بی (وَالْخَالُ وَالْخَالَةُ) هه روه ها خال و، پور: که خوشکی دایک بی
(مِثْلُ الْأُمِّ) هه ردوکیان وه کو دایک ژمیردراون (وَكَهُمْ) وه که نه و چوارانه ش وایه
(أَوْلَادُهُمْ) کیژو کوپه کانیان (فِي الْحُكْمِ) له و برپاره ی پابردوودا، اته: نه وانیش وه که

وَنَزَلَ الْعَالِي وَارْفَعُ سَافِلًا ٥٧ فَإِنْ وَجَدْتَ بَيْنَهُمْ تَفَاضُلًا
فِي الْقُرْبِ لِلْوَارِثِ كَانَ مَنْ سَبَقَ ٥٨ إِلَيْهِ مِنْهُمْ بِتَقْدِيمِ أَحَقِّ
فَهُوَ بَدِيلُ مَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى ٥٩ فَلَاخْذُ بِالْقُرْبِ إِلَيْهِ أَوْلَى
وَإِنْ وَجَدْتَهُمْ قَدْ اسْتَوَوْا فِي ٦٠ قُرْبٍ إِلَى وَارِثٍ مَنْ تُوْفِّي

دایکی، یان باوکی ئەوانە دەژمێردرین، کەوابوو: (وَنَزَلَ الْعَالِي) چینی سەرەوه دابەزێنە
بۆ پیزی خوارەوه: ٥٧ هەک باپیره و داپیره ی بێ بەش: بۆ پیزی دایک (وَارْفَعُ سَافِلًا) چینی
خوارەوهش بەرز بکەوه بۆ پیزی سەرەوه: ٥٨ هەک کوپو کیژی کیژەکان: بۆ پیزی
کیژەکان، هەرەک رابرا، **ئینجا بزانه**: ٥٩ له دواى حالهتى يه که م تا ئيره باسى ئەوه
بوو: کە خزمەکانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) له يه کەس زیاتر بن و له حالهتى دووهم و سێيه مەدا
چۆنیهتى میراته که یان پوون دەکرێتەوه و دەفەر موی:

حالهتى دووهم: کە له يه کەس زیاتر بن، ئەو کاته (فَإِنْ وَجَدْتَ بَيْنَهُمْ تَفَاضُلًا) ئەگەر
بینیت له نیاوان خزمەکانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) دا جیاوازی ههیه (فِي الْقُرْبِ لِلْوَارِثِ) له باره ی
نزیکی له میراتگری مردوو ههکه وه، ئەو کاته (كَانَ مَنْ سَبَقَ إِلَيْهِ مِنْهُمْ) ئەو خزمه
(ذَوِي الْأَرْحَامِ) ه ی له میراتگره که وه نزیکتر بێ (بِتَقْدِيمِ أَحَقِّ) ئەو مافی ههیه وه پيش بيخري
بۆ میراتگرتن، نهک ئەوه ی له خودی مردوو ههکه نزیکتره - هەرەک له مەزەه به که ی بێ
هیزدا ئەوها بوو- چونکه (فَهُوَ بَدِيلُ مَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى) نزیکتره که له جياتى ئەو
میراتگره یه: کە ئەو به ویه وه دهکاته وه مردوو ههکه، کەوابوو: (فَلَاخْذُ بِالْقُرْبِ إِلَيْهِ أَوْلَى)
په چاو کردنی نزیکی له میراتگره که له پیشتره له په چاو کردنی نزیکی له خودی
مردوو ههکه، بۆ وینه: ئەگەر مردوو ههکه له پاش به جیما: تهنها کیژی کیژی کوپو، کیژی
کوپر کیژ، ئەوه میراته که گشتی بۆ کیژی کیژی کوپه که یه؟ چونکه ئەمه یان به يه ک
نمره دهگاته میراتگره که: که کیژی کوپر مردوو ههکه یه، به لام ئەوه که ی تر به دوو نمره
دهگاته میراتگره که: که کیژی مردوو ههکه یه، هەرەها ئەگەر له پاشی به جیما: تهنها
باوکی دایکی دایک و، دایکی باوکی دایک، ئەوه میراته که گشت بۆ باپیره که یه؟ چونکه
ئەمه یان به يه ک نمره دهگاته میراتگره که: که دایکی دایکی مردوو ههکه یه، به لام
داپیره که به دوو نمره دهگاته وه میراتگره که: که دایکی مردوو ههکه یه... هتد.

حالهتى سێيه م: کە له يه کەس زیاتر بن، جا له و حاله ته دا (وَإِنْ وَجَدْتَهُمْ قَدْ اسْتَوَوْا)
ئەگەر بینیت خزمەکانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) يه کسان بوون (فِي قُرْبٍ إِلَى وَارِثٍ مَنْ تُوْفِّي)

فَافْرِضْ كَأَنَّ مَنْ أُحِلَّ لَحْدَهُ ٦١ عَصَابَةً مُدْلِينَ خَلَى بَعْدَهُ
فَمَا مِنَ النَّصِيبِ خُصَّ كُلاً ٦٢ مُسَلَّمٌ لِمَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى
كَارِثُهُ عُصُوبَةً أَوْ فَرَضًا ٦٣ مِنْهُ، وَإِنْ حَجَبَ بَعْضُ بَعْضًا
مِمَّنْ فَرَضْتَ وَارِثِينَ عُمَلًا ٦٤ بِالْحَجَبِ فِي الْمُدْلَى بِهِمْ مِنْ هَؤُلَاءِ

له باره‌ی نزیکی له میراتگری مردووه‌که‌وه، نه و کاته (فافرِضْ) وا دابنئ: (كَأَنَّ مَنْ أُحِلَّ لَحْدَهُ) نه و که‌سه‌ی مردوه (عَصَابَةً مُدْلِينَ خَلَى بَعْدَهُ) خودی نه و کومه‌له میراتگری له دواى خوی به جئ هیشتووه: که خزمه‌کانی (ذَوِی الْأَرْحَام) به هوی نه‌وانه‌وه ده‌گه‌نه‌وه مردووه‌که، ئینجا (فَمَا مِنَ النَّصِيبِ خُصَّ كُلاً) نه و به‌شه میراته‌ی تاییه‌ته به هر یه‌کک له و میراتگرانه (مُسَلَّمٌ لِمَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى) ته‌سلیمی نه و خزمه (ذَوِی الْأَرْحَام) ده‌کری: که به هوی نه و میراتگره‌وه گه‌یشتوته مردووه‌که، ئینجا نه و به‌شه میراته‌ش که ده‌دریته خزمه‌کانی (ذَوِی الْأَرْحَام)، هر یه‌که‌یان (كَارِثُهُ عُصُوبَةً أَوْ فَرَضًا مِنْهُ) وه‌کو میراتگرتنی خو‌یه‌تی له خودی نه و میراتگره نه‌گه‌ر وا دابنئین خودی میراتگره‌که مردوه، جا میراتگرتنه‌که به پووی پشتئ بئ، یان به خاوه‌ن به‌شی بئ، بؤ وئنه: نه‌گه‌ر مردووه‌که له پاشی به‌جئما: ته‌نها کیژی کیژو، کیژی کیژی کورپ، نه‌وه نیوه‌ی میراته‌که بؤ کیژی کیژه‌که‌یه‌و، شه‌شیکیش بؤ کیژی کیژی کورپه‌که‌یه، ئینجا پاشماوه‌که‌ش به سه‌ریاندا به‌ش ده‌کریته‌وه: سئ به‌شی بؤ کیژی کیژه‌که‌وه به‌شیکیش بؤ کیژی کیژی کورپه‌که. هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر له پاشی به‌جئما: ته‌نها کیژی کیژی کورپو، کورپو کیژیکی کیژیکی تر، نه‌وه نیوه‌ی میراته‌که گشتئ بؤ کیژی کیژه‌که‌یه‌و، نیوه‌که‌ی تریش بؤ کورپو کیژی کیژه‌که‌ی تره - له پووی پشتئ - واته: له‌م نیوه‌یه کورپه‌که دوو هه‌ندی کیژه‌که‌ی ده‌دریتنئ، چونکه نه‌گه‌ر دایکی خو‌یان مردبا: نه‌وها میراتیان لی ده‌گرت.

(وَإِنْ حَجَبَ بَعْضُ بَعْضًا) نه‌گه‌ر هاتوو: هه‌ندیکیان هه‌ندیکیان بئ به‌ش ده‌کرد (مِمَّنْ فَرَضْتَ وَارِثِينَ) له وانه‌ی به میراتگر دانابوون، نه‌وه (عُمَلًا بِالْحَجَبِ فِي الْمُدْلَى بِهِمْ مِنْ هَؤُلَاءِ) هه‌مان بئ به‌شکردن په‌فتاری پئ ده‌کری له و خزمه‌نه‌ی (ذَوِی الْأَرْحَام) دا: که به هوی نه و میراتگرانه‌وه گه‌یاندرابوونه‌وه مردووه‌که، بؤ وئنه: نه‌گه‌ر مردووه‌که له پاشی به‌جئما: کیژه برایه‌کی له دایکی و باوکی و، کیژه برایه‌کی ته‌نها له دایکی و، کیژه برایه‌کی ته‌نها له باوکی، نه‌وه شه‌شیکی میراته‌که بؤ کیژه برای ته‌نها له دایکی‌یه‌و، پاشماوه‌که‌ش گشتئ بؤ کیژه برای له دایکی و باوکی‌یه‌و، کیژه برای ته‌نها له باوکیش

وَأَنْ يَذَرَ أَوْلَادَ فَرْعٍ أُمٍّ ٦٥ فَأَنْتَ سَوِّبَيْنَهُمْ فِي الْقَسَمِ
أَوْ خَالَةً وَالْخَالَ مِنْهَا لَزِمًا ٦٦ تَسْوِيَةً فِي قِسْمَةٍ بَيْنَهُمَا
هَذَا بَيَانُ الْفُرُوضِ الْمَقْدَرَةِ فِي الْقُرْآنِ مَعَ بَيَانِ أَهْلِهَا

ثُمَّ الْفُرُوضُ سِتَّةٌ، وَأَخْصَرُ ٦٧ عِبَارَةٌ عَنْهَا بِهَا يُعْبَرُ
الرُّبْعُ وَالثَّلْثُ وَضِعْفُ كُلِّ ٦٨ وَنِصْفُهُ، فَالنِّصْفُ فَرَضُ بَعْلِ

بِهِمْ كِيزُهُ بَرَايِهِ بَيِّ بِهَشْ دَهَبِيَّ لَهُ مِيرَات؟ چونكه براى تهنه له باوكى به هوى براى له
باوكى و دايكى بى بهش دهبى، ههروهه ها نه گهر له پاشى به جيمًا: پوريك كه تهنه له
دايكه وه خوشكى باوكى بوو له گهل كيزه برايه كى له دايكى و باوكى، نه وه ميراته كه
گشتى بو پوره كه وه، كيزه برايه كه ش بى بهش دهبى، چونكه گشت برايه كه به هوى
باوك بى بهش دهبى له ميرات، ههروهه له (تحفه) دا پوون كراوه ته وه.

(وَأَنْ يَذَرَ أَوْلَادَ فَرْعٍ أُمٍّ) نه گهر مردوه كه كوپو كيژى خوشكى تهنه له دايكى، يان كوپو
كيژى براى تهنه له دايكى له پاش خوى به جى بهيلى، نه و كاته (فَأَنْتَ سَوِّبَيْنَهُمْ فِي
الْقَسَمِ) تو به يه كسانى له نيوان نيرومى يه كاندا ميراته كه بهش بكه (أَوْ خَالَةً وَالْخَالَ
مِنْهَا) يان نه گهر خالى تهنه له دايكى و خوشكه دايكى تهنه له دايكى له دواى خوى
به جى هيشت، نه و كاته (لَزِمًا تَسْوِيَةً فِي قِسْمَةٍ بَيْنَهُمَا) واجبه: به يه كسانى ميراته كه يان
له نيواندا بهش بكرى، **ثَيْنِجَا بَزَانَه**: نه مه نه رموده (تحفه) و (نهايه) و (مغنى) بوو:
به لام له چند كتيبكى ترده زانايان فهرسوويانه: نه م خال و پوره دى تهنه له دايكى،
ميراته كه به پوى پشتى بهش ده كن، واته: خاله كه دوو هندی پوره كه دى ده ديتى،
ههروهه له حاشيه كانى (ابن قاسم) و (الشروانى) پوون كراوه ته وه.

﴿هَذَا بَيَانُ الْفُرُوضِ الْمَقْدَرَةِ فِي الْقُرْآنِ مَعَ بَيَانِ أَهْلِهَا: نُهْمَه پوونكرده وه دى﴾

به شه ميراته كان و خاوه نه كانيانه: كه له قورناند ديار كراون

(ثُمَّ الْفُرُوضُ) ثَيْنِجَا نه و به شه ميراته نه دى له قورناني پيروز له سوپه دى (النساء) دا ديار
كراون بو ميراتگره كان (سِتَّةٌ) شهش بهشن (وَأَخْصَرُ عِبَارَةٌ عَنْهَا بِهَا يُعْبَرُ) كورتيرين
پرسته: كه واته دى نه و به شاندى پى پوون بكرتته وه، نه مه يه: (الرُّبْعُ) چوارىك = $\frac{1}{4}$ و
(وَالثَّلْثُ) سيبهك = $\frac{1}{3}$ (وَضِعْفُ كُلِّ) دوو چه ندانه دى هه ريه كيك له و دووانه ش،
واته: (النِّصْفُ) نيوه = $\frac{1}{2}$ و (الثَّلَاثُ) دوو سيبهك = $\frac{2}{3}$ هم (وَنِصْفُهُ) نيوه دى هه ر
يه كيك له هه ردووكيشيان، واته: (الثَّمَنُ) هه شتيك = $\frac{1}{8}$ و (السَّدَسُ) شه شيك = $\frac{1}{6}$.

لَا فَرْعَ لِمَرْأَتِهِ، وَالْأَخْتِ ٦٩ لَأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ، وَالْبِنْتِ
وَبِنْتِ الْإِبْنِ حَيْثُ كُلُّ تَنْفَرِدٍ ٧٠ وَالرُّبْعَ لِلزَّوْجِ إِذَا الْفَرْعُ وَجَدَ
لِعَرْسِهِ، وَزَوْجَةً فَأَكْثَرًا ٧١ إِنْ لَمْ يَكُنْ فَرْعٌ لِلزَّوْجِ قُبْرًا

۱- (فَالنِّصْفُ) نیوهیی بهشی پینچ میراتگرانه، **یهکههم**: (فَرَضُ بَعْلِ) بهشی میردی
ژنهکهیه، بهو مهرجهی (لَا فَرْعَ لِمَرْأَتِهِ) ژنه مردووهکهی: نه کوپو کیژی خویو، نه
کوپو کیژی کوپویو، نه بهرهو خوارتریشی نهبی، خوی گهوره دهفهرموئ: ﴿وَلَكُمْ
نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ﴾ نیوه نیوهی ئهو میراتهتان هیه: که
ژنهکانتان بهجییان هیشتوه، بهو مهرجهی ژنهکان کوپو کیژیان نهبن. **دووهم**: (وَالْأَخْتِ
لَأَبَوَيْنِ) بهشی خوشکیکی له دایکی و باوکییه. **سینیهم**: (أَوْ لِأَبٍ) بهشی خوشکیکی
تهنها له باوکییه، خوی گهوره دهفهرموئ: ﴿وَلَهُ أَخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ﴾ نهگهر
مردووهکه خوشکیکی ههبوو، ئهوه نیوهی میراتهکهی هیه. **چوارهم**: (وَالْبِنْتِ) بهشی
کیژیکی مردووهکهیه. **پینجههم**: (وَبِنْتِ الْإِبْنِ) بهشی کیژیکی کوپوی مردووهکهیه،
ههرچهندهرهو خوارتریش بی، خوی گهوره دهفهرموئ: ﴿وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا
النِّصْفُ﴾ نهگهر میراتگرهکه یهک کیژبوو، ئهوه نیوهیی هیه. (حَيْثُ كُلُّ تَنْفَرِدٍ) بهو
مهرجهی ئهو چوار ئافرهتانهی پابردوو گشتیان به تهنهان بن، واته: هیچ میراتگریکی
وههیاان لهگهئدا نهبی: که بیانکاته میراتگری پشٹی، یان بهشیان کهم بکاتهوه، یان
بی بهشیان بکا، هم میراتگریکی وهکو خویشیان لهگهئدا نهبی.

۲- (وَالرُّبْعُ) چواریک بهشی دوو میراتگرانه، **یهکههم**: (لِلزَّوْجِ) بهشی میردی ژنهکهیه (إِذَا
الْفَرْعُ وَجَدَ لِعَرْسِهِ) لهو حالهتهی ژنه مردووهکهی: کوپو، یان کیژی خوی ههبی، یان
کوپو، یان کیژی کوپوی ههبی، ههرچهندهرهو خوارتریش بن، جیاوازی نیه: کوپو
کیژهکهی لهم میرده بووبن، یان له میردیکی تر، یان له زینا، خوی گهوره دهفهرموئ:
﴿فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ﴾ نهگهر ژنهکانتان مندالیان ههبوو، نیوه چواریکی
میراتتان هیه. **دووهم**: (وَزَوْجَةً فَأَكْثَرًا) بهشی ژنیکی مردووهکهو زیاتر له ژنیکیهتی تا
دهگاته چوار ژن، واته: چواریکهکه له نیوان خویندا بهش دهکن (إِنْ لَمْ يَكُنْ فَرْعٌ لِلزَّوْجِ
قُبْرًا) بهو مهرجهی میرده مردووهکهی: نه کوپو کیژی خویو، نه کوپو کیژی کوپویو،
نه بهرهو خوارتریشی نهبی، خوی گهوره دهفهرموئ: ﴿وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ
يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ﴾ ژنهکانتان چواریکیان هیه، نهگهر نیوه مندالتان نهبی.

وَالثَّمْنُ تَسْتَحِقُّهُ مَعَ فَرْعٍ ٧٢ وَالْإِرْثُ جَارٍ فِي الطَّلَاقِ الرَّجْعِيِّ
وَالثَّلَاثَانِ لِلْإِنَاثِ تَرِثُ ٧٣ نِصْفًا إِذَا تَعَدَّدَتْ، وَالثَّلَاثُ

٣- (وَالثَّمْنُ) ههشتیک بهشی یه میراتگره، چونکه (تَسْتَحِقُّهُ) ژنی مردووه که مافی ههشتیکی ههیه، واته: له ژنیکه وه تا دهگاته چوار ژن، ههشتیکه که له نیوان خویاندا بهش دهکن، له و حاله تهی (مَعَ فَرْعٍ) کوپ، یان کیژی میرده که ی له گه لدا بی، یان کوپ، یان کیژی کوپی میرده که ی، یان به ره و خوارتری له گه لدا بی، جیاوازی نیه: کوپو کیژده که ی له م ژنه بووین، یان له ژنیکی تر، خوی گه ورده دهفه رموی: ﴿فَإِنْ كُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ﴾ نه گهر نیوه مندالتان هه بوو، نه وه ژنه کانتان ههشتیکیان ههیه له میراته که تان.

ئینجا بزانه: له گشت نه و حاله تانه ی رابردودا مهرجه کوپو کیژی خوی و، کوپو کیژی کوپ: میراتگر بن، واته: نه گهر نه وانه به هوی کوشتن، یان کافر بوون، یان کویله یی میرات نه گرن نه وکاته هه بوونیان وه نه بوونه، واته: کار له میراتی ژن و میرده که ناکا، به لکو میرده که نیوه یی هه ر ده دریتی و، ژنه که ش چواریکی هه ر ده دریتی، هه ر وه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا پوون کراوه ته وه. ئینجا ئاگادر به: (وَالْإِرْثُ جَارٍ فِي الطَّلَاقِ الرَّجْعِيِّ) میرات له یه کتری گرتن له نیوان ژن و میرددا له (عدة) ی ته لاقی (الرَّجْعِيِّ) شدا هه ر به رده وامه، تا (عدة) که ته واد ده بی.

٤- (وَالثَّلَاثَانِ) دوو سییه که بهشی چوار میراتگرانه، چونکه (لِلْإِنَاثِ تَرِثُ نِصْفًا) بهشی نه و چوار ئافره تانه یه: که به ته نهایی نیوه یان ده گرت: که کیژو، کیژی کوپو، خوشکی له دایکی و باوکی و، خوشکی ته نها له باوکی بوو، ئینجا به و مهرجه دوو سییه که ده گرن: (إِذَا تَعَدَّدَتْ) هه ر کاتیک ژماره یان له یه ک زیاتر بی، واته: دوو کیژو ژۆرتل له دوو کیژی مردووه که، یان دوو کیژی کوپو ژۆرتل له دوو کیژده کوپی مردووه که به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام، جیاوازی نیه کیژده کوپه کان هی یه ک باوک بن، یان هی ژۆر باوکان بن، واته: دوو سییه که که له نیوان خویاندا بهش دهکن، خوی گه ورده دهفه رموی: ﴿فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلَاثًا مَّا تَرَكَ﴾ نه گهر کیژده کان دوو به سه ره وه تر بوون، نه وه دوو سییه کی میراته که یان ههیه. هه م وه کو دوو خوشک و ژۆرتل له دوو خوشک: جا له دایکی و باوکی بن، یان ته نها له باوکی بن، خوی گه ورده دهفه رموی: ﴿فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثَّلَاثَانِ مِمَّا تَرَكَ﴾ نه گهر خوشکه کان دوو بوون، نه وه دوو سییه کی میراتیان ههیه.

لَأُمِّ مَيْتٍ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَدَدٌ ۖ ۷۴ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ وَلَا وَلَدٌ
وَعَدَدٌ مِّنْ وَلَدِ الْأُمِّ، وَقَدْ ۷۵ يُفَرِّضُ ثُلُثٌ مَّعَ إِخْوَةٍ لِّجَدِّ
وَالسُّدُسُ فَرَضُ وَالِدٍ وَفَرَضُ جَدٍّ ۷۶ لَمْ يُدَلِّ بِالْأُنْثَى إِذَا كَانَ وَلَدٌ

تینجا بزانه: له و چوارانه شدا مهرجه: هیچ میراتگریکی ودها یان له گه لدا نه بی: که بیانکاته میراتگری پشٹی، یان به شیان که م بکاته وه، یان بی به شیان بکا له میرات، هه روهک له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموویانه.

۵- (وَالثَّلَاثُ) سَيِّئِكَ بِهِ شَى دُوو میراتگرانه، **یه که م:** (لَأُمِّ مَيْتٍ) به شى دایکی مردووه که یه، به و مهرجه ی (لَمْ يَكُنْ لَهُ عَدَدٌ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ) مردووه که: دُوو، یان زیاتر له دُووان خوشک و برای نه بن، جیاوازی نیه: له دایکی و باوک بن، یان تنها له باوکی، یان تنها له دایکی، هم به و مهرجه ش (وَلَا وَلَدٌ) مردووه که هیچ کوپو هیچ کیژیکی خو ی و، هیچ کوپری کوپو هیچ کیژیکی کوپو به ره و خوارتریشی نه بی، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثَّلَاثُ﴾ نه گهر مردووه که کوپو کیژی نه بوون و دایک و باوکیشی میراتیان لی ده گرت نه وه دایکه که ی سئی که ی هه یه.

دووه م: (وَعَدَدٌ مِّنْ وَلَدِ الْأُمِّ) به شى دُووان و زیاتر له دووانه له و خوشک و برایانه ی تنها له دایکه وه خوشک و برای مردووه که ن، جیاوازی نیو می نیه، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ﴾ نه گهر خوشک و برایه کانی تنها له دایکی له یه که کس زورتر بوون، نه وه گشتیان له سئی که ی میراته که دا هاو به شن. (وَقَدْ يُفَرِّضُ ثُلُثٌ مَّعَ إِخْوَةٍ لِّجَدِّ) هه ندی جاریش سئی که بؤ باپیره داده ندری له و حاله ته ی له گه ل برایه کانی مردووه که دا بی، هه روهک له باسی (میراتی باپیره) دا پوونی ده که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تعالی.

۶- (وَالسُّدُسُ) شه شیك به شى حه فت که سانه، **یه که م:** (فَرَضُ وَالِدٍ) به شى باوکی مردووه که یه. **دووه م:** (وَفَرَضُ جَدٍّ) به شى باپیره ی مردووه که یه نه گهر باوک نه بی و، هم به و مهرجه ش (لَمْ يُدَلِّ بِالْأُنْثَى) باپیره که به می یینه نه گاته مردووه که، واته: باوکی باوک و به سه ره وه تر بی، نه ک باوکی دایک، تینجا له و حاله ته دا باوک و باپیره شه شیکیان هه یه: (إِذَا كَانَ وَلَدٌ) نه گهر مردووه که: کوپ، یان کیژی خو ی هه بی، یان کوپری کوپ، یان کیژی کوپ، یان به ره و خوارتری هه بی، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿وَلَا يُؤْيِهَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ﴾ دایک و باوکی مردووه که هه ره یه که یان شه شیکی میراته که یان هه یه، نه گهر مردووه که مندالی هه بی، واته: له م نایه ته دا باپیره وه کو باوکه.

وَجَدَّةٌ فَصَاعِدًا دُونَ أَلْتَى ٧٧ بِالْجَدِّ بَيْنَ أُثْنَيْنِ أَذْلَتْ
وَفَرَضُ أُمِّ مَيْتٍ لَهُ عَدَدُ ٧٨ مِنْ إِخْوَةٍ وَأَخَوَاتٍ أَوْ وَلَدُ

سَنِيهِم: (وَجَدَّةٌ فَصَاعِدًا) شه شَيْك به شی داپیره یه ک و زیاتر له داپیره یه که، بهو
مهرجه ی دایکی مردووه که نه مایی، جیاوازی نیه مردووه که: براو مندالی هه بن، یان
نه بین، هه روه که له (شرح الرحیة) دا فهرموویه تی، هه روه ها جیاوازی نیه داپیره که:
دایکی دایک و به سه ره وه تر بی، یان دایکی باوک و به سه ره وه تر بی ﴿عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: أَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ جَعَلَ لِلْجَدَّةِ السُّدُسَ إِذَا لَمْ تَكُنْ دُونَهَا أُمٌّ ﴿رواه أبو داود بسند صالح،
پیغه مبه ر ﷺ شه شَيْک ی ب داپیره داناه، بهو مهرجه ی له خوی به ره و خوارتر دایکی
نه بی. جا نه گهر له داپیره یه ک زیاتر بوون: وه ک دایکی دایکی باوک و، دایکی باپیره و،
دایکی دایکی دایک، نه وه کاته شه شَيْک که له نیوان خویاندا به ش ده که ن، هه روه که
(أصحاب السنن بسند صحيح) گپراویه تیا نه وه، هه م (مغنی) ش فهرموویه تی (دُونِ
الَّتِي) به لام نه و داپیره یه میرات ناگرئ: که (بِالْجَدِّ بَيْنَ أُثْنَيْنِ أَذْلَتْ) به باپیره یه کی
نیوان دوو می بینه گه یوه ته مردووه که: وه ک دایکی باوکی دایک؟ چونکه نه مه یان له
(ذَوِي الْأَرْحَامِ) هکانه، ئینجا بزانه: له لایه نی دایکه وه ته نها یه ک داپیره میرات ده گرئ
به به رده و امی، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا فهرموویانه.

چوارهم: (وَفَرَضُ أُمِّ مَيْتٍ) شه شَيْک به شی دایکی نه و مردووه یه: که (لَهُ عَدَدٌ مِنْ إِخْوَةٍ
وَأَخَوَاتٍ) دوو، یان زیاتر خوشک و برای هه بن، جیاوازی نیه گشتیان: برابن، یان خوشک
بن، یان خوشک و برا بن، جا له دایک و باوکی بن، یان ته نها له دایکی، یان ته نها له
باوکی، هه روه ها جیاوازی نیه له و خوشک و برایانه: یه کیکیان، یان گشتیان به هو ی
که سیکی تر بی به ش بین له میرات، یان نا (أَوْ وَلَدٌ) یان مردووه که: کوپ، یان کیژی
خوی هه بی، یان کوپی کوپ، یان کیژی کوپ، یان به ره و خوارتری هه بی، به به لگه ی
ئایه ته که ی پابردوو، هه م خوی گه وره ده فهرموئ: ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلَأُمُّهُ
السُّدُسُ﴾ نه گهر مردووه که برای هه بن، دایکه که ی شه شَيْک ی هه یه. **ئینجا بزانه:**
لیره شدا له گشت نه وانه ی پابردودا مهرجه: کوپو کیژه که ی و کوپو کیژی کوپه که ی و،
خوشک و برایه کانیش میراتگر بن، واته: نه گهر نه وانه به هو ی کویله یی، یان کوشتن،
یان کافر بوون میرات نه گرن، نه و کاته هه بوونیان وه ک نه بوونه، واته: کار له میراتی
باوک و باپیره و دایک ناکا، هه روه که له (تحفه) و (نهاية) دا پوون کراوه ته وه.

وَفَرَضُ بِنْتِ هَي لِابْنٍ يُقْبَرُ ٧٩ وَتَسْتَوِي وَاحِدَةٌ وَأَكْثَرُ
 إِنْ تَصَحَّبَ الْبِنْتُ الَّتِي لِلصُّلْبِ ٨٠ أَوْ ابْنَةُ ابْنٍ فَوْقَهَا فِي الْقُرْبِ
 وَأُخْتُ أَوْ أَكْثَرُ فَرَعٍ وَالِدِ ٨١ مَعَ شَقِيقَةٍ، وَفَرَضُ وَاحِدٍ
 مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ سَوَاءَ الذَّكَرُ ٨٢ مِنْهُمْ وَغَيْرُهُ، وَبَعْضُ مَنْ غَبَرَ
 كَمَا يَكُونُ أَخِذَ النَّصِيبِ ٨٣ بِالْفَرَضِ قَدْ يَأْخُذُ بِالنَّصِيبِ

پينجهه: (وَفَرَضُ بِنْتِ هَي لِابْنٍ يُقْبَرُ) شه شيك به شي كيڙي كوپي مردووه كه يه، به و
 مه رجه ي كوپي مردووه كه مردبي (وَتَسْتَوِي وَاحِدَةٌ وَأَكْثَرُ) يه كه كيڙه كوپو زورتريش
 يه كسانو، شه شيكه كه له نيوان خوياندا به ش ده كن، جياوازي نيه: گشتيان له يه
 باوك بن، يان له زور باوكان بن، هه رچند به ره و خوارتريش بن، ئينجا كيڙه كوپ له و
 حالته دا شه شيكي هه يه (إِنْ تَصَحَّبَ الْبِنْتُ الَّتِي لِلصُّلْبِ) نه گهر له گهل كيڙي خودي
 مردووه كه دا بي (أَوْ ابْنَةُ ابْنٍ فَوْقَهَا فِي الْقُرْبِ) يان له گهل كيڙه كوپيكي تري له خوي
 نزيكتر دابي ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ﴾: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْإِنْتِ النَّصْفَ، وَلِلْإِنْتِ الْإِبْنِ
 السُّدُسَ تَكْمِلَةَ الثَّلَاثِينَ وَمَا بَقِيَ لِلْأُخْتِ ﴿رواه البخاري، پيغه مبه ر﴾ برياري دا:
 نيوه ي ميرات بو كيڙي مردووه كه بي و، شه شيكي بو كيڙي كوپه كه ي بي، تا ببيتته
 ته واو كه ري دوو سييهك، پاشماوه كه شي بو خوشكه كه ي بي.

شه شهه: (وَأُخْتُ أَوْ أَكْثَرُ فَرَعٍ وَالِدِ) شه شيك به شي خوشكيك و زياتر له خوشكيكه: كه
 ته نها له باوكه وه خوشكي مردووه كه بن، واته: شه شيكه كه له نيوان خوياندا به ش
 ده كن، له و حالته ي (مَعَ شَقِيقَةٍ) له گهل خوشكي له دايكي و باوكي دابن، به (قياس)
 له سه ر كيڙو كيڙي كوپ. **هه وتهه:** (وَفَرَضُ وَاحِدٍ مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ) شه شيك به شي ته نها
 يه كيكه له و خوشكو بريانه ي ته نها له دايكه وه خوشكو براي مردووه كن (سَوَاءَ الذَّكَرُ
 مِنْهُمْ وَغَيْرُهُ) نيرو ميه كانيان يه كسانو و جياوازييان نيه له شه شيك گرتن، خوي
 گه وره ده فهرموي: ﴿وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتُ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ﴾ نه گهر مردووه كه
 برايكي له دايكي، يان خوشكيكي له دايكي هه بوو، نه وه هه ر يه كيك له وان شه شيكي
 هه يه. (وَبَعْضُ مَنْ غَبَرَ) هه نديك له و ميراتگرانه ي پابراي (كَمَا يَكُونُ أَخِذَ النَّصِيبِ
 بِالْفَرَضِ) هه روهك به خاوه به شي ميرات ده گري (قَدْ يَأْخُذُ بِالنَّصِيبِ) هه نديك جاريش
 به رووي پشتيوه ميرات ده گري: وهكو باوك و باپيره و، خوشكو، كيڙو كيڙه كوپ....

هَذَا بَيَانُ حَجَبِ الْحَرَمَانِ

لَا يُحْجَبُ الْأَبُ وَأُمُّ وَوَلَدٌ ٨٤ وَزَوْجَةٌ أَيْضاً وَزَوْجٌ بِأَحَدٍ
بَلْ يُحْجَبُ ابْنُ الْإِبْنِ بِابْنِ الصُّلْبِ ٨٥ أَوْ ابْنُ الْإِبْنِ فَوْقَهُ فِي الْقُرْبِ
وَالْجَدُّ لَا يُحْجَبُ إِلَّا ذَكَرُ ٨٦ وَقَعَ بَيْنَهُ وَيَنْ مَنْ عَابَرُ

﴿ناگاداری﴾ نه گهر دوو کهس له زگماکدا پیکوه نووسابوون، نه وه به دوو میراتگر دادهندرین، به و مهرجهی دوو سهریان ههبن، ههروهک له (تحفه) و (مغنی) دا فهرموویانه، واته: -جگه له سهر- مهرج نیه: نه ندامه کانی تر به ژماره ی دوو کهسان بن، به لکو هه کاتیک بزاین: ژیا نی هه سهریکیان له وی تر جیا یه و سهربه خو یه، نه وه به دوو کهس دادهندرین، ههروهک له (تحفه) دا فهرموویه تی.

﴿هَذَا بَيَانُ حَجَبِ الْحَرَمَانِ: لَهُمَهُ رُوءُنْكَرْدَنَه وَه ی بَشْ كَرْدَنَه لَه مِیرَات﴾

بزانه: (الحجب) قه دهغه کردن دوو به شه:

یه کهم: (حَجَبُ النُّقْصَانِ) قه دهغه کردن نی ناته وای: وهک میراتگره که به هوی میراتگریکی تر به شی کهم بیته وه: ههروهک دایک -به هوی کوپ- له سییه که وه دیته وه سهر شه شیك، یان ژن -به هوی کوپ- له چواریکه وه دیته سهر هه شتیك... هتد، جا نه مه یان له باسه که ی رابردودا به دریژی پوون کراوته وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

دووهم: (حَجَبُ الْحَرَمَانِ) قه دهغه کردن نی به شی: وهک میراتگره که به هوی میراتگریکی له خوی به هیتر بی به ش بیی له گشت میراته که -ههروهک لیږده دا پوونی ده کهینه وه- یان به هوی سیفه تیک له گشت میراته که بی به ش بیی، ههروهک له باسی (هویه کانی میرات نه گرتن) دا پوونی ده کهینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(لَا يُحْجَبُ الْأَبُ وَأُمُّ وَوَلَدٌ) باوک و دایک و کوپو کیژ به هیچ که سیك بی به ش نابن له میرات، ههروهه (وَزَوْجَةٌ أَيْضاً وَزَوْجٌ بِأَحَدٍ) ژن و میږدیش به هیچ که سیك بی به ش نابن له میرات، گشتیان به (إِجماع) ی زانایانی ئیسلام، به لام واده بی: میراتگریکی تر به شیان کهم ده کاته وه، ههروهک له باسه که ی رابردودا پوون کراوه (بَلْ يُحْجَبُ ابْنُ الْإِبْنِ بِابْنِ الصُّلْبِ) به لکو به (إِجماع) ی زانایانی ئیسلام: کوپی کوپ به کوپی مردووه که بی به ش ده بی و (أَوْ ابْنِ الْإِبْنِ فَوْقَهُ فِي الْقُرْبِ) یان به کوپه کوپیکی له خوی نزیکتر له مردووه که، بُوَ وَيَنْهُ: کوپی کوپی کوپ، به کوپی کوپ بی به ش ده بی... هتد.

(و) هه به (إِجماع) ی زانایانی ئیسلام (الْجَدُّ) باپیږه، واته: باوکی باوک و به سه ره وه تر (لَا يُحْجَبُ إِلَّا ذَكَرٌ) هیچ که سیك بی به شی ناکا ته نه ا نه و نیرینه یه نه بی: که (وَقَعَ بَيْنَهُ

إِذْ كُلُّ مَنْ إِدْلَاؤُهُ بِالْغَيْرِ ٨٧ صَارَ بِهِ مُحْتَجِبًا عَنْ خَيْرٍ
وَحُصَّ مِنْ عُمُومِ هَذَا الضَّابِطِ ٨٨ وَلَدُ أُمٍّ فَهُوَ غَيْرُ سَاقِطٍ
وَالْأَخُ مِنْ أَبِي وَأُمٍّ احْتَجَبَ ٨٩ بِالْإِبْنِ وَالْإِبْنُ أَيْضًا وَبِأَبٍ
وَالْأَخُ مِنْ أَبِي بِهِؤُلَا حُجِبَ ٩٠ وَبِأَخٍ لِأَبَوَيْنِ يَنْتَسِبُ
وَالْأَخُ مِنْ أُمٍّ عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ ٩١ بِوَلَدٍ أَوْ وَالِدٍ أَيْضًا وَجَدَّ
وَالْإِبْنُ الشَّقِيقُ بِشَقِيقٍ احْتَجَبَ ٩٢ وَالْإِبْنُ وَابْنُهُ وَبِالْجَدِّ وَأَبٍ

وَبَيْنَ مَنْ عَبَّرَ) كه وتوتته نيوان باپيره كه و نهو كه سه ي مردوه، بۆ ويته: باوكى باوك به
باوك بى بهش ده بى... هتد، (إِذْ) چونكه (قاعدة) يه: (كُلُّ مَنْ إِدْلَاؤُهُ بِالْغَيْرِ) هر كه سيك
به هوى كه سيكي تر بگاته مردوه كه (صَارَ بِهِ مُحْتَجِبًا عَنْ خَيْرٍ) به و كه سه ش له
وهرگرتنى ميراث بى بهش ده بى، به لام (وَحُصَّ مِنْ عُمُومِ هَذَا الضَّابِطِ وَلَدُ أُمٍّ) خوشكو
براى تنها له دايكى له و (قاعدة) يه جيا كراونه ته وه (فَهُوَ غَيْرُ سَاقِطٍ) نه و خوشكه و نه و
برايه هيچيكيان به هوى دايك بى بهش نابى.

(و) هر به (إجماع) ي زانايانى ئيسلام (الْأَخُ مِنْ أَبِي وَأُمٍّ احْتَجَبَ) براى له دايكى و باوكى
به سى كه سان بى بهش ده بى: (بِالْإِبْنِ وَالْإِبْنُ أَيْضًا وَبِأَبٍ) به كوپو به كوپى كوپو
به ره و خوارترو به باوك. (و) ههروه ها (الْأَخُ مِنْ أَبِي بِهِؤُلَا حُجِبَ) براى تنها له باوكى
به و سيپانه ي رابردوو بى بهش ده بى و، هم (وَبِأَخٍ لِأَبَوَيْنِ يَنْتَسِبُ) به برايكي له
دايكي و باوكيش بى بهش ده بى، چونكه نه مه يان خزميه تى به هيژتره، ههروه ها
خوشكيكى له دايكى و باوكيش - نه گهر له گهل كيژى مردوه كه، يان كيژه كوپى
مردوه كه دا بى - نه ويش براى تنها له باوكى بى بهش ده كا، ههروه كه له ميراثى
(خوشكو ورا) دا پوونى ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، (وَالْأَخُ مِنْ أُمٍّ) براى تنها له
دايكي (عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ) له ميراثه كه بى بهش ده كرى به م چوار كه سانه: (بِوَلَدٍ) به كوپ،
يان كيژى مردوه كه و، هم به كوپى، يان كيژى كوپى مردوه كه و به ره و خوارتريش
(أَوْ وَالِدٍ أَيْضًا) هم به باوك و (وَجَدَّ) به باپيره، به بهلگه ي ثايه تى ﴿يُورَثُ كَلَالَةً﴾
واته: مردوه كه باوك و باپيره و كوپو كوپى كوپى نه بى.

(وَالْإِبْنُ الشَّقِيقُ) كوپه براى له دايكى و باوكى به م شهش كه سانه بى بهش ده بى: (بِشَقِيقٍ
احْتَجَبَ) به براى له دايكى و باوكى بى بهش ده بى، چونكه به هوى نزيكترى له وى

وَبِأَخِ لِّلْأَبِ فَهُوَ أَقْرَبُ ٩٣ وَابْنُ أَخٍ لِّوَالِدٍ يُحْتَجَبُ
بِهَؤُلَاءِ وَابْنُ الشَّقِيقِ، وَاحْظُلَا ٩٤ عَمًّا لَأُمِّ وَأَبٍ بِهَؤُلَاءِ
وَابْنُ أَخٍ مُنْفَسِّخٍ عَنْ أُمِّ ٩٥ وَلَأَبٍ بِهَؤُلَاءِ وَعَمِّ
لَأَبَوَيْنِ، وَاحْجُبِ ابْنَ عَمِّ ٩٦ مُنْتَسِبٍ لِّوَالِدٍ وَأُمِّ
بِهَؤُلَاءِ وَبِعَمِّ لَأَبٍ ٩٧ أَمَّا ابْنُ عَمِّ لَأَبٍ فَلْيُحْجَبِ
بِهَؤُلَاءِ الرَّهْطِ وَابْنُ عَمِّ ٩٨ مُنْتَسِبٍ لِّوَالِدٍ وَأُمِّ

به هیئزتره (وَابْنِ وَابْنِهِ) هم به کوپو به کوپو به ره و خوارترو (وَبِالْجَدِّ وَأَبٍ) هم
به باوکو به باپیره و به سهره وه تریش بی بهش ده بی، چونکه نه و چوارانه - به هوی
لایه نی بابایه تی و کوپایه تی - له وی به هیئزترین و، هم (وَبِأَخِ لِّلْأَبِ) به برای ته نها
له باوکیش بی بهش ده بی، چونکه (فَهُوَ أَقْرَبُ) نه وه له وی نزیکتره و به هیئزتره (و)
هه روه ها (ابْنُ أَخٍ لِّوَالِدٍ يُحْتَجَبُ) کوپه برای ته نها له باوکی بی بهش ده بی: (بِهَؤُلَاءِ) به و
شهش که سانه ی رابردو، هم (وَابْنِ الشَّقِيقِ) به کوپه برای له دایکی و باوکیش بی
بهش ده بی، چونکه نه مه یان خزمایه تی به هیئزتره .

(وَاحْظُلَا عَمًّا لَأُمِّ وَأَبٍ) مامی له دایکی و باوکی بی بهش بکه له میرات (بِهَؤُلَاءِ) به و
حه فت که سانه ی رابردو، هم (وَابْنِ أَخٍ مُنْفَسِّخٍ عَنْ أُمِّ) به کوپه برای ته نها له
باوکیش، چونکه لایه نی کوپه برایه تی له لایه نی مامایه تی به هیئزتره (و) هه روه ها (لَأَبٍ)
مامی ته نها له باوکی بی بهش بکه (بِهَؤُلَاءِ) به و هشت که سانه ی رابردو، هم (وَعَمِّ
لَأَبَوَيْنِ) به مامی له دایکی و باوکیش چونکه نه مه یان خزمایه تی به هیئزتره (وَاحْجُبِ
ابْنَ عَمِّ مُنْتَسِبٍ لِّوَالِدٍ وَأُمِّ) کوپه مامی له دایکی و باوکی بی بهش بکه، (بِهَؤُلَاءِ) به و نو
که سانه ی رابردو، هم (وَبِعَمِّ لَأَبٍ) به مامی ته نها له باوکیش، چونکه مام له ماموزا
نزیکتره (أَمَّا ابْنُ عَمِّ لَأَبٍ) کوپه مامی ته نها له باوکی (فَلْيُحْجَبِ) با بی بهش بی
(بِهَؤُلَاءِ الرَّهْطِ) به و ده که سانه ی رابردو، هم (وَابْنِ عَمِّ مُنْتَسِبٍ لِّوَالِدٍ وَأُمِّ) به کوپه
مامی له دایکی و باوکیش چونکه خزمایه تی به هیئزتره .

هه روه ها مامی باوکی مردووه کهش به و یازده که سانه ی رابردو بی بهش ده بی و، هم
به کوپه مامی ته نها له باوکیش، هه روه ها کوپه مامی باوکی مردووه کهش به و دوانزه
که سانه ی رابردو بی بهش ده بی و، هم به مامی باوکی مردووه کهش، هه روه ها مامی

وَبِنْتُ الْإِثْنِ بَابْنِ صُلْبِ تُحْجَبُ ٩٩ وَبَابَتَيْنِ حَيْثُ لَا تُعْصَبُ
 وَجَدَةُ لِلْأُمِّ بِالْأُمِّ أَحْجُبُ ١٠٠ وَالْأَبُ بِأُمِّ أَيْضًا وَأَبُ
 وَأَحْجُبُ بِقُرْبَى جِهَةً بُعْدَاهَا ١٠١ إِنْ لَمْ تَرِثْ مِنْ جِهَةٍ سِوَاهَا
 وَحُجِبَتْ بُعْدَى أَبٍ بِقُرْبَى ١٠٢ وَالِدَةٌ، وَعَكْسُ ذَلِكَ يُؤَبَّى
 وَحُجِبَتْ أَهْلُ الْوَلَاءِ الْعَصَبَةِ ١٠٣ كَالْأَخِ أُخْتُ صَدَّهَا مِنْ حُجَّةٍ

باپیره‌ی مردووه‌که‌ش، به‌و سی‌زده که‌سانه‌ی راپردوو بیّ به‌ش ده‌بی‌و، هم به‌ کوپه
 مامی باوکی مردووه‌که‌ش، هه‌روه‌ها کوپه مامی باپیره‌ی مردووه‌که‌ش به‌و چوارده
 که‌سانه بیّ به‌ش ده‌بی‌و، هم به‌ مامی باپیره‌ی مردووه‌که‌ش.

(وَبِنْتُ الْإِثْنِ) کیژه کوپ‌ی مردووه‌که (بَابْنِ صُلْبِ تُحْجَبُ) به‌ کوپ‌ی مردووه‌که بیّ به‌ش
 ده‌بی‌و، هم (وَبَابَتَيْنِ حَيْثُ لَا تُعْصَبُ) به‌ دوو کیژ‌ی مردووه‌که و زیاتریش بیّ به‌ش
 ده‌بی‌و، به‌و مهرجه‌ی کیژه کوپه‌که نیرینه‌یه‌کی وه‌های له‌گه‌لدا نه‌بی‌و: که‌ بی‌کاته
 میراتگری پشتی، واته: نه‌گه‌ر کیژه کوپه‌که برای خوی، یان کوپه مامی خوی له‌گه‌لدا
 بی‌و، نه‌و کاته به‌هوی دوو کیژه‌که بیّ به‌ش ناب‌ی، به‌لکو له‌گه‌ل نیرینه‌که پاشماوه‌که‌ی
 میراته‌که ده‌گرن. (وَجَدَةُ لِلْأُمِّ) داپیره‌ی لای دایک، واته: دایکی دایک (بِالْأُمِّ أَحْجُبُ)
 تهنه‌ها به‌ دایک بیّ به‌شی بکه له میرات، چونکه به‌هوی دایکه‌وه گه‌یشتوته مردووه‌که،
 به‌لام (وَلْأَبِ) داپیره‌ی لای باوک، واته: دایکی باوک (بِأُمِّ أَيْضًا وَأَبُ) هم به‌ دایک‌و، هم
 به‌ باوک بیّ به‌شی بکه (وَأَحْجُبُ بِقُرْبَى جِهَةً) بیّ به‌ش بکه به‌ داپیره‌ نزیک‌تره‌که‌ی گشت
 لایه‌ک (بُعْدَاهَا) داپیره‌ دوور‌تره‌که‌ی هه‌مان لا، بو وینه: دایکی باوک دایکی باوک‌و
 هم دایکی باوکی باوکیش بیّ به‌ش ده‌کا، هه‌روه‌ها دایکی دایک دایکی دایک بیّ
 به‌ش ده‌کا (إِنْ لَمْ تَرِثْ مِنْ جِهَةٍ سِوَاهَا) به‌و مهرجه‌ی دوور‌تره‌که -جگه له‌لای
 نزیک‌تره‌که- له‌لایه‌کی تره‌وه میرات نه‌گرئ (وَحُجِبَتْ بُعْدَى أَبٍ) داپیره‌ دوور‌تره‌که‌ی
 لای باوک، وه‌ک دایکی دایکی باوک بیّ به‌ش ده‌بی (بِقُرْبَى وَالِدَةٍ) به‌ داپیره‌ نزیک‌تره‌که‌ی
 لای دایک: وه‌ک دایکی دایک، به‌لام (وَعَكْسُ ذَلِكَ يُؤَبَّى) به‌ پیچه‌وانه‌ی راپردوو ناب‌ی، واته:
 داپیره‌ دوور‌تره‌که‌ی لای دایک: وه‌ک دایکی دایکی دایک، به‌ داپیره‌ نزیک‌تره‌که‌ی لای
 باوک بیّ به‌ش ناب‌ی: وه‌ک دایکی باوک، به‌لکو هه‌ردووکیان له‌ شه‌شیکی میراته‌که‌دا
 هاوبه‌شن، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فهرموویه‌تی.

(وَحُجِبَتْ أَهْلُ الْوَلَاءِ الْعَصَبَةِ) میرات‌گه‌ پشتییه‌کانی نه‌ژاد، ئازاد که‌ری کویله مردووه‌که
 بیّ به‌ش ده‌که‌ن، جا ئازاد که‌ره‌که: نیر بی‌و، یان می بی‌و (كَالْأَخِ أُخْتُ) خوشک له

وَأَخَوَاتٌ لِأَبٍ مَا عُصَّبَتْ ١٠٤ فَبِشَقِيقَتَيْنِ قَدْ تَحَجَّبَتْ
وَعُصْبَةٌ فَرُوضُهَا مُسْتَوْعِبَةٌ ١٠٥ أَتْرَكَةَ حَاجِبَةً لِلْعُصْبَةِ
كَمَنْ قَضَتْ عَنْ وَلَدٍ لَأُمٍّ ١٠٦ وَالزَّوْجَ مَعَ وَالِدَةٍ وَعَمٍّ

هه رسيك لايه وه، وهكو براييه، واته: (صَدَّهَا مِنْ حَجَبِهِ) ئه وه كه سانه ي براييه كان بي بهش دهكهن خوشكه كانيش بي بهش دهكهن، كه واته: خوشكي له دايكي باوكي به هوي باوك وه كوپر كوپر به ره و خوارتر بي بهش دهبي. هه روه ها خوشكي ته نها له باوكي به و سييانه وه هم به براي له دايكي و باوكي بي بهش دهبي. به لام خوشكي ته نها له دايكي به باوك و باپيره وه به كوپر، يان كيژي مردوه كه وه به كوپر، يان كيژي كوپر مردوه كه وه به ره و خوارتريش بي بهش دهبي (وَأَخَوَاتٌ لِأَبٍ مَا عُصَّبَتْ) ئه وه خوشكانه ي ته نها له باوكه وه خوشكي مردوه كه ون، براي خويان له گه لاياندا نيه بيانكاته ميراتگري پشتي، ئه وانه ش (فَبِشَقِيقَتَيْنِ قَدْ تَحَجَّبَتْ) به دوو خوشكي له دايكي و باوكي بي بهش دهبن هه روه كه به براييه كي له دايكي باوكيش بي بهش ده بوون، به لام ئه گهر براي خويان له گه لاياندا بي: ئه و كاته براييه كه ده يانكاته (عَصَبَةٌ) ميراتگري پشتي وه، به و دوو خوشكانه بي بهش نابن، بويي به و براييه ده گوتري (الأخُ الْمُبَارَكُ) براي به به ره كه ت، هه روه ها خوشكيكي له دايكي و باوكيش ئه گهر له گه ل كيژي مردوه كه، يان كيژه كوپر مردوه كه دابي: ئه ويش خوشكي ته نها له باوكي بي بهش دهكا، هه روه كه له ميراتي (خوشكو برا) دا پووني ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿بي بهش بوون و، بيناسه ي (عَصَبَةٌ) ميراتگري پشتي﴾

(وَعُصْبَةٌ فَرُوضُهَا مُسْتَوْعِبَةٌ تَرَكَةً) ئه و خاوهن به شاننه ي به شه كانيان گشت ميراته كه داده گريته وه (حَاجِبَةٌ لِلْعُصْبَةِ) ميراتگره كانی پشتي بي بهشي دهكهن، واته: هه ر كاتيک ميراتگره كانی خاوهن بهش - به گویره ي به شه كانی خويان - گشت ميراته كه يان گرت، ئه وه ميراتگري پشتي هيچي بو نامينيته وه وي بهش دهبي، چونكه پيغه مبه ر ۷ ده فهرموي: ﴿الْحَقُّوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِيَ فَلْأُولَىٰ رَجُلٍ ذَكَرِ﴾ رواه البخاري و مسلم، به شه ميراته كان بده نه خاوهنه كانيان، ئينجا ئه وه نده ي ده مي نيته وه، ئه وه بو نزيكترين ميراتگري ني رينه يه. واته: ئه گهر هيچيش نه ماوه، ئه و كاته بي بهش دهبي، بو ويته: (كَمَنْ قَضَتْ عَنْ وَلَدٍ لَأُمٍّ) وه كه ئه و ئافره ته ي بمرئ و براييه كي ته نها له دايكي و (الزَّوْجَ) مي ردو (مَعَ وَالِدَةٍ) دايكو (وَعَمٍّ) مامي له پاش به جي بميني، ئه وه خاوهن

عَصَبَةُ الشَّخْصِ عَلَى مَا ذَكَرُوا ١٠٧١ هُوَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مَقْدَرٌ
يَرِثُ مَا خَلْفَهُ مَنْ يَقْضِي ١٠٨ أَوْ يَرِثُ الْبَاقِيَ بَعْدَ الْفَرُوضِ
الْإِرْثُ شَرْطُ الْحَجْبِ فِي جَمِيعِ مَا ١٠٩ هُنَا وَفِي الْفُرُوضِ قَدْ تَقَدَّمَ
فَمَنْ بَارِثٌ لَمْ يَكُنْ يُمْتَنِعُ ١١٠ فَحَجْبُهُ لِعَاقِبِهِ مُمْتَنِعٌ

به‌ش‌ه‌کان گشت میراته‌که ده‌گرنو، مامه‌که‌ش بی به‌ش ده‌بی، چونکه بنچینه‌ی
مه‌سه‌له‌که‌یان له شه‌شه - که به‌شی برابه‌که‌ی لی دهرده‌چی - به‌م شیوه‌یه:

٦، میراتگر _____ برای له دایکی، می‌رد، دایک، مام
١ ×، به‌شه میرات _____ شه‌شیک، نیوه، سییه‌ک، پشتییه

_____ ÷ ٦ = ١ + ٣ + ٢ + بی به‌ش = ٦

پیناسه: (عَصَبَةُ الشَّخْصِ عَلَى مَا ذَكَرُوا) میراتگری پشتی - که پی‌ی ده‌گوتری
(عَصَبَة) - هه‌روه‌ک زانایان باسیان کردوه (هُوَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مَقْدَرٌ) نه‌و میراتگره‌یه، که
له قورپان و حه‌دیسدا به‌شه میراتی بو دیار نه‌کرای، به‌لکو (يَرِثُ مَا خَلْفَهُ مَنْ يَقْضِي)
گشت نه‌و میراته ده‌گری: که مردووه‌که به‌چی هیشتوه: نه‌گه‌ر هیچ خاوه‌ن به‌شیکی
له‌گه‌لدا نه‌بی (أَوْ يَرِثُ الْبَاقِيَ بَعْدَ الْفُرُوضِ) یان نه‌وه‌نده میراته ده‌گری: که له پاش
خاوه‌ن به‌شه‌کان ده‌مینیتته‌وه، له‌و حاله‌ته‌ی خاوه‌ن به‌شی له‌گه‌لدایه.

نینجا بزانه: (عَصَبَة) میراتگری پشتی سی جوړه: **یه‌که‌م:** (عَصَبَة بِنَفْسِهِ) که هه‌ر به
خودی خوی میراتگری پشتی بی: وه‌ک نه‌و نی‌زینه‌یه‌ی نه‌ژادی بگاته مردووه‌که‌و، هیچ
می‌بینه‌کیش له نیوان نه‌وی و مردووه‌که‌دا نه‌بی: وه‌ک کوپو باوک و براو مامو... هتد.
دوووه‌م: (عَصَبَة بِالْغَيْرِ) نه‌و می‌بینه‌یه که به‌هوی نی‌زینه‌یه‌ک بی‌یتته میراتگری پشتی: وه‌ک
خوشکه‌کان و کیژه‌کانی مردووه‌که به‌هوی برای خویان ده‌بنه (عَصَبَة) میراتگری
پشتی. **سی‌یه‌م:** (عَصَبَة مَعَ الْغَيْرِ): نه‌و می‌بینه‌یه که به‌هوی کوپونه‌وه‌ی له‌گه‌ل
می‌بینه‌یه‌کی تردا بی‌یتته میراتگری پشتی: وه‌ک خوشکه‌کانی مردووه‌که به‌هوی
کوپونه‌وه‌یان له‌گه‌ل کیژه‌کانی، یان کیژه کوپه‌کانی مردووه‌که ده‌بنه (عَصَبَة)
میراتگری پشتی، هه‌روه‌ک له (مغنی) و (حاشیه البقری) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿**ناگاداری:**﴾ (الْإِرْثُ شَرْطُ الْحَجْبِ) میراتگرینی قه‌ده‌غه که‌ره‌که مه‌رجه: بو قه‌ده‌غه
کردنی که‌سیکی تر له میرات (فِي جَمِيعِ مَا هُنَا) له هه‌موو نه‌وانه‌ی لی‌رده‌دا باس کران
(و) هه‌م له هه‌موو نه‌وانه‌ی که (فِي الْفُرُوضِ قَدْ تَقَدَّمَ) له باسی به‌شه میراته‌کاندا
را‌بران، که‌وابوو: (فَمَنْ يَرِثُ لَمْ يَكُنْ يُمْتَنِعُ) هه‌ر که‌سیک به‌هوی کوشتن، یان کافر بوون،

وَأَسْتَنْ تَسْعَ صُورٍ قَدْ وَجَبَا ١١١ فِيهَا لَغَيْرٍ وَارِثٍ أَنْ حَجَبَا
فَأَبْدَأَ بِأُمِّ مَعَ ذِي أُبُوَّةٍ ١١٢ وَعَدَدٍ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ
وَتَنِّ بِالْأُمِّ وَفَرَعِيَّهَا وَجَدَ ١١٣ ثَالِثَةً وَلَدُ أُمِّ وَوَلَدُ
لَأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ وَوَالِدَةٍ ١١٤ وَالْجَدُّ، وَالرَّابِعَةُ الْمُعَادَدَةُ
تَأْتِيكَ فِي مَبْحَثِ إِخْوَةٍ وَجَدَ ١١٥ خَامِسَةً أُمِّ إِلَى السُّدُسِ تُرَدُّ

یان کویله یی میرات نه گری، ئه وه هه بوونی وه كه نه بوونه، كه واته: (فَحَجَبَهُ لِغَيْرِهِ مُمْتَنِعٌ) ناتوانی: هیچ میراتگری کی جگه له خوی بی بهش بکا، یان بهشی كه م بکاته وه، هه روه ها هه میراتگری کیش به هوی میراتگری کی تر بی بهش بوو بی، ئه ویش ناتوانی هیچ میراتگری ک بی بهش بکا، یان بهشی كه م بکاته وه، به لām (وَأَسْتَنْ تَسْعَ صُورٍ) لهو (قاعدة) یه ی دووهم تۆ وینه جیا بکه وه: كه (قَدْ وَجَبَا فِيهَا) لهو تۆ وینه یه دا وه ها جیگیر بووه (لِغَيْرٍ وَارِثٍ أَنْ حَجَبَا) ئه وه كه سه ی میراتگر نه میراتگری قه دهغه کردوه: یان له گشت میراته كه، یان له بهشکی کی میراته كه.

١- (فَأَبْدَأَ) دهست به وینه ی یه كه م بکه: (بِأُمِّ مَعَ ذِي أُبُوَّةٍ وَعَدَدٍ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ) به دایك و باوك و ژماره یه كه خوشك و برا. واته: خوشك و برایه كان به هوی باوك بی بهش دهبن، به لām ئه وانیش بهشی دایك كه م دهكه نه وه: له سییه كه وه بۆ شه شیك.

٢- (وَتَنِّ) وینه ی دووهم بینه: (بِالْأُمِّ وَفَرَعِيَّهَا وَجَدَ) به دایك و باپیره و دوو خوشك، یان دوو برای ته نها له دایکی. واته: خوشكه كان و برایه كانی له دایکی به هوی باپیره بی بهش دهبن، به لām ئه وانیش بهشی دایك كه م دهكه نه وه: له سییه كه وه بۆ شه شیك.

٣- (ثَالِثَةً) وینه ی سییه م: (وَلَدُ أُمِّ وَوَلَدُ لَأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ وَوَالِدَةٍ وَالْجَدُّ) برایه کی ته نها له دایکی و برایه کی له دایکی و باوکی، یان ته نها له باوکی و دایك و باپیره. واته: برای ته نها له دایکی به هوی باپیره بی بهش دهبی، به لām ئه ویش له گه ل برای له باوکی و یكرا بهشی دایك كه م دهكه نه وه: له سییه كه وه بۆ شه شیك.

٤- (وَالرَّابِعَةُ) وینه ی چواره م: (الْمُعَادَدَةُ) مه سه له كه ی ژماردراوه: كه (تَأْتِيكَ فِي مَبْحَثِ إِخْوَةٍ وَجَدَ) له باسی براو باپیره دا دی: وهك باپیره و برایه کی له دایکی و باوکی و برایه کی ته نها له باوکی. واته: برای ته نها له باوکی به هوی برای له دایکی و باوکی بی بهش دهبی، به لām هه ردوو برایه كه ش و یكرا بهشی باپیره كه م دهكه نه وه: له نیوه وه بۆ سییه ك.

بِالْأَخِ مِنْ أَصْلَيْنِ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ ١١٦ سَادِسَةً عِرْسٌ أَصَابَهَا عَطَبٌ
وَحَلَفْتُ شَقِيقَةً وَبَعْلًا ١١٧ وَالْأَخَ مِنْ أَبٍ وَأُمًّا تُكَلِّي
وَمَثَلُوا سَابِعَةً بَسَتْ ١١٨ زَوْجٌ وَأُمٌّ وَأَبٌ وَبَنَاتٌ
وَابْنُ ابْنٍ انْضَمَّتْ إِلَيْهِ بِنْتُ عَمٍّ لَهُ عَصَبُهَا أَوْ أُخْتُ
فَأُخْتُهِ أَوْ بِنْتُ عَمٍّ لَوْلَا ١٢٠ تَعْصِيَهُ فَارَتْ بِفَرَضٍ عَوْلًا
ثُمَّنْ بِزَوْجٍ وَشَقِيقَةٍ وَأَخٍ ١٢١ وَالْأُخْتُ عَنْ أُمٍّ كِلَاهُمَا انْفَسَخَ

۵- (خَامِسَةً) وَيْنَه‌ی پِنْتَجَه‌م: (أُمٌّ إِلَى السُّدُسِ تُرَدُّ) دایک به‌شی که‌م ده‌بیته‌وه: له‌ سی‌یه‌که‌وه بۆ شه‌شیک (بِالْأَخِ مِنْ أَصْلَيْنِ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ) به‌ هۆی برایه‌کی له‌ دایکی و باوکی له‌ گه‌ل برایه‌کی ته‌نها له‌ باوکی، هه‌رچه‌ند ئه‌مه‌شیان به‌وی‌تر بئی به‌ش ده‌بی.

۶- (سَادِسَةً) وَيْنَه‌ی شه‌شه‌م: (عِرْسٌ أَصَابَهَا عَطَبٌ) ژنیک مردنی تووش بووه‌و (وَحَلَفْتُ شَقِيقَةً وَبَعْلًا وَالْأَخَ مِنْ أَبٍ وَأُمًّا تُكَلِّي) خوشکیکی له‌ دایکی و باوکی و می‌ردو برایه‌کی ته‌نها له‌ باوکی و دایکیکی زگسوتاوای به‌جئ هیشتوون. واته‌: برایه‌که به‌ هۆی داگرتنی گشت میراته‌که بئی به‌ش ده‌بی، به‌لام ئه‌ویش له‌ گه‌ل خوشکه‌که و ی‌کرا به‌شی دایک که‌م ده‌که‌نه‌وه: له‌ سی‌یه‌که‌وه بۆ شه‌شیک.

۷- (وَمَثَلُوا سَابِعَةً بَسَتْ) وَيْنَه‌ی حه‌وته‌میان به‌ شه‌ش که‌س هی‌ناوه‌: (زَوْجٌ وَأُمٌّ وَأَبٌ وَبِنْتُ وَابْنِ ابْنٍ انْضَمَّتْ إِلَيْهِ بِنْتُ عَمٍّ لَهُ عَصَبُهَا أَوْ أُخْتُ) می‌ردو دایک و باوک و کیژو کوپری کوپیک که‌ کیژه‌ کوپیکی له‌ گه‌لدا بئی و بیکاته‌ میراتگری پشتی: جا خوشکی خۆی بئی، یان مامۆزای بئی، ئه‌وه‌ خاوه‌ن به‌شه‌کان گشت میراته‌که ده‌گرن و کوپه‌ کوپه‌ که‌ش بئی به‌ش ده‌بی، ئینجا (فَأُخْتُهِ أَوْ بِنْتُ عَمٍّ) خوشکه‌که‌ی، یان مامۆزایه‌که‌شی (لَوْلَا تَعْصِيَهُ) ئه‌گه‌ر کوپه‌ کوپه‌ که‌ نه‌یکردبا میراتگری پشتی ئه‌و بئی به‌ش نه‌ده‌بوو، به‌لکو (فَارَتْ بِفَرَضٍ عَوْلًا) به‌هۆی زیده‌ کردنی (عَوْلٌ) بۆ پانزه‌ شه‌شیک بۆ داده‌ندراو به‌خته‌وه‌ر ده‌بوو، جا هه‌رچه‌ند ئه‌م کوپه‌ کوپه‌ به‌ خۆی بئی به‌شه‌، به‌لام بووه‌ته‌ هۆی بئی به‌شکردنی ئه‌و کیژه‌ کوپه‌ش، بۆی پئی ده‌گوتری: (الْأَخُ الْمَشُومُ) برای به‌دیوم.

۸- (ثُمَّنْ) وَيْنَه‌ی هه‌شته‌م بی‌نه‌: (بِزَوْجٍ وَشَقِيقَةٍ وَأَخٍ وَالْأُخْتُ عَنْ أُمٍّ كِلَاهُمَا انْفَسَخَ) به‌ می‌ردو خوشکیکی له‌ دایکی و باوکی و خوشکیک و برایه‌کی ته‌نها له‌ باوکی. واته‌: میراته‌که گشتی بۆ می‌ردو خوشکی له‌ دایکی و باوکی‌یه‌و، برایه‌که‌ش بئی به‌ش ده‌بی‌و،

وَوَلَدًا أُمٌّ وَأُمٌّ تَاسِعَةً ۱۲۲ مَعَ عُصْبَةٍ مِنْ بَعْدِ زَوْجٍ وَاقِعَةٍ

هَذَا بَيَانُ تَرْتِيبِ الْعَصَبَاتِ

لِلْعَصَبَاتِ ذَكَرُوا تَرْتِيبًا ۱۲۳ مَنْ حَادَ عَنْهُ لَمْ يَكُنْ مُصِيبًا
وَهُمْ أَوْلَاءُ أَوْلًا فَأَوْلًا ۱۲۴ الْإِبْنُ، فَابْنُهُ وَلَوْ تَسَفَّلَا
فَالْأَبُ، فَالْجَدُّ وَلَوْ عَالَا، وَإِنْ ۱۲۵ أَخٌ فَصَاعِدًا بِجَدٍّ يَفْتَرِنُ

جا چونکه خوشکه که ی خویشی کردوته میراتگری پشتی نه ویش بی بهش ده بی، به لام
نه گهر خوشکه که ی نه کردبا میراتگری پشتی نه ویش به (عول) شه شیکی بو داده ندرا،
بو بی نه م برایش پی ی ده گوتری: به دیوم.

۹- (وَوَلَدًا أُمٌّ وَأُمٌّ تَاسِعَةً) نویم: دوو برای ته نها له دایکی و دایکو هم (مَعَ عُصْبَةٍ مِنْ
بَعْدِ زَوْجٍ وَاقِعَةٍ) نه و کو مه له ی له دوی می رده که نه له هه شته مه که دا: که خوشکیکی له
دایکی باوکی و خوشکیک و برایش کی ته نها له باوکی به، واته: وهك مه سه له ی هه شته م نه م
برایه به دیوم به خوی بی به شه و، خوشکه که یشی ده کاته میراتگری پشتی و بی به شی
ده کا، نه گهر نه و برایه نه بووایه خوشکه که به (عول) شه شیکی بو داده ندرا.

هَذَا بَيَانُ تَرْتِيبِ الْعَصَبَاتِ: نُهْمَه رُوونكردنه وهی ریزی (عَصْبَةٍ) كانه

بزانه: هر به به لگهی ﴿فَلَا وَلِيَ رَجُلٍ ذَكَرٍ﴾ ی حه دیسه که ی راپردوو: میراتگره کانی
پشتی به گویره ی نیکتری ی خویان یه کتری بی بهش ده کهن، که واته: تا لایه نی
به هیزترو نیکتر هه بی، لایه نه که ی تر میرات ناگری، چونکه میراتگریه ی پشتی شهش
لای هه یه: کورپه تی، ئینجا بابایه تی، ئینجا باپیرایه تی و برایه تی، ئینجا کورپه برایه تی،
ئینجا مامایه تی، ئینجا کورپه مامایه تی، ئینجا نازاد کردنی کو یله، هه روه که له (شَرْحُ
الرَّحْبِیَّة) دا پوون کراوه ته وه، ئینجا به گویره ی نه و لایه نانه (لِلْعَصَبَاتِ ذَكَرُوا تَرْتِيبًا) بو
میراتگره کانی پشتی ریزی وه پییش خستنیان له میراتگرندا داناو (مَنْ حَادَ عَنْهُ لَمْ
يَكُنْ مُصِيبًا) هر که سیك له و دانانه لابدا ناگاته ریگهی راست.

(وَهُمْ أَوْلَاءُ أَوْلًا فَأَوْلًا) میراتگره کانی پشتی نه وانه ی داهاتوون یه که له دوی یه که به م
ریزه: (الْإِبْنُ، فَابْنُهُ وَلَوْ تَسَفَّلَا) کور، ئینجا کورپی کور، هه رچه ند به ره و خوارتریش بی
(فَالْأَبُ) ئینجا باوک (فَالْجَدُّ وَلَوْ عَالَا) ئینجا باپیره، واته: باوکی باوک و به سه ره وه تر (وَأِنْ
أَخٌ فَصَاعِدًا بِجَدٍّ يَفْتَرِنُ) نه گهر برایه که، یان زیاتر له گه ل باپیره دا بوون، نه وه (فَسَوْفَ

فَسَوْفَ يَأْتِي حُكْمُ ذَا فَلْيُرْتَقَبْ ١٢٦ ثُمَّ أَخٌ لِأَبُوَيْنِ، فَلَأَبِ
فَأَبْنَاهُمَا كَذَاكَ فِي التَّرْتُبِ ١٢٧ فَالْعَمُّ مِنْ أَصْلَيْنِ، ثُمَّ مِنْ أَبٍ
فَأَبْنَاهُمَا كَذَا، فَعَمُّ الْوَالِدِ ١٢٨ ثُمَّ ابْنُهُ، فَعَمُّ جَدِّ الْهَامِدِ
ثُمَّ ابْنُهُ وَهَكَذَا، لَكِنَّمَا ١٢٩ ابْنٌ أَخٍ مِنْ وَالِدٍ قَدْ قَدَّمَ
حَتْمًا عَلَى ابْنِ ابْنِ أَخٍ مُنْتَسِبٍ ١٣٠ لِأَبُوَيْنِ، وَابْنٌ عَمٍّ لِأَبٍ
مُقَدَّمٌ عَلَى ابْنِ نَجْلِ عَمٍّ ١٣١ مُنْتَسِبٍ لِوَالِدٍ وَأُمٍّ

يَأْتِي حُكْمُ ذَا فَلْيُرْتَقَبْ) له باسی (میراتی باپیره) دا برپاری کۆبوننه وه یان دئ، با
چاوه پروان بکړئ (ثُمَّ أَخٌ لِأَبُوَيْنِ، فَلَأَبِ) ئینجا نه گهر باپیره نه بوو، ئه و کاته برای له
دایکی و باوکی، ئینجا برای ته نها له باوکی (فَأَبْنَاهُمَا كَذَاكَ فِي التَّرْتُبِ) ئینجا کوږه
برایه کانیش وه ک باوکی خویانن له و پیزه دا، واته: ئینجا کوږه برای له دایکی و باوکی،
ئینجا کوږه برای ته نها له باوکی (فَالْعَمُّ مِنْ أَصْلَيْنِ، ثُمَّ مِنْ أَبٍ) ئینجا مامی له دایکی و
باوکی، ئینجا مامی ته نها له باوکی (فَأَبْنَاهُمَا كَذَا) ئینجا کوږه مامه کانیش هه ر به و
پیزه، واته: ئینجا کوږه مامی له دایکی و باوکی، ئینجا کوږه مامی ته نها له باوکی (فَعَمُّ
الْوَالِدِ) ئینجا مامی باوکی مردووه که له دایکی و باوکی، ئینجا ته نها له باوکی (ثُمَّ ابْنُهُ)
ئینجا کوږه مامی باوکی مردووه که به و پیزه ی رابرا (فَعَمُّ جَدِّ الْهَامِدِ) ئینجا مامی
باپیره ی مردووه که (ثُمَّ ابْنُهُ) ئینجا کوږه مامی باپیره ی مردووه که به و پیزه ی رابرا...
(وَهَكَذَا) به و شیوه یه گشت میراتگره کانی تری پشتنی.

ئینجا بزاننه: له و پیزه ی رابردو بو مان ناشکرا بوو: که میراتگریکی دوو له لایه کی
نزیکه وه وه ک کوږی کوږی کوږو به ره و خوار تریش، له پیشتره له میراتگریکی نزیک له
لایه کی دووړه وه: وه ک برای مردووه که، (لَكِنَّمَا) به لآم له یه ک لآوه ئه وها نیه، به لکو
هه ر نزیک تره که - هه رچه ند بئ هیژیش بئ - له پیشتره له دووړ تره که هه رچه ند
به هیژ تریش بئ: وه ک (إِبْنٌ أَخٍ مِنْ وَالِدٍ قَدْ قَدَّمَ حَتْمًا) کوږه برای ته نها له باوکی
وه پیښ خستراوه به واجبی - هه رچه ند بئ هیژیشه - (عَلَى ابْنِ ابْنِ أَخٍ مُنْتَسِبٍ لِأَبُوَيْنِ)
له سه ر کوږی کوږی برای له دایکی باوکی - هه رچه ند به هیژ تریش - چونکه ئه مه یان
پله یه ک دووړ تره و، کوږه برایه تیش به یه ک لا داندراوه و، ته نها نزیکی په چا و ده کړئ (و)
هه روه ها (إِبْنٌ عَمٍّ لِأَبٍ مُقَدَّمٌ) کوږه مامی ته نها له باوکی - هه رچه ند بئ هیژیشه -
وه پیښ خستراوه (عَلَى ابْنِ نَجْلِ عَمٍّ مُنْتَسِبٍ لِوَالِدٍ وَأُمٍّ) له سه ر کوږی کوږی مامی له

فَمُعْتَقٌ كَمَا يَجِي مُفْصَلًا ١٣٢ مِنْ بَعْدُ فِي مَبْحَثِ إِرْثِ بِالْوَلَا
فَبَيْتُ مَالٍ ذُو انْتِظَامٍ يَبْدُو ١٣٣ ثُمَّ عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ الرَّدُّ
بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ مِثْلَ مَا عَلِمَ ١٣٤ وَبَعْدَ أَهْلِ الرَّدِّ أَصْحَابُ الرَّحِمِ

دایکی و باوکی - هرچنده به هیزتریشه - چونکه نه مه یان پله یه ک دوورتره و، کوپه
مامایه تیش به یه ک لا دانراوه و، ته نها نژیکی ره چاو ده کری.

(فَمُعْتَقٌ) ئینجا نه گهر (عَصَبَة) میراتگری پشستی له نه ژادی مردووه که نه بوو، نه و کاته
نازاد که ری کوپله مردووه که میراتگری پشستی (کَمَا يَجِي مُفْصَلًا مِنْ بَعْدُ) هه روه ک به
دریژی دی له مه ودوا (فِي مَبْحَثِ إِرْثِ بِالْوَلَاءِ) له باسی میراتگرتن به هوئی نازاد کردنی
کوپله (فَبَيْتُ مَالٍ) ئینجا نه گهر نازاد که ره که ش نه بوو، نه و کاته میراته که ده دریته
(بَيْتُ الْمَالِ) به و مهرجه ی (ذُو انْتِظَامٍ يَبْدُو) کاروباره که ی به ریکی دیار بی (ثُمَّ) ئینجا
نه گهر (بَيْتُ الْمَالِ) نه بوو - وه ک نه م سهرده مه - (عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ الرَّدُّ) میراته
زیده که دووباره بۆ خاوهن به شه کان په د ده کریته وه (بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ مِثْلَ مَا عَلِمَ) به
گویره ی به شه میراته کانی خو یان وه ک له مه وپیش زاندر (وَبَعْدَ أَهْلِ الرَّدِّ أَصْحَابُ الرَّحِمِ)
ئینجا نه گهر هیچ میراتگریکی خاوهن به شیش نه بوو، نه و کاته ده دریته خرمه کانی
(ذَوِی الْأَرْحَامِ)، هه روه ک رابرا، جا نه گهر (ذَوِی الْأَرْحَامِ) ش نه بوون، نه و کاته میراته که
له به رژه وهندی موسولمانان سهرف ده کری، هه روه ک له (ناگاداری) یه که ی پیش (ذَوِی
الْأَرْحَامِ) دا پوونمان کرده وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

پاشکو: نه گهر کوومه لیک: کوپی کوپ، یان کوپه برا، یان کوپه مام له یه ک پله دا -
ویکرا - کوپونه وه، نه وه گشتت میراته که، یان پاشماوه که ی به یه کسانی به سهر
ژماره ی سهره کانیاندا به ش ده کری، بَوَوْنَه: نه گهر چوار کوپی کوپی له پاش
به جیمان: یه کیکیان له کوپیک بوو، سییه کانی تریش له کوپیکی تر بوون، نه وه
میراته که به سهر هه ر چواریاندا به یه کسانی به ش ده کری، نه که ی نه وه ی به ته نها له
کوپیکه نیوه ی هه بی و، سییه کانی تریش ویکرا نیوه که ی تریان هه بی، چونکه گشتیان
له یه ک پله دانه و به لایه نی کوپه کوپایه تی میرات له مردووه که ده گرن، هه روه ها کوپه
برایه کان و کوپه مامه کانیش به و شیویه - به یه کسانی - میراته که ده گرن، هه روه ک له
(حاشیة البقری) دا پوون کراوه ته وه.

هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَوْلَادِ وَأَوْلَادِهِمْ

الْمَالُ بَابْنِ وَبَنَيْنَ اسْتُعْرِقًا ١٣٥ وَلَابْنَةُ فَصَاعِدًا مَا سَبَقَا
وَأِنْ هُمَا يَجْتَمِعَا حَازُوا النَّشَبَ ١٣٦ وَذَكَرَ كَأُنْثَيْنِ يُحْتَسَبُ
كَالْفَرْعِ فَرْعُ الْإِبْنِ فِيمَا ذَكَرَا ١٣٧ لَوْ وَجَدَا وَالْفَرْعُ كَانَ ذَكَرًا

﴿هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَوْلَادِ وَأَوْلَادِهِمْ: نُهُمَهُ رُوونَ كَرْدَنَهُ وَهِي مِيرَاتِي مَنَدَالَهُ كَانُ وَ

مَنَدَالِي مَنَدَالَهُ كَانَهُ﴾

(الْمَالُ بَابْنِ وَبَنَيْنَ اسْتُعْرِقًا) گشت میراته که به تاکه کوپتیکو، به دوو کوپو به زیاتریش
داده گریته وه گشتی بۆ ئه وانه، به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام (وَلَابْنَةُ فَصَاعِدًا مَا سَبَقَا)
تاکه کیژیک نیوه ی هه یه، دوو کیژو زیاتریش دوو سییه کیان هه یه -ههروهک پابرا-
به لام (وَأِنْ هُمَا يَجْتَمِعَا) نه گهر کوپه کان و کیژه کان ویکرا کوپوونه وه، ئه و کاته (حَازُوا
النَّشَبَ) گشت ماله که -واته: میراته که- ده گرن و (وَذَكَرَ كَأُنْثَيْنِ يُحْتَسَبُ) هه ر
نیرینه یه کیش وه کو دوو می یینه ده ژمیردری، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ
فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ له باره ی منداله کانتان خوی گه وره
ناموژگاریتان ده کا: نیرینه وه که به شی دوو می یینه ی هه یه له میراته که تاندا. **ئینجا**
بزانه: بۆیی نیرینه دوو هه ندی می یینه ی بۆ داندراوه، چونکه نیرینه (جهاد) ی له سه ر
واجبه و، خوی می مروقی کوژراوی له سه ره و، دوو ئه رکی به خپوکردنی -خوی و ژنه که ی-
له سه ره، به لام می یینه ئه وانه ی له سه ر نیه، به لکو ئه گهر می ردی هه بی، به خپو کردنی
خویشی له سه ر نیه، ههروهک له (تحفة) و (مغنی) دا فه رموویانه.

﴿**ناگاداری**﴾ ئه و یاسا ده ستکرده ی ئیستا له دادگا سته مکاره کاندایه یه: که به
یه کسان می راته ده داته نیرینه و می یینه، یاسایه کی دژ به قورئانی پیروژه و،
می یینه که ش -جگه له به شی خوی- میراته که ی لی حه لال نابی، به لکو ئه گهر ئه و
یاسایه به ره وای بزان و باوه ری به و شه ریعه ته ی ئیسلام نه بی، ئه وه کافریش ده بی،
ئه گینا: (ظالم) و (فاسق) ه، ههروهک له باسی پینچ مافه کانی پابردوودا پوونمان
کرده وه.

(كَالْفَرْعِ فَرْعُ الْإِبْنِ) منداله کانی کوپری مردووه که -هه ر کاتی که منداله کانی خودی
مردووه که یان له گه لدا نه بی- ئه وانیش وه کو منداله کانی خودی مردووه که نه (فیمَا

حَبَّ فَرَعُ الْإِبْنِ. أَوْ أُتْنَى فَقُلْ ١٣٨ لَوْلَدِ ابْنٍ لَكَ مَا عَنْهَا فَضْلُ

ذَكَرًا) له و پوونكرده و هی پابردودا، به (إجماع) ی زانا یان، واته: تاكه كوپره كوپړك و هم زیاتریش گشت میراته كه ده گرن و، تاكه كيژه كوپړك نیوه ده گری و، دوو كيژه كوپړو زیاتریش دوو سییه كه ده گرن و، نه گهر نیرینه و می یینه کانیان و یكړا كویونه وه، نه وه هر نیرینه یه كه وهك به شی دوو می یینه ی هیه، به لام (لَوْ وَجَدَا) نه گهر هر دوو چینه كان، واته: مندا له كانی خودی مردووه كه و مندا له كانی كوپړی مردووه كه - و یكړا - هه بوون، نه و كاته نه و سی حاله تانه ی داهاتوویان هه نه و، له هر حاله تیكدا به شیوه یه كه پرفتاریان له گه ل ده كری:

حاله تی یه كه هم: (وَالْفَرْعُ كَانَ ذَكَرًا) نه گهر مندا له كانی خودی مردووه كه نیرینه یه كه، یان زیاتر بوو: به ته نها، یان له گه ل می یینه، نه و كاته (حَبَّ فَرَعُ الْإِبْنِ) نیرینه كه گشت مندا له كانی كوپړی مردووه كه بی بهش ده كا - نیرینه کانیان و می یینه کانیان - به (إجماع) ی زانا یانی ئیسلام. كه و ابوو: نه و یاسا ده ستركرده ی ئیستا له دادگا سته مكاره كاندا هیه: كه نه گهر مندا له كانی كوپړی مردووه كه باوكی خو یان نه مایی، نه وان له جی ی باوكیان داده ندرین، واته: به واجبی به شه میراتیان بو داده ندری، هر چه ند خودی مردووه كه ش كوپړی خو ی هه بی، جا به م به شه ناشه رع یه ده لئین: (وه سیی تی واجب). نه و یاسایه به پیچه وانه ی شه ریع ته ی ئیسلامه و، دژ به حه دیسه كه ی ﴿فَلَاوَلِي رَجُلٍ ذَكَرٍ﴾ ی پابردووه، كه واته: نه گهر مردووه كه له ژیانیا وه سیی ته كه ی نه كرده ی، به شه میراته كه ش نابیته ملكی مندا له كانی كوپره كه و لی یان حه رامه، چونكه وه سیی تی واجب به ئایه ته كانی میرات (نَسَخَ) بوته وه، هه روه كه له (تَفْسِيرِ ابْنِ كَثِيرٍ) و (إرشادُ السَّارِي) دا پوون كراوه ته وه.

حاله تی دوو هم: (أَوْ أُتْنَى) نه گهر مندا له كانی خودی مردووه كه تاكه كيژك، یان زیاتر بوو، واته: هیچ نیرینه یه كه نه بوو، نه و كاته نیوه ی میراته كه بو كيژه كه یه، یان دوو سییه کی میراته كه بو دوو كيژو زیاتره، ئینجا (فَقُلْ لَوْلَدِ ابْنٍ) به مندا لی كوپره كه بلئ: (لَكَ مَا عَنْهَا فَضْلٌ) پاشماووه كه - كه له نیوه كه، یان له دوو سییه كه كه زیاد بووه - بو تویه، به و مهرجه ی مندا له كانی كوپره كه: نیر بن، یان نیرو می و یكړا بن، جا هر نیرینه یه كه وهك به شی دوو می یینه ی ده دریتی.

ئینجا له هر حاله تیكدا مندا له كانی كوپره كه و به ره و خوارتر و یكړا كویونه وه، نه وه نیرینه کانیان می یینه كانی له پله ی خو یان به ره و خوارتر - وه كو كيژه برای خو یان - بی بهش ده كه نه، هه روه كه له (تحفة) و (مغنی) دا فه رموویانه.

وَعَصَبَ الذَّكَرُ مَنْ فِي رُتْبَتِهِ ١٣٩ كَأَخْتِهِ، أَوْ فَوْقَهُ كَعَمَّتِهِ
 إِنْ لَمْ تَحْزُ سُدُسَ مَالٍ إِرْثًا ١٤٠ وَإِنْ يَكُنْ وَلَدُ الْإِبْنِ أُتْشَى
 حَازَتْ مَعَ ابْنَتِهِ كَمَا تَقَرَّرًا ١٤١ سُدُسًا وَلَا شَيْءَ لَهَا مَعَ أَكْثَرَا

به لām (وَعَصَبَ الذَّكَرُ مَنْ فِي رُتْبَتِهِ) نیرینه که نه و می بیند له پله ی خویه تی ده ی کاته
 (عَصَبَة) میراتگری پشتی: (كَأَخْتِهِ) وهكو خوشکی خوی و کیژه مامی خوی (أَوْ فَوْقَهُ)
 یان نه گهر می بیند که له خوی شی به سه ره وه تر بی: (كَعَمَّتِهِ) وهكو خوشکی باوکی
 خوی و کیژه مامی باوکی خوی، ههر ده ی کاته (عَصَبَة) به لām نه مه یان (إِنْ لَمْ تَحْزُ سُدُسَ
 مَالٍ إِرْثًا) به و مهرجه ی شه شیکی ماله که - که ته واو که ری دوو سییه که - به میرات
 نه گری: وهكو دوو کیژی مردووه که و کیژه کوپی مردووه که و کوپی کوپی کوپی
 مردووه که، واته: دوو کیژه کان دوو سییه که ده گرن و، نه م نیرینه یه ش نه و کیژه کوپه -
 که به پله یه که له خوی به سه ره وه تره - ده ی کاته (عَصَبَة) و ویکرا پاشماوه که ی میراته که
 ده گرن، به لām نه گهر شه شیکی ده گرت، نه و کاته پیویست ناکا بی کاته (عَصَبَة): وهكو
 کیژیکی مردووه که و کیژه کوپیکی مردووه که و کوپی کوپی کوپی مردووه که، چونکه
 کیژی مردووه که نیوه ی هیه و، کیژه کوپه که ش شه شیکی هیه - ته واو که ری دوو
 سییه که - و، پاشماوه که ش بو نیرینه که یه.

(و) ههر له و حاله ته ی دووه م: (إِنْ يَكُنْ وَلَدُ الْإِبْنِ أُتْشَى) نه گهر منداله کانی کوپه که ته نها
 می بیند یه که، یان زیاتر له می بیند یه که بوو، واته: هیچ نیرینه یه که نه بوو، نه و کاته (حَازَتْ
 مَعَ ابْنَتِهِ كَمَا تَقَرَّرًا سُدُسًا) شه شیکی میراته که ده گری - له و حاله ته ی تاکه کیژیکی
 مردووه که هیه - ههروه که بریار درا، جا نه گهر له کیژه کوپیکی زیاتر بوون، نه وه
 گشتیان له شه شیکه که دا هاوبه شن و نه و شه شیکه ش له گهل نیوه که ی کیژه که ده بیته
 ته واو که ری دوو سییه که، به (إِجْمَاع) ی زانایان و ههم حه دیسه که ی (إِبْنِ مَسْعُودِ)
 رابردوو، له باسی (شه شیک) دا.

حاله تی سنیه م: نه گهر خودی مردووه که دوو کیژ، یان زیاتری هه بوون، نه و کاته دوو
 سییه که که ده گرن و، می بیند کانی کوپی مردووه که ش به هو ی دوو کیژی مردووه که
 بی به ش دهن به (إِجْمَاع) ی زانایان، ههروه که ده فره مو ی: (وَلَا شَيْءَ لَهَا مَعَ أَكْثَرَا) کیژه
 کوپه که هیچ به شه میراتی نیه نه گهر له گهل زیاتر له کیژیکی مردووه که دابی، مه گهر
 نیرینه یه کی له پله ی خوی، یان به ره و خوارتری له گهلدا بی و بی کاته میراتگری پشتی،

هَذَا الَّذِي يُقْضَى بِهِ وَيُحْكَمُ ١٤٢ فِي الْكُلِّ مِنْ طَبَقَتَيْنِ مِنْهُمْ

هَذَا بَيَانُ ارْثِ الْأُصُولِ

يَرِثُ بِالْفَرَضِ فَقَطُّ أَبٌ إِذَا كَانَ مَعَ ابْنٍ مِنْ بَلْحَدٍ نُبْذًا
كَذَا بَعْضِيبٍ فَقَطُّ إِنْ عُدِمَا ١٤٤ لِلْمَيِّتِ فَرْعٌ وَارِثٌ، وَبِهِمَا
مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَتَيْنِ ابْنٍ، وَلِأُمِّ ١٤٥ ثُلُثٌ أَوْ سُدُسٌ عَلَى مَا قَدْ عُلِمَ

ئهو کاته بی بهش نابی، به لکو له گهل نیرینه که -ویکرا- پاشماوکه ده گرن، جا بزانه:
ئهم نیرینه پی ده گوتری: (الأخ المبارك) برای به بهر هکت. (هَذَا) ئه وهی باسما
کرد (الَّذِي يُقْضَى بِهِ وَيُحْكَمُ) هر ئه وهیه که برپاری پی ددری و کاری پی ده کری (فِي
الْكُلِّ مِنْ طَبَقَتَيْنِ مِنْهُمْ) له گشت دوو چینی منداله کانی کوپی مردووه که و بهر وه
خوارتر، واته: ئه گهر منداله کانی کوپی مردووه که، له گهل منداله کانی کوپی
مردووه که دابن، ئه وه وه کو منداله کانی کوپه که نه له گهل منداله کانی خودی
مردووه که... ئیتر هر به و شیویه پلهی بهر وه خوارتر وه منداله کانی کوپی
مردووه که دابنیو، پلهی سه ره وه تریش وه منداله کانی خودی مردووه که
دابنی... هتد.

﴿هَذَا بَيَانُ ارْثِ الْأُصُولِ: ئَهْمَه دَوُونِ كَرْدَنِ هَوِي مِيرَاتِي بَاوَكْ وَ دَايَكْ وَ﴾

بَا پیره و دَا پیره یه

بزانه: باوکی مردووه که له میراتگرتندا سی حالته تی هیه، حالته تی یه که م: (يَرِثُ
بِالْفَرَضِ فَقَطُّ أَبٌ) باوک ته نها به خاوهن به شی شیشکی میراته که ده گری (إِذَا كَانَ مَعَ
ابْنٍ مِنْ بَلْحَدٍ نُبْذًا) هر کاتیک له گهل کوپی مردووه که، یان کوپی کوپی مردووه که، یان
بهر وه خوارتر دابی -که مردووه که فری دراوته ناو گور- جیاوازی نیه له و مندالانه دا:
میینه هبی، یان نه بی. حالته تی دووهم: (كَذَا بَعْضِيبٍ فَقَطُّ) هروه ها ته نها به
میراتگریه تی پشتی پاشماو هی میراته که ده گری (إِنْ عُدِمَا لِلْمَيِّتِ فَرْعٌ وَارِثٌ) ئه گهر
مردووه که: نه کوپو کیژی خویو، نه کوپو کیژی کوپیو، نه بهر وه خوارتریش نه بی.
حالته تی سی یه م: (وَبِهِمَا) هم به خاوهن به شی و هم به میراتگریه تی پشتی میرات
ده گری (مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَتَيْنِ) ئه گهر کیژیکی مردووه که، یان زیاتری له گهلدا بی (أَوْ ابْنَتَيْنِ ابْنٍ) یان
کیژه کوپیک، یان زیاتر، یان بهر وه خوارتری له گهلدا بی، به و مهرجهی له و مندالانه دا

تَرِثُ مَعَ أَحَدِ زَوْجَيْنِ وَأَبٌ ١٤٦ ثُلُثٌ مَا يَبْقَى، وَمِنْ أَجْلِ الْأَدَبِ بِهِ يُعْبَرُونَ عَمَّا يُدْفَعُ ١٤٧ إِلَّا مِمَّا وَهُوَ سُدُسٌ أَوْ رُبْعٌ

هیچ نیرینه‌ی که نه‌بئی، که‌وابوو: شه‌شیکی میراته‌که به خاوه‌ن به‌شی بۆ باوکه‌که‌یه و هم له پاش به‌شه‌که‌ی باوک و کیژه‌که، یان کیژه کوپه‌که پاشماوه‌که‌ش به میراتگرایه‌تی پشتی هه‌ر بۆ باوکه‌که‌یه، به به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌ی ﴿فَمَا بَقِيَ فَلِأُولَىٰ رَجُلٍ ذَكَرَ﴾ ی پابردوو، واته: ئه‌وه‌ی ده‌مینته‌وه بۆ نزیکترین میراتگری نیرینه‌یه.

مه‌سه‌له‌کانی (الغراوین): دوو پرشنگداره‌کان

(وَلَا مَ) دایکی مردوو‌ه‌که سێ حاله‌تی هه‌یه، **حاله‌تی یه‌که‌م:** (ثُلُثٌ) سییه‌کی میراته‌که‌ی هه‌یه، به‌و مه‌رجه‌ی: نه‌مندالی مردوو‌ه‌که‌و، نه‌به‌ره‌و خوارترو، نه‌ژماره‌ی خوشک و برای مردوو‌ه‌که‌ی له‌گه‌لدا نه‌بئی. **حاله‌تی دووه‌م:** (أَوْ سُدُسٌ) یان شه‌شیکی میراته‌که‌ی هه‌یه، ئه‌گه‌ر یه‌کی‌ک له‌وانه‌ی پابردوو‌ی له‌گه‌لدا بئی (عَلَىٰ مَا قَدْ عُلِمَ) هه‌روه‌ک له‌به‌شه‌ میراته‌کاندا زاندره‌. **حاله‌تی سێیه‌م:** (تَرِثُ مَعَ أَحَدِ زَوْجَيْنِ وَأَبٍ) ئه‌گه‌ر له‌گه‌ل می‌ردو باوکی مردوو‌ه‌که، یان له‌گه‌ل ژنو باوکی مردوو‌ه‌که‌دا بئی، ئه‌و کاته به‌شه‌ میراتی دایکه‌که (ثُلُثٌ مَا يَبْقَى) سییه‌کی ئه‌و پاشماوه‌یه‌یه: که له پاش به‌شی می‌رده‌که، یان ژنه‌که ده‌مینته‌وه - نه‌ک سییه‌کی هه‌موو میراته‌که - به (إِجْمَاعِی) (صَحَابَةِی) پی‌نجه‌مبه‌ر ۴ چونکه هه‌ر نێرو می‌یه‌ک له یه‌ک پله‌دا بن، ئه‌وه نیرینه‌که دوو هه‌ندی می‌ینه‌که ده‌گرئ، به‌لام (وَمِنْ أَجْلِ الْأَدَبِ) له‌به‌ر خاتری ریز لێنان له‌قورئانی پی‌روژ که به (ثُلُثٌ) سییه‌ک ناوی ئه‌و به‌شه‌ی هیناوه (بِهِ يُعْبَرُونَ عَمَّا يُدْفَعُ لِلْأُمِّ) هه‌ر به (ثُلُثٌ مَا يَبْقَى) سییه‌کی پاشماوه‌که ناوی ئه‌و به‌شه‌ دینن: که ده‌دریته‌ دایکه‌که (وَهُوَ سُدُسٌ أَوْ رُبْعٌ) به‌لام له‌راستی‌دا به‌شی دایکه‌که لی‌رده‌دا: یان شه‌شی‌که، یان چواریکه. **ئینجا بزانه:** ئه‌م دوو مه‌سه‌له‌یه پێیان ده‌گوترئ: (الغراوین) چونکه وه‌ک ئه‌ستیره‌ی پرشنگدار به‌ناوبانگن، هه‌م پێیان ده‌گوترئ: (العمریتین) چونکه ئیمامی (عمر) ئه‌و بپیاره‌ی داوه‌.

مه‌سه‌له‌ی یه‌که‌م: می‌ردو دایک و باوک، بنچینه‌که‌ی له‌دوانه، نیوه‌ی بۆ می‌رده‌که‌و، نیوه‌که‌ی تریش به‌سه‌ر دایک و باوک‌دا به‌ش ناکرئو، که‌مترین ژماره: که نیوه‌و سییه‌کی پاشماوه‌که‌ی هه‌بئی: ژماره شه‌شه، که‌وابوو: یه‌کسه‌ر ده‌لێن: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ له شه‌شه، سێ بۆ می‌رده‌که‌یه‌و، سییه‌کی پاشماوه‌که‌ش - که یه‌که - بۆ دایکه‌که‌یه‌و، دوو به‌ش بۆ باوکه‌که‌یه، به‌م شیوه‌یه:

ثُمَّ لَجَدَ كُلُّ حُكْمٍ يُنْمَى ١٤٨ لِأَبٍ لَكِنْ لَا يَرُدُّ الْأُمَّا
لِثُلْثِ الْبَاقِي. كَذَا لَمْ يَحْجُبِ ١٤٩ فَرَعًا سِوَى أُمٍّ، وَلَا أُمَّ أَبٍ

$$\begin{array}{rcll} 6, & \text{میراتگر} & \text{میرد،} & \text{دایک،} & \text{باوک} \\ \times 1 & \text{به شه میرات} & \text{نیوه،} & \text{سییه کی پاشماوه،} & \text{پشتییه} \\ \hline & & 3 & + & 1 \\ & & \hline & & 6 = 2 + \end{array}$$

مهسه لهی دووهم: ژن و دایک و باوک، بنچینه که ی له چواره - که به شی ژنه که ی لی
دهرده چی - چواریکی بۆ ژنه که و، سییه کی پاشماوه که ش - که یه که - بۆ دایکه که و،
دوو ده که ش بۆ باوکه که، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcll} 4, & \text{میراتگر} & \text{ژن،} & \text{دایک،} & \text{باوک} \\ \times 1 & \text{به شه میرات} & \text{چواریک،} & \text{سییه کی پاشماوه،} & \text{پشتییه} \\ \hline & & 1 & + & 1 \\ & & \hline & & 4 = 2 + \end{array}$$

(ثُمَّ) ئینجا ئەگەر باوک نه مایی، ئەوه (لَجَدَ كُلُّ حُكْمٍ يُنْمَى لِأَبٍ) باپیره، واته: باوکی
باوک و به سه ره و هتر، گشت ئەو بریارانه ی بۆ هه نه: که بۆ باوک هه بوون (لَكِنْ) به لām له
سێ مهسه له دا باوک و باپیره لێك جيانه، **یه که م:** (لَا يَرُدُّ الْأُمَّا لِثُلْثِ الْبَاقِي) له دوو
مهسه له که ی (الْغَرَّائِيْنَ) دا باپیره دایکی مردوو ده که ناگه پینتیته وه بۆ سییه کی
پاشماوه که، به لکو ئەگەر باوکی مردوو ده که نه مایی دایکی مردوو ده که له گه ل باپیره دا
سییه کی هه موو میراته که ده گری، چونکه پله یه ک له باپیره نزیکتره، به لām له و دوو
مهسه له یه دا باوکی مردوو ده که دایکی مردوو ده که ده گه پینتیته وه بۆ سییه کی پاشماوه که،
هه ره و ک رابرا. **دووهم:** (كَذَا لَمْ يَحْجُبِ فَرَعًا سِوَى أُمٍّ) باپیره - جگه له خوشک و برای
ته نها له دایکی - هێچ خوشک و برایه کی تری مردوو ده که بێ به ش ناکا، به لکو ئەگەر
خوشک و برایه کان له دایکی و باوکی بن، یان ته نها له باوکی بن، باپیره هاو به شیان
له گه ل ده کا، به لām باوکی مردوو ده که گشتیان بێ به ش ده کا. **سێ یه م:** (وَلَا أُمَّ أَبٍ)
باپیره دایکی باوکی مردوو ده که بێ به ش ناکا، چونکه ژنی خویه تی، به لām باوکی
مردوو ده که دایکی خوی بێ به ش ده کا، چونکه به و یه وه گه یشتوته مردوو ده که.

پاشکو: بزانه: یه ک داپیره شه شیکی میراتی هه یه و، زیاتریش له یه ک داپیره ته نها
شه شیکی میراتیان هه یه و له نیوان خۆیاندا به یه کسانی به ش ده که ن: وه ک دایکی
دایکی باوک و، دایکی باپیره و، دایکی دایکی دایک، هه ره و ک له به شه میراته کا ندا
به لگه مان هیتاوه، **ئینجا بزانه:** به م (قاعدة) یه داپیره کان میرات ده گرن: هه ر
داپیره یه ک به پوخته ی مێ یینه کان، یان به پوخته ی نێرینه کان بگاته مردوو ده که ئەوه

هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْحَوَاشِي

وَوَلَدٌ لِلْأَبَوَيْنِ مُطْلَقاً ١٥٠ كَوَلَدٍ فِي كُلِّ مَا قَدْ سَبَقَا
 كَوَلَدٍ لِلْأَبَوَيْنِ فِي التَّرَكَّةِ ١٥١ فَرُعُ أَبٍ فِيمَا سِوَى الْمُشْرَكَةِ
 زَوْجٌ وَأُمٌّ وَلَكِنْ هَذَا أَمُّ أَخٍ ١٥٢ لِلْأَبَوَيْنِ فَيُشَارِكُ الْأَخُ

میرات ده‌گرن: وهك دایکی دایکی دایک، یان دایکی باوکی باوک، ههم هه داپیره‌یه‌ک به پوخته‌ی می‌بینه‌کان بگاته نیرینه‌کان: وهك دایکی دایکی باوک، ئه‌ویش میرات ده‌گرن، به‌لام هه داپیره‌یه‌ک به نیرینه‌یه‌کی نیوان دوو می‌بینه بگاته مردووه‌که: وهك دایکی باوکی دایک، ئه‌وه میرات ناگرن، ئینجا بزانه: له‌لایه‌نی دایکه‌وه تهنه‌یه‌ک داپیره میرات ده‌گرن به بهره‌وامی، هه‌روه‌ک له (تحفه) و (مغنی) دا ناوه‌پوکی ئه‌م پاشکویه پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْحَوَاشِي: ئه‌مه روونکردنه‌وه‌ی میراتی خوشک و براو، مامه﴾
 (وَوَلَدٌ لِلْأَبَوَيْنِ مُطْلَقاً) خوشک و برای له دایکی و باوکی - ئه‌گه‌ر خوشک و برای تهنه‌یه‌ک له باوکیان له‌گه‌لدا نه‌بی - ئه‌وه (كَوْلُوْهُ فِي كُلِّ مَا قَدْ سَبَقَا) وهكو منداله‌کانی خودی مردووه‌که میرات ده‌گرن: له گشت ئه‌و حاله‌تانه‌ی پابران، واته: برایه‌ک و زیاتریش له برایه‌ک گشت میراته‌که، یان پاشماوه‌ی میراته‌که ده‌گرن، تهنه‌یه‌ک خوشک نیوه‌ی میراته‌که ده‌گرن، دوو خوشک و زیاتر دوو سیپه‌کی میراته‌که ده‌گرن، هه‌روه‌ک له به‌شه میراته‌کاندا پابرا، به‌لام ئه‌گه‌ر خوشک و برا ویکرا کوپوونه‌وه، ئه‌وه هه‌ر برایه‌ک دوو هه‌ندی خوشک ده‌گرن، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ ئه‌گه‌ر میرات‌گه‌ره‌کان خوشک و برا ویکرا پوون، ئه‌وه نیرینه وه‌ک به‌شی دوو می‌بینه‌ی هه‌یه.

﴿مه‌سه‌له‌که‌ی (المُشْرَكَةِ): هاویه‌شکراو﴾

(كَوْلُوْهُ لِلْأَبَوَيْنِ فِي التَّرَكَّةِ) وهك خوشک و برای له دایکی و باوکی مردووه‌که‌یه (فَرُعُ أَبٍ) خوشک و برای تهنه‌یه‌ک له باوکی - ئه‌گه‌ر خوشک و برای له دایکی و باوکیان له‌گه‌لدا نه‌بی - ئه‌وانیش به‌و شیوه‌ی پابردوو میرات ده‌گرن، به (إِجْمَاعِ) ی زانا‌یان (فِيمَا سِوَى الْمُشْرَكَةِ) له حاله‌ته‌کانی جگه له مه‌سه‌له‌که‌ی (المُشْرَكَةِ): هاویه‌شکراو، واته: له‌وی‌دا لیک جیانه، ئه‌مه‌ش مه‌سه‌له‌یه‌که: (زَوْجٌ وَأُمٌّ وَلَدًا أُمَّ أَخٍ لِلْأَبَوَيْنِ) می‌دو دایک و دوو خوشک، یان دوو برای تهنه‌یه‌ک له دایکی و برایه‌کی له دایکی و باوکی. بنجینه‌ی مه‌سه‌له‌که

وَلَدَى الْأُمِّ وَلَوْ كَانَ لِأَبٍ ١٥٣ لَأَوْجَبُوا حِرْمَانَهُ مِنَ النَّسَبِ

له شه شه - که شه شیکی دایکی لی دهرده چی - نیوهی بۆ میرده که یه و، شه شیکی بۆ دایکه که یه و، سییه کی بۆ خوشک و برایه کانی ته نها له دایکی یه، جا ئه و به شانه گشت میراته که داده گرنه وه و هیچ بۆ برای له دایکی و باوکی نامینیته وه، چونکه (عَصَبَة) میراتگری پشیتییه و (قیاس) ئه وهایه: به هوی ئه و داگرتنه وه یه بی به ش بی، به لام لیتره دا خزمایه تی باوکی - دهره ق برای له دایکی و باوکی - هه لده وه شیندریته وه و، ته نها خزمایه تی دایکی ره چاو ده کری، که و ابو: (فَيُشَارِكُ الْأَخُ وَلَدِي الْأُمِّ) برایه کی له دایکی و باوکی - به خزمایه تی دایکی - ده بیته هاو به شی خوشک و برایه کانی ته نها له دایکی له و سییه که داو، به یه کسانی له نیوان خویاندا به شی ده کن، چونکه گشتیان مندالی یه ک دایکن، به لام باوکیان جیا یه، - واته: دایکه که یان لای که می دوو میردی کردوون - جا له بهر ئه وهی سییه که که دووه و، به سه ر هه رسیک منداله کاندا به ش ناکری، ژماره ی منداله کان - که سییه - له بنچینه ی مه سه له که ده ده یین - که شه شه - و، له هه ژده ساغ ده بیته وه، به م شینوه یه:

٦، میراتگر _____ میرد، دایک، دوو برای له دایکی، برایه کی له دایکی و باوکی
 ١ × به شه میرات _____ نیوه، شه شیک، سییه ک، پشیتییه
 ٦ ÷ _____ ٣ + ١ + ٢ + بی به ش = ٦
 ٣ × _____ ساغ کردنه وه به سی هاو به ش
 ١٨ ÷ _____ ٩ + ٣ + ٦ بۆ هه ر سیکیان = ١٨

ئینجا بزانه: به م مه سه له یه ده گوتری: (المُشْرَكَة)، چونکه برایه که کراوه ته هاو به شی خوشک و برایه کانی ته نها له دایکی، هه م بی ده گوتری: (الْحِمَارِيَّة) چونکه که ئیمامی (عمر) ویستی برایه کانی له دایکی و باوکی بی به ش بکا، گوتیان وا دابنی: باوکمان گویدر یژیک بوو، خو گشتمان مندالی یه ک دایکین؟ هه م به (الحَجَرِيَّة) ش ناوده بری، چونکه له (روایه) یکدا گوتیان وا دابنی: باوکمان به ردیک بووو فپیماندا ناو ده ریا، خو گشتمان مندالی یه ک دایکین؟ جا ئیمامی (عمر) قسه که ی پی جوان بووو به خزمایه تی دایکی کردنیه هاو به ش، که و ابو: (وَلَوْ كَانَ لِأَبٍ) ئه گه ر برایه که ته نها له باوکی بایه، ئه وه (لَأَوْجَبُوا حِرْمَانَهُ مِنَ النَّسَبِ) زانایان واجبیان ده کرد: له میراته که بی به ش بی، چونکه (عَصَبَة) یه و هیچی بۆ نه ماوه ته وه و، دایکی شی جیا یه و خزمایه تی دایکی نیه هاو به شی پی بکا، به لکو ئه گه ر خوشکیکی خوی، یان زیاتریشی له گه لدا بی، ئه وه خوشکه کانیش به هوی ئه و یه وه بی به ش ده بن، چونکه ده یانکاته (عَصَبَة)، بویی به و برایه ده گوتری: (الْأَخُ الْمَشُوم) برای به دیوم.

نینجا بزانه: نه گهر له و مهسه له یه دا: خوشك و برایه کانی ته نها له دایکی له دووان زیاتر بوون، برای له دایکی و باوکیش: دوو، یان زیاتر بوون، یان خوشکی له دایکی و باوکیان له گه لدا بوو، یان له جیاتی دایکه که: داپیره یه که هه بوو، نه وه له و حاله تانه دا هیچ له هاو به شیه که ناگورپی و، هیچ جیاوازییش له نیوان خوشك و برایه کانی له دایکی و باوکی دا ناکړی و گشتیان به یه کسانۍ دهنه هاو به شی خوشك و برایه کانی ته نها له دایکی، به لام وا ده بی ساغکردنه وه ی مهسه له که ده گورپی، هه روه ها نه گهر له و مهسه له یه دا له جیاتی برای له دایکی و باوکی: خوشکیک هه بوو، نه وه نیوه ی میراته که ی هه یه و، مهسه له که ش (عول) ده کړی بو تو، وه نه گهر دوو خوشك، یان زیاتر بوون نه و کاته دوو سیپه کیان هه یه و، مهسه له که ش (عول) ده کړی بو ده، واته: له هه ردوو حاله تدا مهسه له که ده گورپی و هاو به شی ناکړی و، جیاوازی خوشکی له دایکی و باوکی و ته نها له باوکیش نیه، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَحَيْثُمَا يَجْتَمِعُ الصَّنْفَانِ) هه ر کاتیک هه ردوو چینه کان، واته: خوشك و برایه کانی له دایکی و باوکی له گه ل خوشك و برایه کانی ته نها له باوکی ویکړا کو بوونه وه، نه وه (کأَنَّا كَفَّرَعِ ابْنِ وَفَّرَعِ الْفَانِي) وه کو کو بوونه وه ی منداله کانی کوړی مردووه که و منداله کانی خودی مردووه که یه ویکړا، واته: سی حاله تیان هه یه.

حاله تی یه که م: نه گهر برایه کی له دایکی و باوکی، یان زیاتر هه بوو: به ته نها، یان له گه ل خوشکی له دایکی و باوکی، نه وه گشت خوشك و برایه کانی ته نها له باوکی بی به ش ده کا، به (إجماع) ی زانایان.

حاله تی دووهم: نه گهر ته نها خوشکیکۍ له دایکی و باوکی هه بوو، نه وه نیوه ی میراته که بو نه و خوشکه یه و، پاشماوه که ش: بو خوشك و برایه کانی ته نها له باوکی یه، هه ر برایه که دوو هندی خوشکیک ده گړی، جا نه گهر خوشکی ته نها له باوکی نه بوو، نه وه پاشماوه که گشتی بو برایه که یه، به لام نه گهر برای ته نها له باوکیان له گه ل نه بوو، نه وه شه شیک -ته واکه ری دوو سیپه که- بو خوشکی له باوکی یه، جا نه گهر له خوشکیک زیاتر بوون، نه وه گشتیان له و شه شیکه دا هاو به شن.

حاله تی سی یه م: نه گهر ته نها دوو خوشکی له دایکی و باوکی، یان زیاتر هه بوون، واته: برای خو یان له گه لدا نه بوو، نه وه دوو سیپه کی میراته که بو نه وانه و، پاشماوه که ش بو

لَكِنَّ الْأُخْتَ لَمْ يُعَصِّبَهَا سِوَى ١٥٥ مَنْ مَعَهَا فِي رُبَّةٍ قَدْ اسْتَوَى
وَبَنَتْ الْأَبْنَ حَيْثَمَا صَاحَبَهَا ١٥٦ مُسَاوٍ أَوْ أَسْفَلَ قَدْ عَصَّبَهَا
وَالْأُخْتُ إِنْ كَانَتْ لَأُمٍّ وَأَبٍ ١٥٧ بِالْأَخِ فَرَعَ الْأَبِ لَمْ تُعَصِّبْ

خوشک و برایه‌کانی ته‌ن‌ها له باوکی‌یه: هر برایه‌ک دوو هندی خوشکیک ده‌گری، جا
نه‌گر خوشک نه‌بوو، نه‌وه پاشماوه‌که گشتی بۆ برایه‌که‌یه، به‌لام نه‌گر برای ته‌ن‌ها له
باوکی نه‌بوو، نه‌وه به‌هوی دوو خوشکی له دایکی و باوکی خوشکه‌کانی ته‌ن‌ها له باوکی
بی به‌ش ده‌بن.

(لَكِنَّ) به‌لام منداله‌کانی کورپی مردووه‌که و خوشک و برایه‌کان له‌وه‌دا جیاوازن: (الْأُخْتُ لَمْ
يُعَصِّبَهَا) خوشکی مردووه‌که هیچ که‌سیک نایکاته (عَصَبَةً) میراتگری پشتی (سِوَى مَنْ
مَعَهَا فِي رُبَّةٍ قَدْ اسْتَوَى) جگه له و برایه‌ی خوی که له پله‌دا له‌گه‌لی یه‌کسانه، واته:
خوشکی له دایکی و باوکی به‌ برای له دایکی و باوکی ده‌بیته (عَصَبَةً و)، هم خوشکی
ته‌ن‌ها له باوکی‌ش به‌ برای ته‌ن‌ها له باوکی ده‌بیته (عَصَبَةً)، به‌لام (وَبَنَتْ الْأَبْنَ) کی‌ژه
کورپی مردووه‌که (حَيْثَمَا صَاحَبَهَا مُسَاوٍ أَوْ أَسْفَلَ) هر کاتیک نی‌رینه‌یه‌کی له پله‌ی
خوی، یان به‌ره و خوارتری له‌گه‌ل‌دا بی، نه‌وه (قَدْ عَصَّبَهَا) نی‌رینه‌که ده‌یکرده (عَصَبَةً)
میراتگری پشتی و، پی‌ی ده‌گوترا (الْأَخِ الْمُبَارَكِ) هر وه‌ک پابرا.

(وَالْأُخْتُ إِنْ كَانَتْ لَأُمٍّ وَأَبٍ) خوشک نه‌گر له دایکی و باوکی بی (بِالْأَخِ فَرَعَ الْأَبِ لَمْ
تُعَصِّبْ) به‌ برای ته‌ن‌ها له باوکی نابیته (عَصَبَةً)، به‌لکو خوشکه‌که به‌شه دیارکراوه‌که‌ی
خوی ده‌گری و، پاشماوه‌که‌ش - نه‌گر ماوه - بۆ برایه‌که‌یه، هر وه‌ک له حاله‌تی
پابردودا پوون کراوه. هر وه‌ها هیچ خوشکیکی مردووه‌که‌ش به‌هوی کورپه برای خوی،
یان کورپه مامی خوی نابیته (عَصَبَةً)، بۆ وینه: نه‌گر مردووه‌که: دوو خوشکی له
دایکی و باوکی و خوشکیکی ته‌ن‌ها له باوکی و کورپه برایه‌کی له پاش به‌جیمان، نه‌وه دوو
سییه‌کی میراته‌که بۆ دوو خوشکه‌کانه و، پاشماوه‌که‌ش گشتی بۆ کورپه برایه‌که‌یه و،
خوشکه له باوکیه‌که‌ش به‌و دوو خوشکانه بی به‌ش ده‌بی و به‌و کورپه برایه نابیته
(عَصَبَةً)، به‌لام نه‌گر هر له و مه‌سه‌له‌یه‌دا برایه‌کی له باوکی هه‌بی، نه‌وه خوشکه‌که‌ی
خوی ده‌کاته (عَصَبَةً و)، پاشماوه‌که‌ش بۆ هر دوو کیانه، بۆیی به‌م برایش ده‌گوتری:
(الْأَخِ الْمُبَارَكِ) برای به‌ به‌ره‌که‌ت، هر وه‌ک له (تحفه و) (مغنی) دا پوون کراوه‌ته‌وه،
که‌وابوو: کورپه برایه‌که‌ش به‌و برایه بی به‌ش ده‌بی، هر وه‌ک پابرا.

عَصَبَةُ أُخْتٍ لِأَصْلَيْنِ أَوْ أَبٍ ١٥٨ مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَةِ ابْنٍ قَدْ ذَهَبَ
فَسَاقِطٌ فَرَعُ أَبٍ بِأُخْتِ ١٥٩ لِأَبَوَيْنِ اجْتَمَعَتْ مَعَ بِنْتِ
أَوْ ابْنَةِ ابْنٍ لِحَدِيثٍ صَحَّ بِهِ ١٦٠ وَأَبْنُ أَخٍ لِعَمٍّ أُمٌّ كَأَبِهِ

﴿ناگاداری﴾ خوشکیکی تنها له دایکی، یان برایه کی تنها له دایکی شه شیکی
میراته که ی هیه و، دوو، یان زیاتریش له خوشکو برای تنها له دایکی سییه کیان هیه،
جیاوازی نیرو مییه کیان نیه له و سییه که دا، واته: به یه کسانیه به سهریان دابهش
ده کړی به (إجماع) ی زانایان، هه روه که له به شه میراته کاندایا بر، چونکه نه وانه به
خزمايه تی په حمی - که لایه نی دایکه - میرات ده گرن، نه که به خزمايه تی پشتنی،
که واته: نه گهر خوشکو برای له دایکی و باوکی، یان تنها له باوکیان له گه لدا بی، هیچ
به شه میراته کیان ناگورپی، **بُؤْوِيَّة**: نه گهر برایه کی له دایکی و باوکی و برایه کی تنها
له باوکی و برایه کی تنها له دایکی و یی کړا کو بوونه وه، نه وه برایه که ی تنها له دایکی
شه شیکی هیه و، برایه که ی له دایکی و باوکی گشت پاشماوه که ی ده دریتی و، برای
تنها له باوکی به م برایه بی بهش ده بی، هه روه ها نه گهر هه رسیک لا خوشک بوون:
نه وه خوشکی له دایکی و باوکی نیوه ی هیه و، خوشکی تنها له باوکی شه شیکی
هیه و، خوشکی تنها له دایکی شه شیکی هیه، هه روه که له (مغنی) دا فهرموویه تی،
واته: نه گهر له و دوو مه سه لانه ی رابردودا دوو خوشکی تنها له دایکی، یان دوو برای
تنها له دایکی، یان خوشکیک و برایه کی تنها له دایکی هه بوون، نه و کاته سییه کیان
هیه به هاویه شی.

(عَصَبَةُ أُخْتٍ لِأَصْلَيْنِ أَوْ أَبٍ) خوشکیک و زیاتر له خوشکیکی له دایکی و باوکی، یان
تنها له باوکی ده بیته (عَصَبَةُ): میراتگری پشتنی و هکو برایه کیان، واته: پاشماوه ی
میراته که ده گړی هر کاتیک کو بیته وه: (مَعَ ابْنَةٍ) له گه ل کیژیکی خودی مردووه که،
یان زیاتر له کیژیک (أَوْ ابْنَةِ ابْنٍ قَدْ ذَهَبَ) یان له گه ل کیژه کورپکی مردووه که، یان
زیاتر له کیژه کورپک، جا هر کاتیک خوشک بیته (عَصَبَةُ). نه وه (فَسَاقِطٌ فَرَعُ أَبٍ)
خوشکو برایه کیان تنها له باوکی بی بهش ده بن (بِأُخْتٍ لِأَبَوَيْنِ اجْتَمَعَتْ مَعَ بِنْتِ)
به هو ی خوشکیکی له دایکی و باوکی که کو بیته وه له گه ل کیژی مردووه که (أَوْ ابْنَةِ ابْنِ)
یان له گه ل کیژه کورپی مردووه که، هه روه که به برای له دایکی و باوکی بی بهش
ده بوون. هه روه ها نه گهر خوشکی تنها له باوکی له گه ل کیژی مردووه که، یان له گه ل

لَكِنْ إِلَى السُّدُسِ أُمَّ لَا يَرُدُّ ١٦١ وَلَمْ يُعَصَّبْ أُخْتُهُ وَمَعَ جَدِّ
لَا يَأْخُذُ الْإِرْثَ وَفِي الْمُشْرَكَةِ ١٦٢ يَسْقُطُ لَا حَظَّ لَهُ فِي التَّرِكَةِ
وَعَمُّ مَنْ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ وَعَمُّ ١٦٣ وَالِدُهُ وَجَدُّهُ لِعَـغِيرِ أُمَّ

کیژه کوپی مردووه که بیته (عَصَبَة)، ئه ویش - وه کو برای ته نها له باوکی - کوپه
برایه کان و مامه کان و... هتد بی بهش ده کا، هه روه ک له (حاشیة البقري) دا فه رموویه تی
(لَحْدِيْثُ صَحَّ بِهِ) چونکه هه دیسیکی (صحيح) له باره ی (عَصَبَة) یی خوشک هاتووه
﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْإِبْنَةِ النِّصْفَ وَلِلْإِبْنَةِ الْإِبْنِ السُّدُسَ وَمَا
بَقِيَ لِلْأَخْتِ﴾ رواه البخاري، پیغه مبه ر ﷺ برپاری دا: نیوه ی میراته که بو کیژی
مردووه که بی، شه شیکی بو کیژه کوپه که ی بی، پاشماوه که یشی بو خوشکه که بی.
جا بنچینه ی ئه م مه سه له یه له شه شه - که به شی کیژه کوپه که ی لی دهرده چی - به م
شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl} 6, \text{ میراتگر} & \text{کیژ،} & \text{کیژه کوپ،} \text{ خوشک} \\ \times 1 \text{ به شه میرات} & \text{نیوه،} & \text{شه شیك،} \text{ پشتیییه} \\ \hline & 3 & + 1 + 2 = 6 \end{array}$$

(وَابْنُ أَخٍ لِعَـغِيرِ أُمَّ) کوپه برایه ک که ته نها له دایکی نه بی، به لکو: کوپه برای له دایکی و
باوکی بی، یان ته نها له باوکی بی (کَأَبِهِ) هه ر یه کیک له وانه وه کو باوکی خۆیه تی له
حاله تی کۆمه لی و ته نهایی دا، واته: کوپه برایه ک و زیاتر له کوپه برایه ک گشت میراته که،
یان پاشماوه ی میراته که ده گری و، ئه گه ر هه ردوولا ویکرا کۆبوونه وه، ئه وه کوپه برای
له دایکی و باوکی کوپه برای ته نها له باوکی بی بهش ده کا (لَكِنْ) به لام له چوار
مه سه له دا کوپه برایه کان له باوکی خۆیان جیاوازن، **یه که م:** کوپه برایه که (إِلَى السُّدُسِ
أُمَّ لَا يَرُدُّ) دایکی مردووه که له سییه که وه ناگه ر پِئِئِته وه بو شه شیك. **دووهم:** (وَلَمْ
يُعَصَّبْ أُخْتُهُ) کوپه برایه که خوشکی خۆی ناکاته (عَصَبَة)، چونکه کیژه برا له (ذَوِی
الْأَرْحَام) هه کانه. **سئیه م:** (وَمَعَ جَدِّ لَا يَأْخُذُ الْإِرْثَ) کوپه برایه که له گه ل باپیره دا میرات
ناگری، به لکو به هۆی باپیره بی بهش ده بی. **چوارهم:** (وَفِي الْمُشْرَكَةِ يَسْقُطُ) کوپه برای
له دایکی و باوکی له مه سه له ی (الْمُشْرَكَةِ) دا بی بهش ده بی و (لَا حَظَّ لَهُ فِي التَّرِكَةِ) هیه
به شی له میراته که دا نیه، چونکه خزمایه تی دایکیان نیه.

(وَعَمُّ مَنْ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ) مامی ئه و که سه ی مردنی گه یوه تی و (وَعَمُّ وَالِدِهِ) مامی باوکی
مردووه که و (وَجَدُّهُ) مامی باپیره ی مردووه که (لِعَـغِيرِ أُمَّ) که هه ر یه کیک له و سئ مامه

مِثْلُ أَخٍ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ ١٦٤ كَذَلِكَ بَاقِيَ عَصَبَاتِ النَّسَبِ

هَذَا بَيَانُ الْإِرْثِ بِالْوَلَاءِ

عَصَبَةُ النَّسَبِ حَيْثُ تُعَدُّ ١٦٥ فَأَلَمَالَ أَوْ فَاضِلُهُ يُسَلَّمُ
لِمُعْتَقٍ، فَإِنْ هَوَى فِي رَمْسِهِ ١٦٦ أَخَذَهُ عَصَبَةُ بِنَفْسِهِ
تَرْتِيبُهُمْ هُنَا كَتَرْتِيبِهِمْ ١٦٧ فِي نَسَبٍ لَكِنْ هُنَا يُقَدَّمُ

تهنها له دایکی نه بی، به لکو له دایکی و باوکی بی، یان تهنها له باوکی بی، هرسیکیان
(مِثْلُ أَخٍ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ) وهکو برای له دایکی و باوکی و برای تهنها له باوکی به له حاله تی
کومه لی و تهنها بی دا، واته: مامیک و زیاتر له مامیک گشت میراته که، یان پاشماوه ی
میراته که دهگری و، نه گهر هردو ولا ویکرا کوبونه وه، نه وه مامی له دایکی و باوکی
مامی تهنها له باوکی بی بهش دهکا (كَذَلِكَ بَاقِيَ عَصَبَاتِ النَّسَبِ) ههر وه هایه (قیاس ی)
میراتگره کانی تری پشتی نه ژادی: وهک کورپه مامه کان و، کورپه کورپه برایه کان و،
کورپه کورپه مامه کان، واته: ههر یه کی که له وانه به تهنها گشت میراته که، یان پاشماوه که
دهگری و، نه وه ی له دایکی و باوکی به تهنها له باوکی به که بی بهش دهکا، **فَیُنْجَا بَرَانَهُ**؛
له دوا ی کورپه مامایه تی هیچ (عَصَبَةُ) یه کی تری نه ژادی نیه، ههروهک له (تحفة) و
(نهایه) دا فره موویانه و، ههم له کوتایی (الحجب) دا پیزی (عَصَبَةُ) هکانمان پروون کرده وه،
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿هَذَا بَيَانُ الْإِرْثِ بِالْوَلَاءِ: نَهْمُهُ رَوُونِ كَرْدَنَهُ وَهُوَ مِيرَاتْ گَرْتَنَهُ بَه هَوَى نَازَادِ

کردنی کویله

(عَصَبَةُ النَّسَبِ حَيْثُ تُعَدُّ) ههر کاتیک میراتگری پشتی له نه ژادی مردووه که نه بی،
نه وه (فَأَلَمَالَ) گشت مالی مردووه که (أَوْ فَاضِلُهُ) یان نه و پاشماوه یه ی له پاش خاوه ن
به شه کان ده مینیتته وه (يُسَلَّمُ لِمُعْتَقٍ) ته سلیمی نازاد که ره که ی دهگری - واته: نه گهر
مردووه که کاتی خوی کویله بو بی و که سی که نازادی کرد بی - جیاوازی نیه نازاد
که ره که: پیاو بی، یان نافرته، (فَإِنْ هَوَى فِي رَمْسِهِ) جا نه گهر نازاد که ره که که و ته
گورپه که ی خوی، نه و کاته (أَخَذَهُ عَصَبَةُ بِنَفْسِهِ) نه وه ی له نه ژادی نازاد که ره که به
خودی خوی (عَصَبَةُ) یه میراته که وهرده گری: وهکو کورپو برا، نهک کیژو خوشک
(تَرْتِيبُهُمْ هُنَا) پیزی (عَصَبَةُ) هکانی نازاد که ره که لی ره دا (كَتَرْتِيبُهُمْ فِي نَسَبٍ) وهکو

الأخ وابن الأخ والجَدُّ بَقِي ١٦٨ مُؤَخَّرًا، فَمُعْتَقٌ لِلْمُعْتَقِ
 فَعَصْبَاتُهُ بِتَرْتِيبِ سَبَقِ ١٦٩ إِنْ اشْتَرَتْ بِنْتُ أَبَاهَا فَعَتَقَ
 وَأَعْتَقَ الْوَالِدُ بَعْدَ عَبْدًا ١٧٠ ثُمَّ أَبُوهَا بَعْدَ ذَلِكَ أَوْ دَى
 عَنْهَا وَعَنْ عَصَبَةِ كَجَدِّهِ ١٧١ ثُمَّ تَوَى عَتِيقُهُ مِنْ بَعْدِهِ
 فَلَيْسَ لِلْبِنْتِ ثَرَاثُ رَقَبَةٍ ١٧٢ أَعْتَقَهَا الْوَالِدُ بَلَّ لِلْعَصَبَةِ
 هُوَ الَّذِي عَلَى الْقَضَاةِ أَشْكَلًا ١٧٣ وَلَمْ تَكُنْ تَرِثُ أَنْثَى بِوَلَا
 إِلَّا عَتِيقَهَا أَوِ الَّذِي انْتَسَبَ ١٧٤ إِلَيْهِ إِمَّا بِوَلَاءٍ أَوْ نَسَبٍ

پیزی (عَصَبَة) هکانه له نه ژاددا، واته: نه گهر نازاد که ره که نه مابن، نه وه کوپی وی،
 ئینجا کوپی کوپ... هتد، (لَكِنْ هُنَا يُقَدَّمُ الْأَخُ وَابْنُ الْأَخِ) به لام لیږدهدا برای نازاد
 که ره که و، کوپه برای نازاد که ره که وه پيش باپیره ی نازاد که ره که دځړین و (وَالجَدُّ بَقِي
 مُؤَخَّرًا) باپیره ش به دواخواوی دهمینیتته وه. ئینجا نه گهر نازاد که ره که ش میراتگری
 پشتی له نه ژادی خوی نه بوو، نه و کاته (فَمُعْتَقٌ لِلْمُعْتَقِ) نازاد که ری نازاد که ره که
 میراته که ده گری (فَعَصْبَاتُهُ بِتَرْتِيبِ سَبَقٍ) ئینجا (عَصَبَة) هکانی نازاد که ری نازاد
 که ره که: به و پریزه ی پابرا، ئینجا (بَيَّتَ الْمَالَ) ده بیته میراتگر.

(إِنْ اشْتَرَتْ بِنْتُ أَبَاهَا) نه گهر کیژک باوکی خوی کویله بی و بیکړی (فَعَتَقَ) باوکه که ش
 به و کرینه نازاد بوو (وَأَعْتَقَ الْوَالِدُ بَعْدَ عَبْدًا) ئینجا باوکه که ش له مه و پاش کویله یه کی
 نازاد کرد (ثُمَّ أَبُوهَا بَعْدَ ذَلِكَ أَوْ دَى) ئینجا باوکه که شی له دوی نازاد کردنی کویله که
 مرد (عَنْهَا وَعَنْ عَصَبَةِ) کیژده که و میراتگری کی پشتی له پاش به جیما: (كَجَدِّهِ) وه کو
 باپیره، یان باوک، یان کوپ (ثُمَّ تَوَى عَتِيقُهُ مِنْ بَعْدِهِ) ئینجا کویله نازاد کراوه که ش له
 دوی باوکه که مردو، هیچ میراتگری کی نه ژادی نه بوو، نه وه (فَلَيْسَ لِلْبِنْتِ ثَرَاثُ رَقَبَةٍ
 أَعْتَقَهَا الْوَالِدُ) میراتی نه و کویله یه - که باوکه که نازادی کردبوو- ندریته کیژده کی،
 چونکه کیژده که لیږدهدا نازاد که ری نازاد که ره که یه (بَلَّ لِلْعَصَبَةِ) به لکو میراتی کویله
 نازاد کراوه که بو (عَصَبَة) هکانی باوکه که یه، چونکه نازاد که ری کویله که یه که و،
 (عَصَبَة) هکانی نازاد که ریش له نازاد که ری نازاد که ره له پيشترن (هُوَ الَّذِي عَلَى الْقَضَاةِ
 أَشْكَلًا) نه وه نه و مه سه له یه که له قازی به کان بوو ته موشکیله و تیدا به هله دا
 ده چن و میراته که ده ده نه کیژده که. (وَلَمْ تَكُنْ تَرِثُ أَنْثَى بِوَلَاءٍ) ئافره ت به هو ی نازاد
 کردن میرات له هیچ که سی که ناگری (إِلَّا عَتِيقَهَا) ته نه ها له نازاد کراوی خوی نه بی (أَوْ

هَذَا بَيَانُ ارْثِ الْجَدِّ مَعَ الْأَخَوَةِ

الْجَدُّ مَعَ فَرْعِ أَبِي أَوْ وَلَدِ ١٧٥ لِأَبَوَيْنِ فَائِزٌ بِالْأَزِيدِ
مِنْ ثُلُثٍ وَالْقَسَمِ عِنْدَ فَقْدِ ١٧٦ صَاحِبِ قَرْضٍ كَأَخٍ وَجَدَّ
قُلْتُ: هُمَا مَعَ ضِعْفِ جَدِّ شَرَعُ ١٧٧ وَدُونِ مِثْلَيْهِ الْأَخِيرُ أَنْفَعُ

الَّذِي انْتَسَبَ إِلَيْهِ) يان له و كهسه ی ده چیته وه لای نازاد کراوه که: (إِمَّا بِوَلَاءٍ أَوْ نَسَبٍ)
یان به هوی نازاد کردن: وه کو نازاد کراوی نازاد کراوه که، یان به نه ژاد: وه کو کوپو
به ره و خوارتر.

﴿هَذَا بَيَانُ ارْثِ الْجَدِّ مَعَ الْإِخْوَةِ: نُهْمَه رَوونکردنه وهی میراتی بایریدیه که

له گهل خوشک و برایه کان دابی﴾

پیشه کی بزانه: له مه زه بی ئیمامی (أَبَى حَنِيفَةَ) دا: بایره خوشک و برایه کان بی بهش
ده کا، به لام له هه رسیک مه زه به که ی تردا: بی بهشیان ناکا، به لکو هاویه شییان له گهل
ده کا: به م شیویه ی له م باسه دا پوون کراوه ته وه، هه روه ک له (تحفه) و (مغنی) دا
فه رموویانه، ئینجا بایره چوون قازانجی بی، نه وها -له گهل خوشک و برایه کاندا- میرات
ده گری، جا میرات گرتنه که یشی چوار حالته ی هیه، گشتیان له قازانجی خو یه تی:

حَالَهُتِ يَهْ كَهْ مَو دُووَم: (الْجَدُّ مَعَ قَرَعِ أَبِي أَوْ وَلَدٍ لِأَبَوَيْنِ) بایره، یان باوکی بایره
نه گهر له گهل خوشک و برایه کان ی مردووه که دا بی: جا له دایکی و باوکی بن، یان ته نها له
باوکی بن، نه وه (فَائِزٌ بِالْأَزِيدِ مِنْ ثُلُثٍ وَالْقَسَمِ) بایره به شه زورتره که ی هیه: له
سییه کی گشت میراته که و له هاویه شی کردن له گهل یان وه کو برایه ک، که واته: نه گهر
ته نها خوشکی له گهل دا بن، نه وه -وه کو برایه ک- دوو هندی به شی خوشکیک ده گری،
ئینجا نه و دوو حالته (عِنْدَ فَقْدِ صَاحِبِ قَرْضٍ) له و کاته یه: که هیچ میرات گریکی خاوه ن
بهش له گهل بایره و برایه کاندا نه بی: (كَأَخٍ وَجَدَّ) وه کو برایه ک و بایره: میراته که بو
هه ر دوو کیانه به نیوه یی.

(قُلْتُ) بو زانیی به شه به سوودتره که، من ده لیم: (هُمَا مَعَ ضِعْفِ جَدِّ شَرَعُ) نه گهر
ژماره ی خوشک و برایه کان دوو هندی بایره بوو: نه وه هاویه شی کردن و سییه کی
میراته که بو بایره یه کسانن: وه ک دوو برا، یان چوار خوشک، یان برایه ک و دوو خوشک.
(وَدُونِ مِثْلَيْهِ الْأَخِيرُ أَنْفَعُ) وه نه گهر ژماره که یان له دوو هندی بایره که متر بوو: نه وه
هاویه شی کردن بو بایره به سوودتره: وه ک برایه ک، یان خوشکیک، یان دوو خوشک،

وَمَعَ فَوْقِ ضِعْفِهِ فَأَلَاكْثَرُ ١٧٨ ثُلُثٌ وَمَا صُورُهُ تَنْحَصِرُ
أَوْ فَائِزٌ مِنْ قِسْمَةٍ وَسُدُسٍ ١٧٩ وَثُلُثُ الْبَاقِي بِأَخْذِ الْأَنْفَسِ
إِنْ كَانَ ذُو فَرِيضَةٍ، وَسِتٌّ ١٨٠ هُنَا ذَوَاتُ الْفَرَضِ وَهِيَ بِنْتُ
وَالْأُمُّ وَالْبِنْتُ الَّتِي لِنَجْلِ ١٨١ وَجَدَّةٌ مَعَ زَوْجَةٍ وَيَعْلُ
فَفِي ابْنَتَيْنِ وَأَخٍ وَعَرَسٍ ١٨٢ وَجَدُّ الْأَجُودُ أَخَذَ السُّدُسَ

یان سی خوشک، یان خوشکیک و برایه ک. (وَمَعَ فَوْقِ ضِعْفِهِ فَأَلَاكْثَرُ ثُلُثٌ) وه نه گهر
ژماره که یان له دوو هه ندی باییره زیاتر بوو: نه وه سییه کی میراته که بۆ باییره زۆرتره
له هاوبه شی کردن: وه ک سی براو زیاتر، یان پینچ خوشک و زیاتر، یان برایه ک و سی
خوشک، یان دوو براو خوشکیک... هتد، چونکه (وَمَا صُورُهُ تَنْحَصِرُ) له بهر زۆری
وینه کانی سه رژمیر ناکرین، ئینجا هه ر کاتیکی باییره سییه کی میراته که ی گرت، نه وه
پاشماوه که ی بۆ خوشک و برایه کانه به میراتگریه تی پشتی، واته: هه ر برایه ک دوو
هه ندی به شی خوشکیکی هیه، هه ر وه ک له (معنی) دا هه رموویه تی.

حاله تی سییه و چواره: (أَوْ فَائِزٌ مِنْ قِسْمَةٍ وَسُدُسٍ وَثُلُثُ الْبَاقِي بِأَخْذِ الْأَنْفَسِ) یان
باییره به شه زۆرتره که ده گری: له هاوبه شی کردنه که ی پابردوو له شه شیکی گشت
میراته که و له سییه کی پاشماوه که (إِنْ كَانَ ذُو فَرِيضَةٍ) نه گهر له گه ل باییره و خوشک و
برایه کاندایه میراتگری خاوه ن به ش هه بی (وَسِتٌّ هُنَا ذَوَاتُ الْفَرَضِ) خاوه ن به شه کان له
باسی باییره دا شه ش که سن (وَهِيَ بِنْتُ) کیژو (وَالْأُمُّ) دایک و (وَالْبِنْتُ الَّتِي لِنَجْلِ) کیژه
کورو (وَجَدَّةٌ) داییره و (مَعَ زَوْجَةٍ) ژنو (وَيَعْلُ) میرد.

که و ابوو: (فَفِي ابْنَتَيْنِ وَأَخٍ وَعَرَسٍ وَجَدٍّ) له مه سه له ی دوو کیژو برایه ک و ژنیک و باییره دا:
(الْأَجُودُ أَخَذَ السُّدُسَ) باشت بۆ باییره وه رگرتنی شه شیکه، چونکه بنچینه ی
مه سه له که یان له بیست و چواره: به لیدانی سی له هه شت - که به شی کیژه کان و
ژنه که یان لی ده رده چی - دوو سییه کی بۆ کیژه کان و، هه شتیکی بۆ ژنه که و، شه شیکی
بۆ باییره و، پاشماوه که ی شی - یه که - بۆ برایه که، به م شیویه:

۸، میراتگر	دوو کیژ،	ژن،	باییره،	برا
۳ × به شه میرات	دوو سییه ک،	هه شتیکی،	شه شیک،	پشتیه
۲۴ ÷	۱۶	+	۳	+
			۴	+
			۱	= ۲۴

وَإِنْ وَجَدْتَ جَدَّةً وَجَدًا ١٨٣ مَعَ أَخٍ فَالْقَسْمُ صَارَ أَجْدَى
أَوْ إِخْوَةً عَشْرَةً وَجَدًا ١٨٤ وَجَدَّةً فُتِلَتْ بِأَقِ أَجْدَى
وَضَابِطُ الْأَكْثَرِ لَيْسَ يَخْفَى ١٨٥ فَالْفَرَضُ رُبَّمَا يَكُونُ نَصْفًا
وَقَدْ يَكُونُ دُونَ نَصْفٍ فَالْعَدَدُ ١٨٦ لِإِخْوَةٍ يَكُونُ دُونَ ضِعْفٍ جَدًّا

(وَإِنْ وَجَدْتَ جَدَّةً وَجَدًا مَعَ أَخٍ) ئەگەر لە مەسەلە کەدا داپیرە یەک و باپیرە لەگەڵ برابەر
هەبۆن، ئەو (فَالْقَسْمُ صَارَ أَجْدَى) هاوبەشی کردن بۆ باپیرە بە سوودترە، چونکە
بنچینە ی مەسەلە کە لە شەشە - کە بەشی داپیرە ی لێ دەر دەرچێ - شەشێکی بۆ
داپیرە ی، بە لām پاشماوە کە بە سەر باپیرە و برابەر کەدا بەش ناکرێ بۆی ژمارە کە یان -
کە دوو - لە مەسەلە کە دە دەین و لە دوانزە ساغ دە بیته وە، بەم شیوە یە:

$$\begin{array}{rcll} 6, & \text{میراتگر} & \text{داپیرە,} & \text{باپیرە,} & \text{برایەك} \\ & \times 1 & \text{شەشێك,} & \text{پشتیته} & \\ & \div 6 & & & \\ \hline & & 1 & + & 5 \\ & & & & = 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcll} & \times 2 & \text{ساغکردنەو بە 2 هاوبەش} & & \\ & \div 12 & & & \\ \hline & & 2 & + & 10 \\ & & & & = 12 \end{array}$$

(أَوْ إِخْوَةً عَشْرَةً وَجَدًا وَجَدَةً) یان ئەگەر لە مەسەلە کەدا دە برا و باپیرە و داپیرە یەک
هەبۆن، ئەو (فُتِلَتْ بِأَقِ أَجْدَى) سییه کی پاشماوە کە بۆ باپیرە بە سوودترە، چونکە
بنچینە ی مەسەلە کە لە شەشە - کە بەشی داپیرە ی لێ دەر دەرچێ - شەشێکی بۆ
داپیرە ی، بە لām چونکە پاشماوە کە - پینجە - سییه کی ساغی نیە، بۆی سێ لە شەش
دە دەین و لە هەژدە ساغ دە بیته وە، بەم شیوە یە:

$$\begin{array}{rcll} 6, & \text{میراتگر} & \text{داپیرە,} & \text{باپیرە,} & \text{دە برایەكان} \\ & \times 1 & \text{شەشێك,} & \text{سییه کی پاشماوە کە,} & \text{پشتیته} \\ & \div 6 & & & \\ \hline & & 1 & + & 5 \\ & & & & = 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcll} & \times 3 & \text{ساغکردنەو بە لێدەرچووی سییه ک} & & \\ & \div 18 & & & \\ \hline & & 3 & + & 5 \\ & & & & = 18 \end{array}$$

(وَضَابِطُ الْأَكْثَرِ) ئەو (قاعدة) یە زۆرترە کە ی پێ دە زاندرێ بۆ باپیرە (لَيْسَ يَخْفَى)
ناشاردریته وە، چونکە (فَالْفَرَضُ رُبَّمَا يَكُونُ نَصْفًا) ئەو بەشە میراتە ی - لەگەڵ باپیرە -
بۆ خاوەن بەشە کان دادە ندرێ و دە بی: نیو یە: وە ک میژد، یان کیژیک، یان کیژە
کورپێک هە بی (وَقَدْ يَكُونُ دُونَ نِصْفٍ) هە ندیک جاریش بەشە کە لە نیو کە مترە: وە ک
ژن، یان دایک هە بی، ئینجا لە و کاتانە شدا (فَالْعَدَدُ لِإِخْوَةٍ يَكُونُ دُونَ ضِعْفٍ جَدًّا) ژمارە ی

فَالْقَسْمُ خَيْرٌ، أَوْ يَكُونُ أَعْلَى ١٨٧ مِنْ ضِعْفِهِ فُتْلُثُ بَاقِ أَوْلَى
 أَوْ ضِعْفُهُ فَمُتَسَاوِيَانِ ١٨٨ وَيَسْتَوِي مَعَ سُدْسٍ هَذَا
 وَقَدْ يَكُونُ الْفَرَضُ ثَلَاثِينَ فَلَا ١٨٩ شَكَّ إِذَا فِي كَوْنِ قَسْمٍ أَفْضَلَ
 إِنْ تَكُ أَحْتُ مَعَهُ، وَإِلَّا ١٩٠ فَإِنَّهُ بِسُدْسٍ تَمَلَّى

خوشك و برایه کان: نه گهر له دوو هندی باپیره که متر بی، نه وه (فَالْقَسْمُ خَيْرٌ)
 هاوبه شی کردن له گه لیان بۆ باپیره باشتره: وهك باپیره و برایهك و کیژیک: کیژه که نیوه
 ده گریو، نیوه که ی تریش بۆ باپیره و برایه که یه به یه کسانى. (أَوْ يَكُونُ أَعْلَى مِنْ
 ضِعْفِهِ) یان نه گهر ژماره که یان له دوو هندی باپیره زیاتر بوو، نه وه (فُتْلُثُ بَاقِ أَوْلَى)
 سییه کی پاشماوه که بۆ باپیره باشتره: وهك باپیره و سى براو میړد: مهسه له که له
 شه شه - به لیډانى دوو له سى - که به شی میړدو باپیره یان لی دهرده چی - سى بۆ
 میړده که و، سییه کی پاشماوه که ش - یه که - بۆ باپیره و، دووه که ش بۆ برایه کان، ئینجا
 ژماره ی برایه کانیش له مهسه له که دده یین و له هه ژده ساغ ده بیته وه (أَوْ ضِعْفُهُ) یان
 نه گهر ژماره که یان دوو هندی باپیره بوو، نه وه (فَمُتَسَاوِيَانِ) هاوبه شی و سییه کی
 پاشماوه که یه کسانن، وهك باپیره و دوو براو ژنیك: مهسه له که له چواره، چونکه ژنه که
 چواریک ده گریو سى به شه که ی تریش بۆ باپیره و برایه کان به یه کسانى (وَيَسْتَوِي مَعَ
 سُدْسٍ هَذَا) هندی جار هاوبه شی و سییه کی پاشماوه که له گه ل شه شیك یه کسانن:
 وهك باپیره و دوو براو کیژیک، بنچینه ی مهسه له که له دووه و، له شه ش ساغ ده بیته وه
 به لیډانى ژماره ی باپیره و برایه کان له مهسه له که: له هه رسیك حاله تدا یه ك بۆ
 باپیره که یه.

(وَقَدْ يَكُونُ الْفَرَضُ ثَلَاثِينَ) هندی جاریش به شه میراته که دوو سییه که: وهكو دوو کیژ،
 یان دوو کیژه کور، یان کیژیک و کیژه کوریک هه بی، نه وه (فَلَا شَكَّ إِذَا فِي كَوْنِ قَسْمٍ
 أَفْضَلَ) گومان نیه هاوبه شی بۆ باپیره زورتره (إِنْ تَكُ أَحْتُ مَعَهُ) به و مرجه ی ته نها
 خوشکیکی له گه لدا بی: وهك باپیره و خوشکیك و دوو کیژ، بنچینه ی مهسه له که یان له
 سى یه - که به شی کیژه کانى لی دهرده چی - به لام له نو ساغ ده بیته وه به لیډانى سى
 - که ژماره ی باپیره و خوشکه که یه - له مهسه له که: شه ش بۆ کیژه کان و، سى بۆ
 باپیره و خوشکه که. (وَإِلَّا) به لام نه گهر له خوشکیك زیاتری له گه لدا بی: وهك برایهك و

وَبَيْنَ نِصْفِ الْمَالِ وَالثُّلُثَيْنِ ١٩١ فَمَعَ أَخٍ أَوْ أُخْتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ
حَازَ الْمُقَاسِمَةَ فَهِيَ أَنْفَسُ ١٩٢ وَسَهْمُهُ مَعَ أَخَوَيْنِ السُّدُسُ
هَذَا إِذَا ذُو الْفَرَضِ حَازَ جَدَّهُ ١٩٣ وَفَوْقَ سُدُسٍ قَدْ تَبَقَّى بَعْدَهُ
أَمَّا إِذَا لَمْ يَبْقَ عَنْهُ فَضْلٌ ١٩٤ أَوْ بَقِيَ السُّدُسُ أَوْ أَقْلُ

زیاتر، بان دوو خوشکو زیاتر، ئەو کاتە (فَائَةُ بِسُدُسٍ تَمَلَّى) باپیره بە شەشیکی هەموو میراتە کە لە زەتەتی وەرگرتوو، چونکە بە سوودترە: وەک دوو کێژو بڕایە کە و باپیره، بنچینە ی مەسە لە کە یان لە شەشە -کە بەشی باپیره ی لی دەر دەچێ- دوو سییەکی -چوارە- بۆ کێژەکان و، شەشیکی -یە کە- بۆ باپیره و، پاشماوە کەش -یە کە- بۆ بڕایە کە.

(وَبَيْنَ نِصْفِ الْمَالِ وَالثُّلُثَيْنِ) هەندێ جارێش بە شە میراتە کە لە نیوان نیو و دوو سییە کە: وەک کێژیک و ژنیک -کە نیو و هەشتیکیان هەیه- ئەو کاتە (فَمَعَ أَخٍ أَوْ أُخْتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ) ئەگەر باپیره لە گەڵ بڕایە ک، یان خوشکیک، یان دوو خوشک دابی، ئەو (حَازَ الْمُقَاسِمَةَ فَهِيَ أَنْفَسُ) باپیره هاو بە شەیه کە وەر دەگرێ چونکە بە سوودترە، کە واتە: بنچینە ی مەسە لە کە یان لە هەشتە -کە بەشی ژنە کە ی لی دەر دەچێ- نیو ی -چوارە- بۆ کێژە کە و، هەشتیک ی -یە کە- بۆ ژنە کە و، پاشماوە کەیش بۆ باپیره و خوشک، یان بڕا. بە لām (وَسَهْمُهُ مَعَ أَخَوَيْنِ السُّدُسُ) بەشی باپیره لە گەڵ دوو بڕادا شەشیکە، واتە: ئەگەر ژمارە یان لە بڕایە ک، یان لە دوو خوشک زیاتر بێ: وەک کێژیک و ژنیک و باپیره و دوو بڕاو خوشکیک: بنچینە ی مەسە لە کە یان لە بیست و چوارە بە لیدانی سێ -کە (وَفَق) بەشی باپیره یە- لە هەشت کە بەشی ژنە کە ی لی دەر دەچێ: نیو ی -دوانزە یە- بۆ کێژە کە، هەشتیک ی -سێ یە- بۆ ژنە کە، شەشیکی -چوارە- بۆ باپیره، پاشماوە کەش -پێنجە- بۆ خوشک و بڕایە کان.

(هَذَا) ئەو پوون کردنە وە ی رابردو و لەو حالە تە دا بوو: (إِذَا ذُو الْفَرَضِ حَازَ جَدَّهُ) کە خاوەن بەش بەشی خۆی ببا، ئینجا (وَفَوْقَ سُدُسٍ قَدْ تَبَقَّى بَعْدَهُ) لە شەشیکیک زیاتر لە پاش خاوەن بەشە کە بمینێتە وە (أَمَّا إِذَا لَمْ يَبْقَ عَنْهُ فَضْلٌ) بە لām ئەگەر هیچ لە پاش خاوەن بەشە کان نە ماو: وەک دوو کێژو دایک و میرد لە گەڵ باپیره و خوشک و بڕادا (أَوْ بَقِيَ السُّدُسُ) یان تەنها شەشیک لە پاش خاوەن بەشە کان ماو: وەک دوو کێژو دایک لە گەڵ باپیره و خوشک و بڕادا (أَوْ أَقْلُ) یان لە شەشیک کە مەتر لە پاش خاوەن

فَالْجَدُّ فَأَنْزَبُ سُدُسِ عَائِلٍ ١٩٥ أَيُّ كُلاًَّ أَوْ بَعْضاً، وَغَيْرَ عَائِلٍ
وَلَيْسَ لِلْإِخْوَةِ فِي الْمِيرَاثِ ١٩٦ مِنْ حِصَّةٍ فِي الصُّورِ الثَّلَاثِ

به شه كان ماوه: وهك دوو كيژو ميژد له گهل باپيرهو خوشكو وبرا، لهو سي وينانه دا
(فَالْجَدُّ فَأَنْزَبُ سُدُسِ عَائِلٍ) باپيره به شه شيكيكي (عَوْل) كراو به خته وه ر ده بي (أَيُّ كُلاًَّ)
واته: گشت شه شيكه كه (عَوْل) كراو بي: وهك وينه ي يه كه م (أَوْ بَعْضاً) يان به شيكي
شه شيكه كه (عَوْل) كراو بي: وهك وينه ي سي يه م (وَغَيْرَ عَائِلٍ) يان شه شيكه كه (عَوْل)
نه كراو بي: وهك وينه ي دوو م (و) هه ر كاتي ك باپيره شه شيكه كه ي گرت (لَيْسَ لِلْإِخْوَةِ
فِي الْمِيرَاثِ مِنْ حِصَّةٍ) خوشكو براي ه كان هيچ به شيكيان له ميراته كه دا نيهو، به
دا گرتنه وه ي خاوه ن به شه كان بي به ش دهن (فِي الصُّورِ الثَّلَاثِ) له هه ر سيك وينه كاني
را بر دوو دا، كه به م شيويه ساغ ده بنه وه:

وينه ي يه كه م: هيچ له پاش دايك و ميژد دوو كيژه كان نامينيته وه، كه و ابوو:
شه شيكيك بؤ باپيره داده ندرئو له (عَوْل) ي مه سه له كه زياد ده كرئ، چونكه بنچينه ي
مه سه له كه له دوانزه يه به ليواني سي له چوار: دوو سييه ك - هه شته - بؤ كيژه كان و،
چواريكي سي يه - بؤ ميژده كه و، شه شيكي - دوو - بؤ دايكه كه، به لام ته واو
نه ماوه ته وه، كه و ابوو: به نيوه ي شه شيك (عَوْل) ده كرئ بؤ سيژده، تاكو به شي دايك
ته واو ببئ، جا له بهر ئه وه ي هيچيش بؤ باپيره نه ماوه ته وه، جاريكي تريش به شه شيك
(عَوْل) ده كرئ بؤ پانزه و، شه شيكيكي تر بؤ باپيره داده ندرئ، كه و ابوو: خوشكو
برايه كانيش به دا گرتنه وه ي خاوه ن به شه كان بي به ش دهن، به م شيويه:

٤، ميراتر _____ دوو كيژ، دايك، ميژد، باپيره، خوشكو براي ه كان
٣ × به شه ميراث _____ دوو سييه ك، شه شيك، چواريك، شه شيك، پشتيته
١٢ ÷ _____ ٨ + ١ + ٣ + ٠ + بي به شن = ١٢
١ + _____ (عَوْل) به نيوه ي شه شيك
٢ + _____ (عَوْل) يكي تر به شه شيك
١٥ ÷ _____ ٨ + ٢ + ٣ + ٢ + ٠ = ١٥

وينه ي دوو م: له پاش دوو كيژو دايكه كه شه شيكيك ده مينيته وه ئه و يش ده دري ته
باپيره و، هيچيش بؤ خوشكو براي ه كان نامينيته وه و بي به ش دهن، چونكه بنچينه ي
مه سه له كه له شه شه - كه به شي دايكي لي ده ر ده چئ: - دوو سييه ك - چواره - بؤ
كيژه كان و، شه شيكي - يه كه - بؤ دايكو، شه شيكه كه ي ماوه ته وه بؤ باپيره، به م
شيويه:

كَذَا إِذَا كَانَ مَعَ الْفَرْعَيْنِ ١٩٧ فَرْعُ أَبٍ وَوَلَدِ الْأَصْلَيْنِ
وَفِي الْمُقَاسَمَةِ عَدَّ أَيَّ حَسَبَ ١٩٨ عَلَيْهِ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ فَرْعُ أَبٍ
إِنْ كَانَ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ ذَكَرًا ١٩٩ فَصَاعِدًا مَعَ فَرْدَةٍ أَوْ أَكْثَرًا

$$\begin{array}{rcll} ٦, & \text{میراتگر} & \text{دوو کیژ،} & \text{دایک،} & \text{باپیره،} & \text{خوشک و برا} \\ \times ١ & \text{به شه میرات} & \text{دوو سییهک،} & \text{شه شیک،} & \text{شه شیک،} & \text{پشتینه} \\ \div ٦ & & ٤ & + & ١ & + & ١ & + & \text{بی به شن} = ٦ \end{array}$$

وینیهی سییهه: له پاش دوو کیژه که و میژده که: تهنه یه که - که له شه شیک که متره -
ده مینیتته وه، چونکه بنچینهی مه سه له که یان له دوانزه به لیډانی سی له چوار: دوو
سییه کی - هه شته - بو کیژه کان و، چواریکی - سییه - بو میژده که، جا له بهر ته وهی
ته و یه که ی ماوه ته وه له شه شیک که متره، بوی مه سه له که به نیوهی شه شیک (عول)
ده کری بو سیژده، تا کو شه شیک باپیره ته واو بی، که و ابو: خوشک و برایه کانیش بی
به ش ده بن، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcll} ٤, & \text{میراتگر} & \text{دوو کیژ،} & \text{میژد،} & \text{باپیره،} & \text{خوشک و برا} \\ \times ٣ & \text{به شه میرات} & \text{دوو سییهک،} & \text{چواریک،} & \text{شه شیک،} & \text{پشتینه} \\ \div ١٢ & & ٨ & + & ٣ & + & ١ & + & \text{بی به شن} \\ + ١ & \text{(عول) به نیوهی شه شیک} & & & & & & & \\ \div ١٣ & & ٨ & + & ٣ & + & ٢ & + & ٠ = ١٣ \end{array}$$

﴿مه سه له کانی (المُعَادَة): ژماردرا وه کان﴾

(كَذَا) باپیره هر به شه باشته که ی چوار حاله ته کانی پابردوی هیه (إِذَا كَانَ مَعَ
الْفَرْعَيْنِ) هر کاتیک له گه ل هردو جوړه منداله کانیش دابی (أَي) واته: ته م جاره (فَرْعِ
أَبٍ وَوَلَدِ الْأَصْلَيْنِ) خوشک و برای ته نها له باوکی و خوشک و برای له دایکی و باوکی
گشتیان ویکړا له گه ل باپیره دابن، به لام لیژده (وَفِي الْمُقَاسَمَةِ) له حاله تی هاو به ش
کردنی باپیره (عَدَّ أَيَّ حَسَبَ عَلَيْهِ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ فَرْعُ أَبٍ) خوشک و برایه کانی له دایکی و
باوکی - له دژی باپیره - خوشک و برایه کانی ته نها له باوکی له گه ل خو یان ده ژمیږن،
به لام خوشک و برایه کانی ته نها له دایکی له دژی باپیره نارژمیږدین؟ چونکه ته وان
به هوی باپیره بی به ش ده بن، ټینجا هر کاتیک باپیره به شه میراتی خو ی گرت، ته وه
ته ماشا ده که ین:

(إِنْ كَانَ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ ذَكَرًا فَصَاعِدًا) ته گهر منداله که ی له دایکی و باوکی: برایه ک، یان
زیاتر له برایه ک بوو (مَعَ فَرْدَةٍ أَوْ أَكْثَرًا) له گه ل خوشک، یان زیاتر (أَوْ ذَكَرًا مُنْفَرِدًا) یان

أَوْ ذَكَرًا مُتَفَرِّدًا أَوْ ذَاتَ حِرٍّ ٢٠٠ مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنٍ قَدْ قُبِرَ
فَبَعْدَ سَهْمِ الْجَدِّ حَازُوا فَضْلًا ٢٠١ وَسَاقِطُ فَرْعِ أَبِي، وَإِلَّا
فَفَرْدَةٌ بِنَصْفِ مَالٍ تَظْفَرُ ٢٠٢ وَبِأَقْلٍ، وَلِكُلِّ صُورٍ
فَأَوَّلُ مِثْلٍ شَقِيقَةٍ وَجَدَ ٢٠٣ مَعَهُمَا مِنْ فَرْعِ وَالِدٍ وَجَدَ

برایه کی به تهنه بوو، واته: خوشکی له گهلدا نه بوو (أَوْ ذَاتَ حِرٍّ) یان تهنه خوشک
بوون به لام (مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنٍ قَدْ قُبِرَ) له گهل کیزیک، یان کیزه کوپیکي مردووه که
دابوون، نه وه (فَبَعْدَ سَهْمِ الْجَدِّ حَازُوا فَضْلًا) له گشت نه ویتانه دا له دوی به شی
باپیره، خوشک و برایه کانی له دایکی و باوکی گشت پاشماوه که ده گرن، هر برایه ک دوو
هه ندی خوشکیک ده گری - نه گهر خوشک هه بی - (وَسَاقِطُ فَرْعِ أَبِي) خوشک و برایه کانی
تهنها له باوکیش به هوی خوشک و برایه کانی له دایکی و باوکی بی بهش ده بن، بوو
وینه: باپیره و برایه کی له دایکی و باوکی و برایه کی تهنه له باوکی، لیړه دا برای له
دایکی و باوکی به باپیره ده لی: من و نه برا له باوکیه م هه ردووکمان به رامبه ر به تو
یه کسانین و هه ردووکمان برای مردووه کین، ویکرا هاو به شیت له گهل ده کین: به شیک
بوو توو، دوو به شیش بوو نیمه. باپیره ش که بیر ده کاته وه هاو به شی و سییه ک - لیړه دا -
یه کسانن، بوئی به شه که ی خوی ده باو ده روا، ئینجا برای له دایکی و باوکی به برای
تهنها له باوکی ده لی: من له تو خزمایه تیم به هیز تره، تا من هه بم تو میرات ناگری و تو
بی به شی، به لام له دزی باپیره توو له گهل خوودا ژمارد بوو... وینه کانی تریش به و
جوړه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر مندا له کانی له دایکی و باوکی نیرینه نه بوون، به لکو تهنه خوشکیک،
یان زیاتر بوون، نه و کاته (فَفَرْدَةٌ بِنَصْفِ مَالٍ تَظْفَرُ) تاکه خوشکیکي له دایکی و باوکی
- به هوی ژماردنی خوشک و برایه کانی تهنه له باوکی - تا نیوه ی میراته که ده گری و
(وَبِأَقْلٍ) وا ده بی: که متریش له نیوه ده گری و نابی داوی زیاتر بکا (وَلِكُلِّ صُورٍ) هر
یه که: له نیوه و که متر له نیوه چه ند وینه یه کیان هه یه:

(فَأَوَّلُ) وینه ی یه که م که نیوه یه: (مِثْلُ شَقِيقَةٍ وَجَدَ) وه کو خوشکیکي له دایکی و
باوکی و باپیره: که (مَعَهُمَا مِنْ فَرْعِ وَالِدٍ وَجَدَ: إِمَّا أَخٌ) یان برایه کی تهنه له باوکیان
له گهلدا بی، واته: خوشکه که به باپیره ده لی: من و نه برا یه م هه ردووکمان به رامبه ر
به تو یه کسانین و، ویکرا هاو به شیت له گهل ده کین. که و ابوو: مه سه له که یان له پینجه -

إِمَّا أَخٌ أَوْ أُخْتُ أَوْ ثِنْتَانِ ٢٠٤ أَوْ أَخٌ انْضَمَّتْ لَهُ أُخْتَانِ
أَوْ وَاحِدٌ ضُمَّتْ إِلَيْهِ وَاحِدَةٌ ٢٠٥ أَوْ ذَا وَذِي مَعَ اَزْدِيَادٍ وَالِدَةٌ

که ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کانه - چونکه لی‌ره‌دا هاوبه‌شی بۆ باپیره به‌سوودتره: دوو
بۆ باپیره، دوو بۆ برایه‌که، یه‌کێک بۆ خوشکه‌که، ئینجا خوشکه‌که به‌برایه‌که ده‌لی:
من خاوه‌ن به‌شم، تا به‌شی من ته‌واو نه‌بی، نابێ تۆ میرات بگری، که‌واته: له‌به‌شی
خۆت نیوه‌م بۆ ته‌واو بکه، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پێنج نیوه‌ی ساغی نیه، بۆی دوو - که
نیوه‌ی لی‌ده‌رده‌چی - له‌مه‌سه‌له‌که‌ی ده‌ده‌ینو، له‌ده‌ساغ ده‌بیته‌وه: چواری بۆ
باپیره به‌هاوبه‌شی، پێنجی - که‌نیوه‌یه - بۆ خوشکه‌که‌یه به‌خاوه‌ن به‌شی، یه‌کێک
بۆ برایه‌که ده‌مینیه‌وه به‌ (عَصَبَةِ) یی، ئینجا بزانه: ئه‌م مه‌سه‌له‌یه پێ ده‌گوتری
(عُشْرِيَّة زَيْد) .

(أَوْ أُخْتُ) یان له‌گه‌ل باپیره خوشکی له‌دایکی و باوکی دا خوشکیکی ته‌نها له‌باوکی
هه‌بی، مه‌سه‌له‌که‌یان له‌چواره - ژماره‌ی سه‌ره‌کان - دووی بۆ باپیره به‌هاوبه‌شی،
دوو‌ه‌که‌ی تریش بۆ خوشکه‌که‌ی له‌دایکی و باوکی به‌خاوه‌ن به‌شی، خوشکه‌له‌
باوکی یه‌که‌ش بی به‌ش ده‌بی. (أَوْ ثِنْتَانِ) یان دوو خوشکی ته‌نها له‌باوکی هه‌بن،
بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له‌پێنجه، به‌لام له‌بیست ساغ ده‌بیته‌وه - به‌لیدانی
لێده‌رجووی چواریکه به‌شێک له‌مه‌سه‌له‌که - : هه‌شتی بۆ باپیره به‌هاوبه‌شی، ده‌ی
بۆ خوشکه‌که به‌خاوه‌ن به‌شی، دووه‌که‌ی تریش بۆ هه‌ردوو خوشکه‌کان (أَوْ أَخٌ
انْضَمَّتْ لَهُ أُخْتَانِ) یان برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی و دوو خوشکی ته‌نها له‌باوکیش
له‌گه‌لیاندا بی، مه‌سه‌له‌که‌یان له‌شه‌شه: سییه‌کی - دووه - بۆ باپیره، نیوه‌ی -
سییه - بۆ خوشکه‌که، پاشماوه‌که‌یشی - یه‌که - بۆ براو خوشکه‌کانی ته‌نها له‌باوکی،
که‌واته له‌بیست و چوار ساغ ده‌بیته‌وه (أَوْ وَاحِدٌ ضُمَّتْ إِلَيْهِ وَاحِدَةٌ) یان برایه‌کی ته‌نها
له‌باوکی و خوشکیکی ته‌نها له‌باوکی له‌گه‌لیاندا بی، مه‌سه‌له‌که‌یان له‌شه‌شه: سییه‌کی
بۆ باپیره، نیوه‌ی بۆ خوشکه‌که، پاشماوه‌که‌یشی بۆ خوشک و برایه‌که‌ی ته‌نها له
باوکی، که‌واته: له‌هه‌ژده ساغ ده‌بیته‌وه (أَوْ ذَا وَذِي مَعَ اَزْدِيَادٍ وَالِدَةٌ) یان خوشک و
برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی و هه‌م دایکی مردووه‌که‌شیان له‌گه‌لدا بی، بنچینه‌ی
مه‌سه‌له‌که‌یان له‌شه‌شه، ده‌گاته هه‌ژده: شه‌شێکی - سییه - بۆ دایکه‌که، سییه‌کی
پاشماوه‌که‌ش - پێنجه - بۆ باپیره، نیوه‌یشی - نویه - بۆ خوشکه‌که، پاشماوه‌که‌ش -

أَوْ أَخَوَانِ مَعَهُمَا هَاتَانِ ۲۰۶ أُمُّ وَأُخْتُ، وَمِثَالُ الثَّانِي
شَقِيقَةُ وَالْأُخْتُ مِنْ أَبٍ وَجَدَ ۲۰۷ وَزَوْجَةً، وَإِنْ هُنَا أُمُّ تُزَدُ

یه‌که - بۆ خوشک و برابیه‌که‌ی تهنه‌ها له باوکی، که‌واته: ژماره‌که‌یان - که‌سی‌یه - له هه‌ژده ده‌ده‌ینو، له په‌نجاو چوار ساغ ده‌بیته‌وه (أَوْ أَخَوَانِ مَعَهُمَا هَاتَانِ) یان دوو برای تهنه‌ها له باوکی و ئه‌م دووانه، واته: (أُمُّ وَأُخْتُ) دایک و خوشکیکی تهنه‌ها له باوکیان له‌گه‌لدا بۆ، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له شه‌شه، به‌لام ده‌گاته هه‌ژده: شه‌شیکی بۆ دایکه‌که‌و، سییه‌کی پاشماوه‌که‌ش بۆ باپیره‌و، نیوه‌ی بۆ خوشکه‌که‌و، پاشماوه‌که‌ش - یه‌که - بۆ خوشک و برابیه‌کانی تهنه‌ها له باوکی، که‌واته: ژماره‌که‌یان - که‌پینجه - له هه‌ژده ده‌ده‌ینو، له نه‌وه‌د ساغ ده‌بیته‌وه.

(وَمِثَالُ الثَّانِي) وِیْنَه‌ی دووهم که‌که‌متر له نیوه‌یه: (شَقِيقَةُ وَالْأُخْتُ مِنْ أَبٍ وَجَدَ وَزَوْجَةً) خوشکیکی له دایکی و باوکی و خوشکیکی تهنه‌ها له باوکی و باپیره‌و ژنیک، مه‌سه‌له‌که‌یان له چواره - که‌به‌شی ژنه‌که‌ی لی‌ده‌رده‌چۆ - چواریکی - یه‌که - بۆ ژنه‌که‌یه، ئینجا خوشکی له دایکی و باوکی به‌باپیره‌ ده‌لۆ: من و ئه‌م خوشکه له باوکیه‌م به‌رامبه‌ر به‌تۆ یه‌کسانینو، ویکرا هاوبه‌شیت له‌گه‌ل ده‌که‌ین جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پاشماوه‌که‌سی‌یه و به‌سه‌ر چواردا - که‌ژماره‌ی باپیره‌و خوشکه‌کانه - به‌ش نابۆ، بۆی ژماره‌که‌یان له مه‌سه‌له‌که ده‌ده‌ینو له شانزه ساغ ده‌بیته‌وه: چواری بۆ ژنه‌که‌و، شه‌ش بۆ باپیره به‌هاوبه‌شیو، شه‌شه‌که‌ی تریش بۆ هه‌ردوو خوشکه‌کان هه‌ریه‌که‌و سییان، به‌لام خوشکه‌که‌ی له دایکی و باوکی به‌خوشکه‌که‌ی تهنه‌ها له باوکی ده‌لۆ: من خزمایه‌تیم له تۆ به‌هیزتره، تا من به‌شه‌میراتی خۆم - که‌نیوه‌یه - نه‌گرم نابۆ تۆ میرات بگری، به‌لام من له دژی باپیره‌ تۆم له‌گه‌ل خۆمدا ژماردبوو، که‌وابوو: سی‌یه‌که‌ی خۆت بده‌وه من، تۆش بۆ به‌شی، که‌واته: به‌شی خوشکی له دایکی و باوکی لی‌رده‌دا - که‌شه‌شه - له نیوه‌یی که‌متره‌و، ده‌بی پی‌ی پازی بۆ و نابۆ داوای زیاتر بکاو، خوشکه‌که‌ی تهنه‌ها له باوکیشی بۆ به‌شه.

(وَإِنْ هُنَا أُمُّ تُزَدُ) ئه‌گه‌ر لی‌رده‌دا له وِیْنَه‌ی پابردوودا دایک زیاد بکری، ئه‌وه مه‌سه‌له‌که له دووانزه‌یه - به‌لیدانی (وَفَقِی) به‌شی ژنه‌که له به‌شی دایکه‌که - چواریکی - سی‌یه - بۆ ژنه‌که‌و، شه‌شیکی - دووه - بۆ دایکه‌که‌و، پاشماوه‌که‌ش بۆ باپیره‌و خوشکه‌کانه و به‌سه‌ریاندا به‌ش نابۆ، که‌وابوو: ژماره‌که‌یان - که‌چواره - له مه‌سه‌له‌که ده‌دری و له

أَوْ كَانَتْ أُمٌّ وَمَكَانَ الْأُخْتِ ٢٠٨ أَخٌ فَإِنَّ الْأَصْلَ ضِعْفُ سِتٍّ
وَحَظِيَّتْ مَنْ فَوْقَ فَرْدَةٍ بِمَا ٢٠٩ يَعْدِلُ ثَلَاثِينَ وَمَا دُونَهُمَا
مِثْلُ شَقِيقَتَيْ وَجَدَ ذِي عَطَبٍ ٢١٠ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ أَوْ أُخْتٍ لِأَبٍ

چلو ههشت ساغ ده بیته وه: دوانزه بۆ ژنه کهو، ههشت بۆ دایکه کهو، چوارده بۆ باپیره
به هاوبه شی، خوشکه کانیش هه ریه کهو حه فتیان، ئینجا خوشکه کهی له دایکی و
باوکی حه فته کهی تر له خوشکه کهی ته نها له باوکی وهرده گریتته وهو، پیی پازی
ده بی، هه رچهند له نیوه ش که متره، خوشکه کهی له باوکیش بی به ش ده بی (أَوْ کَانَتْ
أُمٌّ وَمَكَانَ الْأُخْتِ أَخٌ) یان هه ر له و مه سه له یه دا ئه گهر دایک هه بوو، به لام له جیاتی
خوشکه کهی ته نها له باوکی برایه کی ته نها له باوکی هه بوو، ئه و کاته ش (فَإِنَّ الْأَصْلَ
ضِعْفُ سِتٍّ) بنچینه ی مه سه له که هه ر له دوانزه یه، به لام له شه ست ساغ ده بیته وه به
لیدانی پینج - که ژماره ی باپیره و خوشکه کهو برایه که یه - له مه سه له که: پانزه بۆ
ژنه کهو، ده بۆ دایکه کهو، چوارده بۆ باپیره به هاوبه شی، چوارده ش بۆ برایه کهو،
حه فتیش بۆ خوشکه که، ئینجا خوشکه که ش چوارده که له برایه که ده ستینیتته وهو
به شه که ی ده گاته بیست و یه کو ده بی پیی پازی بی، هه رچهند له نیوه ش که متره،
برایه که ش بی به ش ده بی.

(و) هه روه ها ئه گهر ته نها خوشکی له دایکی و باوکی هه بوون و برای خویان له گه لدا
نه بوو، ئه و کاته ش (حَظِيَّتْ مَنْ فَوْقَ فَرْدَةٍ بِمَا يَعْدِلُ ثَلَاثِينَ) دوو خوشک و زیاتر - به هوی
ژماردنی خوشک و برایه کانی ته نها له باوکی - تا دوو سییه کی میراته که ده گرن و (وَمَا
دُونَهُمَا) و ده بی: که متریش له دوو سییه ک ده گرن و ده بی پیی پازی بن، وینه ی یه که م
که دوو سییه که: (مِثْلُ شَقِيقَتَيْ وَجَدَ ذِي عَطَبٍ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ) وه کو دوو خوشکی له
دایکی و باوکی و باپیره ی مردووه که له گه ل برایه کی ته نها له باوکی، له م مه سه له یه دا
هاوبه شی و سییه کی میراته که بۆ باپیره یه کسانن، چونکه خوشکه کان به باپیره
ده لێن: ئیمه و ئه و برایه مان ویکرا هاوبه شیت له گه ل ده که ین، که و ابوو: مه سه له که له
شه شه - که ژماره ی سه ری میراتگره کانه - سییه کی - دووه - بۆ باپیره و، دوو
سییه که که ی تریش خوشکه کان ده یگرن، چونکه به برایه که ده لێن: ئیمه خاوه ن
به شین، تا به شی ئیمه ته و او نه بی، نابئ تو میرات بگری، که واته: دووه که ی خۆت بۆ
ئیمه واز لی بینه، تا کو دوو سییه کمان بۆ ته و او ببی، تۆش بی به شی به لام ئیمه له دژی
باپیره تۆمان له گه ل خۆماندا ژماردبوو.

وَلَيْسَ عَنْ ثُلُثَيْنِ شَيْءٌ يَفْضُلُ ٢١١ وَمَا عَنِ النَّصْفِ يَزِيدُ يُجْعَلُ
لِوَلَدِ الْوَالِدِ، وَأَعْلَمُ أَنَّ لَا ٢١٢ فَرَضَ لِأُخْتٍ مَعَ جَدٍّ إِلَّا
فِي الْأَكْدَرِيَّةِ: هِيَ الْأُمُّ وَجَدُّ وَالزَّوْجُ وَالْأُخْتُ الَّتِي كَانَتْ وَلَدَ
أَبٍ أَوْ الْأَصْلَيْنِ فَالْجَدُّ يَرِثُ ٢١٤ سُدْسًا وَفَرَضُ الْأُخْتِ نَصْفٌ وَالثُّلُثُ

وینهای دووهم که که متر له دوو سییه که: (أَوْ أُخْتٍ لِأَبٍ) یان خوشکیکی تهنه له باوکی،
واته: له گهل باپیره و دوو خوشکی له دایکی و باوکی مردووه که، مهسه له که له پیتجه -
که ژماره ی سهری میراتگره کانه: - دوو بۆ باپیره یه به هاوبه شی و، سییه که ی تریش بۆ
خوشکه کانی له دایکی و باوکی یه و ده بی پی ی رازی بن، ههرچه نده له دوو سییه کیش
که متره، واته: خوشکه که ی له باوکیش بی به ش ده بی. **لینجا بزانه:** (وَلَيْسَ عَنْ ثُلُثَيْنِ
شَيْءٌ يَفْضُلُ) هیچ شتی که له دوو سییه که که زیاد نابی و بۆ خوشک و برایه کانی تهنه له
باوکی نامینیتته وه: وه که دوو وینه که ی رابردو، به لام (وَمَا عَنِ النَّصْفِ يَزِيدُ) نه وه نده ی
هه ندی جار له نیوه ییه که زیاده و ده مینیتته وه، نه وه (يُجْعَلُ لِوَلَدِ الْوَالِدِ) بۆ خوشک و
برایه کانی تهنه له باوکی داده ندی: وه که وینه که ی (عُشْرِيَّةً زَيْدٍ) ی رابردو.

﴿مهسه له که ی (الاکدریه)﴾

(وَأَعْلَمُ) بزانه: نه گهر باپیره له گهل تهنه خوشکه کانه بی، - واته: برایان له گهلدا
نه بی - نه و کاته ش هه زوه که له گهل برادا بی، نه وهایه، که و ابو: (أَنْ لَا فَرَضَ لِأُخْتٍ مَعَ
جَدٍّ) هیچ به شه میراتی که بۆ خوشک دیاری ناکری نه گهر له گهل باپیره دا بی - جگه له
مهسه له کانی (المُعَادَّة): ژماردراوه کانی رابردو - و هه به هوی خوشکه کانیش
مهسه له که (عَوْلٍ) ناکری (إِلَّا فِي الْأَكْدَرِيَّةِ) تهنه له مهسه له ی (الأكدریه) نه بی، بوی به
(الأكدریه) ناو ده بری، چونکه مهزه به که ی (زَيْدٌ بِنُ ثَابِتٍ) ی لیل کردوه به هوی به ش
دانان بۆ خوشکه که (هِيَ) مهسه له که نه مه یه: (الْأُمُّ وَجَدُّ وَالزَّوْجُ وَالْأُخْتُ الَّتِي كَانَتْ وَلَدَ
أَبٍ أَوْ الْأَصْلَيْنِ) دایک و باپیره و میردو تاکه خوشکیکی له دایکی و باوکی، یان تهنه له
باوکی، مهسه له که له شه شه به لیدانی دوو له سی - که به شی میردو دایکیان لی
دوره چی و - به م شیوه یه ی داهاتوو به ش ده کری:

(فَالْجَدُّ يَرِثُ سُدْسًا) باپیره شه شیکی میراته که - که یه که - ده گری (وَفَرَضُ الْأُخْتِ
نَصْفٌ) به شی خوشکه که ش نیوه یه - که سی یه - چونکه هیچ که سی که نیه بی به شی
بکاو، باپیره ش نایکاته (عَصْبَةً)، هه م (وَالثُّلُثُ لِلْأُمِّ) سییه که - که دوو - بۆ دایک

لِلْأَمِّ وَالنِّصْفِ نَصِيبُ الْبَعْلِ ٢١٥ فَتَرْتَقِي لِتَسْعَةَ بِالْعَوْلِ
مِنْهَا لِأَخْتٍ مَعَ جَدٍّ أَرْبَعَةً ٢١٦ كَامِلَةً عَلَيْهِمَا مُوزَعَةً
وَالْجَدُّ مُحْسُوبٌ كَأُثْنَيْنِ ٢١٧ تَأْخُذُ ثَلَاثًا وَحَوَى ثُلَاثِينَ
رُوعِي تَعْصِبُ وَرُوعِي الرَّحِمِ ٢١٨ فِي الْفَرَضِ لِلْأَخْتِ وَفِي قَسْمِ عُلْمٍ
وَلَمْ يُعْصَبْهَا فَفِي تَعْصِيهِ ٢١٩ نُقْصَانُهُ عَنْ سُدُسِ نَصِيْبِهِ

(وَالنِّصْفُ نَصِيبُ الْبَعْلِ) نيوه يه کی تریش - سیّیه - به شی میرده که یه، جا بو ئه وهی
خوشکه که بی بهش نه بی (فترتقی لتسعة بالْعَوْل) مهسه له که به بهشی خوشکه که
(عَوْل) ده کری بو نو، جا له بهر نه وهی به هیچ ریگایه ک ناگونجی خوشکه که له باپیره
زیاتر بیا، بوی له دوی بهشکردنی میراته که باپیره و خوشکه که ده گه پینه وه سهر
(عَصْبَة) یه تی و، به شه کانی خویان وه کو خوشک و برا بهش ده کن، که وابوو: (مِنْهَا) له و
نویه (لِلْأَخْتِ مَعَ الْجَدِّ أَرْبَعَةً كَامِلَةً) چواری ته و او بو باپیره و خوشکه که یه (عَلَيْهِمَا
مُوزَعَةً) به سهر هه ردووکیاندا بهش ده کری و (وَالْجَدُّ مُحْسُوبٌ كَأُثْنَيْنِ) باپیره وه کو دوو
خوشک ده ژمیردری، واته: (تَأْخُذُ ثَلَاثًا) خوشکه که سیّیه کی ده گری و (وَحَوَى ثُلَاثِينَ)
باپیره ش دوو سیّیه که ده گری، جا له بهر نه وهی چوار به سهر سی دابهش نابی، بوی
سی - که ژماره ی سهری باپیره و خوشکه که یه - له نو ده دهین - که مهسه له (عَوْل)
کراوه که یه - له بیست و هفت ساغ ده بیته وه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl}
 ٣, \text{ میراتگر} & \text{_____} & \text{میرد, دایک, باپیره, خوشک} \\
 \times ٢ \text{ به شه میرات} & \text{_____} & \text{نیوه, سیّیه, شه شیّک, نیوه} \\
 \div ٦ & \text{_____} & ٣ + ٢ + ١ + ٠ = ٦ \\
 + ٣ & \text{_____} & \text{(عَوْل) به نیوه ی مهسه له که} \\
 \div ٩ & \text{_____} & ٣ + ٢ + ١ + ٣ = ٩ \\
 \times ٣ & \text{_____} & \text{ساغکردنه وه به ژماره ی باپیره و خوشک که سیّیه} \\
 \div ٢٧ & \text{_____} & ٩ + ٦ + ١٢ = ٢٧ \text{ بو باپیره و خوشکه که}
 \end{array}$$

(رُوعِي تَعْصِبُ) له هاویه شی کردنه که دا (عَصْبَة) یه تی ره چاو کراوه و (وَرُوعِي الرَّحِمُ فِي
الْفَرَضِ لِلْأَخْتِ) خزمایه تی ره حمیش ره چاو کراوه له بهش داناندا بو خوشکه که (وَفِي
قَسْمِ عُلْمٍ) هه روه ک (عَصْبَة) یه تی ره چاو کراوه له هاویه شی باپیره و خوشکه که دا - که
زاندراره - به لام (وَلَمْ يُعْصَبْهَا) باپیره خوشکه که ی نه کردوته (عَصْبَة)، له کاتی
بهشکردنی میراته که دا، چونکه (فَفِي تَعْصِيهِ نُقْصَانُهُ عَنْ سُدُسِ نَصِيْبِهِ) نه گهر

وَلَوْ أَخَا فَرَضْتَهُ مَنْصُوبًا ۲۲۰ مَكَانَ الْأَخْتِ مَا حَوَى نَصِيبًا
هَذَا بَيَانُ مَوَانِعِ الْإِرْثِ وَمَا مَعَهَا

الْكَافِرَانِ يَتَوَارَثَانِ ۲۲۱ وَلَوْ عَلَى تَخَالُفِ الْأَدْيَانِ
لَا مُسْلِمٌ وَكَافِرٌ شَقِيٌّ ۲۲۲ وَلَا سِوَى الْحَرْبِيِّ وَالْحَرْبِيِّ
وَمُتَوَارِثَانِ مَاتَا بَعْدَ بَعْضِهِمَا ۲۲۳ وَنَحْوُهُ إِذْ جُهِلَ الَّذِي سَبَقَ

خوشکه که بکاته (عَصَبَة)، نه وه خوشکه که له شه شیکه که دا هاو به شی له گهل ده کردو به شی بایره له شه شیکش که متر ده بووه (وَلَوْ أَخَا فَرَضْتَهُ مَنْصُوبًا مَكَانَ الْأَخْتِ) نه گهل له جیاتی خوشکه که - له م مهسه له یه دا- بریاه که هه بووایه، نه وه (مَا حَوَى نَصِيبًا) هیچ به شه میراتی نه ده گرت، چونکه به داگرتنه وهی: خاوهن به شه کان بی بهش ده بوو.

﴿هَذَا بَيَانُ مَوَانِعِ الْإِرْثِ وَمَا مَعَهَا: نُهْمَه رَوُونِ كَرْدَنَه وَهِي هُوِيَه كَانِي مِيرَاتِ نَه گَرْتَنَه﴾

واته: نه و پووداوانه ی قه ده غه ده که ن مروف ببیته میراتگر، هه رچه ند هویه کانی میراتگر تنیشی تیدا هاتیته جی قه ده غه ی یه که م: جیاوازی ئایین، که و ابوو: (الْكَافِرَانِ يَتَوَارَثَانِ) کافره کان میرات له یه کتری ده گرن (وَلَوْ عَلَى تَخَالُفِ الْأَدْيَانِ) هه رچه ند شه ریه ته که شیان جیاوازی بی: وه کو جوله که و دیان = گاور، چونکه ﴿الْكَفَرُ مِلَّةٌ وَاحِدَةٌ﴾ رپیازه کانی کوفر - له پوچه لی دا- گشتی یه ک رپیازه. خوی گه وره ده فه رموی: ﴿فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ﴾ ئایا له دوی راستی جگه له گومرایی هیچی تر هه یه ؟. (لَا مُسْلِمٌ وَكَافِرٌ شَقِيٌّ) به لام موسولمان و کافری به دبخت میرات له یه کتری ناگرن، هه رچه ند له دوی مردن پیش به شکردنی میراته که ش ببیته موسولمان، پیغه مبه ر ده فه رموی: ﴿لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ﴾ رواه البخاري ومسلم، موسولمان میرات له کافر ناگری و کافریش میرات له موسولمان ناگری. (و) هه روه ها (لَا سِوَى الْحَرْبِيِّ وَالْحَرْبِيِّ) کافری په یمان له نه ستوو کافری جه نگی میرات له یه کتری ناگرن: وه که یه کیک جه نگ له دژی موسولمانان بکاو خزمه که یشی له ناو موسولماناندا به دوستایه تی (ذِمَّة) دانیشتی.

قه ده غه ی دووهم: نه زانینی کاتی مردن، که و ابوو: (وَمُتَوَارِثَانِ مَاتَا) نه گهل دوو که س، یان زیاتر - که میرات له یه کتری ده گرن - ویکرا مردن (بَغَرَقَ) به هو ی نقووم بوون له

وَوَلَدُ الزَّانَا عَنِ الْإِرْثِ حُرْمٌ ۚ ۲۲۴ إِلَّا مِنَ الْأُمِّ وَمِنْ وَلَدِ الْأُمِّ لَا يَرِثُ الْمَنْفِيُّ بِاللَّعَانِ ۚ ۲۲۵ وَقَاتِلْ وَلَوْ بِلاَ ضَمَانٍ

ناودا (وَنَحْوَهُ) یان به هوی پوداویکی تری به کومه ل: وهك پوخانی دیواریک، یان چیا به یان به هوی سووتان، یان وهرگه پانی ئوتومبیل، یان ته قینه وهی بومبیک، یان له شوینیکی دور وولات مردبوون (إِذْ جَهَلَ الَّذِي سَبَقَ) له و حاله تانه شدا نه زاندره کامه یان پیشت مردوه، نه و مردوانه هیچیان میرات له یه کتری ناگرن، به (إجماعی) (صحابه) پیغه مبر ﷺ، چونکه مهرجیکی میراتگرتن نه مهیه: له کاتی مردنی میراتده ره که بیگومان میراتگره که زیندوو بی، ههرچند به ماوهی چاولیکردنیکیش بی، ههره که له مهرجه کانی میراتگرتندا رابرا، واته: نه گهر لیږه شدا بزاندري کامه یان به ماوهی چاولیکردنیک، یان زیاتر له دوی نه وی تر مردوه، نه وه دواکه وتووه که میرات له پیشکه وتووه که ده گری، چونکه مهرجه که هاتوته جی، نه گهر نا: نا، که وابوو: مالی ههر یه کی که له ویکرا مردوانه ی رابردوو بؤ میراتگره کانی تریه تی: که له کاتی مردنی نه واند زیندوو بوونه، چونکه خوی گه وره زیندووی کردوونه میراتگری مردووان.

قه دهغه ی سنیه م: نه بوونی نه ژادی شهرعی، که وابوو: (وَوَلَدُ الزَّانَا) مندالی بیژی - که له زینا په یدا بووه - (عَنِ الْإِرْثِ حُرْمٌ) له میراتی زیناکه ره که و خرمه کانی زیناکه ره که بی به ش کراوه و میراتیان لی ناگری و، نه وانیش میرات له وی ناگرن، چونکه به هوی زینا نه ژاد په یدا نابی (إِلَّا مِنَ الْأُمِّ وَمِنْ وَلَدِ الْأُمِّ) منداله بیژی به که ته نها له دایکی خوی و له خوشک و برایه کانی له دایکی میرات ده گری و نه وانیش میرات له وی ده گرن، چونکه نه ژادی لای دایکی بی گومانه. ههره ها (لَا يَرِثُ الْمَنْفِيُّ بِاللَّعَانِ) نه و منداله ی - به هوی له عنه ت کردنی ژن و میږد - حاشایی لی کراوه، نه ویش میرات له له عنه تکه ره که و خرمه کانی له عنه تکه ره که ناگری و، نه وانیش میرات له وی ناگرن، چونکه نه ژادی شهرعی نیه.

قه دهغه ی چوارم: کوشتن، که وابوو: (وَقَاتِلْ) مروفکوژ میرات له کوژراوه که ی خوی ناگری (وَلَوْ بِلاَ ضَمَانٍ) ههرچند نه شبیته زامین و توله ی کوشتنه که ی نه که ویتته سهر، پیغه مبر ﷺ ده فرموی: ﴿لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنْ مَقْتُولِهِ شَيْءٌ﴾ صححه ابن عبد البر، مروفکوژ هیچ به شیکی له میراتی کوژراوی خوی نیه. **لینجا بزانه:** جیاوازی نیه کوشتنه که: به هق بی، یان به ناهق، به خوشی خوی بی، یان به زور لیکردن، به هله

وَلَا مِنْ ارْتُدٍّ وَلَا الزَّندِيقُ ٢٢٦ لَمْ يُورَثَا، كَذَلِكَ الرَّقِيقُ إِلَّا مُبْعًا فَذَاكَ إِنْ هَلَكَ ٢٢٧ يُورَثُ مَا بَعْضُهُ الْحُرُّ مَلَكَ

بئ، یان به قهسدى، به ویستی خوئ بئ، یان بئ ویستی خوئ: وهك خه وتووئك بكه وئته سهر یه كئك و بیکوژئ، پاسته وخو بئ، یان به هوئیهكى دهرهكى: وهك شاهیدی له سهر بداو به هوئ شاهیدیكه ی بكوژئ، ههروهك له (تحفه) و (شرح الرحبة) و حاشیه كانیانا پوون كراوته وه.

﴿ناگاداری﴾ یه كه هم: هه كه سیك پارسنتی شتیكى له ئه ستودا بئ: وهك وولاغئك لی بخوپئ، یان رایبیکئشی، ئه وه ئه گهر به هوئ ئه وولاغه كه سیك بكوژئ میراتی لی ناگرئ، ههروهك له (تحفه) دا فهرموویه تی: ئه وهش وا ده گه یه نن: ئه گهر شوفیری ئوتومبیلک به ئوتومبیله كه ی خزمیكى خوئ بكوژئ، یان له كاتی لیخوپین ئوتومبیله كه ی وه ربگه پئ و خزمه كانی ناو ئوتومبیله كه ی بمرن، ئه وه میرات له و خزمه مردووانه ناگرئ، هه رچه ند كه مته رغه میشی نه كرده بئ، یان به خوئشی به هوئ ئه م پووداوه بمرئ، جیاوازی نیه ئوتومبیله كه: مولكى خوئ بئ، یان نا، چونكه ئه و بووه ته هوئ كوشتن و، زامینیش مه رج نیه.

دووهم: وا ده بئ كوژراوه كه میرات له بكورژه كه ی خوئ ده گری: وهك برابهك برابهكى خوئ بریندار بكا، ئینجا یه كسهر به خوئ بمرئ، یان بكوژئ، ئینجا له دواى ماوه یهك برا برینداره كهش به و برینه بمرئ، ههروهك له (تحفه) و (نهاية) دا فهرموویانه.

قه ده غه ی پینجه هم: كافر بوون، كه وابوو: (وَلَا مِنْ ارْتُدٍّ) هه كه سیك له ئایین وه رگه پابئ و بووئته كافر، میرات ناگرئ، واته: ئه گهر له كاتی مردنی میرات لیگیراوه كه دا كافر بئ، هه رچه ند له دواى مردنه كه میشی ببئته وه موسولمان (وَلَا الزَّندِيقُ) ههروه ها مروئى بئ دین - كه له هیچ ئایینیكا نه بئ - ئه ویش میرات ناگرئ، ههروه ها (لَمْ يُورَثَا) مروئى وه رگه پاوو، مروئى بئ دین - ئه گهر به كافر ی بمرن - میراتیان لی ناگرئ، به به لگه ی حه دیسه كه ی پابردوو، كه وابوو: گشت ملك و ماله كه یان به (فِيء) بؤ (بَيْتُ الْمَالِ) سهر ف ده كرى، ههروهك له (تحفه) و (مغنى) دا فهرموویانه.

قه ده غه ی شه شه هم: كوئله یی، كه وابوو: (كَذَلِكَ الرَّقِيقُ) ههروه ها كوئلهش میرات ناگرئ و میراتیشى لی ناگرئ (إِلَّا مُبْعًا) ته نها ئه و كوئله یه نه بئ: كه به شئكى ئازاده (فَذَاكَ إِنْ هَلَكَ) ئه وه ئه گهر مرد (يُورَثُ مَا بَعْضُهُ الْحُرُّ مَلَكَ) ئه و میراته ی لی ده گری: كه به به شه

وَكَاْفِرًا جَنَى عَلَيْهِ جَان ٢٢٨ حُرًّا مَصُونًا بِالْأَمَانِ
وَبَعْدَ أَنْ نَكَثَ مَا اسْتَحَقَّهُ ٢٢٩ سَبَاهُ مَنْ سَبَاهُ وَاسْتَرْقَهُ
وَمَاتَ مِنْ سِرَايَةٍ فَقَدَرُ ٢٣٠ دَيْتَهُ لِوَارِثٍ لَا غَيْرُ
إِذَا أَخُو مَيْتٍ أَقْرَبَ بِنَسَبٍ ٢٣١ ابْنِ فَلَيْسَ الْإِنْسُ يُعْطَى إِرْثَ أَبٍ
وَإِنْ يَقَعُ تَرَدُّدٌ فِي النَّسَبِ ٢٣٢ فَذَاكَ مَانِعٌ مِنْ إِرْثِ النَّشَبِ
وَكُونُ مَنْ مَاتَ نَبِيًّا مَانِعٌ ٢٣٣ لِلْإِرْثِ وَالْحَدِيثُ فِيهِ شَائِعٌ

ئازادی یه که ی پەیدای کردوه (وَكَاْفِرًا جَنَى عَلَيْهِ جَان) هەم تەنھا ئەو کافرەش نەبێ: کە
یەکیەک دەستدریژی یه کی بکاتە سەر (حُرًّا مَصُونًا بِالْأَمَانِ) کافرە کەش ئازاد بێ
بە هۆی ئەمێن کردن خۆینە کە ی پارێزراو بێ، ئینجا (وَبَعْدَ أَنْ نَكَثَ مَا اسْتَحَقَّهُ) لە دوا ی
ئەو ی کافرە کە پەیمانی ئەمینی هەلۆه شاندەو هە (سَبَاهُ مَنْ سَبَاهُ وَاسْتَرْقَهُ) یەکیەک
گرتی و کردیە کۆیلە ی خۆی، ئینجا (وَمَاتَ مِنْ سِرَايَةٍ) بە هۆی پێدا پۆشیستنی
دەستدریژی یه کە مرد، ئەو هە (فَقَدَرُ دَيْتِهِ لِوَارِثٍ) ئەندازە ی تۆلە ی دەستدریژی یه کە بۆ
میراتگری کافرە کە یه (لَا غَيْرُ) بۆ کە سی تر نیه.

قەدەغە ی حەوتەم: (الدَّوْرُ الْحُكْمِيُّ) خولانەو هە ی بریاری شەری، کە وایوو: (إِذَا أَخُو
مَيْتٍ أَقْرَبَ بِنَسَبٍ ابْنِ) هەر کاتیەک بریایە ک دان بهێتی بە نەژادی کورپکی نەناسراو بۆ برا
مردووه کە ی، ئەو هە (فَلَيْسَ الْإِنْسُ يُعْطَى إِرْثَ أَبٍ) ئەم کورپ هەرچەندە دەبێتە کورپ
مردووه کە، بەلام میراتی باوکه کە ی نادریتی، چونکە مەرجی دانەپنەرە کە ئەو یه:
میراتگر بێ، جا ئەگەر کورپە کە میرات بگری ئەو بریایە لە میراتگری یه تی بێ بەش دەبێ و
هەر کاتیکیش بێ بەش بێ دانەپنەرە کە ی دروست نابێ و کورپە کە نابیتە کورپ
مردووه کە، کەواتە: میراتگری کورپە کە دەبێتە هۆی میرات نەگرتنی.

(وَإِنْ يَقَعُ تَرَدُّدٌ فِي النَّسَبِ) ئەگەر گومان لە نەژاددا پەیدا بوو: وە کە دوو کەس لە
مندالکی نەناسراودا بێتە کێشە یان و هیچکیان بەلگە ی شەری نەبێ (فَذَاكَ) ئەو
گومانه (مَانِعٌ مِنْ إِرْثِ النَّشَبِ) قەدەغە کەرە لە بە میراتگری مال لە هەردوولاو،
واتە: لە بارە ی مندالکە میراتگری و میرات لیگرتنی پادەگیری تا ناشکرا دەبێ مندالی
کامە یانە. (و) هەروەها (كُونُ مَنْ مَاتَ نَبِيًّا مَانِعٌ لِلْإِرْثِ) ئەگەر مردووه کە پێغەمبەر بێ،
ئەو هە پێغەمبەر یه تی قەدەغە کەری میرات لیگرتنە، چونکە (وَالْحَدِيثُ فِيهِ شَائِعٌ)

وَمَالُ مَفْقُودٍ قَضَوْا بِوَقْفِهِ ٢٣٤ فَإِنْ تَقُمْ بَيْنَهُ بِحُفِّهِ
أَوْ حَكَمَ الْقَاضِي بِهِ بِأَنْ مَضَى ٢٣٥ مَا غَلَبَ الظَّنَّ بِأَنَّهُ قَضَى
أَعْطِيَ مَنْ حِينَئِذٍ قَدْ وَرَثَهُ ٢٣٦ لَأَمَنْ يَحُلُّ قَبْلَ ذَلِكَ جَدَثُهُ
هَذَا إِذَا مَا ذَكَرَا وَأُطْلِقَا ٢٣٧ وَحَيْثُ قَيَّدَا بِوَقْتٍ سَبَقَا

حه دیسه که ی له ناو حه دیس گپره وه کان بلاو بوته وه، که پیغه مبه ر ۛ ده فه رموی: ۛ لا
نُورَتْ مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً ۛ رواه البخاري ومسلم، ئیمه - پیغه مبه ران - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ میراثمان لی ناگیرئ، هه ر شتیکی له پاش خوْمان به جئ هیشت ده کریته خیر.
که واته: که له ناخیری زه ماندا حه زره تی (عیسی) پیغه مبه ر ۛ وه فاتی کرد، میراتی لی
ناگیرئ.

﴿هویه کانی راگرتنی به شکردنی میرات چوارن﴾

١- ﴿هه ر کاتیك گومان له نه ژاددا هه بی﴾، به شکردنی میراته که راده گیرئ، هه روه ک
تازه رابرا.

٢- ﴿مه سه له ی (المفقود) گومبوو﴾

واته: هه ر کاتیك گومان له هه بووندا هه بی، به شکردنی میراته که راده گیرئ: وه ک یه کیك
به دیل بگیریئ، یان گوم بیئ وهه والی مان وهه مانی نه بی. جا له وهه حاله ته دا (وَمَالُ مَفْقُودٍ
قَضَوْا بِوَقْفِهِ) مالی مروقی گومبوو زانایان بریاریان داوه: رابگیریئ وهه سه ر
میراتگره کانیدا به ش نه کریئ تا به یه کیك له م دوو ریگه یه مردنی ئاشکرا ده کریئ: یان به
شاهیدی دوو پیاو، یان به بریاری قازی، کهه وابوو: (فَإِنْ تَقُمْ بَيْنَهُ بِحُفِّهِ) ئه گه ر دوو پیاو
شاهیدیان دا: به مردنی گومبووه که، (أَوْ حَكَمَ الْقَاضِي بِهِ) یان قازی بریاری دا: به
مردنی گومبووه که (بِأَنْ مَضَى مَا غَلَبَ الظَّنَّ) به وهه مرجه ی پیش بریاردانه که ماوه یه کی
وهه رابردبیئ: که گومان به هیز بکا: (بِأَنَّهُ قَضَى) ئه وهه گومبووه مردووه له وهه ماوه یه
زیاتر ناژیئ، ئینجا که به یه کیك له وهه دوو ریگه یه مردنی ئاشکرا کرا (أَعْطِيَ مَنْ حِينَئِذٍ
قَدْ وَرَثَهُ) مالی گومبووه که به میرات ده دریته ئه وهه که سه ی له کاتی بریاردانه که دا، یان
له کاتی شاهیدی دانه که دا میراتی لی ده گریئ (لَأَمَنْ يَحُلُّ قَبْلَ ذَلِكَ جَدَثُهُ) نه ک ئه وهه
که سه ی پیش بریاردانه که، یان پیش شاهیدی دانه که ده مرئ وهه چیته ناو گوپره که ی.

ئینجا بزانه: (هَذَا) ئه وهه رابرا (إِذَا مَا ذَكَرَا وَأُطْلِقَا) له وهه کاته دا بوو: که قازی وهه
شاهیده کان ته نهه باسی مردنه که ی بکه نه وهه کاتیکیش بو مردنه که ی دیاری نه که نه،

حُسِبَ ذَاكَ الزَّمَنُ الْمَحْدُودُ ٢٣٨ وَلَوْ قُضِيَ مِنْ يَرِثُ الْمَقْقُودُ
وُقِفَ سَهْمُهُ تَمَامُ الْمَالِ ٢٣٩ أَوْ بَعْضُهُ إِلَى بَيَانِ الْحَالِ
وَحَاضِرٍ فِي حَقِّهِ يُعْتَدُ ٢٤٠ بِأَسْوَأِ الْأَحْوَالِ كَيْفَ يَبْدُو
فَمَنْ بِهِ يَصِيرُ ذَا حِرْمَانٍ ٢٤١ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا إِلَى الْبَيَانِ
مِثْلُ أَخٍ كَانَ لِغَيْرِ وَالِدَةٍ ٢٤٢ فَقَدْ مَعَ عَمٍّ وَزَوْجِ الْهَامِدَةِ

به لام (وَحَيْثُ قَيِّدًا بَوَقْتِ سَبَقًا) نه گهر قازى، يان شاهيده كان كاتيكى رابراويان بو
مردنه كه ديارى كرد، واته: گوتيان به ماوهى نه وهنده پيش نئستا مردوه، نه وه لهو
حاله ته دا (حُسِبَ ذَاكَ الزَّمَنُ الْمَحْدُودُ) كاته ديار كراوه كه حيساب ده كرى و بو
ميراتگرتن و برپاره كاني تر په چاو ده كرى، كه واته: هر كه سيك لهو كاته ديار كراوه
رپراوه دا ميراتى لى ده گرت نه وه ميراته كه ي ده دريئى، جا نه گهر نئستا ميراتگه كه
به خوى نه مابى، نه وه به شه ميراته كه ي وى ده دريئه ميراتگه كاني.

ئينجا بزانه: تا نيره باسى گومبوونى ميراته ده كه بوو، نئستاش باسى گومبوونى
ميراتگه كه ده كه ين، كه و ابوو: (وَلَوْ قُضِيَ مِنْ يَرِثُ الْمَقْقُودُ) نه گهر كه سيكى وه ها مرد:
كه گومبووه كه ميراتى لى ده گرت و به هيچ ريگه يه كيش مردنى گومبووه كه كه ناشكرا
نه كرابوو، نه وه (وُقِفَ سَهْمُهُ) به شه ميراتى گومبووه كه راده گيرئ: جا (تَمَامُ الْمَالِ أَوْ
بَعْضُهُ) به شه كه ي وى هه موو ميراته كه بئ، يان به شيكى ميراته كه بئ (إِلَى بَيَانِ الْحَالِ)
تا حالى گومبووه كه پوون ده بيته وه، هه م (وَحَاضِرٍ فِي حَقِّهِ يُعْتَدُ بِأَسْوَأِ الْأَحْوَالِ)
ده ره ق ميراتگري حازر يش به خراپه ترين حاله ت په فتار ده كرى: (كَيْفَ يَبْدُو) چوون
خراپه ره كه ديار بئ، نه وها، كه واته: ليئه دا سئ حاله ت هه يه.

حاله تى يه كه م: (فَمَنْ بِهِ يَصِيرُ ذَا حِرْمَانٍ) هه ر ميراتگريك به هوئى گومبووه كه بئ
به ش ببئ، نه وه (لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا إِلَى الْبَيَانِ) نئستا هيچى ناده ينئ تا حالى گومبووه كه
ناشكرا ده ببئ: (مِثْلُ أَخٍ كَانَ لِغَيْرِ وَالِدَةٍ فَقَدْ) وه ك برايه كى گومبووى له دايكى و باوكى و
(مَعَ عَمٍّ وَزَوْجِ الْهَامِدَةِ) له گهل ماميك و ميړدى ژنه مردووه كه، مه سه له كه له دووه،
چونكه له حاله تى مردن و زيندووه تى گومبووه كه دا: نيوه يى - كه يه كه - بو
ميړده كه يه و، نيوه كه ي تريش راده گيرئ: نه گهر ناشكرا بوو: له كاتى مردنى
ميراته ده كه دا برايه كه زيندو بووه، نه وه گشت نيوه كه بو نه وه، مامه كه بئ به شه،
وه نه گهر له كاتى مردنى ميراته ده كه برايه كه ش مردو بووبئ، نه وه نيوه كه گشتى بو
مامه كه يه.

وَمَنْ بَمَوْتَ أَوْ حَيَاةٍ حَقُّهُ ٢٤٣ لَمْ يَخْتَلِفْ وَفِي مُسْتَحَقِّهِ
كَالزَّوْجِ وَالْبَنَتِ مَعَ ابْنِ فَقْدَا ٢٤٤ وَمَنْ نَصِيْبُهُ بَعِيشٍ أَوْ رَدَى
مُنْقَصٍ تُقَدَّرُ الْحَيَاةُ ٢٤٥ فِي حَقِّهِ أَوْ قُدِّرَ الْوَفَاةُ
كَالْجَدِّ مَعَ أَخٍ شَقِيقٍ وَأَخٍ ٢٤٦ فَقَدْ عَنَ وَالِدَةُ مُنْفَسِخٍ
فِي حَقِّ جَدِّ قُدِّرَتْ حَيَاتُهُ ٢٤٧ وَفِي الشَّقِيقِ قُدِّرَتْ وَفَاتُهُ

حاله‌تی دووه‌م: (وَمَنْ بَمَوْتَ أَوْ حَيَاةٍ حَقُّهُ لَمْ يَخْتَلِفْ) هەر میراتگریک به‌هۆی مردنی،
یان زیندوو‌ه‌تی گومبووه‌که به‌شه میراتی نه‌گۆڕی، ئه‌وه (وَفِي مُسْتَحَقِّهِ) به‌شه
میراته‌که‌ی خۆی به‌ ته‌واوی ده‌دریٲی: (كَالزَّوْجِ وَالْبَنَتِ مَعَ ابْنِ فَقْدَا) وه‌کو می‌ردو کی‌ژو
کورپنکی گومبوو، مه‌سه‌له‌که له‌ چواره، چونکه له‌ حاله‌تی مردن و زیندوو‌ه‌تی
گومبووه‌که‌دا می‌رده‌که چوارپکی هه‌یه - که‌یه‌که - به‌شه‌که‌ی ناگۆڕی، به‌لام ده‌ره‌ق
کی‌ژه‌که‌ش وه‌ها خراب‌تره‌ کورپه‌که زیندوو بی، که‌وابوو: له‌و سێ‌یه‌ی ماوه‌ته‌وه ته‌نها
یه‌کێک ده‌دریٲه‌ که‌ به‌ (قاعدة‌ی) ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثٰی﴾ جا ئه‌گه‌ر ئاشکرا
بوو: کورپه‌که له‌ کاتی مردنی باوکی‌دا زیندوو بووه، ئه‌وه هه‌ر به‌و (قاعدة‌) یه‌ دووه
راگیراوه‌که‌ی ده‌دریٲی، ئه‌گه‌ر ئاشکرا بوو: له‌ کاتی مردنی باوکی‌دا مردو بووه، ئه‌و
-له‌و دووانه‌- یه‌کپکی تریش به‌ خاوه‌ن به‌شی ده‌دریٲه‌ که‌، تا‌کو نیوه‌ میراتی بو
ته‌واو بی، پاشماوه‌که‌ش -ئه‌گه‌ر (بَنَتُ الْمَالِ) نه‌بی- هه‌ر بو کی‌ژه‌که‌ په‌د
ده‌که‌ریٲه‌وه، هه‌روه‌ک رابرا.

حاله‌تی سێ‌یه‌م: (وَمَنْ نَصِيْبُهُ بَعِيشٍ أَوْ رَدَى مُنْقَصٍ) هەر میراتگریک به‌ هۆی
زیندوو‌ه‌تی، یان مردنی گومبووه‌که به‌شی که‌م بیٲته‌وه، ئه‌وه (تُقَدَّرُ الْحَيَاةُ فِي حَقِّهِ)
ده‌ره‌قی وی گومبووه‌که: یان به‌ زیندوو داده‌ندری ئه‌گه‌ر به‌ زیندوو‌ه‌تی به‌شی که‌م
بیٲته‌وه، (أَوْ قُدِّرَ الْوَفَاةُ) یان به‌ مردو داده‌ندری ئه‌گه‌ر به‌ مردنی به‌شی که‌م
بیٲته‌وه: (كَالْجَدِّ مَعَ أَخٍ شَقِيقٍ وَأَخٍ فَقْدَ عَنَ وَالِدَةٍ مُنْفَسِخٍ) وه‌ک باپیره‌و برایه‌کی له‌
دایکی و باوکی و برایه‌کی گومبووی ته‌نها له‌ باوکی، لی‌رده‌دا پیویسته‌ دوو مه‌سه‌له
دروست بکری‌ن له‌به‌ر ئه‌وه‌ی (فِي حَقِّ جَدِّ قُدِّرَتْ حَيَاتُهُ) ده‌ره‌ق باپیره‌ گومبووه‌که به‌
زیندوو‌داندراوه، چونکه وه‌ها خراب‌تره‌ گومبووه‌که له‌ دژی وی بژمی‌ردری، جا له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی لی‌رده‌دا سێ‌یه‌ک و هاوبه‌شی بو باپیره‌ یه‌کسانن، مه‌سه‌له‌ی زیندوو‌ه‌تی له‌ سێ‌یه‌
-که‌به‌شی باپیره‌ی لی‌ ده‌رده‌چی- (وَفِي الشَّقِيقِ قُدِّرَتْ وَفَاتُهُ) ده‌ره‌ق برایه‌که‌ش برا

گومبووه که به مردوو دندراوه، چونکه وه ها خرابتره باپیره هاوبه شی له گه ل برا حازره که بکاو ته نها نیوه ی بدریتی، بۆیی مه سه له ی مردنیشی له دووه - که به شی برایه که ی لی دهرده چی - که واته: لیژده دا مه سه له یه کی زیندوووه تی و مه سه له یه کی مردن دروست بوون:

جا له بهر ئه وه ی هه ردوو مه سه له کان (مُتَبَاين)ن تیکنه که ره وه ن و به سه ر یه کتری دا به ش نابن، بۆیی یه کیکیان له وی تر ده ده ی ن و له شه ش ساغ ده بنه وه، جا به م مه سه له سی یه مه ده گوتری: (الْجَامِعَة)، واته: کۆکه ره وه ی هه ردوو مه سه له کان. ئینجا ده لئین: باپیره له مه سه له ی زیندوووه تی سییه کی هه بوو، که وابوو: له کۆکه ره وه که ش سییه کی ده دریتی - که دووه - برایه که ش له مه سه له ی مردن نیوه ی هه بوو، که وابوو: له کۆکه ره وه که ش نیوه ی ده دریتی - که سییه -، ئینجا یه کی که ده مینیتته وه - که شه شیکه - جا ئه گه ر ئاشکرا بوو: برا گومبووه که له کاتی مردنی میراته ره که دا مردوو بووه، ئه وه شه شیکه که بۆ باپیره یه، تاکو وه کو برایه که نیوه بیا به هاوبه شی، وه ئه گه ر ئاشکرا بوو: له کاتی مردنی میراته ره که دا برا گومبووه که زیندوو بووه، ئه وه شه شیکه که ش ده دریتته برای له دایکی و باوکی و، برا گومبووه که ش بی به ش ده بی، چونکه ئه و ته نها له باوکی یه، به لام برایه که له درژی باپیره له گه ل خۆی دا ژماردبووی.

﴿**ناگاداری**﴾ **یه که م:** ئه وه ی پابردوو وینه ی ئه وه بوو: که مه سه له کانی مردن و زیندوووه تی (مُتَبَاين) بن، به لام ئه گه ر مه سه له کان (مُتَوَافِق) بوون، ئه و کاته (وَفَق) ی یه کیکیان له وی تر ده دروو مه سه له سی یه مه که ی کۆکه ره وه دروست ده بی، وه ئه گه ر (مُتَدَاخِل) بوون، ئه و کاته زۆرتره که به کۆکه ره وه داده ندری.

دوووه م: ئه و به شه میراته ی بۆ گومبووه که راگیراوه - ئه گه ر بفه وتی - له سه ر گشت میراتگره کان حساب ده کری، که واته: هه ر کاتی که گومبووه که هاته وه، واته: ئاشکرا بوو: له کاتی مردنی میراته ره که دا زیندوو بووه، ئه وه واجبه: سه ر له نوێ له به شی هه موو میراتگره کان - به گویره ی میراته که یان - به شه میراته که ی بۆ دابندریتته وه، هه م له گشت به رووبوم و زنده ییه کانی میراته که ش ده بیتته هاوبه ش، به لام ئه گه ر گومبووه که نه گه راوه به هۆی شاهید، یان به بریاری قازی ئاشکرا کرا: که له کاتی مردنی میراته ره که دا مردبوو، ئه وه به شه میراته که ی گومبووه که ش ده دریتته وه میراتگره کانی مردوووه که ی یه که م، واته: میراتگره کانی گومبووه که هه یچ مافیکیان له و به شه دا نیه، چونکه ده گونجی گومبووه که پیش میراته ره که ی مردبی، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیا نا دپوون کراوه ته وه.

وَأَنْ يَخْلَفَ مَنْ حَوَاهُ الْجَدْتُ ٢٤٨ حَمَلًا يَحُوزُ الْإِرْثَ أَوْ قَدْ يَرِثُ فِي حَقِّهِ وَحَقَّ غَيْرِهِ عُمَلُ ٢٤٩ بِمَا هُوَ الْيَقِينُ قَبْلَ يَنْفَصِلُ إِنْ كَانَ ذُو الْإِرْثِ هُوَ الْحَمْلُ فَقَطْ ٢٥٠ أَوْ كَانَ ثُمَّ مَنْ لِأَجْلِهِ سَقَطَ أَوْ مِنْ عَلَى بَعْضِ التَّقَادِيرِ احْتَجَبَ ٢٥١ بِهِ: كَحَمَلِ مَيِّتٍ وَفَرَعِ أَبٍ أَوْ مِنْ بِهِ لَيْسَ عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ ٢٥٢ وَمَالُهُ مُقَدَّرٌ: مِثْلُ الْوَلَدِ

٢- مهسه له کانی (الحمل) کورپه ی ناو زگ

واته: هر کاتیک گومان له کورپه ی ناو زگدا هه بئ، به شکردنی میراته که پاده گیرئ، که وابوو: (وَأَنْ يَخْلَفَ مَنْ حَوَاهُ الْجَدْتُ حَمَلًا) نه گهر نه و مردووه ی گور له ناوخوا ی گرتوه کورپه یه کی ناو زگی به جئ هیشت: که (يَحُوزُ الْإِرْثِ) کورپه که له گشت حاله تیکدا میراتی ده گرت - نه گهر به زیندوویی له دایکی جیا بووباوه -: وهك زنی خوی به ئاوسی له پاش به جئ بمینئ (أَوْ قَدْ يَرِثُ) یان هه ندئ جار میراتی ده گرتو هه ندئ جاریش میراتی نه ده گرت: وهك زنه برایه کی ئاوسی له پاش به جئ بمینئ، نه وه نه گهر کورپه که نیرینه بئ: میرات ده گریو، نه گهر مئینه بئ: میرات ناگری، نه وه (فِي حَقِّهِ وَحَقَّ غَيْرِهِ) دهرهق کورپه که و دهرهق میراتگره کانی تری جگه له کورپه که (عُمَلُ بِمَا هُوَ الْيَقِينُ) به ریگه ی بیگومانی په فتار ده کری بو پاریزکاری کردن (قَبْلَ يَنْفَصِلُ) پیش نه وه ی کورپه که له دایکی جیا ببینته وه.

ئینجا پوونکردنه وه ی ریگه ی بیگومانی له مهسه له ی کویله دا نه مه یه: (إِنْ كَانَ ذُو الْإِرْثِ هُوَ الْحَمْلُ فَقَطْ) نه گهر خاوه ن میراته که ته نها کویله بوو، واته: جگه له کورپه که هیچ میراتگری کی تر نه بوو (أَوْ كَانَ ثُمَّ مَنْ لِأَجْلِهِ سَقَطَ) یان جگه له کورپه که میراتگری تر هه بوو، به لام به هو ی کورپه که بئ بهش ده بوو: وهك خوشكو برای ته نها له دایکی: که به هو ی کورپه ی مردووه که بئ بهش ده بن، جا کورپه که نیر بئ، یان مئ بئ (أَوْ مَنْ عَلَى بَعْضِ التَّقَادِيرِ احْتَجَبَ بِهِ) یان میراتگری کی وها هه بوو: که به حاله تیک بئ بهش ده بوو به حاله تیک تر بئ بهش نه ده بوو (كَحَمَلِ مَيِّتٍ وَفَرَعِ أَبٍ) وهكو کورپه ی مردووه که و خوشكو برایه کانی له دایکی و باوکی، یان ته نها له باوکی: نه گهر کورپه که نیر بئ: نه وان بئ بهش ده بن، نه گهر مئ بئ: بئ بهش نابن (أَوْ مَنْ بِهِ لَيْسَ عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ) یان میراتگری وها هه بوو: که به هو ی کورپه که بئ بهش نه ده بوو، به لام (وَمَالُهُ مُقَدَّرٌ) به شیکی دیار کراوی نه بوو (مِثْلُ الْوَلَدِ) وهكو کورو کیژه کانی مردووه که له گهل

ففي جميعها جميع ماله ٢٥٣ يُجْعَلُ مَوْقُوفًا إِلَى انفصاله
 هذا هُوَ الْقَوْلُ الصَّحِيحُ الْأَحْوَطُ ٢٥٤ فَإِنْ أَقْصَى الْحَمْلُ لَا يَنْضَبُطُ
 أَوْ مَنْ لَهُ مُقَدَّرٌ فَيُوتَى ٢٥٥ ذَلِكَ عَائِلًا إِذَا تَأْتَى
 كَأَبَوَيْنِ مَعَ عَرْسٍ حَامِلٍ ٢٥٦ ذِي وَابٍّ مِثَالُ غَيْرِ الْعَائِلِ

کۆرپەى مردووەکە. ئەو (ففي جميعها) له هەر چوار وینهکانى پابردودا (جميع ماله
 يُجْعَلُ مَوْقُوفًا) گشت مالى مردووەکە پادەگیرى (إلى انفصاله) تا کۆرپەکە له دایکى
 جیا دەبێتەو (هذا) ئەو پارگرتنە (هُوَ الْقَوْلُ الصَّحِيحُ الْأَحْوَطُ) فەرموو دەکەى پاست و بە
 پارێزکارتە (فإن أقصى الحمل لا ينضبط) چونکە ژمارەى زۆرتىنى کۆرپەکانى ناو
 زگ بە بێگومانى نازاندرى، کەواتە: هەرچەند ئیستا نامىرى وەها هەیه: کە ژمارە و نیو
 مێیایەتى کۆرپەکە ئاشکرا دەکا، بەلام بۆیى میراتەکە پادەگیرى، چونکە -جگە له
 خوا- کەسى تر نازانى: ئەو کۆرپەیه به زیندوویى له دایکى جیا دەبێتەو، یان به
 مردوویى، واتە: مەسەلەى مردن و ژینى کۆرپەکەش وەکو گومبووى بى هەوالە، والله أعلم.
 (أَوْ مَنْ لَهُ مُقَدَّرٌ) یان ئەگەر -جگە له کۆرپەکە- میراتگى وەها هەبوو: کە کۆرپەکە
 بى بەشى نەدەکردو بەشى دیار کراویشى هەبوو، ئەو (فَيُوتَى ذَلِكَ عَائِلًا) بەشە دیار
 کراوەکەى -بە (عَوْل) کراوى- دەدریتى (إِذَا تَأْتَى) ئەگەر (عَوْل) بگونجى (كَأَبَوَيْنِ مَعَ
 عَرْسٍ حَامِلٍ) وەك دایک و باوک و ژنیکى ئاوسى له پاش بەجى بمىنى، مەسەلەکە له
 بیست و چوارە به لیدانى (وَفَق) ی بەشى ژنەکە له بەشى دایکەکە، بەلام بۆ پارێزکارى
 (عَوْل) دەکرى بۆ بیست و حەفت، ئەو وەك کۆرپەکە دوو کىژ، یان زیاتر بن: هەشتیکى -
 سێیه- بۆ ژنەکەو، دایک و باوکیش هەریەکەو شەشیکىکیان هەیه -کە هەردووکیان
 دەکەنە هەشت- شانزەش دەمىنیتەو پادەگیرى، ئەگەر کۆرپەکە: دوو کىژ، یان
 زیاتر بوون، ئەو گشتى بۆ ئەوانە، وە ئەگەر کۆرپەکە کوپىک، یان زیاتر، یان کوپو
 کىژ بوون، ئەو کاتە بەشى ژنەکە و دایک و باوک بەبى (عَوْل) تەواو دەکرىو،
 پاشماوەکەش بۆ منداڵەکانە، بەلام ئەگەر تەنها کىژیک بى، ئەو نیهى بەبى (عَوْل)
 دەدریتى.

ئینجا بزانه: بەو مەسەلەیه دەگوترى: (الْمُنْبَرِيَّةُ)، چونکە ئىمامى (على) ﷺ له سەر
 مینبەرى مزگەوت ووتارى دەداو ئەو مەسەلەیان لى پرسى و بە (عَوْل) کراوى وەلامى
 دایەو، دیسان بزانه: ئەگەر -لەو مەسەلەیهدا- کۆرپەکە به مردوویى له دایکى جیا

وَأَمَّا يَرِثُ ذَا إِنْ انْفَصَلَ ٢٥٧ حَيًّا لَوْ قَتَّ ظَنَّ أَنَّهُ حَصَلَ
فِي حَالِ مَوْتٍ مُورِثٌ، وَإِلَّا ٢٥٨ فَلَيْسَ لِلْإِثْرِ يَكُونُ أَهْلًا
وَمُشْكِلُ الْحَالِ إِذَا لَمْ يَخْتَلَفْ ٢٥٩ مِيرَاثُهُ كَوْلِدِ الْأُمِّ صُورَفْ

ببیته وه، ئەو کاته مهسه له که ده بیته یه کیکی (الغراوین)، که واته: دایکه که سییه کی
پاشماوه که ی ده دریتی، به لام ئە گەر له وه مهسه له یه دا: دایک نه بی، واته: ته نها (ذی
وَأَبٌ) ژنه ئاوسه که و باوک هه بن، ئە وه (مِثَالُ غَيْرِ الْعَائِلِ) وینه ی مهسه له ی (عَوْل)
نه کراوه، چونکه ناگونجی، واته: هه ره له بیست و چواره: هه شتیکی - سییه - بۆ
ژنه که و شه شیکی چواره بۆ باوکه که و، هه قدهش ده مینیتته وه و پاده گیرئ: ئە گەر
کۆرپه که کۆرپک، یان زیاتر، یان کۆپو کیژ بوون، ئە وه گشتی بۆ ئە وانه، وه ئە گەر دوو
کیژ، یان زیاتر بوون دوو سییه کیان ده دریتی و، ئە گەر ته نها کیژیک بوو نیوه ی
ده دریتی و، پاشماوه که ی هه ردوو حاله تیش بۆ باوکه که یه به (عَصَبَة یی).

(وَأَمَّا يَرِثُ ذَا) کۆرپه ی ناو زگ به و مهرجه میرات ده گری (إِنْ انْفَصَلَ حَيًّا) ئە گەر
هه مووی به زیندووی له دایکی حیا بیته وه و بیگومان گیانی جیگیر بووی تیدا بی:
وه ک گریان، یان باوشکان، یان جولاندنی ئە ندامیک (لَوْ قَتَّ) جیا بوونه ویشی له کاتیکی
وه ها بی: که (ظَنَّ أَنَّهُ حَصَلَ فِي حَالِ مَوْتٍ مُورِثٌ) بزاندري: ئە م کۆرپه یه له کاتی
مردنی میراتده ره که دا له ناو زگدا هه بووه: وه که له مردنی میراتده ره که وه چوار سال
که متر بپروا منداله که بی به و مهرجه ی ژنه ئاوسه که میردیکی تر سه رجی یی نه کردبی،
یان شهش مانگ که متر بپروا منداله که بی هه رچه ند میردیکی تریش سه رجی یی
کردبی، واته: به و مهرجانه منداله که میرات ده گری (وَأِلَّا) به لام ئە گەر کۆرپه که به
مردووی له دایکی جیا بووه، یان به شیکی لاشه ی نه ها تبووه دهره وه و مرد، یان گیانی
جیگیر بووی تیدا نه بوو، یان نه زاندرا له کاتی مردنی میراتده ره که دا له ناو زگدا
هه بووه، ئە وه (فَلَيْسَ لِلْإِثْرِ يَكُونُ أَهْلًا) کۆرپه که میرات ناگری، چونکه له حاله تی
یه که م دووه م و سییه مدا به نه بوو داده ندري و، له چواره میشدا بیگومان له نه ژادی
مردووه که نیه.

٤- ﴿مَهْسه له ی (الْخُنْثَى) نِيرَامُوك﴾

واته: هه ره کاتیکی گومان له نیرایه تیدا هه بی، به شکردنی میراته که پاده گیرئ، که وابوو:
(وَمُشْكِلُ الْحَالِ) نیراموکی نا ئاشکرا: وه که ئە ندامی نیرو می ویکرا هه بن، یان ته نها

إِلَيْهِ مِمَّا ذُو الْوَفَاةِ خَلَّى ٢٦٠ جَمِيعَ مَا اسْتَحَقَّهُ، وَإِلَّا
فَازَ بِأَخْذِ الْقَدَرِ الْمُسْتَقْبَلِ ٢٦١ وَوُقِفَ الْبَاقِي إِلَى التَّيْنِ
وَحَيْثُ كَانَ مَعَهُ سِوَاهُ ٢٦٢ نُعْطِيهِ أَيْضًا مَا تَحَقَّقَنَاهُ
فَفِي أَخٍ وَوَلَدٍ خُنْثَى صُرِفَ ٢٦٣ النَّصْفُ لِلْوَلَدِ وَالْبَاقِي وَقِفَ
وَفِي ابْنَةٍ وَوَلَدٍ خُنْثَى وَعَمٌّ ٢٦٤ الثَّلَاثَانِ بِالسَّوِيَّةِ انْقَسَمَ

کونیکی هه بئ و میزی لی بئته دهره وه، ئه وه (إِذَا لَمْ يَخْتَلَفْ مِيرَاثُهُ) ئه گهر به نیرو
میایه تی میراتی نه گوری: (كَوْلِدِ الْأُمِّ) وهك مندالیکي ته نها له دایکی: خوشک بی، یان
برا بی، هر شه شیکی هیه (صُرِفَ إِلَيْهِ مِمَّا ذُو الْوَفَاةِ خَلَّى جَمِيعَ مَا اسْتَحَقَّهُ) به شه
دیارکرا وه که ی خوی له میراتی مردوه که به ته وای دهریتی (وَلَا) به لام ئه گهر به
نیرو میایه تی میراتی ده گورا، ئه وه (فَازَ بِأَخْذِ الْقَدَرِ الْمُسْتَقْبَلِ) به شه بیگومانه که ی
خوی وهرده گریو (وَوُقِفَ الْبَاقِي إِلَى التَّيْنِ) ئه وه به شه ش که گومانی تیدایه راده گیری
تا نیرایه تی، یان میایه تی نیراموکه که ئاشکرا ده بی: به هوی حه یز، یان (منی) هاتن،
یان به حه ز بوجوونی پیاوان، یان ئافره تان، یان به خه به ردانی خوی، به لام پيشو
مه مک هاتن و جیاوازی ژماره ی په راسو وه کان نابئته نیشانه، هه روه که له (مغنی) دا
فه رموویه تی (وَحَيْثُ كَانَ مَعَهُ سِوَاهُ) هه ر کاتیک نیراموکه که جگه له خوی میراتگری
تریشی له گه لدا بوو، ئه وه (نُعْطِيهِ أَيْضًا مَا تَحَقَّقَنَاهُ) میراتگره که ش به شه بیگومانه که ی
ده دریتی و به گومانه که شی راده گیری. ئه مانه ش چه ند وئنه یه کی ره فتار کردنی
بیگومانن.

یه که م: (فَفِي أَخٍ وَوَلَدٍ خُنْثَى) له مه سه له ی برایه ک و مندالیکي نیراموک: دهره ق
برایه که به کور داده ندریو، دهره قی خوی به کیژ داده ندری، که و ابوو: مه سه له که له
دوه - که نیوه ی لی دهرده چی - چونکه بیگومان (صُرِفَ النَّصْفُ لِلْوَلَدِ) نیوه ی
میراته که بو نیراموکه که سهرف ده کریو (وَالْبَاقِي وَقِفَ) نیوه که ی تریش راده گیری:
ئه گهر نیر بوو، ئه وه نیوه که ی تریشی دهریتی و برایه که بی به ش ده بی، به لام ئه گهر
می بوو، ئه و کاته نیوه که بو برایه که یه.

دوو وه م: (وَفِي ابْنَةٍ وَوَلَدٍ خُنْثَى وَعَمٌّ) له مه سه له ی کیژیک و مندالیکي نیراموک و مامیک:
دهره ق مامه که به کور داده ندریو، دهره قی خوی به کیژ داده ندریو، دهره ق
کیژه که ش هه ردوولای یه کسانه، که و ابوو: مه سه له که له سی یه - که دوو سییه کی لی

غلى الْفَرِيعَيْنِ وَيُنِ الْخُنْثَى ٢٦٥ وَالْعَمَّ قَفَّ إِلَى الْبَيَانِ ثُلْثَا
 وَفَى حَلِيلٍ وَأَبٍ وَفَرَعُ خُنْثَى يَفُوزُ بَعْلُهَا بِالرُّبْعِ
 وَالْأَبُ لِلْسُّدُسِ ذُو اسْتِحْقَاقِ ٢٦٧ وَالنَّصْفُ لِلْخُنْثَى فَصَارَ الْبَاقِي
 يُوقَفُ بَيْنَ وَالِدٍ وَخُنْثَى ٢٦٨ حَتَّى يَبِينَ ذَكَرًا أَوْ أُنْثَى

دهردهجى - چونكه بيگومان (الثُلُثَانِ بِالسُّوَيَّةِ انْقَسَمَ عَلَى الْفَرِيعَيْنِ) دوو سَيِّهَك - كه
 دووه - به يه كسانى به سهر ههردوو منداله كاندا - واته: كيژه كه و نيراموكه كه - به ش
 ده كرى و (وَبَيْنَ الْخُنْثَى وَالْعَمِّ) له نيوان نيراموكه كه و مامه كه ش (قَفَّ إِلَى الْبَيَانِ ثُلْثَا)
 سَيِّهَكه كه ي تر - كه يه كه - رابگره: نه گهر كور بوو، نه وه بو خويه تى به (قاعدة)ى
 ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَى﴾ و، نه گهر مئ بوو، نه و كاته بو مامه كه يه به (عَصَبَة) يى.

سَيِّهَكه م: (وَفَى حَلِيلٍ وَأَبٍ وَفَرَعُ خُنْثَى) له مه سه له ي ميژدو باوك و منداليكى نيراموك،
 دهرهق باوكه كه به كور داده ندرى و، دهرهقى خوى به كيژ داده ندرى و، دهرهق
 ميژده كه ش ههردو ولاى يه كسانه، كه وابوو: مه سه له كه له دوانزه يه به ليدانى (وَفَى)
 به شى ميژده كه له به شى باوكه كه، چونكه (يَفُوزُ بَعْلُهَا بِالرُّبْعِ) ميژده كه چوارىكى هه يه
 - كه سَيِّهَكه - (وَالْأَبُ لِلْسُّدُسِ ذُو اسْتِحْقَاقِ) باوكيشى مافى شه شيكى هه يه - كه دووه -
 (وَالنَّصْفُ لِلْخُنْثَى) نيوه شى - كه شه شه - بو نيراموكه كه يه (فَصَارَ الْبَاقِي يُوقَفُ بَيْنَ
 وَالِدٍ وَخُنْثَى) وى ليها ت يه كيكيش ده مي نيته وه و له نيوان باوكه كه و نيراموكه كه دا
 راده گيرى (حَتَّى يَبِينَ ذَكَرًا) تا ئاشكرا ده بئ: نيژه، نه و كاته بو خويه تى به (عَصَبَة) يى
 (أَوْ أُنْثَى) يان مئ يه، نه و كاته بو باوكه كه يه به (عَصَبَة) يى.

ئَيْنِجَا بَزَانِه: ليژه شدا - وه كو مه سه له ي گومبوو - حاله تى واه يه: دوو مه سه له
 دروست ده كرين: نيژ، مئ. ئينجا نه گهر ههردوو مه سه له كان (مُتَبَايِن) بوون، نه وه
 يه كيكيان له وى تر ددرى و، نه گهر (مُتَوَافِق) بوون، نه وه (وَفَى) يه كيكيان له وى تر
 ددرى، ئينجا به و ليدانانه گه يشتنه چه ند، نه وه مه سه له كه ي (الْجَامِعَة)، واته:
 كوكه ره وه دروست ده بئ، به لام نه گهر (مُتَدَاخِل) بوون، نه و كاته زورتره كه به
 كوكه ره وه كه داده ندرى، ئينجا له مه سه له ي كوكه ره وه: هه ميراتگريك - به گويژه ي
 زهره ر - به شه ميراته كه ميره كه ي ددرى تئ، هه روهك له (الأنوار) دا فهرموويه تى.

بُو وَيْنِه: كورپك و منداليكى نيراموك: دهرهق كورپه كه به كور داده ندرى، كه وابوو:
 مه سه له ي نيژ يه تى له دووه و، بيگومان كورپه كه نيوه ي ددرى تئ، به لام دهرهقى

مَنْ جَهَّتْ فَرْضٌ وَتَعْصِبُ حَوَى ٢٦٩ مِثْلُ ابْنِ عَمٍّ أَوْ كَمُعْتِقٍ هُؤَا
زَوْجٌ يَحُوزُ بِهِمَا إِرْثُ النَّشَبِ ٢٧٠ لَا بِنْتُ أُمِّ هِيَ أُخْتُهَا لِأَبٍ

خۆی به کیژ داده ندرئ، که وابوو: مهسه له ی میایه تی له سییه، چونکه بیگومان
نیرامۆکه که سییه کی ده دریتئ، جا له بهر ئه وهی ههردوو مهسه له کان (مُتَبَاين)ن،
یه کیکیان له وی تر ده دهین و مهسه له که ی (الْجَامِعَة) کۆکه ره وه له شهش دروست ده بی:
کورپه که له مهسه له ی نیراه تی نیوه ی هه بوو، که وابوو: له کۆکه ره وه که ش نیوه ی
ده دریتئ - که سییه - نیرامۆکه که ش له مهسه له ی میایه تی سییه کی هه بوو، که وابوو:
له کۆکه ره وه که ش سییه کی ده دریتئ - که دووه - یه کیکیش ده مینیتته وه: ئه گه ر کور
بوو، ئه وه بۆ خۆیه تی تاکو وه کو براه که ی نیوه یی ته واو بیئ، وه ئه گه ر کیژ بوو،
ئه و کاته یه که که ده دریتته کورپه که تاکو به شی بیته دوو هه ندی کیژه که.

﴿**ناگاداری**﴾: ئه گه ر نیرامۆکه که به نا ئاشکرای میردوو پۆن نه بووه ئایا نیره، یان
مییه؟ ئه وه هیه چاره مان نیه، ته نها سولج کردن نه بی: له نیوان میراتگره کاند، واته:
هه ندیکیان چاوپۆشی له به شی خۆیان بکه ن و به وانی تری بیه خشن، به لام له و حاله ته دا
بۆ سه ره رشتکاری شیته و مندا ل دروست نیه: له ئه ندازه ی مافی خۆیان که متریان بۆ
وه ره بگرئ، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

﴿**میرات گرتن له دوولاه**﴾

(مَنْ جَهَّتْ فَرْضٌ وَتَعْصِبُ حَوَى) هه ر میراتگری که هه ردوولای خاوه ن به شی و
میراتگریه تی پشتی ویکرا کۆکردنه وه (مِثْلُ ابْنِ عَمٍّ أَوْ كَمُعْتِقٍ) وه کو کورپه مامیک، یان
ئازادکه ریک: که (هُؤَا زَوْجٌ) میردی ژنه مردووه که بی، یان وه کو براه کی ته نها له
دایکی: که کورپه مامی مردووه که بی، ئه وه (يَحُوزُ بِهِمَا إِرْثُ النَّشَبِ) به هه ردوولایه کان
میراتی ماله که ده گرئ، واته: میرده که نیوه یی به ژن و میردایه تی و پاشماوه که ش به
میراتگریه تی پشتی ده گرئ، براه که ش شه شی که به خاوه ن به شی و پاشماوه که ش به
میراتگریه تی پشتی ده گرئ، هه روه که له دوا ی نیره دی (لَا بِنْتُ أُمِّ هِيَ أُخْتُهَا لِأَبٍ) نه ک
وه کو کیژیک که خوشکی دایکی خۆی بی ته نها له باوکی: وه که یه کی که به هه له، یان
مه گوشین که به ماره برین جیماع له گه ل کیژی خۆی بکاو، کیژه که ش له و جیماعه کیژیکی
بیئ، ئه م کیژه بچووه: هه م کیژی گه وره که یه و، هه م خوشکی ته نها له باوکیه تی،

فَإِنَّمَا تَرِثُ بِالْبُنُوَّةِ ٢٧١ وَقِيلَ بَلْ بِهَا وَبِالْأُخُوَّةِ
 أَوْ جِهَتِي فَرَضَ حَوَى فَإِنَّمَا ٢٧٢ مَدَارُ إِرْثِهِ عَلَى أَقْوَاهُمَا
 فَلَمْ يَرِثْ إِلَّا بِهَا وَتُدْرَى ٢٧٣ بِكُونِهَا حَاجِبَةً لِلْأُخْرَى
 بِنَقْصٍ أَوْ حِرْمَانِهَا وَإِنْ تَرُمُ ٢٧٤ مِثَالُهَا: فَكَأَنَّ أُمَّ أُخْتِ لَأُمِّ
 أَوْ كُونَهَا لَمْ تُحْجَبِ عَنِ النَّسَبِ ٢٧٥ مِثَالُهَا أُمُّ هِيَ الْأُخْتُ لَأَبِّ

که و ابو: (فَإِنَّمَا تَرِثُ بِالْبُنُوَّةِ) کیژده بچوکه که تهنه به کیژیته تی میرات له دایکی ده گری، چونکه به هیژتره (وَقِيلَ) له فەرموده یه کی بی هیژدا: (بَلْ بِهَا وَبِالْأُخُوَّةِ) به لکو به کیژیته تی و به خوشکایه تی میراته که ده گری. به لام نه گهر بچوکه که بمری، نه و کاته گهره که تهنه به دایکایه تی میرات ده گری، نه که به خوشکایه تی، واته: چونکه گهره که ش دایکی بچوکه که یه و هم خوشکی له باوکی یه تی، هه روه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(أَوْ جِهَتِي فَرَضَ حَوَى) یان میراتگره که دوولای خاوهن به شی ی کوکردنه وه، نه وه (فَإِنَّمَا مَدَارُ إِرْثِهِ عَلَى أَقْوَاهُمَا) خولانه وهی میراته که ی له سه به هیژتره که یانه، واته: (فَلَمْ يَرِثْ إِلَّا بِهَا) تهنه به به هیژتره که یان میرات ده گری (وَتُدْرَى) به هیژتره که ش به یه کی که له م سئ کاره ده زاندری، **یه که م:** (بِكُونِهَا حَاجِبَةً لِلْأُخْرَى) لایه که لایه که ی تر قه ده غه بکا: (بِنَقْصٍ) به که مکردنه وهی به شیکی میراته که ی (أَوْ حِرْمَانِهَا) یان به بی به شکردنی له هه موو میراته که ی (وَإِنْ تَرُمُ مِثَالُهَا) نه گهر داوای وینه که ی ده که ی: نه وه (فَكَأَنَّ أُمَّ أُخْتِ لَأُمِّ) وه کو کیژی که خوشکی تهنه له دایکی بی: وه که یه کی که به هه له، یان مه گویشیک به ماره کرن جیماع له گه ل دایکی خوی بکاو، دایکه که ش له م جیماعه کیژیکی بی، نه م کیژده تهنه به کیژیته تی میرات له جیماعه ره که ده گری - نه که به خوشکایه تی له دایکی - چونکه لایه نی کیژیته تی لایه نی خوشکایه تی له دایکی بی به ش ده کا.

دووهم: (أَوْ كُونَهَا لَمْ تُحْجَبِ عَنِ النَّسَبِ) یان لایه که هیچ کاتیک له میراتی ماله که بی به ش نه بی (مِثَالُهَا أُمُّ هِيَ الْأُخْتُ لَأَبِّ) وینه که ی: وه کو دایکی که خوشکی له باوکی بی: وه که یه کی که به هه له، یان مه گویشیک به ماره کردن جیماع له گه ل کیژی خوی بکاو، کیژده که ش له م جیماعه کیژیکی بی، نه وه کیژده گهره که تهنه به دایکایه تی میرات له م کیژده ده گری - نه که به خوشکایه تی له باوکی - چونکه دایک هیچ کاتیک بی به ش نابی.

أَوْ كَوْنَهَا أَقْلَ فِي التَّحْجُبِ ٢٧٦ كَأُمِّ أُمِّ هِيَ أُخْتُ لَأَبٍ
وَالْحَجْبُ لِلْأَقْلِ حَجْبًا يَحْدُثُ ٢٧٧ فَالْجِهَةُ الْأُخْرَى بِهَا يُوَرَّثُ
إِنْ عَاصِبَانِ وَرِثًا مِنْ صُرْعَا ٢٧٨ وَزَادَ وَاحِدٌ بَأَنَّ قَدْ جَمَعَا
قَرَابَةً أُخْرَى كَنَجَلَى عَمٍّ ٢٧٩ أَحَدُ هَذَيْنِ أَخٌ لَأُمٍّ
فَهُوَ عَلَى الْآخِرِ لَنْ يُقَدَّمَ ٢٨٠ وَلَوْ عَنِ الْفَرَضِ بِنْتِ حُرْمَا

سَيِّئِهِم: (أَوْ كَوْنَهَا أَقْلَ فِي التَّحْجُبِ) يان لايه كه كه متر بئ به ش بئ (كَأُمِّ أُمِّ هِيَ أُخْتُ
لَأَبٍ) وهكو دايكي دايك خوشكي له باوكي بئ: وهك به ههله چوهه كه ي رابردوو، يان
مه گۆشه كه ي رابردوو جيماع له گهل ئه م كيژه دووه مه ش بكاو، كيژه دووه مه كه ش له م
جيماعه مندالتيكي بئ، ئه وه كيژه گه وره كه دايكي دايكي ئه م منداله سئيه مه يه وه م
خوشكي له باوكيه تي، كه واته: ئه گهر ئه م منداله سئيه مه بمرئ، ئه وه يه كه مه كه به
داپيرايه تي ميراتي لي ده گري - نهك به خوشكايه تي - چونكه داپيره كه متر بئ به ش
ده بئ. (وَالْحَجْبُ لِلْأَقْلِ حَجْبًا يَحْدُثُ) جاري وا هه يه: ئه و لايه ي كه متر بئ به ش ده بوو،
به ته واوي بئ به ش ده بئ، جا ئه و كاته (فَالْجِهَةُ الْأُخْرَى بِهَا يُوَرَّثُ) به لايه بئ هيزه كه
ميراتي ده دريئي: وهك له م ويته ي رابردودا منداله سئيه مه كه بمرئ، دايكو دايكي
دايكي له پاش به جي بميئي: لي ره دا له بهر نه وه ي داپيره به دايك بئ به ش بووه، بويي
به خوشكايه تي نيوه ي ميرات ده گري.

(إِنْ عَاصِبَانِ وَرِثًا مِنْ صُرْعَا) ئه گهر دوو (عَصَبَة) ميراتگري پشتي له يهك پله دا هاوبه ش
بوونو، ويكرا ميراتيان له مردووه كه ده گرت، به لام (وَزَادَ وَاحِدٌ) يه كيكيان له وي تر
خزميه تي زياتر بوو (بَأَنَّ قَدْ جَمَعَا قَرَابَةً أُخْرَى) وهك له گهل خزميه تي پشتي
خزميه تيه كي تريشي كۆكرد بيته وه (كَنَجَلَى عَمٍّ) وهكو دوو كوپه مام (أَحَدُ هَذَيْنِ أَخٌ
لَأُمٍّ) يه كيكيان براي له دايكي مردووه كه بئ: وهك بيوه ژنيك كوپيكي هه بئ و مي رد به
براي مي رده كه ي بكا ته وه و، له م مي رده شي كوپيكي بئ و مي رده كه ي دووه ميشي
كوپيكي تري له ژنيكي تر هه بئ، ئينجا كوپي له مي رده كونه كه بمرئ (فَهُوَ عَلَى الْآخِرِ
لَنْ يُقَدَّمَ) ئه و كوپه مامه ي براي له دايكي به وه پيش كوپه مامه كه ي تر ناخستري،
به لكو ئه م برا له دايكي به شه شيكي به خاوه ن به شي هه يه و پاشما وه كه ش به يه كساني
بو هه ردووكيان به ميراتگرايه تي پشتي. (وَلَوْ عَنِ الْفَرَضِ بِنْتِ حُرْمَا) هه رچه ند برا له
دايكي به كه ش به هوي كيژي مردووه كه له خاوه ن به شي بئ به ش بئ، هه ر وه پيش

وَعَدَمُ التَّقْدِيمِ خُصَّ بِالنَّسَبِ ٢٨١ إِذْ فِي الْوَلَا تَقْدِيمُهُ أَمْرٌ وَجَبَ

هَذَا بَيَانُ أَصُولِ الْمَسَائِلِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا
إِنْ عَصَبَاتٍ كَانَتْ الْوَرَثَاتُ ٢٨٢ وَهُمْ ذُكُورٌ أَوْ هُمْ إِنَاثُ
فَمَالُ مَنْ أَصَابَهُ الْمَنِيَّةُ ٢٨٣ بَيْنَهُمْ يُقْسَمُ بِالسَّوِيَّةِ
وَقَدَّرَ الذَّكَرَ أَثْنَيْنِ ٢٨٤ عِنْدَ اجْتِمَاعِ ذَيْنِكَ الصَّنْفَيْنِ
وَعَدَدُ الرُّؤُسِ مِنْهُمْ قِيلَ لَهُ ٢٨٥ فِي عُرْفِ أَهْلِ الْفَنِّ: أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ

نهوی تر ناکه وی: وهك نهو دوو کوږه مامه کیژیکی مردووه که یان له گه لدا بی، نه وه
کیژده که نیوهی هه یه و، پاشماوه که ش بو هه ردوو کوږه مامه که یه به یه کسانۍ، چونکه
لای برایه تی له دایکی به هوۍ کیژده که بی به ش بووه (وَعَدَمُ التَّقْدِيمِ خُصَّ بِالنَّسَبِ)
نهم پيش نه خستنه تاییه ته به نه ژاد (إِذْ فِي الْوَلَا تَقْدِيمُهُ أَمْرٌ وَجَبَ) چونکه له
خزمايه تی کوږله نازاد کردندا واجبه: برا له دایکی یه که وه پيش نهوی تر بخستری.

﴿هَذَا بَيَانُ أَصُولِ الْمَسَائِلِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا: نُهْمَه رُوونکردنه وهی دروستکردنی

بنچینه ی مهسه له کانه

(إِنْ عَصَبَاتٍ كَانَتْ الْوَرَثَاتُ) نه گهر میراتگره کان گشتیان (عَصَبَة)، واته: میراتگری پشتی
بوون و هیچ خاوهن به شیکیان له گه لدا نه بوو (وَهُمْ ذُكُورٌ) ههم گشتیشیان نیرینه بوون:
وهك سی کوږ، یان سی برا (أَوْ هُمْ إِنَاثُ) یان گشتیان میینه بوون: وهك سی ئافرهت
کوږله یه کیان نازاد کردی، نه وه (فَمَالُ مَنْ أَصَابَهُ الْمَنِيَّةُ) مالی نه وه که سهی مردنی
تووش بووه (بَيْنَهُمْ يُقْسَمُ بِالسَّوِيَّةِ) به یه کسانۍ له نیوانیاندا به ش ده کړی. (وَقَدَّرَ الذَّكَرَ
أَثْنَيْنِ) ههر نیرینه یه که به دوو میینه دابنی (عِنْدَ اجْتِمَاعِ ذَيْنِكَ الصَّنْفَيْنِ) له کاتی
کوږوونه وه هه ردوو جوړه کانی نه ژاد ویکړا: وهك خوشک و برا، یان کوږو کیژ، چونکه به
دانانی خوی گه وړه: ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ﴾ نیرینه وهك به شی دوو میینه ی
هه یه. ئینجا (وَعَدَدُ الرُّؤُسِ مِنْهُمْ) ژماره ی سهری نه وه که سانه ی میراته که یان
به سه ردابه ش ده کړی (قِيلَ لَهُ فِي عُرْفِ أَهْلِ الْفَنِّ) له زارواهی میرات زانه کاندای پی
ده گوترۍ (أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ) بنچینه ی مهسه له که، بو وینه: کوږیک و کیژیک بنچینه ی
مهسه له که یان له سی یه. دوو کوږو کیژیک بنچینه ی مهسه له که یان له پینجه. دوو
خوشک و برایه که بنچینه ی مهسه له که یان له چواره... به و جوړه.

إِنْ كَانَ فِي الْوَرَثِ مَنْ تَكُونُ لَهُ ٢٨٦ فَرِيضَةٌ فَإِنْ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ
مَخْرَجُهَا وَهُوَ أَقْلُ عَدَدِ ٢٨٧ يَصِحُّ مِنْهُ الْكَسْرُ، أَوْ إِنْ يُوْجَدُ
فِيهِمْ ذَوَا فَرَضَيْنِ قَدْ تَمَّائِلًا ٢٨٨ فِي مَخْرَجٍ فَلَا أَصْلَ مِنْهُ جُعِلَا
كَزَوْجَةٍ تُوَفِّيَتْ عَنْ بَعْلِ ٢٨٩ وَالْأُخْتِ مِنْ أَصْلَيْنِ أَوْ مِنْ أَصْلِ
وَأَخَوَاتٍ أَرْبَعِ حُزْنِ النَّشَبِ ٢٩٠ ثِنْتَانِ مِنْ أُمٍّ وَثِنْتَانِ لِأَبٍ

(إِنْ كَانَ فِي الْوَرَثِ مَنْ تَكُونُ لَهُ فَرِيضَةٌ) ئەگەر لە میراتگرەکاندا خاوەن بەشتیک هەبێ،
ئەو (فَإِنْ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ) بنچینەی مەسەلەکە (مَخْرَجُهَا) لێدەرچووی بەشە میراتەکیە
(وَهُوَ) لێدەرچوووەکە (أَقْلُ عَدَدٍ يَصِحُّ مِنْهُ الْكَسْرُ) کەمترین ژمارە: کە ئەو پارچەیە
بە ساغی لی دەردهچێ، مەبەستیش بە پارچەکە -لێرەدا- هەر بەشە میراتەکیە،
کەوابوو: لێدەرچووی نیوہی: ژمارە دوو، چونکە کەمترین ژمارە -کە نیوہی ساغی
هەبێ- ژمارە دوو، -هەر وہا لێدەرچووی سییە: ژمارە سییە، چونکە کەمترین
ژمارە -کە سییەکی ساغی هەبێ- ژمارە سییە، -هەر وہا لێدەرچووی چواریک:
چوارە، لێدەرچووی شەشتیک: شەشە، لێدەرچووی هەشتیک: هەشتە. **ئینجا بزانی:**
وا دەبێ: ئەو ژمارانە زیاتر لە پارچەکیان هەبێ: وەک ژمارە چوار: نیوہی و چواریکی
هەبێ، شەش: نیوہی و سییە و شەشتیک هەبێ، هەشت: نیوہی و چواریک و
هەشتیک هەبێ، بەلام بۆ دروستکردنی مەسەلەکان ووردترین پارچە پەچاو دەکری
هەر وەک لە (الشروانی) دا فەرموویەتی.

(أَوْ إِنْ يُوْجَدُ فِيهِمْ ذَوَا فَرَضَيْنِ) یان ئەگەر لە میراتگرەکاندا دوو خاوەن بەش هەبوون:
کە (قَدْ تَمَّائِلًا فِي مَخْرَجٍ) لە لێدەرچووی بەشەکانیادا هاوینە بوون: وەک دوو نیوہ،
یان دوو سییە، یان دوو شەشتیک، ئەو کاتەش (فَلَا أَصْلَ مِنْهُ جُعِلَا) بنچینەی
مەسەلەکە هەر لە لێدەرچوووەکە دروست دەکری (كَزَوْجَةٍ تُوَفِّيَتْ عَنْ بَعْلِ وَالْأُخْتِ مِنْ
أَصْلَيْنِ أَوْ مِنْ أَصْلِ) وەک ژنیک مردبێ، مێردو خوشکیکی لە دایکی و باوکی، یان تەنھا
لە باوکی لە پاش بەجێ بمێنی: دوو نیوہی تێدایە، کەوابوو: بنچینەکی لە دوو -کە
نیوہی لی دەردهچێ- نیوہ بۆ مێردەکە و، نیوہەکی تریش بۆ خوشکەکە (و) -هەر وہا
وێکو (أَخَوَاتٍ أَرْبَعِ حُزْنِ النَّشَبِ) چوار خوشک کە گشت میراتەکە دەگرن (ثِنْتَانِ مِنْ أُمٍّ
وَتِنْتَانِ لِأَبٍ) دووانیان لەو چوارانە تەنھا لە دایکینە و، دووکانی تریش تەنھا لە
باوکی، ئەو شە سییەکی و دوو سییەکی تێدایە، کەوابوو: بنچینەی مەسەلەکە لە

فَالْمَالُ أَثْلَاثًا عَلَيْهَا قُسِمَا ٢٩١ أَمَّا إِذَا اخْتَلَفَ مَخْرَجَاهُمَا
فَإِنْ يَكُونَا مُتَدَاخِلَيْنِ ٢٩٢ إِذْ فَنِي الْأَكْثَرُ مَرَّتَيْنِ
فَصَاعِدًا بِمَا هُوَ الْأَقْلُ ٢٩٣ فَإِنْ أَعْلَى الْمَخْرَجَيْنِ الْأَصْلُ
كَثُلٌ وَسُدُسٌ فِي عَمٍّ وَالْأُمُّ وَالْأُخْتُ اللَّتِي لَأُمٍّ
كَذَا إِذَا الْبَاقِي مِنَ الْأَعْلَى حَصَلَ ٢٩٥ نَفَادُهُ فِي ثُلْثِ بَاقٍ بِالْأَقْلِ

سَيِّه - که سییه کی لی دهرده چی - ئینجا (فَالْمَالُ أَثْلَاثًا عَلَيْهَا قُسِمَا) میراته که به سی
به شی به سر مه سه له که دا به ش ده کری، واته: دوو سییه ک بۆ له باوکیه کان،
سییه کیش بۆ له دایکیه کان، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl} ٣, & \text{میراتگر} & \text{دوو خوشکی له باوکی,} \\ & \times ١ & \text{دوو سییه ک,} \\ & \text{به شه میرات} & \text{سییه ک} \\ & \div ٣ & \text{+} \end{array}$$

(أَمَّا إِذَا اخْتَلَفَ مَخْرَجَاهُمَا) به لَام ئه گهر له مه سه له که دا دوو به شه میرات هه بوون: که
لیده رچوو هه کانیاں لیک جیاواز بوون: به که می و به زوری، ئه و کاته هه ردووک ژماره کان:
یان (مُتَدَاخِلِ)، واته: تیکرا چوون، یان (مُتَوَافِقِ)، واته: تیککه ره وهن، یان (مُتَبَايِنِ)،
واته: ریکنه که وتوون، که وایوو: (فَإِنْ يَكُونَا مُتَدَاخِلَيْنِ) ئه گهر هه ردووک لیده رچوو هه کان
(مُتَدَاخِلِ)، واته: تیکرا چوو بوون (إِذْ فَنِي الْأَكْثَرُ مَرَّتَيْنِ فَصَاعِدًا) چونکه ژماره
زۆتره که به جاریک، یان به زیاتر له ناو ده چوو (بِمَا هُوَ الْأَقْلُ) به لیده رکردنی ژماره
که مته که، چونکه ژماره که مته که ده چوو هه ناو زۆتره که، ئه و کاته (فَإِنْ أَعْلَى
الْمَخْرَجَيْنِ الْأَصْلُ) زۆترینی لیده رچوو هه کان بنچینه ی مه سه له که یه (كَثُلٌ وَسُدُسٌ)
وه کو سییه ک و شه شیک (فِي عَمٍّ وَالْأُمُّ وَالْأُخْتُ اللَّتِي لَأُمٍّ) له مه سه له ی مام و دایک و
خوشکی کی ته نها له دایکی دا: دایک سییه کی هه یه و، خوشکه که ش شه شیک هه یه، جا
له بهر ئه وه ی شه ش به لیده رکردنی سی به دوو جار له ناو ده چی - چونکه سی
ده چی ته ناو شه شو شه ش ژماره زۆتره که یه - بوی شه ش ده کری ته بنچینه ی
مه سه له که، چونکه سییه کیشی تیدایه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl} ٦, & \text{میراتگر} & \text{دایک,} \\ & \times ١ & \text{سییه ک,} \\ & \text{به شه میرات} & \text{شه شیک,} \\ & \div ٦ & \text{+} \end{array}$$

(كَذَا) هه روه ها لیده رچوو زۆتره که به بنچینه ی مه سه له که داده ندری (إِذَا الْبَاقِي مِنَ
الْأَعْلَى) هه ر کاتی که پاشما وه ی زۆتره که له دوا ی ده رکردنی به شی ژنه که له

أَوْ مُتَوَافِقَيْنِ إِذْ لَمْ يُنْفِدْ ٢٩٦ ذَيْنِكَ إِلَّا ثَالِثٌ مِنْ عَدَدِ
فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي ٢٩٧ مِنْ ضَرْبٍ وَفَقِ مَخْرَجٍ فِي مَخْرَجٍ
مِثْلَهُ كَسُدُسٍ وَثُمْنٍ ٢٩٨ كَمَا فِي زَوْجَةٍ وَجَدَّ مَعَ ابْنِ

مهسه له یه کی (الْغَرَاوِیْنِ) دا (حَصَلَ نَفَادُهُ) له ناو ده چوو - (فِي ثُلُثٍ بَاقٍ) له مهسه له ی
سییه کی پاشماوه که - (بِالْأَقْل) به لیده رکړدنی که متره که له ناو ده چوو: وه ک ژنیک و
دایک و باوک، مهسه له که له چواره: چواریکی - یه که - بؤ ژنه که، سییه کی
پاشماوه که ش - یه که - بؤ دایکه که، پاشماوه که ش بؤ باوکه که، واته: نه و سییه ی له
دوای به شی ژنه که ماوه ته وه، به ژماره سی له ناو ده چئ - که سییه کی لی دهرده چئ -
بویی لیده رچووی به شی ژنه که - که چواره - به بنچینه ی مهسه له که داندراوه، چونکه
زورتره .

(أَوْ مُتَوَافِقَيْنِ) یان نه گهر هردووک لیده رچووه کان (مُتَوَافِقٍ) تیککه ره وه بوون، واته:
به به شیک له به شه کانیان تیکیان ده کړده وه (إِذْ لَمْ يُنْفِدْ ذَيْنِكَ) چونکه هیچ شتیک
ژماره که متره که و زورتره که ی له ناو نه دبردن (إِلَّا ثَالِثٌ مِنْ عَدَدٍ) ته نها لیده رکړدنی
ژماره یه کی سییه مین له ناوی دبردن، نه و کاته (فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي) بنچینه ی
مهسه له که نه و ژماره یه یه: که دروست ده بی (مِنْ ضَرْبٍ وَفَقِ مَخْرَجٍ فِي مَخْرَجٍ) به هو ی
لیدانی (وَفَقِ) واته: به شه تیککه ره وه ی لیده رچووه که له ته وای لیده رچووه که ی تر
(مِثْلَهُ) وینه ی تیککړدنه وه: (كَسُدُسٍ وَثُمْنٍ) وه کو شه شیک و هشتیک (كَمَا فِي زَوْجَةٍ
وَجَدَّ مَعَ ابْنٍ) هه روه که له مهسه له ی ژنیک و باپیره و کورپکدا: ژنه که هه شتیک ی هه یه و،
باپیره شه شیک ی هه یه، لیده رچووه که یان که شه شو هه شته (مُتَوَافِقٍ) تیککه ره وه ن به
نیوه یی، واته: هه ردووک نیوه یی ساغیان هه یه، چونکه نه گهر شه ش له هه شت
دهرکه ین دوو ده مینیتته وه، نه م دوو هه ژماره یه کی سییه مینه و شه شو هه شت له ناو
ده باو هه م نیوه یشی لی دهرده چئ، که واته: شه شو هه شت له نیوه ییدا تیک
ده که نه وه و، نیوه ی یه کیکیان له ته وای نه و ی تر دهری و بنچینه ی مهسه له که له
بیست و چوار دروست ده بی، به م شیوه یه:

۸، میراتگر	ژن،	باپیره،	کور
× ۳ به شه میرات	هه شتیک،	شه شیک،	پشتیبه
÷ ۲۴	۳	+	۴
		+	۱۷
			۲۴ =

وَأِنْ يَكُنْ تَعَدُّ لِلْوَفِّقِ ٢٩٩ فَإِنَّمَا الْعِبْرَةُ بِالْأَدَقِّ
 كُلُّ تَدَاخُلٍ لَهُ تَوَافُقٌ ٣٠٠ مِنْ غَيْرِ عَكْسٍ وَالْمُرَادُ الْمُطْلَقُ
 أَوْ مُتَبَايِنِينَ إِذْ لَمْ يَنْفَدَا ٣٠١ إِلَّا بِوَاحِدٍ وَلَيْسَ عَدْدًا
 فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي ٣٠٢ مِنْ مَخْرَجٍ تَضْرِبُهُ فِي مَخْرَجٍ
 كَالْأَمِّ وَالْعَرْسِ وَعَمَّ مَنْ نُعِيَ ٣٠٣ فَإِنَّ فِيهَا ثَلَاثًا مَعَ رُبْعٍ

(وَأِنْ يَكُنْ تَعَدُّ لِلْوَفِّقِ) نه گهر (وَفِّق) ی لیده رجووه کان له یه ک زیاتر بوو، واته: هه ردووک
 ژماره کان به زیاتر له پارچه یه ک تیکیان ده کړده وه، نه و کاته (فَإِنَّمَا الْعِبْرَةُ بِالْأَدَقِّ)
 تنه نا وور دترین پارچه په چاو ده کړی: وه ک دوانزه له گه ل هه ژده: به نیوه وه، به
 سییه ک وه، به شه شیک تی ک ده که نه وه، جا چونکه شه شیک له گشتیان وور دتره، بوی ب
 دروست کړدن و ساغ کړدنه وه ی مه سه له کان نه ویان په چاو ده کړی (كُلُّ تَدَاخُلٍ لَهُ تَوَافُقٌ)
 گشت ژماره یه کی تی کړاچوو به تی ککه ره وه ش داده ندړی: وه کو سی له گه ل شه شو نو:
 که مه که ده چیته ناو زوره کان و به سییه کیش تی ک ده که نه وه، - جا نا گدار به: ب
 ساغ کړدنه وه ی مه سه له کان زور پیویسته شاره زای نه م (قاعدة) یه بی -، به لام (مِنْ غَيْرِ
 عَكْسٍ) به پیچه وانه وه نیه، واته: ژماره تی ککه ره وه کان تی کړاچوو نینه، وه ک شه شو
 هه شت، چونکه مه رجی (مُتَدَاخِلٌ) تی کړاچوو نه مه یه که متره که له نیوه ی زور تره که
 زیاتر نه بی (وَالْمُرَادُ الْمُطْلَقُ) مه به ست به تی ککړدنه وه لیده دا تی ککړدنه وه ی هه مه
 لایه نه: که هاویننه وه، تی کړاچوو، تی ککه ره وه ده گړیته وه.

(أَوْ مُتَبَايِنِينَ) یان نه گهر هه ردووک لیده رجووه کان (مُتَبَايِنٍ) ریکنه که وتوو بوون، واته:
 به هیچ به شیکیان تیکیان نه ده کړده وه (إِذْ لَمْ يَنْفَدَا) چونکه ژماره که متره که و
 زور تره که به هیچ شتیک له ناو نه ده چوون (إِلَّا بِوَاحِدٍ) تنه نا به لیده رکړدن یه ک نه بی
 (وَلَيْسَ عَدْدًا) یه کیش به ژهاره داناندری، نه و کاته (فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي) بنچینه ی
 مه سه له که نه و ژماره یه یه: که دروست ده بی (مِنْ مَخْرَجٍ تَضْرِبُهُ فِي مَخْرَجٍ) به هو ی
 لیدانی ته واوی لیده رجووه ک له ته واوی لیده رجووه که ی تر (كَالْأَمِّ وَالْعَرْسِ وَعَمَّ مَنْ نُعِيَ)
 وه کو دایک و ژن و مامی کی نه و مردووه ی بانگه وازی مردنی کراوه (فَإِنَّ فِيهَا ثَلَاثًا) نه و
 مه سه له یه سییه کی کی تی دایه ب دایکه که و (مَعَ رُبْعٍ) له گه ل چواری کی کیش ب ژنه که،
 سی و چواریش (مُتَبَايِنِينَ) به هیچ به شیکیان تی ک ناکه نه وه، نه گهر سی له چوار
 ده رکه ین یه ک ده مینیتته وه، به لام یه ک هه ردووکیان له ناو دبا، که واته: ته واوی

وَكَالْكَابِيَّةِ وَهِيَ عَرَسُ ٣٠٤ وَإِخْوَةٌ لِمَنْ حَوَاهُ الرَّمْسُ
 عَدَدُهُمْ عَشْرَةٌ وَإِثْنَانِ ٣٠٥ وَالِدَةٌ وَالْأُخْتُ وَأَبْنَتَانِ
 فِيهَا ثَلَاثَةٌ مَعَ الثَّمَانِيَّةِ ٣٠٦ فَتُضْرَبُ أُولَاهُمَا فِي الثَّانِيَّةِ
 لَكِنَّهَا تَصِحُّ مِنْ سِتِّمَاءَ ٣٠٧ فَاسْتَكْمَلَتْ سِهَامَهَا تِلْكَ الْفِتَّةُ
 وَذِيكَ فِي عَهْدٍ عَلِيٍّ وَقَعَتْ ٣٠٨ ثُمَّ إِلَى الْقَاضِي شُرَيْحٍ رُفِعَتْ
 وَبَعْدَ أَنْ جَعَلَهَا مِنْ سِتٍّ ٣٠٩ مِائَةً أُعْطِيَ وَاحِدًا لِلْأُخْتُ

یه کیکیان له ته واوی نه وی تر دهری، بنچینه ی مه سه له که له دوانزه دروست ده بی،
 به م شیوه یه:

	دایک،	ژن،	مام		
۴، میراتگر	سییه ک،	چواریک،	پشتیه	۳ × به شه میرات	
÷ ۱۲	۴	۳	۵	۱۲ =	

(وَكَالْكَابِيَّةِ) ههروهه (تَبَايُنْ) وهكو مه سه له ی پکیه که یه (وَهِيَ) مه سه له ی پکیه که:
 (عَرَسُ) ژنی مردوه که یه (وَإِخْوَةٌ لِمَنْ حَوَاهُ الرَّمْسُ عَدَدُهُمْ عَشْرَةٌ وَإِثْنَانِ) دوانزه برای
 مردوه که و (وَالِدَةٌ وَالْأُخْتُ وَأَبْنَتَانِ) دایک و خوشکیک و دو کیژی مردوه که نه (فِيهَا ثَلَاثَةٌ
 مَعَ الثَّمَانِيَّةِ) له مه سه له که دا سی هیه که دو سییه کی کیژه کانی لی دهرده چی و،
 هه شتیش هیه - که هه شتیکی ژنه که ی لی دهرده چی - سی و هه شت (مُتَبَايِن)
 پیکنه که وتوون، که و ابوو: (فَتُضْرَبُ أُولَاهُمَا فِي الثَّانِيَّةِ) یه که مه که یان - که سی یه - له
 دووه که دهری - که هه شته - بنچینه ی مه سه له که ده گاته بیست و چوار (لَكِنَّهَا تَصِحُّ
 مِنْ سِتِّمَاءَ) به لام له شه شسه د ساغ ده بیته وه، چونکه شانزه بو کیژه کانه، چوار بو
 دایکه که یه، سی بو ژنه که یه، بو خوشک و برایه کانی ش ته نها یه که ده مینیته وه و له گه ل
 ژماره ی سهره کان - که بیست و پینجه - (مُتَبَايِن) پیکنه که وتووه، که و ابوو: ژماره ی
 سهره کان له بنچینه ی مه سه له که ده ده یین ده گاته شه شسه د (فَاسْتَكْمَلَتْ سِهَامَهَا تِلْكَ
 الْفِتَّةُ) نه و کومه له میراتگر به شه میراته کانی خویان به ته واوی گرت: کیژه کان: چوار
 سه د، دایک: سه د، ژنه که: هه فتاو پینج، خوشک و برایه کان: بیست و پینج، واته: ته نها
 یه کیک بو خوشکه که یه. (وَذِيكَ فِي عَهْدٍ عَلِيٍّ وَقَعَتْ) نه م مه سه له یه له سهرده می
 (خِلَافَةً) ی ئیمامی (علی) دا پووی دا (ثُمَّ إِلَى الْقَاضِي شُرَيْحٍ رُفِعَتْ) ئینجا بو لای قازی
 (شُرَيْحٍ) به رز کراوه (وَبَعْدَ أَنْ جَعَلَهَا مِنْ سِتِّمَاءَ) پاش نه وه ی مه سه له که ی له شه شسه د

فَأَقْبَلَتْ نَحْوَ أَبِي ثُرَابٍ ٣١٠ وَرَجُلُهُ إِذْ ذَاكَ فِي الرِّكَابِ
 قَالَتْ أَخِي مَاتَ وَعِنْدَمَا هَلَكَ ٣١١ سِتَّ مِثَّةً مِنَ الدَّنَانِيرِ تَرَكَ
 وَلِيَّ بَدِينَارٍ شُرَيْحٌ قَدْ حَكَمَ ٣١٢ وَقَدْ أَتَيْتُ أَشْتَكِي مِمَّا ظَلَمَ
 قَالَ لَعَلَّ حِينَ ذَاقَ حَتْفَهُ ٣١٣ عَصَابَةٌ سِوَاكَ خَلَّى خَلْفَهُ
 وَعَدَّهُمْ كَمَا مَضَى قَالَتْ نَعَمْ ٣١٤ فَقَالَ بِالْحَقِّ قَضَى وَمَا ظَلَمَ
 فَجُمْلَةُ الْأُصُولِ سَبْعَةٌ تُرَى ٣١٥ مَخَارِجُ الْفُرُوضِ وَأَتْنَا عَشْرًا
 وَضَعْفُهُ، وَذَاكَ قَوْلُ السَّلَفِ ٣١٦ لَكِنَّهُ قَدْ زَادَ بَعْضُ الْخَلَفِ

ساغ کرده‌وه (أُعْطِيَ وَاحِدًا لِلْأُخْتِ) تهنه‌ها یه‌ک دیناری دایه خوشکه‌که (فَأَقْبَلَتْ نَحْوَ أَبِي
 ثُرَابٍ) ئینجا خوشکه‌که‌ش ره‌وی کرده لای ئیمامی (علی) - بزانه: پیغه‌مبه‌ر ﷺ جاریک
 به ئیمامی (علی) ی‌گوت: (أَبُو ثُرَابٍ) بوی خه‌لکیش وای پی ده‌لین - (وَرَجُلُهُ إِذْ ذَاكَ
 فِي الرِّكَابِ) له‌و کاتی خوشکه‌که چوو له‌ی ئیمامی علی، پی‌یه‌که‌ی له‌ ناو پرکیبی
 وولاغه‌که‌یدا بوو ده‌بویست سوار بیی، جا هر له‌به‌ر ئه‌مه‌ش پی ده‌گوتری (الرَّكَابِيَّةُ)،
 هم پی ده‌گوتری (الدِّينَارِيَّةُ الْكُبْرَى) چونکه خوشکه‌که تهنه‌ها دیناریکی وه‌رگرت
 (قَالَتْ) خوشکه‌که گوتی (أَخِي مَاتَ) برایه‌که‌م مردوه (وَعِنْدَمَا هَلَكَ سِتَّ مِثَّةً مِنَ الدَّنَانِيرِ
 تَرَكَ) که مرد شه‌شسه‌د دیناری له‌ پاش خوی به‌جی هیشت (وَلِيَّ بَدِينَارٍ شُرَيْحٌ قَدْ حَكَمَ)
 قازی (شُرَيْحٌ) تهنه‌ها یه‌ک دیناری بو من برپار داوه (وَقَدْ أَتَيْتُ أَشْتَكِي مِمَّا ظَلَمَ) هاتومه
 لای تو شکایه‌تی ئه‌و سته‌می لی ده‌که‌م (قَالَ) ئیمامی (علی) له‌ وه‌لامدا فه‌رمووی:
 (لَعَلَّ حِينَ ذَاقَ حَتْفَهُ) له‌وانه‌یه‌که‌ برایه‌که‌ت مردوه (عَصَابَةٌ سِوَاكَ خَلَّى خَلْفَهُ) کومه‌له
 میراتگریکی تری - جگه له‌ تو - له‌ دوی خوی به‌جی هیشتی (وَعَدَّهُمْ كَمَا مَضَى)
 ئیمامی علی میراتگره‌کانی ژماردن: وه‌ک پابرا (قَالَتْ نَعَمْ) خوشکه‌که‌ش گوتی: به‌لی،
 ئه‌وه‌نده میراتگره‌ بووین (فَقَالَ بِالْحَقِّ قَضَى وَمَا ظَلَمَ) ئیمامی علی فه‌رمووی: قازی
 (شُرَيْحٌ) به‌ راستی برپاره‌که‌ی داوه‌و، سته‌می له‌ تو نه‌کرده‌و.

(فَجُمْلَةُ الْأُصُولِ سَبْعَةٌ) کوی بنچینه‌کانی ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی به‌شه‌ میراته‌کانیان لی ده‌چن:
 حه‌فتن (تُرَى مَخَارِجُ الْفُرُوضِ) ده‌ناسرین: که هر پینج لی‌ده‌ره‌چوو‌ه‌کانی به‌شه
 میراته‌کانن: دوو، سی، چوار، شه‌ش، هه‌شت، هم (وَأَتْنَا عَشْرًا) دوانزه‌و، هم
 (وَضَعْفُهُ) دوو هندی دوانزه‌ش: که بیست و چواره، جا ئه‌و بنچینه‌نه‌ش: یان له‌

أَصْلَيْنِ آخَرَيْنِ ضِعْفَ التَّسْعَةِ ٣١٧ وَضِعْفَ ضِعْفِهَا فَصَارَتْ تِسْعَةُ
فَأَوَّلُ كَمَنْ يَحُلُّ رَمْسَهُ ٣١٨ عَنْ إِخْوَةٍ لَغَيْرٍ أَمْ خَمْسَةَ
وَالْجَدِّ مَعَ وَالِدَةِ وَالثَّانِي ٣١٩ جَدٌّ وَسَبْعَةٌ مِنَ الْإِخْوَانِ
لَغَيْرٍ أَمْ زَوْجَةٌ وَوَالِدَةٌ ٣٢٠ هَذَا الْأَصَحُّ فَهُوَ طَبَقُ الْقَاعِدَةِ
الْعَوْلُ

ثُمَّ نَقُولُ هَذِهِ الْأُصُولُ ٣٢١ ثَلَاثَةٌ مِنْ بَيْنِهَا تَعُولُ

به شیکی به تنها دروست دهن، یان له دوو به شی: هاوینته، یان تیکراچوو، یان
تیککهره وه، یان پیکنه که وتوو، ههروهک رابرا (وَذَاكَ قَوْلُ السَّلَفِ) کورتکردنه وهی
بنچینه کان له و حفته دا فرموده ی زانا یانی پیشینه یه، (لَكِنَّهُ قَدْ زَادَ بَعْضُ الْخَلْفِ
أَصْلَيْنِ آخَرَيْنِ) به لام چهند زانایه کی له دواى ئه وان دوو بنچینه ی تریان زیاد کردوون:
له مهسه له کانی باپیره و برایه کاند، **یه که هم**: (ضِعْفُ التَّسْعَةِ) دوو هه ندی نو: که
هه ژده یه. **دوو هم**: (وَضِعْفَ ضِعْفِهَا) دوو هه ندی دوو هه نده که ش: که سی و شه شه
(فَصَارَتْ تِسْعَةً) که و ابوو: بنچینه کان بوونه نو.

(فَأَوَّلُ) بنچینه ی یه که میان: که هه ژده یه (كَمَنْ يَحُلُّ رَمْسَهُ) وه که سیك بمرئ و بچیتته
ناو گوره که ی (عَنْ إِخْوَةٍ لَغَيْرٍ أَمْ خَمْسَةٍ وَالْجَدِّ مَعَ وَالِدَةٍ) پیتج براو باپیره و دایکی له
پاش به جئ بمیتئ، چونکه که مترین ژماره که شه شیك و سییه کی پاشماوه که ی هه بی:
هه ژده یه. (وَالثَّانِي) بنچینه که ی دووهمیش: که سی و شه شه (جَدٌّ وَسَبْعَةٌ مِنَ الْإِخْوَانِ
لَغَيْرٍ أَمْ زَوْجَةٌ وَوَالِدَةٌ) باپیره و حفت براو ژنیك و دایك، چونکه که مترین ژماره که
چواریک و شه شیك و سییه کی پاشماوه که ی هه بی: سی و شه شه (هَذَا الْأَصَحُّ) ئه وه
فرموده ی هه لبرادر اوو راستره (فَهُوَ طَبَقُ الْقَاعِدَةِ) چونکه له گه ل (قَاعِدَةُ) ی ژماره
تیک ده کاته وه، که واته: هه ژده بنچینه ی گشت مهسه له یه که: که شه شیك و سییه کی
پاشماوه که ی تیدایه، ههروه ها سی و شه ش بنچینه ی گشت مهسه له یه که: که چواریک و،
شه شیك و سییه کی پاشماوه که ی تیدایه، ههروه که له شه رجه که یدا فرمودیه تی.

﴿الْعَوْلُ: بِاسِي (عَوْلُ) ی مهسه له کان﴾

پیناسه: (عَوْلُ) زیده کردنی که له ژماره ی به شه میراته کاند او که م کردنی که له
ئه نندازه ی به شی میراتگره کاند. (ثُمَّ نَقُولُ هَذِهِ الْأُصُولُ) ئینجا ده لئین: ئه و بنچینانه ی

لأنَّ أَجْزَاءَ الْفَرُوضِ تَقَعُ ٣٢٢ زَائِدَةً فَهِيَ إِلَيْهَا تُرْفَعُ
لَكِنْ يَعُمُّ كُلٌّ مِنْ فِي الْمَسْأَلَةِ ٣٢٣ نَقْصٌ عَلَى حَسَبِ مَا جُعِلَ لَهُ
فَالأَوَّلُ السَّتَّةُ قَدْ عَالَتْ إِلَى ٣٢٤ عَشْرَةَ شَفْعًا وَوَثْرًا بِالْوَلَا
مِثَالُ سَبْعَةٍ إِلَيْهَا الْعَوْلُ ٣٢٥ أَخْتَانِ فَرْعًا وَالِدٍ وَبَعْلٍ

پابردو (ثَلَاثَةٌ مِنْ بَيْنَهَا تَعُولُ) سَيِّانِ لهوان (عَوْل) دهكرين: شهشو، دوانزهو، بيستو
چوار. (لأنَّ أَجْزَاءَ الْفَرُوضِ تَقَعُ زَائِدَةً) چونكه بهشه ميراتهكان له بنچينهى مهسهلهكه
زياتر دهبن، كهواته: (فَهِيَ إِلَيْهَا تُرْفَعُ) مهسهلهكه بُوْئهو بهشانه بهرز دهكريتهوه (لَكِنْ
يَعُمُّ كُلٌّ مِنْ فِي الْمَسْأَلَةِ نَقْصٌ) بهلام بههوى (عَوْل) گشت ميراتگريك له مهسهلهكهدا
كهمبونوههيهكى بهشهكهى دهيجريتهوه (عَلَى حَسَبِ مَا جُعِلَ لَهُ) بهگويرهى ئهوه
بهشهى بوى داندراوه، واته: بهشهكهى له چهند يهك پيكههاتبي، ئهوه ههريهكيك به
نيسبهتى (عَوْل) پيكرارهكه لى كه م دهبيتهوه، بُوْينه: ئهگهر شهش (عَوْل) بكرى بُوْ
حهفت، ئهوه ههريهكيك لهو شهش يهكانهى ژماره شهشيان لى پييك دى به ئهندازهى
حهفتيكيك لى كه م دهبيتهوه ئينجا به (إجماع)ى (صحابه)كان له سهردهمى ئيمامى
(عمر) به ئامارهى ئيمامى (عباس)ؑ ئهوه (عَوْل) كردنه داندرا، ههروهك له (تحفه)و
(مغنى)دا فهرموويانه.

(فَالأَوَّلُ) بنچينهى يهكه م: (السَّتَّةُ) شهشه (قَدْ عَالَتْ إِلَى عَشْرَةٍ) چوار جار (عَوْل)
دهكرى تا دهگاته ده (شَفْعًا وَوَثْرًا بِالْوَلَا) به جووتو به تاك به دواى يهكدا (مِثَالُ سَبْعَةٍ
إِلَيْهَا الْعَوْلُ) ويتهى (عَوْل) كردن بُوْ حهفت: (أَخْتَانِ فَرْعًا وَالِدٍ وَبَعْلٍ) دوو خوشكى له
باوكى و ميژد: ميژدهكه نيوهى هيه - كه سى به - خوشكه كانيش دوو سى بهكيان هيه
- كه چواره - جا له بهر ئهوهى كوى بهشه ميراتهكان له بنچينهى مهسهلهكه زياتره،
بويى به شهشيكي مهسهلهكه (عَوْل) دهكرى بُوْ حهفت، كهواته: شهشيكي زياد كراوه
بهلام ههريه شهشيكيكيش حهفتيكيكى لى كه م بُوتهوه، واته: ميژدهكه سى شهشيكي
هيهوه سى حهفتيكيكى لى كه م بُوتهوه، خوشكه كانيش چوار شهشيكيان هيهوه چوار
حهفتيكيان لى كه م بُوتهوه - ههروهك له (البجيرمى)دا پوون كراوتهوه - ئهمهش
شيوهى (عَوْل) كردنهكهيه:

٣، ميراتگر	_____	ميژد،	دوو خوشك
× ٢ بهشه ميرات	_____	نيوه،	دوو سى بهك
÷ ٦	_____	٣ + ٣	٣ شهشيكي كه مه
+ ١	_____	(عَوْل) به شهشيكي مهسهلهكه	
÷ ٧	_____	٣ + ٤	٧ =

أَمَّا مِثَالُ الْعَوْلِ لِلثَّمَانِيَةِ ٣٢٦ فَهَؤُلَاءِ مَعَ أُمِّ الْفَانِيَةِ
وَالْعَوْلِ لِلتُّسْعَةِ مِثْلُ هَؤُلَاءِ ٣٢٧ مَعَ أَخِ لِلْأُمِّ، وَالْعَوْلُ إِلَى
عَشْرَةٍ كَهَؤُلَاءِ الْجَمِّ ٣٢٨ مَعَ أَخٍ آخَرَ فَرَعِ الْأُمِّ
وَالثَّانِي ضِعْفُ سِتَّةٍ وَتَجْرِي ٣٢٩ ثَلَاثُ عَوْلَاتٍ لَهُ بِالْوَتْرِ
عَالَتْ إِلَى ثَلَاثَةٍ وَعَشْرَةٍ ٣٣٠ أُخْتَانِ لَا لِلْأُمِّ أُمَّ وَمَرَّةً

(أَمَّا مِثَالُ الْعَوْلِ لِلثَّمَانِيَةِ) بِهِ لَامٌ وَيَنْهَى (عَوْل) بَوَّ هَشْت: (فَهَؤُلَاءِ مَعَ أُمِّ الْفَانِيَةِ) تَهْ وَسَيِّ
مِيرَاتْگَرَانَهْ وَلَهْ گَلْ دَايْکِي ژَنَهْ مَرْدُووهْ که: مَیْرْدَهْ که نِیوَهْیْ هِهْیَهْ، خُوشْکَهْ کَانِیْشْ دُوو
سَیْیَهْ کِیَانْ هِهْیَهْ، دَايْکَهْ کَشْ شَهْ شَیْکِیْ هِهْیَهْ - که یَهْ که - جَا بَهْ شَهْ مِيرَاتَهْ کَانْ لَهْ
بَنْجِیْنَهْیْ مَهْ سَهْ لَهْ که زِیَاتَرَنْ بَوَّیْ بَهْ سَیْیَهْ کِیْ مَهْ سَهْ لَهْ که (عَوْل) دَهْ کَرِیْ بَوَّ هَشْت،
سَیْیَهْ کِیْکْ زِیَادْ دَهْ بَوَّیْ، هَرْ یَهْ کِیْکِیْشْ هَشْتِیْکِیْ لِيْ کَهْ مْ دَهْ بَیْتَهْ وَهْ - وَهْ کْ رُووْضَانْ
کَرْدَهْ وَهْ - (وَالْعَوْلُ لِلتُّسْعَةِ) وَيَنْهَى (عَوْل) بَوَّ نَوَّ: (مِثْلُ هَؤُلَاءِ مَعَ أَخِ لِلْأُمِّ) وَهْ کُوْ تَهْ وَچَوَارْ
مِيرَاتْگَرَانَهْ وَبِرَايَهْ کِیْ لَهْ دَايْکِیْ: مَیْرْدَهْ نِیوَهْیْ هِهْیَهْ، خُوشْکَهْ کَانْ دُوو سَیْیَهْ کِیَانْ هِهْیَهْ،
دَايْکَهْ که شَهْ شَیْکِیْ هِهْیَهْ، بِرَايَهْ کَشْ شَهْ شَیْکِیْ تَرِیْ هِهْیَهْ، بَهْ شَهْ مِيرَاتَهْ کَانْ لَهْ
بَنْجِیْنَهْیْ مَهْ سَهْ لَهْ که زِیَاتَرَنْ، بَوَّیْ بَهْ نِیوَهْیْ مَهْ سَهْ لَهْ که (عَوْل) دَهْ کَرِیْ بَوَّ نَوَّ، هَرْ
یَهْ کِیْکْ نَوَّیَهْ کِیْکِیْ لِيْ کَهْ مْ دَهْ بَیْتَهْ وَهْ (وَالْعَوْلُ إِلَى عَشْرَةٍ) وَيَنْهَى (عَوْل) بَوَّ دَهْ: (کَهَؤُلَاءِ
الْجَمِّ مَعَ أَخٍ آخَرَ فَرَعِ الْأُمِّ) وَهْ کُوْ تَهْ وَپِیْنَجْ مِيرَاتْگَرَانَهْ وَبِرَايَهْ کِیْ تَرِیْ لَهْ دَايْکِیْ، نِیوَهْ بَوَّ
مَیْرْدَهْ که دُوو سَیْیَهْ بَوَّ خُوشْکَهْ کَانْ، شَهْ شَیْکْ بَوَّ دَايْکَهْ که، سَیْیَهْ بَوَّ هَرْدُوو
بِرَايَهْ کَانِیْ لَهْ دَايْکِیْ، بَهْ شَهْ مِيرَاتَهْ کَانْ لَهْ بَنْجِیْنَهْیْ مَهْ سَهْ لَهْ که زِیَاتَرَنْ بَوَّیْ بَهْ دُوو
سَیْیَهْ کِیْ مَهْ سَهْ لَهْ که (عَوْل) دَهْ کَرِیْ بَوَّ دَهْ، هَرْ یَهْ کِیْکِیْشْ دَهْ یَهْ کِیْکِیْ لِيْ کَهْ مْ
دَهْ بَیْتَهْ وَهْ.

(وَالثَّانِي) بَنْجِیْنَهْیْ دُووَهْ: (ضِعْفُ سِتَّةٍ) دُوو هَهْ نَدِیْ شَهْ شَهْ: که دَوَانْزَهْ یَهْ (وَتَجْرِي
ثَلَاثُ عَوْلَاتٍ لَهُ بِالْوَتْرِ) سَيِّ جَارْ (عَوْل) دَهْ کَرِیْ بَهْ تَاکْ تَا دَهْ گَاتَهْ حَهْ قَدَهْ (عَالَتْ إِلَى
ثَلَاثَةٍ وَعَشْرَةٍ) جَارِیْکْ (عَوْل) دَهْ کَرِیْ بَوَّ سَیْزَدَهْ: وَهْ کْ (أُخْتَانِ لَا لِلْأُمِّ أُمَّ وَمَرَّةً) دُوو
خُوشْکِیْ لَهْ دَايْکِیْ وَبَاوْکِیْ دَايْکُوْ وَژَنِیْکْ: خُوشْکَهْ کَانْ دُوو سَیْیَهْ کِیَانْ هِهْیَهْ - که
هَشْتَهْ - دَايْکْ شَهْ شَیْکِیْ هِهْیَهْ - که دُووَهْ - ژَنَهْ کَشْ چَوَارِیْکِیْ هِهْیَهْ - که سَیْیَهْ -
بَهْ شَهْ مِيرَاتَهْ کَانْ لَهْ بَنْجِیْنَهْیْ مَهْ سَهْ لَهْ که زِیَاتَرَنْ، بَوَّیْ بَهْ نِیوَهْیْ شَهْ شَیْکْ (عَوْل)
دَهْ کَرِیْ بَوَّ سَیْزَدَهْ.

وَعَالَ ثَانِيًا بِمَثَلِ الرَّبُّعِ ٣٣١ كَالْأَخِ مِنْ أُمِّ وَتِلْكَ الْأَرْبَعِ
وَعَالَ ثَالِثًا لِسَبْعَةِ عَشَرَ ٣٣٢ كَقَرْعِ أُمِّ وَأُولَئِكَ التَّفَرُّ
وَجُعِلَتْ كَهَذِهِ الْمَسْئَلَةِ ٣٣٣ أُمُّ الْأَرَامِلِ الشَّهِيرَةِ الَّتِي
بِهَا مِنَ الْإِنَاثِ سَبْعَ عَشْرَةَ ٣٣٤ أَصْنَافُهَا أَرْبَعَةٌ مُشْتَهَرَةٌ
ثَلَاثُ زَوَاجَاتٍ وَجَدَّتَانِ ٣٣٥ وَأَخَوَاتٌ لِأَبٍ ثَمَانِ
وَأَخَوَاتٌ أَرْبَعٌ مِنْ وَالِدَةٍ ٣٣٦ فَوَاحِدٌ حِصَّةٌ كُلِّ وَاحِدَةٍ
ثَالِثٌ مَا يَعُولُ ضِعْفُ اثْنَيْ عَشَرَ ٣٣٧ وَعَوْلُهُ بِثَمْنِهِ قَدْ اسْتَقَرَّ

(وَعَالَ ثَانِيًا بِمَثَلِ الرَّبُّعِ) جارى دووه مېش به وينهى چوارېك (عَوْل) ده كړى بؤ پانزه
(كَالْأَخِ مِنْ أُمِّ وَتِلْكَ الْأَرْبَعِ) وهك برايه كى له دايكى وئو چوار ميراتگرانهى رابردوو: دوو
سييهك بؤ خوشكه كان و شه شيك بؤ دايكو، چوارېك بؤ ژنه كه و برايه كه ش شه شيكى
هه يه - كه دووه - كه وابوو: (عَوْل) ده كړى بؤ پانزه. (وَعَالَ ثَالِثًا لِسَبْعَةِ عَشَرَ) جارى
سىيه مېش (عَوْل) ده كړى بؤ حه قده (كَقَرْعِ أُمِّ وَأُولَئِكَ التَّفَرُّ) وهك برايه كى ترى له
دايكي وئو و پېنځ ميراتگرانهى رابردوو، دوو سييهك بؤ خوشكه كان و، شه شيك بؤ
دايكو، چوارېك بؤ ژنه كه و، سييه كيكيش - كه چواره - بؤ هه ردوو برايه كان، كه وابوو:
به چوارېكو و شه شيكى مه سه له كه (عَوْل) ده كړى بؤ حه قده.

(وَجُعِلَتْ كَهَذِهِ الْمَسْئَلَةِ أُمُّ الْأَرَامِلِ) مه سه له كه ي (أُمُّ الْأَرَامِلِ) ش وهك ئو مه سه له
رابردوو داندراوه: كه (عَوْل) ده كړى بؤ حه قده (الشَّهِيرَةِ الَّتِي بِهَا مِنَ الْإِنَاثِ سَبْعَ عَشْرَةَ)
كه مه شهوره و حه قده ئافره تى تېدايه (أَصْنَافُهَا أَرْبَعَةٌ مُشْتَهَرَةٌ) جوړه كانى ئو
ئافره تانه چوارن و مه شهورن: كه (ثَلَاثُ زَوَاجَاتٍ وَجَدَّتَانِ وَأَخَوَاتٌ لِأَبٍ ثَمَانِ وَأَخَوَاتٌ أَرْبَعٌ
مِنْ وَالِدَةٍ) سى ژنو دوو داپيره و هه شت خوشكى له باوكى و چوار خوشكى له دايكى، له
دوانزه وه (عَوْل) ده كړى بؤ حه قده: هه رسيك ژنه كان چوارېكيكيان هه يه - كه سىيه -
هه ردووك داپيره كان شه شيكيكيان: هه يه - كه دووه - هه شت خوشكه كانى له باوكى
دوو سييه كيان هه يه - كه هه شته - چوار خوشكه كانى له دايكى سييه كيكيان هه يه -
كه چواره - كه وابوو: (فَوَاحِدٌ حِصَّةٌ كُلِّ وَاحِدَةٍ) هه ريه كيك به شى ئافره تيكه، بؤيى به
(الدِّينَارِيَّةُ الصُّغْرَى) ش ناوده برئ.

(ثَالِثٌ مَا يَعُولُ) بنچينهى سىيه م: كه (عَوْل) ده كړى: (ضِعْفُ اثْنَيْ عَشَرَ) دوو هه ندى
دوانزه يه: كه بيست و چواره (وَعَوْلُهُ بِثَمْنِهِ قَدْ اسْتَقَرَّ) تهنه جاريك (عَوْل) كـردنى به

كَرْجُلٍ مَاتَ عَنْ ابْنَتَيْنِ ٣٣٨ وَعَنْ حَلِيلَةٍ مَعَ الْأَصْلَيْنِ

هَذَا بَيَانُ تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ

فَرَعٌ: إِذَا سَهَمُهُمْ تَنَقَّسَ ٣٣٩ مِنْ أَصْلٍ مَسْتَلْتِهِمْ عَلَيْهِمْ

ههشتیکی خوی جیگیر بووه بۆ بیست و هفت (كَرْجُلٍ مَاتَ عَنْ ابْنَتَيْنِ وَعَنْ حَلِيلَةٍ مَعَ الْأَصْلَيْنِ) وهك پیاویك بمرئو دوو کیژو ژنیک و دایک و باوکی له پاش بهجی بمینی - که پیی دهگوترا (الْمُنْبَرِيَّةُ) - کیژه کان دوو سییه کیان ههیه - که شانزهیه - ژنه که ههشتیکی ههیه - که سییه - دایک شهشیکیکی ههیه - که چواره - باوکیش شهشیکیکی ههیه - که چواره - جا چونکه بهشه کان له بنچینهی مهسهله که زیاترن بۆیی به ههشتیکی مهسهله که (عَوْلٌ) دهکرئ بۆ بیست و هفت، بهم شیوهیه:

$$\begin{array}{rcll} 6, & \text{میراتگر} & \text{دوو کیژ،} & \text{باوک،} & \text{دایک،} & \text{ژن} \\ \times 4 & \text{به شه میرات} & \text{دوو سییه ک،} & \text{شه شیك،} & \text{شه شیك،} & \text{ههشتیک} \\ \div 24 & & 16 & + & 4 & + & 4 & + & \text{ههشتیکی که مه} \\ & + & 3 & & & & & & \text{(عَوْلٌ) به ههشتیکی مهسهله که} \\ & \div 27 & & & 16 & + & 4 & + & 4 & + & 3 & = & 27 \end{array}$$

﴿فَرَعٌ فِي بَيَانِ تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ: لَقِيكَ لَهُ بَاسِي سَاغَكِرْدَنَه وَهِي مَه سَه لَه كَان﴾

پیشه که ی بزانه: (أُصُولُ الْمَسَائِلِ)، واته: دروستکردنی بنچینهی مهسهله کان - بهو چوار حاله تانهی رابردوو - ریخۆشکه ریك بوو بۆ (تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ)، واته: ساغکردنه وهی مهسهله کان. دیسان بزانه: (أُصُولُ الْمَسَائِلِ) بنچینهی مهسهله کان به لیدانی (مَخْرَج) له (مَخْرَج) دروست دهبی - واته: لیدانی لیدهرچووی به شه میراتیك له لیدهرچووی به شه میراتیکی تر - به لام (تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ) ساغکردنه وهی مهسهله کان به لیدانی (الْمُنْكَسَرِ عَلَيْهِمْ) دهبی - واته: لیدانی ژمارهی ئه و سه رانهی به شه کانیا ن به سه ردا ده شکپته وه - تا کو به ساغی به سه ریا ندا به ش بیی، ههروه که له (البجیرمی) دا فهرموویه تی، ئینجا بزانه: لیدره شدا - وه که به شکردنی میرات - نه گهر کوپو کیژ، یان خوشک و برا و یکرپا کۆبوونه وه، ئه وه بۆ ساغکردنه وهی مهسهله که هه ر نیرینه یه که به دوو می بی نه ده ژمی ردرئ.

دیسان بزانه: جاری وا ههیه: مهسهله که هه ر له بنچینهی خوی ساغ ده بیته وهو، جاری واش ههیه: بۆ ساغکردنه وه پیویستی بهو لیدانهی داهاتوو ههیه. که و ابوو: (إِذَا سَهَامُهُمْ تَنَقَّسَ) هه ر کاتیك زانیت بنچینهی مهسهله که له چه نده و، به شه میراته کانیش به ساغی

فَذَٰكَ لِلْعَمَلِ غَيْرُ مُفْتَقِرٍ ۚ وَإِنِ عَلَىٰ عَدَدِ صِنْفٍ تَنَكَّسَرُ
ضُرِبَ إِنْ تَبَايَنَّا فِي الْمَسْأَلَةِ ۚ ۳۴۱ بَعُولُهَا حَيْثُ تَكُونُ عَائِلَةٌ
فَأَخْوَانٌ لِأَبٍ وَبَعْلٍ ۚ ۳۴۲ مِثَالُ مَا يَفْقَدُ فِيهِ الْعَوْلُ

بهش ده‌بوون (مِنْ أَصْلِ مَسْئَلَتِهِمْ عَلَيْهِمْ) به‌سهر میراتگره‌کاندا، هه‌ر له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی خۆیان، چونکه ژماره‌ی میراتگره‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌کانیان (مُتَمَآثِل) هاووینه بوون، یان (مُتَدَاخِل) تیکپاچوو بوون، واته: ژماره‌ی سهری میراتگره‌کان ده‌چوو ه ناو ژماره‌ی به‌شه‌کانیان (فَذَٰكَ لِلْعَمَلِ غَيْرُ مُفْتَقِرٍ) ئه‌وه پێویستی به‌هیچ کاریکی ساغکردنه‌وه نیه، چونکه به‌شه‌کان به‌ساغی به‌ش ده‌بن: وه‌ک می‌ردو سێ کوپ، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ له‌ چواره - که به‌شی می‌رده‌که‌ی لی‌ ده‌رده‌چی: - چوارێک - یه‌که - بۆ می‌رده‌که‌و، پاشماوه‌که‌ش - سێ‌یه - بۆ سێ کوپه‌که، هه‌م وه‌کو ژنی‌کو سێ کوپو کیژێک، مه‌سه‌له‌که‌ له‌ هه‌شته - که به‌شی ژنه‌که‌ی لی‌ ده‌رده‌چی: - هه‌شتیکی - یه‌که - بۆ ژنه‌که‌و، پاشماوه‌که‌ش - هه‌فته - بۆ کیژو کوپه‌کان: هه‌ر کوپێک دوو هه‌ندی کیژه‌که.

به‌لام (وَإِنِ عَلَىٰ عَدَدِ صِنْفٍ تَنَكَّسَرُ) ئه‌گه‌ر به‌شه‌ میراته‌کان به‌سهر ژماره‌ی یه‌ک جووره میراتگردا ده‌شکاوه، واته: میراتگره‌کان یه‌ک جوور بوون و به‌شه‌ میراته‌که‌یان به‌سهر دابه‌ش نه‌ده‌بوو، ئه‌وه به‌شه‌ میراته‌که‌یان به‌رامبه‌ر ژماره‌ی سهره‌کانیان ده‌کری: جیاوازی نیه میراتگری پشتی بن، یان خاوه‌ن به‌ش بن. ئینجا که ته‌ماشای ده‌که‌ین ژماره‌ی سهری میراتگره‌کان و به‌شه‌کانیان: یان (مُتَبَايِن) ن، یان (مُتَوَافِق) ن، واته: چونکه ئه‌گه‌ر (مُتَمَآثِل)، یان (مُتَدَاخِل) بن، ئه‌و کاته به‌شه‌کانیان ناشکیته‌وه و به‌ساغی به‌سهریاندا به‌ش ده‌بن، هه‌روه‌ک تازه‌ را‌برای، ئینجا له‌ دوا‌ی به‌رامبه‌ر کردن (ضُرِبَ إِنْ تَبَايَنَّا فِي الْمَسْأَلَةِ) ئه‌گه‌ر ژماره‌ی سهری میراتگره‌کانی جووره‌که له‌گه‌ل به‌شه‌کانیان (مُتَبَايِن) پێکنه‌که‌وتوو بوون، ئه‌وه ژماره‌ی میراتگره‌کانی جووره‌که ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له‌ ته‌واوی مه‌سه‌له‌که‌ ده‌دری (بَعُولُهَا حَيْثُ تَكُونُ عَائِلَةٌ) به‌ (عَوْل) ده‌وه ئه‌گه‌ر (عَوْل) کراو بێ، یان بێ (عَوْل) ئه‌گه‌ر (عَوْل) نه‌کراو بێ، ئینجا به‌و لی‌دانه‌که‌ یه‌شته کام ژماره، ئه‌وه له‌و ژماره‌یه‌ مه‌سه‌له‌که‌ ساغ ده‌بیته‌وه.

۱- (فَأَخْوَانٌ لِأَبٍ وَبَعْلٍ) دوو برای له‌ باوکی و می‌رد (مِثَالُ مَا يَفْقَدُ فِيهِ الْعَوْلُ) وینه‌ی ئه‌و (تَبَايِن) ه‌یه‌ که (عَوْل) ی نه‌بێ: چونکه بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ له‌ دووه - که به‌شی

وَأَخَوَاتٌ لِّأَبٍ أَوْ كَامِلَةً ٣٤ خَمْسٌ مَعَ الزَّوْجِ مِثَالُ الْعَائِلَةِ
وَإِنْ تَوَافَقَا فَوْفُقَهُ ضَرْبٌ ٣٤ فِيهَا وَلَوْ بَعُولُهَا ثُمَّ حُسِبَ

میرده که ی لی دهرده چی: نیوه ی -یه که- بۆ میرده که و، پاشماوه که ش -یه که- بۆ
دوو برایه که یه و به سهریاندا به ش نابئ، ژماره ی برایه کان له گه ل به شه که یان (مُتَبَايِن)،
بۆی ژماره ی دوو برایه کان ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له ته وای مه سه له که دهری و، له
چوار ساغ ده بیته وه: دوو بۆ میرده که و، دوو بۆ برایه کان، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl} ٢, & \text{میراتگر} & \text{میرد،} \quad \text{دوو برا} \\ \times ١ & \text{به شه میرات} & \text{نیوه،} \quad \text{پشتیه} \\ \hline & & ١ + ١ \quad \text{به سهر دوو دا به ش نابئ} \\ & & \div ٢ \\ & \times ٢ & \text{ساغ کردنه وه به دوو برا} \\ & \hline & & ٢ + ٢ \quad \div ٤ = ٤ \end{array}$$

٢- (وَأَخَوَاتٌ لِّأَبٍ أَوْ كَامِلَةً خَمْسٌ مَعَ الزَّوْجِ) پینج خوشکی له باوکی، یان له دایکی و
باوکی له گه ل میرد (مِثَالُ الْعَائِلَةِ) وینه ی (عَوْل) کراوه که یه، چونکه بنچینه ی مه سه له که
له شه شه به لیدانی دوو له سی -که به شی میرده که و خوشکه کانی لی دهرده چی-
ئینجا (عَوْل) ده کری بۆ حه فت، چونکه نیوه ی -سی یه- بۆ میرده که و، دوو سی یه کی
چواره بۆ پینج خوشکه کان و به سهریاندا به ش نابئ و، ژماره ی خوشکه کان له گه ل
به شه که یان (مُتَبَايِن)، بۆی ژماره ی پینج خوشکه کان ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له
مه سه له (عَوْل) کراوه که دهری و له سی و پینج ساغ ده بیته وه: پانزه بۆ میرده که و،
بیست بۆ خوشکه کان، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl} ٢, & \text{میراتگر} & \text{میرد،} \quad \text{پینج خوشک} \\ \times ٢ & \text{به شه میرات} & \text{نیوه،} \quad \text{دوو سی یه ک} \\ \hline & & ٣ + ٣ \quad \text{شه شی کی که مه} \\ & & \div ٦ \\ & + ١ & \text{(عَوْل) به شه شیک} \\ & \hline & & ٣ + ٤ \quad \text{به سهر پینجدا به ش نابئ} \\ & \div ٧ \\ & \times ٥ & \text{ساغ کردنه وه به پینج خوشک} \\ & \hline & & ١٥ + ٢٠ \quad \div ٣٥ = ٣٥ \end{array}$$

(وَإِنْ تَوَافَقَا) نه گهر ژماره ی سه ری میراتگره کان و به شه میراته که یان (مُتَوَافِق)
تیککه ره وه بوون (فَوْفُقَهُ ضَرْبٌ فِيهَا) نه و کاته (وَفُقِی) ژماره ی میراتگره کان ده بیته
(جُزْءُ السَّهْمِ) و له ته وای مه سه له که دهری (وَلَوْ بَعُولُهَا) هه رچه ند به (عَوْل) هه وش بی،
نه گهر (عَوْل) کراو بی، یان بی (عَوْل) نه گهر (عَوْل) نه کراو بی (ثُمَّ حُسِبَ) ئینجا

فَمَا انْتَهَى الضَّرْبُ لَهُ أَيَّ وَصْلَةٍ ٣٤٥ فَإِنَّهُ تَصِحُّ مِنْهُ الْمَسْأَلَةُ
 مِثَالُ مَا لَا يُوجَدُ الْعَوْلُ مَعَهُ ٣٤٦ أُمٌّ وَأَعْمَامٌ لِأَصْلٍ أَرْبَعَةٌ
 مِثَالُ مَا يَكُونُ فِيهِ الْعَوْلُ ٣٤٧ سِتٌّ بَنَاتٌ أَبَوَانِ بَعْلٌ

حساب ده‌کری: (فَمَا انْتَهَى الضَّرْبُ لَهُ أَيَّ وَصْلَةٍ) کوی لیدانه‌که گه‌یشته کام ژماره
 (فَإِنَّهُ تَصِحُّ مِنْهُ الْمَسْأَلَةُ) نه‌وه له‌و ژماره‌یه مه‌سه‌له‌که ساغ ده‌بیته‌وه.

۱- (مِثَالُ مَا لَا يُوجَدُ الْعَوْلُ مَعَهُ) وینه‌ی نه‌و (تَوَافُق) هی (عَوْل) ی له‌گه‌ل نه‌بی (أُمٌّ
 وَأَعْمَامٌ لِأَصْلٍ أَرْبَعَةٌ) دایک و چوار مامی له‌ باوکی: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له‌ سی‌یه -که
 به‌شی دایکه‌که‌ی لی‌ دهرده‌چی: -سی‌یه‌کی -یه‌که -بۆ دایکه‌که‌و، پاشماوه‌که‌یش -
 دووه - بۆ چوار مامه‌کان و به‌سهری‌اندا به‌ش نابۆ، ژماره‌ی مامه‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌که‌یان
 (مُتَوَافِق) تی‌ککه‌ره‌وه‌ن به‌ نیوه‌یی -چونکه‌ گشت (مُتَدَاخِل) ی‌ک به‌ (مُتَوَافِق) ش
 داده‌ندری، هه‌روه‌ک رابرا- که‌وابوو: نیوه‌ی چوار مامه‌کان -که‌ دووه - ده‌بیته (جُزْءُ
 السَّهْم) و له‌ ته‌واوی مه‌سه‌له‌که‌ دهردی و له‌ شه‌ش ساغ ده‌بیته‌وه: دوو بۆ دایکه‌که‌و،
 چوار بۆ مامه‌کان، به‌م شیوه‌یه:

$$\begin{array}{rcl}
 ۳، \text{ میراتگر} & \text{دایک،} & \text{چوار مام} \\
 \times ۱ \text{ به‌شه میرات} & \text{سی‌یه‌ک،} & \text{پشتی‌یه} \\
 \hline
 \div ۳ & ۱ & + ۲ \text{ به‌سهر چواردا به‌ش نابۆ} \\
 \times ۲ & \text{ساغکردنه‌وه به‌ نیوه‌ی چوار مامه‌که} & \\
 \hline
 \div ۶ & ۲ & + ۴ = ۶
 \end{array}$$

۲- (مِثَالُ مَا يَكُونُ فِيهِ الْعَوْلُ) وینه‌ی نه‌و (تَوَافُق) هی (عَوْل) ی تیدایه (سِتٌّ بَنَاتٌ أَبَوَانِ
 بَعْلٌ) شه‌ش کیژو دایک و باوک و می‌رد: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له‌ دوانزه‌یه به‌ لیدانی سی‌
 له‌چوار -که به‌شی می‌ردو کیژه‌کانیان لی‌ دهرده‌چی- ئینجا (عَوْل) ده‌کری بۆ پانزه،
 چونکه‌ دوو سی‌یه‌کی -هه‌شته- بۆ شه‌ش کیژه‌کان و، شه‌شی‌ک -دووه- بۆ دایک و،
 شه‌شی‌کی‌کی تر -دووه- بۆ باوک و، چوار‌یکی -سی‌یه- بۆ می‌رده‌که، به‌لام به‌شی
 کیژه‌کان به‌سهری‌اندا به‌ش نابۆ، ژماره‌ی کیژه‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌که‌یان (مُتَوَافِق) ن به‌
 نیوه‌یی، که‌وابوو: نیوه‌ی شه‌ش کیژه‌کان -که‌ سی‌یه- ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له‌
 مه‌سه‌له (عَوْل) کراوه‌که‌ی ده‌ده‌ین و، له‌ چلو پینچ ساغ ده‌بیته‌وه: بیست و چوار بۆ
 کیژه‌کان و، شه‌ش بۆ دایک و، شه‌ش بۆ باوک و، نوو بۆ می‌رده‌که، به‌م شیوه‌یه:

وَإِنْ عَلَى صِنْفَيْنِ مِنْهُمْ تَنَكَّسِرْ ٣٤٨ فَعَمَلُ التَّصْحِيحِ لَيْسَ بِعَسِرٍ
إِذْ قُوِبِلَتْ سِهَامُ كُلِّ بَعْدَدٍ ٣٤٩ رُؤْسِهِ فَإِنْ تَوَافَقَا يُرَدُّ
عَدْدُهُ لَوْفَقِهِ وَإِلَّا ٣٥٠ فَإِنَّهُ بِحَالِهِ يُخَلَّى
فَالْعَدَدَانِ مِنَ كِلَا الصَّنَفَيْنِ ٣٥١ مَتَى يَكُونَا مُتَمَّاثِلَيْنِ

$$\begin{array}{rcl}
 ٤، \text{ میراتگر} & \text{_____} & \text{شەش کیژ، دایک، بابوک، میژد} \\
 \times ٣ \text{ به شە میرات} & \text{_____} & \text{دوو سییەک، شەشیک، شەشیک، چواریک} \\
 \div ١٢ & \text{_____} & ٨ + ٢ + ٢ + ٠ \text{ چواریک نا تەواوە} \\
 + ٣ & \text{_____} & \text{(عول) به چواریک} \\
 \div ١٥ & \text{_____} & ٨ + ٢ + ٢ + ٣ = ١٥ \\
 \times ٣ & \text{_____} & \text{ساغکردنەو بە نیوەی شەش کیژەکان} \\
 \div ٤٥ & \text{_____} & ٢٤ + ٦ + ٦ + ٩ = ٤٥
 \end{array}$$

(وَإِنْ عَلَى صِنْفَيْنِ مِنْهُمْ تَنَكَّسِرْ) ئەگەر بە شە میراتەکان بە سەر ژمارەى دوو جوړه
میراتگرهکاندا دەشکاوه، واتە: میراتگرهکان دوو جوړ بوون و بە شە میراتەکەى
هیچیکیان بە سەریاندا بەش نە دەبوو، ئەو (فَعَمَلُ التَّصْحِيحِ لَيْسَ بِعَسِرٍ) کارى
ساغکردنەوێ زەحمەت نیە (إِذْ قُوِبِلَتْ سِهَامُ كُلِّ بَعْدَدٍ رُؤْسِهِ) چونکە بە شە میراتەکانى
هەر جوړیکیان بەرامبەر بە ژمارەى سەرەکانیان دەکری: جیاوازی میراتگرى پشتى و
خاوەن بەش نیە، ئینجا تەماشای دەکەین: (فَإِنْ تَوَافَقَا) ئەگەر بە شە میراتەکان و ژمارەى
سەرى میراتگرهکانى هەردوو جوړهکە، یان جوړیکیان (مُتَوَافِق) تیککەرەو بوون،
ئەو (يُرَدُّ عَدْدُهُ لَوْفَقِهِ) ژمارەى میراتگرهکانى جوړه تیککەرەووەکە دەگەرێندریتەو بۆ
(وَفَقَى) خۆى (وَإِلَّا) بەلام ئەگەر (مُتَوَافِق) نەبوون، بەلکو ژمارەى هەردووکیان، یان
یەکیکیان لەگەڵ بە شەکانیان (مُتَبَايِن) پێکنەکەوتوو بوون، ئەو کاتە (فَإِنَّهُ بِحَالِهِ يُخَلَّى)
جوړهکەى (مُتَبَايِن) وەکو خۆى دەهێشتریتەووە، دەستکاری ناکرێ، **جایزانه:**
لێرەشدا ئەگەر (مُتَمَاثِل)، یان (مُتَدَاخِل) بن، واتە: ژمارەى میراتگرهکان بچیتە ناو
بە شەکانیان، ئەو کاتەش بە شەکان ناشکێتەووە بە ساغى بەش دەبن. ئینجا لە دواى
گەراندنەووەکە بۆ (وَفَقَى) و لە دواى هێشتنەووەکە، دیسان کە تەماشای ژمارەى سەرى
میراتگرهکان دەکەینەووە: چوار حالەتیان هەیە:

حاله‌تى يەكەم: (فَالْعَدَدَانِ مِنْ كِلَا الصَّنَفَيْنِ) ژمارەى سەرى میراتگرهکان لە هەردوو
جوړهکان (مَتَى يَكُونَا مُتَمَاثِلَيْنِ) هەر کاتیك (مُتَمَاثِل) هاوێتە بوون، ئەو (ضَرَبَتْ

ضَرَبْتَ مِنْهُمَا تَمَامَ الْعَدَدِ ٣٥٢ فِي أَصْلِهَا بِعَوْلِهَا إِنْ يُوجَدِ
وَإِنْ تَدَاخَلَا ضَرَبْتَ الْأَكْثَرَ ٣٥٣ فِي ذَلِكَ الْأَصْلِ بِعَوْلِ إِنْ جَرَى

مِنْهُمَا تَمَامَ الْعَدَدِ فِي أَصْلِهَا) له هردوو جوړه كان ته نها يه كيكيان ده بيته (جُزْءُ السَّهْمِ) و به ته واوی له بنچينه ی مه سه له که ددری به بی (عَوْل)، يان (بِعَوْلِهَا إِنْ يُوجَدِ) به (عَوْل) هوه نه گهر (عَوْل) هه بی، ئینجا کوی لیدانه که گه یشته کام ژماره، نه وه له و ژماره یه مه سه له که ساغ ده بیته وه.

بُؤْوِيْنَه؛ دايك و شەش برای له دايكي و دوانزه خوشکی له باوکی: بنچينه ی مه سه له که له شەش - که به شی دايکه که ی لی ددرده چی - جا (عَوْل) ده کری بؤ حەفت چونکه شەشیکی - یه که - بؤ دايکه که و، سییه کی - دوو - بؤ شەش برایه کانی له دايکی و، دوو سییه کی - چواره - بؤ دوانزه خوشکه کان، ئینجا به شی شەش برایه کان به سه ریاندا به ش نابی و، به شە که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی، که و ابو: ژماره ی برایه کان ده گه پیندریته وه بؤ نیوه ی شەش - که سییه -، هه روه ها به شی دوانزه خوشکه کانیش به سه ریاندا به ش نابی و، به شە که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به چواریک، که و ابو: ژماره ی خوشکه کانیش ده گه پیندریته وه بؤ چواریکی دوانزه - که سییه - ئینجا ئەم سییه ی سه ری خوشکه کان و سییه که ی سه ری برایه کان (مُتَمَاطِل) هاووینه، که و ابو: ته نها يه كيكيان ده بيته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له مه سه له ی (عَوْل) کراوه که ددری و له بیست و یه ک ساغ ده بیته وه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl}
 ٦، \text{ میراتگر} & \text{دایک، شەش برای له دايکی، دوانزه خوشکی له باوکی} & \\
 \times ١ \text{ به شە میرات} & \text{شەشیک، سییه ک، دوو سییه ک} & \\
 \div ٦ & \text{. + ٢ + ٤، شەشیک نا ته واوه} & \\
 + ١ & \text{(عَوْل) به شەشیک} & \\
 \div ٧ & \text{. ١ + ٢ + ٤ = ٧} & \\
 \times ٣ & \text{ساغکردنه وه به ژماره سی که (وفاق) خوشک، یان برایه کانه} & \\
 \div ٢١ & \text{. ٣ + ٦ + ١٢ = ٢١} &
 \end{array}$$

حاله تی دووهم؛ (وَإِنْ تَدَاخَلَا) نه گهر ژماره ی سه ری میراتگره کانی هه ردوو جوړه کان (مُتَدَاخِل) تیکراچوو بوون، نه و کاته (ضَرَبْتَ الْأَكْثَرَ فِي ذَلِكَ الْأَصْلِ) زوړتره که یان ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له بنچينه ی مه سه له که ددری، بی (عَوْل)، يان (بِعَوْلِ إِنْ جَرَى) به (عَوْل) هوه، نه گهر (عَوْل) کراو بی، ئینجا کوی لیدانه که گه یشته کام ژماره، نه وه له و ژماره یه مه سه له که ساغ ده بیته وه.

وَأِنْ تَوَافَقَا بِجُزْءٍ فَأَعْمَدُ ٣٥ لَضَرْبٍ وَفَقٍ عَدَدٍ فِي عَدَدٍ
مَعَ ضَرْبِكَ الْحَاصِلَ فِي ذَا الْأَصْلِ ٣٥٥ مَعَ عَوْلِهَا عِنْدَ وُجُودِ الْعَوْلِ

بُؤْوَيْنَه: دایک و چوار برای له دایکی و چوار مام: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له شه‌شه - که به‌شی دایکه‌که‌ی لی دهرده‌چی: - شه‌شیکی - یه‌که - بؤ دایکه‌که‌و، سییه‌کی - دووه - بؤ چوار برایه‌کانی له دایکی‌و، پاشماوه‌که‌شی - سی‌یه - بؤ چوار مامه‌کان، ئینجا به‌شی چوار برایه‌کان به‌سهری‌اندا به‌ش نابیی‌و، به‌شه‌که‌یان و ژماره‌که‌یان (مُتَوَافِق) ن به‌نیوه‌یی، که‌وابوو: ژماره‌ی برایه‌کان ده‌گه‌پن‌دیریتته‌وه بؤ نیوه‌ی چوار - که‌دووه -، هه‌روه‌ها به‌شی چوار مامه‌کانیش به‌سهری‌اندا به‌ش نابیی‌و، به‌شه‌که‌یان و ژماره‌که‌یان (مُتَبَايِن) ن، که‌وابوو: ژماره‌ی چوار مامه‌کان وه‌کو خویان ده‌هیشتریتته‌وه، ئینجا ژماره‌دووی سهری برایه‌کان له‌گه‌ل ژماره‌ چواری سهری مامه‌کان (مُتَدَاخِل) ن، که‌وابوو: زۆرتره‌که‌یان - که‌چواره - ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْم) له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌دری‌و له بیست و چوار ساغ ده‌بیته‌وه، به‌م شیوه‌یه:

$$\begin{array}{rcl} 6, \text{ میراتگر} & \text{دایک,} & \text{چوار برای له دایکی,} \quad \text{چوار مام} \\ \times 1 & \text{به‌شه میرات} & \text{شه‌شیک,} \quad \text{سییه‌ک,} \quad \text{پشتینه} \\ \div 6 & \text{1} & + \quad \text{2} \quad + \quad \text{3} \quad = \quad 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl} \times 4 & \text{ساغ کردنه‌وه به ژماره‌ی چوار مام} & \\ \div 24 & \text{4} & + \quad \text{8} \quad + \quad \text{12} \quad = \quad 24 \end{array}$$

حَالَه‌تی سَی‌یه‌م: (وَأِنْ تَوَافَقَا بِجُزْءٍ) نه‌گه‌ر ژماره‌ی سهری میراتگره‌کانی هه‌ردوو جوړه‌کان به به‌شیکیان (مُتَوَافِق) تیککه‌ره‌وه بوون، ئه‌و کاته (فَاعْمَدُ لِضَرْبٍ وَفَقٍ عَدَدٍ فِي عَدَدٍ) یه‌که‌مجار هه‌ول بده بؤ لی‌دان‌ی (وَفَقٍ) ژماره‌ی میراتگره‌کانی جوړیک له ته‌واوی ژماره‌ی جوړه‌که‌ی تر (مَعَ ضَرْبِكَ الْحَاصِلَ فِي ذَا الْأَصْلِ) جا کو‌ی ئه‌و ژماره‌یه‌ی له‌و لی‌دانه په‌یدا بووه، ئه‌و ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته‌واوی بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی بده: به‌بی (عَوْل)، یان (مَعَ عَوْلِهَا عِنْدَ وُجُودِ الْعَوْلِ) له‌گه‌ل (عَوْل) ده‌که‌ی نه‌گه‌ر (عَوْل) هه‌بی، ئینجا به‌و لی‌دانه‌ش گه‌یشته کام ژماره، ئه‌وه له‌و ژماره‌یه مه‌سه‌له‌که ساغ ده‌بیته‌وه.

بُؤْوَيْنَه: دایک و دوانزه برای له دایکی و شانزه خوشکی له باوکی: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له شه‌شه - که به‌شی دایکی لی دهرده‌چی - (عَوْل) ده‌کرئ بؤ هفت، چونکه شه‌شیکی - یه‌که - بؤ دایکه‌که‌و، سییه‌کی - دووه - بؤ دوانزه برایه‌کانی له دایکی‌و، دوو سییه‌کی - چواره - بؤ شانزه خوشکه‌کانی له باوکی، ئینجا به‌شی دوانزه برایه‌کان

وَإِنْ يَكُونَا مُتَبَايِنَيْنِ ٣٥٦ فَاضْرِبْ تَمَامَ عَدَدِ مَنْ ذَيْنِ فِي الْعَدَدِ الْآخَرِ وَاضْرِبْ مَا حَصَلَ ٣٥٧ فِي الْأَصْلِ بِالْعَوْلِ فَأَيْنَمَا وَصَلَ فَمِنْهُ قَدْ صَحَّتْ وَلَا كَسَرَ مَعَهُ ٣٥٨ كَذَا عَلَى ثَلَاثَةٍ وَأَرْبَعَةٍ

به سهریاندا بهش نابئو به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی - چونکه گشت (مُتَدَاخِل) ٢ک به (مُتَوَافِق) داده درئ - که وابوو: ژماره ی برایه کان ده گه رپنډریتته وه بؤ نیوه ی دوانزه - که شه شه - هه روه ها به شی شانزه خوشکه کانیش به سهریاندا بهش نابئو، به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به چوارئک، که وابوو: ژماره ی خوشکه کانیش ده گه رپنډریتته وه بؤ چوارئکی شانزه - که چواره - ئینجا ئه م چواره ی سهری خوشکه کان و شه شه که ی سهری برایه کانیش (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی، که وابوو: نیوه ی یه کیکیان له ته واوی ئه وی تر ده درئ و ده گاته دوانزه، ئینجا ئه م دوانزه یه ده بیتته (جزء السهم) و له مه سه له (عول) کراوه که ده درئ و له هه شتاو چوار ساغ ده بیتته وه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl}
 ٦, \text{ میراتگر} & \text{دایک} & \text{دوانزه برای له دایکی، شانزه خوشکی له باوکی} \\
 \times ١ & \text{به شه میرات} & \text{شه شیك، سییهك، دوو سییهك} \\
 \div ٦ & \text{_____} & \text{_____} \\
 \times ١ & \text{(عول) به شه شیك} & \\
 \div ٧ & \text{_____} & \text{_____} \\
 \times ١٢ & \text{ساغ کردنه وه به لیدانی} & ١٢ = ٤ \times ٣ \\
 \div ٨٤ & \text{_____} & \text{_____}
 \end{array}$$

حاله تی چواره م: (وَإِنْ يَكُونَا مُتَبَايِنَيْنِ) نه گه ر ژماره ی سهری میراتگره کانی هه ردوو جوړه کان (مُتَبَايِن) رپکنه که وتوو بوون، نه و کاته ش (فَاضْرِبْ تَمَامَ عَدَدِ مَنْ ذَيْنِ فِي الْعَدَدِ الْآخَرِ) یه که مجار ته واوی ژماره ی میراتگره کانی جوړئک له ته واوی ژماره ی جوړه که ی تر بده، ئینجا (وَاضْرِبْ مَا حَصَلَ فِي الْأَصْلِ) کؤی نه وه ژماره یه ی له و لیدانه په یدا بووه، نه و ده بیتته (جزء السهم) و له ته واوی بنچینه ی مه سه له که ی بده (بِالْعَوْلِ) به (عول) وه، یان بئ (عول)، ئینجا (فَأَيْنَمَا وَصَلَ) به و لیدانه ش گه یشته کام ژماره (فَمِنْهُ قَدْ صَحَّتْ) هه ر له و ژماره یه ش مه سه له که ساغ ده بیتته وه و (وَلَا كَسَرَ مَعَهُ) شکانه وه ی له گه لدا نابئ.

بؤ وینه: دایک و سئ کیژو دوو برای له باوکی، بنچینه ی مه سه له که له شه شه - که به شی دایکه که ی لی دهر ده چی - شه شیکی - یه که - بؤ دایکه که و، دوو سییه کی -

چواره - بۆ سۆ کیزه کان و، پاشماوه کهیشی - یه که - بۆ دوو برایه کان، ئینجا به شی سۆ کیزه کان به سه ریاندا به ش نابۆ و، به شه که یان و ژماره که یان (مُتَبَاين)ن، که و ابوو: ژماره ی سۆ کیزه کان وه کو خۆی ده هیشتریته وه، هه روه ها به شی دوو برایه کانیش به سه ریاندا به ش نابۆ و، به شه که یان و ژماره که یان (مُتَبَاين)ن، که و ابوو: ژماره ی دوو برایه کانیش وه کو خۆی ده هیشتریته وه، ئینجا ئه م دووه ی سه ری برایه کان و سییه که ی سه ری کیزه کانیش (مُتَبَاين)ن، که و ابوو: ته وای یه کیکیان له ته وای ئه وی تر ده درئ و ده گاته شه ش، ئینجا ئه م شه شه ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته وای مه سه له که ده ده ی و له سی و شه ش ساغ ده بیته وه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{rcl}
 6, \text{ میراتگر} & \text{دايك,} & \text{سۆ کیز,} & \text{دوو برا} \\
 \times 1 & \text{شه شيك,} & \text{دوو سییه ك,} & \text{پشتینه} \\
 \hline
 6 & 1 & 4 & 1 \\
 \div 6 & & & = 6 \\
 \times 6 & \text{ساغ کردنه وه ی به لیڤانی} & 6 \times 3 = 6 & \\
 \hline
 36 & 6 & 24 & 6 \\
 \div 36 & & & = 36
 \end{array}$$

(كُذَا) وهك شكانه وه ی سه ر دوو جوړه میراتگر وایه (عَلَى ثَلَاثَةٍ وَأَرْبَعَةٍ) شكانه وه ی به شه میراته کان به سه ر سۆ جوړه میراتگرو چوار جوړه میراتگردا، واته: ئه گه ر به شه میراته کانی سۆ جوړه میراتگر، یان چوار جوړه میراتگر به سه ریاندا به ش نه ده بوو، ئه وه لیږه شدا به هه مان شیوه ی چوار حاله ته که ی پابردوو په فتار ده کری، واته: ژماره ی هه رسیك جوړه کان، یان هه ر چوار جوړه کان به رامبه ر به شه میراته کانیا ن ده کری: ئه گه ر (مُتَوَافِق) بوون، ئه وه سه ره کان ده گه پیندرینه وه بۆ (وَفَق) ی خۆیا ن و، ئه گه ر (مُتَبَاين) بوون، ئه وه وه کو خۆیا ن ده هیشتریته وه، ئینجا ته ماشا ده که ی ن: ژماره ی هه رسیك جوړه کان، یان هه ر چوار جوړه کانیش: ئه گه ر (مُتَمَاثل) بوون، ئه وه ته نها یه کیکیان ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له مه سه له که ده درئ، ئه گه ر (مُتَدَاخِل) بوون، ئه وه زۆرتره که یان ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته وای مه سه له که ده درئ، ئه گه ر (مُتَوَافِق) بوون، ئه و کاته (وَفَق) یه کیکیان له یه کیکی تر ده درئ و کۆی ئه و لیڤانه ش له (وَفَق) ی ژماره که ی تر ده درئ، ئینجا کۆی ئه و لیڤانه ش ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته وای مه سه له که ده درئ. ئه گه ر (مُتَبَاين) بوون، ئه وه یه کیکیان له وی تر ده درئ و کۆی ئه و لیڤانه ش له وی تر ده درئ، ئینجا کۆی ئه و لیڤانه ش ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته وای مه سه له که ده درئ (وَلَا يَزِيدُ فِي سِوَى الْوَلَاءِ) له شكانه وه ی به شه میراته کان

به سهر چوار جوردا زياتر نابي جگه له خزمایه تی کویله ئازاد کردندا نه بی
(وَدَاكَ مَعْلُومٌ بِالِاسْتِقْرَاءِ) ئه وهش به پیداجوونه وهی مهسه له کاندایاندر اووه .
وینه یه کی سی جوری: دوو داپیره وه سی برای له دایکی و دوو مام: بنچینه ی مهسه له که
له شه شه - که به شی داپیره کانی لی دهرده چی: - شه شیکی - یه که - بۆ دوو
داپیره که وه، سییه کی - دووه - بۆ سی برا له دایکیه که وه، پاشماوه که یشی - سی یه - بۆ
دوو مامه که، ژماره ی هه سیك جورده میراتگره کان له گه ل به شه کانیان (مُتَبَايِن)ن،
که وابوو: ژماره ی سهری گشتیان وه کو خوی ده هیشت ریته وه، ئینجا ژماره ی سهری دوو
داپیره که وه دوو مامه که (مُتَمَاطِل)ن و له گه ل ژماره ی سهری سی برایه کان (مُتَبَايِن)ن،
که وابوو: ژماره ی یه کیکیان له ته وای ژماره ی سی برایه کان دهری و ده گاته شهش،
ئینجا ئه م شه شه ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته وای مهسه له که دهری و له سی و شهش
ساغ ده بیته وه: شهش بۆ دوو داپیره که وه، دوانزه بۆ سی برایه که وه، هه ژده بۆ دوو
مامه کان.

وینه یه کی چوار جوری: دوو ژن و چوار داپیره وه سی برای له دایکی و دوو مام، بنچینه ی
مهسه له که له دوانزه یه به لیدانی سی له چوار - که به شی ژنه کان و برایه کانیان لی
دهرده چی: - چواریکی - سی یه - بۆ دوو ژنه کان و، شه شیکی - دووه - بۆ چوار
داپیره کان و، سییه کی - چواره - بۆ سی برایه کان و، پاشماوه که یشی - سی یه - بۆ دوو
مامه کان، ژماره ی چوار داپیره کان و به شه که یان (مُتَوَافِق)ن به نیوه یی، که وابوو:
ژماره ی داپیره کان ده گه پیندر ریته وه بۆ نیوه ی چوار - که دووه - ژماره ی سی
جوره کانی تریش له گه ل به شه که یان (مُتَبَايِن)ن، که وابوو: ژماره ی سهری هه سیکیان
وه کو خویان ده هیشت ریته وه، ئینجا ژماره ی سهری داپیره کان و ژنه کان و مامه کان
(مُتَمَاطِل)ن و له گه ل ژماره ی سی برایه کانیان (مُتَبَايِن)ن، که وابوو: یه کیکیان له ته وای
ژماره ی سی برایه کان دهری و ده گاته شهش، ئه م شه شه ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له
ته وای مهسه له که دهری و له حه فتاو دوو ساغ ده بیته وه: هه ژده بۆ دوو ژنه کان و،
دوانزه بۆ چوار داپیره کان و، بیست و چوار بۆ سی برایه کان و، هه ژده بۆ دوو مامه کان.
ئینجا بزانه: له ساغ کردنه وه ی مهسه له کاندایان: ئه و ژماره یی بۆ ساغ کردنه وه
له مهسه له که دهری پی ده گوتری: (جُزْءُ السَّهْم) ی مهسه له که، واته: پارچه یه کی
به شه میراتیکی مهسه له که پیش ساغ کردنه وه، جا له بهر ئه وه ی لی رده دا مه به ست

وَكُلُّ صِنْفٍ تُعْرِفُ النَّصِيبُ لَهُ ٣٦٠ مِنْ عَدَدٍ قَدْ بَلَغَتْهُ الْمَسْئَلَةُ
بِضَرْبِ حِصَّةٍ لَهُ يَحْوِيهَا ٣٦١ مِنْ أَصْلِهَا فِيمَا ضَرَبْتَ فِيهَا
فَالْمُنْتَهَى نَصِيبُهُ الْمَعْلُومُ ٣٦٢ وَهُوَ عَلَى عَدَدِهِ الْمَقْسُومِ

به شکردنی به شه میراته کانه - به ساغی - پیویسته (جُزء السَّهْم) ی گشت مه سه له یه کی
ساغ ده کریته وه بزانی، چونکه (وَكُلُّ صِنْفٍ تُعْرِفُ النَّصِيبُ لَهُ) گشت جوره میراتگریک
- له دواى ساغکردنه وه ی مه سه له که - به شه میراته که ی ده زاندری (مِنْ عَدَدٍ قَدْ بَلَغَتْهُ
الْمَسْئَلَةُ) له و ژماره یه ی مه سه له که ی لی ساغ بۆته وه (بِضَرْبِ حِصَّةٍ لَهُ يَحْوِيهَا مِنْ
أَصْلِهَا) به لیدانی ئو به شه میراته ی که له بنچینه ی مه سه له که - پییش ساغکردنه وه -
گرتبووی: بئ (عَوْل)، یان به (عَوْل) کراوی (فِيمَا) له و (جُزء السَّهْم) ه ی که (ضَرَبْتَ
فِيهَا) له بنچینه ی مه سه له که ت دابوو بۆ ساغکردنه وه که (فَالْمُنْتَهَى) به و لیدانه گه یشته
چهند، ئه وه کۆی لیدانه که (نَصِيبُهُ الْمَعْلُومُ) به شه میراته که یه تی له ساغ کراوه که (وَهُوَ
عَلَى عَدَدِهِ الْمَقْسُومِ) هر کۆی لیدانه که ش به سهر ژماره ی میراتگره کانی جوره که دا
به ش ده کری و به ساغی درده چی.

روونکردنه وه: له وینه ی یه که می ئم لقدا: بنچینه ی مه سه له که له دوو بوو له چوار
ساغ ده بوو وه، (جُزء السَّهْم) ی مه سه له که ش دوو، جا له بنچینه ی مه سه له که:
میرده که یه کی گرتبوو له دوو که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له ساغکراوه که به شی
ده بیته دوو، برابه کانیش یه کیان گرتبوو له دوو که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له
ساغکراوه که به شیان ده بیته دوو. هه روه ها له وینه ی دوو می ئم لقدا: بنچینه ی
مه سه له که به (عَوْل) کراوی له هفت بوو، له سی و پینج ساغ بۆته وه، (جُزء
السَّهْم) ی مه سه له که ش پینجه، جا له بنچینه ی مه سه له (عَوْل) کراوه که: میرده که
سی گرتبوو له پینجه که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له ساغکراوه که به شی ده بیته
پانزه، پینج خوشکه کانیش چواریان گرتبوو له پینجه که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له
ساغکراوه که به شیان ده بیته بیست.

هه روه ها له مه سه له که ی حاله تی یه که میش - که وینه ی دوو جوره میراتگر بوو - (جُزء
السَّهْم) ی مه سه له که سی بوو، له بنچینه ی مه سه له (عَوْل) کراوه که ش: دایکه که یه کیکی
گرتبوو له سی یه که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له ساغکراوه که به شی ده بیته سی،
شه ش برابه کانیش دوویان گرتبوو له سی یه که ی (جُزء السَّهْم) ده دری و له ساغکراوه که

مَبَحْثُ مَسَائِلِ الرَّدِّ

فَرَعٌ: ذَكَرْتُ الرَّدَّ قَبْلُ مُجْمَلًا ٣٦٣ وَهِيَ هُنَا أَذْكُرُهُ مُفَصَّلًا
مَسَائِلُ الرَّدِّ عَلَى أَقْسَامٍ ٣٦٤ أَرْبَعَةٍ يَجْمَعُهَا نِظَامِي
إِذَا فَقَدْتُ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٦٥ وَكَانَ أَهْلُ الرَّدِّ صِنْفًا اتَّحَدَ

به‌شیان ده‌بیته شه‌ش، دوانزه خوشکه‌کانیش چواریان گرتبوو له سئ‌یه‌که‌ی (جُزْءُ السَّهْمِ) ددری‌و له ساغکراوه‌که به‌شیان ده‌بیته دوانزه. هه‌روه‌ها له وینه‌که‌ی سئ‌جۆریش: (جُزْءُ السَّهْمِ) ی مه‌سه‌له‌که شه‌ش بوو، له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ش: دوو داپیره‌کان یه‌کیکیان گرتبوو له شه‌شه‌که‌ی (جُزْءُ السَّهْمِ) ددری‌و له ساغکراوه‌که به‌شیان ده‌بیته شه‌ش، سئ‌برایه‌کانیش دوویان گرتبوو له شه‌شه‌که‌ی (جُزْءُ السَّهْمِ) ددری‌و به‌شه‌که‌یان له ساغکراوه‌که ده‌بیته دوانزه، دوو مامه‌کانیش سییان کرتبوو له شه‌شه‌که‌ی (جُزْءُ السَّهْمِ) ددری‌و به‌شه‌که‌یان له ساغکراوه‌که ده‌بیته هه‌ژده. ئیتر هه‌ر به‌و جۆره: به‌شی گشت میراتگریک - که پیش ساغکردنه‌وه له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که گرتوویه‌تی - له‌و (جُزْءُ السَّهْمِ) ه‌بده: که له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ت داوه، ئینجا کۆی ئه‌و لیدانه ده‌بیته به‌شی هه‌مان میراتگر له ساغکراوه‌که، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿فَرَعٌ فِي مَبَحْثِ مَسَائِلِ الرَّدِّ: لَقِيكَ لَه بَاسِي سَاغْكَرْدَنَه‌و‌ی مه‌سه‌له‌کانی﴾

(الرَّدِّ)

واته: گه‌پاندنه‌وه‌ی میراته زنده‌که بۆ خاوه‌ن به‌شه‌کان (ذَكَرْتُ الرَّدَّ قَبْلُ مُجْمَلًا) له باسی ژماردنی میراتگره‌کاندا به‌کورتی باسی گه‌پاندنه‌وه‌ی میراته زیاده‌که‌م کردو گوتم: ئه‌گه‌ر میراتگری پشتم‌و (بَيِّتُ الْمَالِ) نه‌بوو، ئه‌وه میراته زیاده‌که بۆ خاوه‌ن به‌شه‌کانی جگه له ژن و می‌رد ده‌گه‌پیندریته‌وه (وَهِيَ هُنَا أَذْكُرُهُ مُفَصَّلًا) ئه‌وه لێره‌شدا به‌دریژی باسی دروستکردن و ساغکردنه‌وه‌ی ئه‌و مه‌سه‌لانه ده‌که‌مو ده‌لیم: (مَسَائِلُ الرَّدِّ عَلَى أَقْسَامٍ أَرْبَعَةٍ) مه‌سه‌له‌کانی (الرَّدِّ) گه‌پاندنه‌وه‌ی میراته زیاده‌که بۆ خاوه‌ن به‌شه‌کان - هه‌روه‌که له (الأنوار) شدا پوون کراوه‌ته‌وه - چوار به‌شه (يَجْمَعُهَا نِظَامِي) ئه‌م هۆنراوه‌ی من کۆیان ده‌کاته‌وه.

به‌شی یه‌که‌م: خاوه‌ن به‌شه‌کان یه‌ک جۆر بن‌و، ژن و می‌ردیان له‌گه‌لدا نه‌بی، که‌وابوو: (إِذَا فَقَدْتُ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) هه‌ر کاتی‌ک میراتگریکی وه‌هات ده‌ست نه‌که‌وت که میراته زنده‌که‌ی بۆ ناگه‌پیندریته‌وه، واته: له‌گه‌ل میراتگره‌کاندا ژن و می‌رد نه‌بوون (وَكَانَ أَهْلُ

فَعَدُّ الرُّؤْسِ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ ٣٦٦ كَمَنْ يَمُوتُ عَنْ شَقِيقَتَيْنِ لَهُ
أَوْ وَلَدَيَّ أُمٍّ أَوْ ابْنَتَيْنِ ٣٦٧ أَوْ جَدَّتَيْنِ رُجِعَتْ لِإِثْنَيْنِ
أَوْ جَاوَزُوا صِنْفًا فَأَصْلُهَا عَدُّ ٣٦٨ سِهَامِهِمْ لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ رَدٌّ
كَأَنَّ حَوْتَ مَسْئَلَةِ سُدُسَيْنِ ٣٦٩ فَرُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِإِثْنَيْنِ
أَوْ كَانَ فِيهَا ثَلَاثٌ يَجْتَمِعُ ٣٧٠ مَعَ سُدُسٍ إِلَى ثَلَاثٍ تُرْجَعُ

الرَّدُّ صِنْفًا اتَّحَدَ) خاوهن به شه کانیس - که میراته که یان بۆ ده گه پاندراره - تهنه یه ک
جۆره میراتگر بوون، واته: یه ک جۆره به شه میراتیان ده گرت، نه وه (فَعَدُّ الرُّؤْسِ أَصْلُ
الْمَسْئَلَةِ) ژماره ی سهری خاوهن به شه کان ده بیته بنچینه ی مه سه له که: (کَمَنْ يَمُوتُ عَنْ
شَقِيقَتَيْنِ لَهُ) وه ک یه کیك بمری و دوو خوشکی له پاش به جی بمینن (أَوْ وَلَدَيَّ أُمٍّ) یان
دوو برای له دایکی (أَوْ ابْنَتَيْنِ) یان دوو کیژ، له ههرسیکیاندا بنچینه ی مه سه له کان له
سییه (أَوْ جَدَّتَيْنِ) یان دوو داپیره: که مه سه له که یان له شه شه، به لام بۆ کورترکردنه وه
(رُجِعَتْ لِإِثْنَيْنِ) له هه چواریان مه سه له که دیته وه سهر دوو، هه ری که و نیوه یان،
هه روه ها نه گه ر سئ بن دیته وه سهر سئ: هه ری که و سییه کیان، نه گه ر چوار بن
دیته وه سهر چوار: هه ری که و چواریکیان ... به و جۆره .

به شی دووه م: خاوهن به شه کان له یه ک جۆر زیاتر بنو، ژنو میردیان له گه لدا نه بی،
که و ابوو: (أَوْ جَاوَزُوا صِنْفًا) هه ر کاتیك له گه ل میراتگره کاندان ژنو میرد نه بووو خاوهن
به شه کانیس - که میراته زیده که یان بۆ ده گه پاندراره - له یه ک جۆر زیاتر بوون، واته:
دوو جۆره به شه میرات، یان زیاتریان ده گرت، نه وه (فَأَصْلُهَا عَدُّ سِهَامِهِمْ) بنچینه ی
مه سه له که یان دیته وه سهر ژماره ی نه و به شه میراتانه ی له لیده رچووی به شه کان
وه رده گیرین (لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ رَدٌّ) نه گه ر له مه سه له که دا گه پاندراره وه ی میراته که
نه بووایه: (كَأَنَّ حَوْتَ مَسْئَلَةِ سُدُسَيْنِ) وه ک مه سه له که دوو شه شیک کۆ بکاته وه: وه کو
داپیره یه ک و خوشکی له دایکی (فَرُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِإِثْنَيْنِ) مه سه له که یان له شه شه وه
دیته وه سهر دوو، چونکه دوو شه شیک ده کاته دوو، که و ابوو: له و دووه هه ری که و
یه کیکیان (أَوْ كَانَ فِيهَا ثَلَاثٌ يَجْتَمِعُ مَعَ سُدُسٍ) یان له مه سه له که دا سییه کیك و
شه شیک هه بوون، وه کو دایک و دوو خوشکی له دایکی، نه وه مه سه له که له شه شه،
به لام (إِلَى ثَلَاثٍ تُرْجَعُ) دیته وه سهر سئ، چونکه سییه ک و شه شیک ده کاته سئ،
که و ابوو: له و سییه: دوو بۆ خوشکه کان و، یه کیك بۆ دایکه که .

أَوْ كَانَ فِيهَا النِّصْفُ وَالسُّدُسُ مَعَهُ ٣٧١ قَدْ رُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِأَرْبَعَةٍ
 أَوْ كَانَ سُدُسٌ مَعَهُ ثُلَاثَانِ ٣٧٢ أَوْ كَانَ نِصْفٌ مَعَهُ سُدْسَانِ
 أَوْ ثُلُثٌ يَنْضُمُ فَرَضُ النِّصْفِ لَهُ ٣٧٣ فَالْخَمْسُ فِي الثَّلَاثِ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ
 وَإِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٧٤ مَعَ أَهْلِ رَدِّ صِنْفِهِمْ قَدْ اتَّحَدَ
 فَفَرَضُ مَنْ لَا يَسْتَحِقُّ رَدًّا ٣٧٥ إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِهِ يُؤَدَّى
 ثُمَّ لِأَهْلِ الرَّدِّ بَاقِيهِ مُنِجٌ ٣٧٦ فَقَسَمُهُ عَلَى الرُّؤُسِ إِنْ يَصِحُّ

(أَوْ كَانَ فِيهَا النِّصْفُ وَالسُّدُسُ مَعَهُ) يان له مهسهلهكه دا نيوهيهك وشه شيكيك هه بوبون:
 وهكو كيژيكيك ودايك، نه وهش (قَدْ رُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِأَرْبَعَةٍ) له شه شهوه ديتيه وه سه
 چوار، چونكه نيوه وه شه شيك ده كاته چوار، كه وابوو: له و چواره: سي بؤ كيژه كه وه،
 يه كيكي بؤ دايكه كه (أَوْ كَانَ سُدُسٌ مَعَهُ ثُلَاثَانِ) يان له مهسهلهكه دا شه شيكيكيك و دوو
 سييهك هه بوبون: وهكو دوو كيژو دايك (أَوْ كَانَ نِصْفٌ مَعَهُ سُدْسَانِ) يان نيوهيهك و دوو
 شه شيك هه بوبون: وهك كيژيكيك و كيژه كوپيكيك و دايك (أَوْ ثُلُثٌ يَنْضُمُ فَرَضُ النِّصْفِ لَهُ) يان
 سييهكيكيك و نيوهيهك هه بوبون: وهكو دايك و خوشكيكيكي له باوكي، نه وه هه رسيك
 مهسهلهكان له شه شن، به لام بؤ كورتي (فَالْخَمْسُ فِي الثَّلَاثِ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ) له
 هه رسيكياندا پيئنج ده بيتته بنچينه ي مهسهلهكه، چونكه شه شيكيكيك و دوو سييهك
 ده كاته پيئنج، نيوه وه دوو شه شيك ده كاته پيئنج، سييهك و نيوه ده كاته پيئنج، كه وابوو:
 له بنچينه كه ي يه كه م يه كيكي بؤ دايك و چواريشي بؤ دوو كيژه كان... به و جوره.

به شي سي يه م: خاوه ن به شه كان يهك جور بن، به لام زن، يان ميژد له گه لدا بي (وَإِنْ
 وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) نه گهر ميراتگري وه هات ده ست كه وت: كه ميراته كه ي بؤ
 ناگه ريژديريته وه، واته: زن، يان ميژد هه بوو (مَعَ أَهْلِ رَدِّ) له گه ل و نه ميراتگرانه دا: كه
 ميراته زيده كه يان بؤ ده گه ريژديريته وه (صِنْفُهُمْ قَدْ اتَّحَدَ) جوره كه شيان يهك جور بوو،
 واته: يهك به شه ميراتيان ده گرت، نه و كاته (فَقَرَضُ مَنْ لَا يَسْتَحِقُّ رَدًّا) به شه ميراتي
 نه و ميراتگري مافي گه پاندنه وه ي نيه: كه ژنه كه يه، يان ميژده كه يه (إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِهِ
 يُؤَدَّى) هه ر له ليده رچوه كه ي به شه كه ي خوي ده يديريتي، واته: نيوه، يان چواريك،
 يان هه شتيكي ده يديرتي و (ثُمَّ لِأَهْلِ الرَّدِّ بَاقِيهِ مُنِجٌ) ئينجا پاشماوه كه يشي ده يديته نه و
 خاوه ن به شان ي ميراته زيده كه يان بؤ ده گه ريژديريته وه، ئينجا ته ماشا ده كه ين: نه و
 پاشماويه شه هه ندي جار به ساغي به ش ده بي و، هه ندي جاريش به ساغي به ش نابي.

فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ ٣٧٧ كَعَرَسِ مَيْتٍ وَالْبَنَاتِ السَّبْعِ لَهُ
وَكَحْلِيلِ امْرَأَةٍ قَدْ قُبِرَتْ ٣٧٨ مَعَ بَنَاتٍ فِي ثَلَاثٍ حُصِرَتْ
إِلَّا ضَرَبَتْ وَفَقَّهَا أَوْ كُلَّهَا ٣٧٩ فِي الْمَخْرَجِ السَّابِقِ ثُمَّ مَا انْتَهَى
إِلَيْهِ هَذَا الضَّرْبُ أَيْ مَا وَصَلَهُ ٣٨٠ فَإِنَّهُ يُجْعَلُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ
كَزَوْجٍ مَنْ يَدْرِكُهَا الْوَفَاةُ ٣٨١ مَعَ خَمْسٍ أَوْ سِتٍّ هِيَ الْبَنَاتُ

یه کهم: (فَقَسَّمَهُ عَلَى الرُّؤْسِ إِنْ يَصِحُّ) نه گهر پاشماوه کهش به ساغی به سهر ژماره ی
سهری خاوهن به شهکاندا بهش ده بوو، نه وه (فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ) هه
لیده رچووه که ی بهشی ژنه که و بهشی میړده که ده بیته بنچینه ی مهسه له که (كَعَرَسِ
مَيْتٍ وَالْبَنَاتِ السَّبْعِ لَهُ) وه کو ژنیکی مردووه که و حهفت کیژی مردووه که، بنچینه ی
مهسه له که له هه شته - که بهشی ژنه که ی لی دهرده چی-: هه شتیکی -یه که- بو
ژنه که و، پاشماوه که یشی -هفته- بو حهفت کیژه کان، هم (وَكَحْلِيلِ امْرَأَةٍ قَدْ قُبِرَتْ
مَعَ بَنَاتٍ فِي ثَلَاثٍ حُصِرَتْ) وه کو میړدی ژنه مردووه که و سئ کیژی شی، مهسه له که له
چواره -که بهشی میړده که ی لی دهرده چی-: چواریکی -یه که- بو میړده که و،
پاشماوه که یشی -سئیه- بو سئ کیژه کان.

دووهم: (إِلَّا) نه گهر پاشماوه که به ساغی به سهر سهرهکاندا بهش نه ده بوو، نه و کاته
(ضَرَبَتْ وَفَقَّهَا) یان (وَقَفَّ) ی سهری خاوهن به شهکان له لیده رچووه که ی بهشی ژنو
میړده که بده -نه گهر سهرهکان و پاشماوه که- (مُتَوَافِقٌ) بوون- (أَوْ كُلَّهَا فِي الْمَخْرَجِ
السَّابِقِ) یان ته وای سهری خاوهن به شهکان له لیده رچووه که ی بهشی ژنو میړدی
رابردو بده -نه گهر (مُتَبَايِنٌ) بوون- (ثُمَّ) ئینجا ته ماشا بکه له هه ردو حاله تدا (مَا
انْتَهَى إِلَيْهِ هَذَا الضَّرْبُ أَيْ مَا وَصَلَهُ) کوی نه ولیدانه گه یشته کام ژماره، نه وه (فَإِنَّهُ
يُجْعَلُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ) نه و ژماره یه ده کریته بنچینه ی مهسه له که، واته: له و ژماره یه ساغ
ده بیته وه.

ویننه ی (تَبَايُنُ): (كَزَوْجٍ مَنْ يَدْرِكُهَا الْوَفَاةُ مَعَ خَمْسٍ) وه کو میړدی ژنه مردووه که له گه ل
پیڼج کیژ، مهسه له که له چواره -که بهشی میړده که ی لی دهرده چی-: چواریکی -
یه که- بو میړده که و، پاشماوه کهش -سئیه- به سهر پیڼج کیژهکاندا بهش نابو،
سئ له گه ل پیڼج (مُتَبَايِنُ)، که وایو: ژماره ی سهری کیژهکان -که پیڼجه- له
لیده رچووه که ی بهشی میړده که ده دین -که چواره- بنچینه ی مهسه له که ده بیته
بیست: پیڼج بو میړده که و، پانزهش بو پیڼج کیژهکان.

فَحَمْسَةً أَوْ ثَلَاثُ سِتٍّ يُضْرَبُ ٣٨٢ فِي مَخْرَجِ الرَّبْعِ ثُمَّ يُخَسَّبُ
وَأِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٨٣ مَعَ أَهْلِ رَدٍّ فَوْقَ صِنْفٍ اتَّحَدَ
فَفَرَضُ مَنْ رَدُّ عَلَيْهِ يَمْتَنِعُ ٣٨٤ إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِ فَرَضِهِ دُفْعُ
إِنْ اسْتَقَامَ قِسْمَةُ الْبَاقِي عَلَى ٣٨٥ سِهَامٍ مَنْ لِلرَّدِّ قَدْ تَأَهَّلَا
وَهِيَ الَّتِي تُجْعَلُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ ٣٨٦ لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مَنْ لَا رَدَّ لَهُ

وَيَنْهَى (تَوَافُقُ): (أَوْ سِتٍّ هِيَ الْبَنَاتُ) يان وهكو میړدو شەش کیژ: دیسان مهسه له که
له چواره - که به شی میړده که ی لی دهرده چی-: چواریکی -یه که- بۆ میړده که و،
پاشماوه که یشی -سی یه- به سهر شەش کیژده کاندای بهش نابیی و سی له گه ل شەشه
(مُتَوَافِقُنَ) به سییه ک، که وابوو: (فَحَمْسَةً) پینچ -که ژماره ی سهری کیژده کان بوو- له
وینهی (تَبَايُنُ) داو (أَوْ ثَلَاثُ سِتٍّ) یان سییه کی شەش کیژده کان -که دووه- له وینهی
(تَوَافُقُ) دا (يُضْرَبُ فِي مَخْرَجِ الرَّبْعِ) له لیده رچووی چواریک دهری -که چواره- (ثُمَّ
يُخَسَّبُ) ئینجا حیساب دهری، واته: لیره شدا بنچینه ی مهسه له که ده گاته ههشت: دوو
بۆ میړده که و، شەشیش بۆ شەش کیژده کان.

به شی چواره م: خاوهن به شەکان له یه ک جور زیاتر بن، به لام ژن، یان میړد له گه لدا بی
(وَأِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) نه گهر میراتگری وهات دهست کهوت که میراته که ی بۆ
ناگه پیندریته وه، واته: ژن، یان میړد هه بوو (مَعَ أَهْلِ رَدٍّ) له گه ل نهو میراتگرانه ی میراته
زیده که یان بۆ ده گه پاندر اوو (فَوْقَ صِنْفٍ اتَّحَدَ) له جوریکیش زیاتر بوون، واته: دوو
جوره به شە میرات، یان زیاتریان ده گرت، نهو کاتهش (فَفَرَضُ مَنْ رَدُّ عَلَيْهِ يَمْتَنِعُ)
به شە میراتی نهو میراتگری گه پاندنه وه ی لی قه دهعه یه: که ژنه که یه، یان میړده که یه
(إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِ فَرَضِهِ دُفْعُ) ههر لیده رچووی به شە که ی خوی دهری تی، ههروه که له
به شی سی یه مدا پابرا، واته: نیوه، یان چواریک، یان ههشتیکی دهری تی و، ئینجا
پاشماوه که ش دهری ته نهو خاوهن به شانیه ی زیده که یان بۆ ده گه پیندریته وه، ئینجا
ته ماشا ده که ین: نهو پاشماوه یه ش هه ندی جار به ساغی بهش ده بی و، هه ندی جاریش
به ساغی بهش نابیی.

یه که م: (إِنْ اسْتَقَامَ قِسْمَةُ الْبَاقِي) نه گهر نهو پاشماوه یه ی له دوا ی به شی ژنه که، یان
میړده که ماوه ته وه به ساغی بهش ده بوو (عَلَى سِهَامٍ مَنْ لِلرَّدِّ قَدْ تَأَهَّلَا) له سهر کوی
به شە میراته کانی نهو خاوهن به شانیه ی گه پاندنه وه یان بۆ هیه (وَهِيَ الَّتِي تُجْعَلُ أَصْلُ

فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلًا يُجْعَلُ ٣٨٧ وَالصُّورَةُ الَّتِي بِهَا يُمَثَّلُ
أَرْبَعُ جَدَّاتٍ وَعِرْسٌ وَاحِدَةٌ ٣٨٨ وَأَخَوَاتٌ سِتٌّ أَيْ مِنْ وَالِدَةٍ
إِلَّا فِي مَخْرَجٍ فَرَضَ قَدْ سَبَقَ ٣٨٩ إِضْرِبْ سِهَامَ مَنْ لِرَدِّ اسْتَحَقَّ
فَمَا انْتَهَى ضَرْبُكَ أَيْ مَا وَصَلَهُ ٣٩٠ هُوَ الَّذِي يُجْعَلُ أَصْلُ الْمَسْئَلَةِ
مِثْلُ الْبَنَاتِ التَّسْعِ مَعَ جَدَّاتِ ٣٩١ سِتٍّ وَأَرْبَعٍ مِنَ الزَّوْجَاتِ

الْمَسْئَلَةُ) ئەو بەشە میراتنامەى دەکرانە بنچینەى مەسەلەکە (لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مَنْ لَا رَدَّ
لَهُ) ئەگەر لە مەسەلەکەدا ژن و میژد نەبووانە -هەرۆک لە بەشى دووەمدا ئەو بەشە-
ئەو کاتە (فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلًا يُجْعَلُ) ئەو لێدەرچووەى بەشى ژنەکە، یان میژدەکە -
لێژەدا- دەکرێتە بنچینەى مەسەلەکە (وَالصُّورَةُ الَّتِي بِهَا يُمَثَّلُ) ئەو وێنەى دەکرێتە
وێنەى ئەو حالەتە ئەمەیه: (أَرْبَعُ جَدَّاتٍ وَعِرْسٌ وَاحِدَةٌ وَأَخَوَاتٌ سِتٌّ أَيْ مِنَ وَالِدَةٍ) چوار
دایرە ژنیک و شەش خوشکی لە دایکى، بنچینەى مەسەلەکە لە چوارە -کە بەشى
ژنەکەى لى دەردەچى-: چوارىکى -یەکە- بۆ ژنەکەو، پاشماوەکەیشى -سى-یە-
بەسەر کۆى بەشەکانى دایرەکان و خوشکەکاندا بەش دەبى: کە شەشێکیک و
سییەکیکە و کۆیان دەکاتە سى، کەواتە: یەکیک بۆ دایرەکان و دوو بۆ خوشکەکان،
هەرۆک لە بەشى دووەمدا رابرا، بەلام بەشى دایرەکان و خوشکەکان بەساغى بەسەر
سەرەکانیاندا بەش نابى و دووبارە مەسەلەکە لە چل و هەشت ساغ دەکرێتەو، بەو
(قاعدة)یەى لەساغ کردنەویدا رابرا.

دووهم: (إِلَّا) ئەگەر پاشماوەکە بە ساغى بەسەر کۆى بەشە میراتەکاندا بەش نەدەبوو،
ئەو کاتە (فَفِي مَخْرَجٍ فَرَضَ قَدْ سَبَقَ إِضْرِبْ سِهَامَ مَنْ لِرَدِّ اسْتَحَقَّ) کۆى بەشە
میراتەکانى ئەو خاوەن بەشانەى مافی گەرانەوێى میراتەکەیان هەیه لە
لێدەرچووەکەى بەشى ژنەکە، یان میژدەکە بدە، ئینجا تەماشای بکە: (فَمَا انْتَهَى ضَرْبُكَ
أَيْ مَا وَصَلَهُ) کۆى ئەو لێدانەت گەیشتە کام ژمارە، ئەو (هُوَ الَّذِي يُجْعَلُ أَصْلُ
الْمَسْئَلَةِ) ئەو ژمارەیه دەکرێتە بنچینەى مەسەلەکە (مِثْلُ الْبَنَاتِ التَّسْعِ مَعَ جَدَّاتِ سِتٍّ
وَأَرْبَعٍ مِنَ الزَّوْجَاتِ) وەکۆ تۆ کیژو شەش دایرە و چوار ژن، مەسەلەکە لە هەشتە -کە
بەشى ژنەکانى لى دەردەچى- هەشتىکى -یەکە- بۆ چوار ژنەکان و، پاشماوەکەیشى
-هەفتە- بەسەر کۆى بەشە میراتەکانى دایرەکان و کیژەکاندا بەش نابى: کە

يُبَايِنُ الْخُمْسَةَ سَبْعَ بَاقِيَةٍ ٣٩٢ فَتَضْرِبُ الْخُمْسَةَ فِي ثَمَانِيَةِ
 اِنْ شِئْتَ تَدْرِي مَا لِكُلِّ فِرْقَةٍ ٣٩٣ وَكُلَّ ذِي حَقٍّ تُؤَفِّي حَقَّهُ
 فَاضْرِبْ سِهَامًا هِيَ لِلْمَحْسُوبِ ٣٩٤ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الرَّدِّ فِي الْمَضْرُوبِ
 فَذَاكَ سَهْمُهُ مِنْ أَصْلِ الْمَسْئَلَةِ ٣٩٥ وَاضْرِبْ سِهَامَ مَنْ يَكُونُ الرَّدُّ لَهُ
 فِيمَا بَقِيَ مِنْ مَخْرَجٍ تَقَدَّمَ ٣٩٦ وَحَاصِلُ الضَّرْبِ إِلَيْهِ سُلَّمًا
 وَإِنْ عَلَى الْبَعْضِ أَوْ الْجَمِيعِ ٣٩٧ تَنْكَسِرُ السَّهَامُ فِي التَّوْزِيْعِ

شه شیک و دوو سییه که و، کویان ده کاته پینج، جا (یُبَايِنُ الْخُمْسَةَ سَبْعَ بَاقِيَةٍ) نه و
 بنچینه ی کوی به شی داپیره کان و کیژده کانه (مُتْبَايِن) ه له گه ل حفته که ی پاشماوه که،
 که و ابوو: (فَتَضْرِبُ الْخُمْسَةَ فِي ثَمَانِيَةٍ) پینجه که ی به شه میراته کان له لیډه رچوو ه که ی
 به شی ژنه که ده دهین - که هه شته - بنچینه ی مه سه له که ده بیته چل:

ئینجا هر کاتیک ساغکردنه وه که ت ته و او کرد (اِنْ شِئْتَ تَدْرِي مَا لِكُلِّ فِرْقَةٍ) نه گهر
 حه زت کرد بزانی - له کوی مه سه له که - گشت کومه لیک چه ندی هه یه و (وَكُلَّ ذِي حَقٍّ
 تُؤَفِّي حَقَّهُ) گشت خاوه ن مافیک مافه که ی به ته وای بدهیی، نه وه (فَاضْرِبْ سِهَامًا هِيَ
 لِلْمَحْسُوبِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الرَّدِّ فِي الْمَضْرُوبِ) به شه میراته کانی ژنه که، یان میژده که له و
 ژماره یه بده: که له لیډه رچووی به شه که ت دابوو (فَذَاكَ سَهْمُهُ مِنْ أَصْلِ الْمَسْئَلَةِ) کوی
 لیډانه که ده بیته به شی وی له بنچینه ی مه سه له که بۆ وینه: له مه سه له که ی پابردوودا:
 به شی چوار ژنه کان یه ک بوو، له و پینجه ی بده: که کوی به شه میراته کان بوو له
 لیډه رچووی به شی ژنه کانت دابوو، نه و کاته به شی ژنه کان - له چله که - ده بیته پینج،
 هه روه ها (وَاضْرِبْ سِهَامَ مَنْ يَكُونُ الرَّدُّ لَهُ) به شه کانی نه و میراتگرانه ی میراته
 زیډه که یان بۆ ده گه پیندریته وه، نه و انیش (فِيمَا بَقِيَ مِنْ مَخْرَجٍ تَقَدَّمَ) له و پاشماوه یه
 بده: که له پاش لیډه رچوو ه که ی ژنه که، یان میژده که ی پابردو و مابوو ه (وَحَاصِلُ
 الضَّرْبِ إِلَيْهِ سُلَّمًا) کوی لیډانه که چهند بوو ته سلیمی میراتگره که ده کوی، بۆ وینه: له
 مه سه له که ی پابردوودا: داپیره کان یه کیان هه بوو، له حفته که ی پاشماوه که ی بده و، له
 چله که به شیان ده بیته حه فت، هه روه ها کیژده کانیش چوار یان هه بوو، له حفته که ی
 پاشماوه که ی بده و له چله که به شیان ده بیته بیست و هه شت.

(وَإِنْ عَلَى الْبَعْضِ أَوْ الْجَمِيعِ) جا نه گهر له دوی دیار کردنی به شه میرات، له سه ر
 هه ندیکی سه ری میراتگره کاند، یان له سه ر سه ری هه مووانیاند (تَنْكَسِرُ السَّهَامُ فِي

فَبِأُصُولٍ ذِكْرَتْ مَفْصَلَةً ٣٩٨ تُعْمَلُ فِي تَصْحِيحِ كُلِّ مَسْئَلَةٍ الْمُنَاسَخَاتِ

فَرَعٌ: أُبَيِّنُ الْمُنَاسَخَاتِ ٣٩٩ فِيهِ وَتَنْتَهِي بِهَا أُبَيَاتِي قُبْضَ عَنْ وَرَثَةٍ ثُمَّ هَلَكَ ٤٠٠ أَحَدُهُمْ مِنْ قَبْلِ قَسْمِ مَا تَرَكَ إِنْ تَنَحَّصِرَ وَرَثَةٌ فَيَمَنْ بَقِيَ ٤٠١ وَوَرِثُوهُ إِرْثُهُمْ مِنْ سَابِقِ

التَّوْزِيْعِ) به شه ميراته کان ده شکانه وه به ساغی به سه ریاندا به ش نه ده بیون، نه وه کاته ش (فَبِأُصُولٍ ذِكْرَتْ مَفْصَلَةً) به و (قاعدة) پابردووانه ی به دریژی له ساغ کردنه وه ی مه سه له کاندا باس کرابوون (تُعْمَلُ فِي تَصْحِيحِ كُلِّ مَسْئَلَةٍ) په فتار ده کرئ له ساغ کردنه وه ی کش مه سه له یه کیش لیړه دا، که واته: له مه سه له که ی پابردودا به شه کانی ژنه کان و داپیره کان و کیژه کان گشتیان له گه ل سهری خاوه نه کانیان (مُتَبَايِن)ن، که وابوو: سهره کان وه کو خویان ده هیشتړینه وه، ئینجا ژماره ی سهری داپیره کان و سهری ژنه کان (مُتَوَافِق)ن به نیوه یی، که وابوو: نیوه ی سهری ژنه کان له ته وای سهری داپیره کان ده ده یین و ده بیته دوانزه، نه م دوانزه یه ش له گه ل ژماره ی نو کیژه کان (مُتَوَافِق)ن به سییه ک، که وابوو: سییه کی نو - که سییه - له م دوانزه یه ده ده یین و ده کاته سی و شه ش، نه م سی و شه شه ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له چله که ی مه سه له که ی ده ده یین و له (١٤٤٠) هه زارو چوار سده و چل ساغ ده بیته وه: (١٨٠) سده و هه شتا بو ژنه کان و، (٢٥٢) دو سه دو په نجاو دوو بو داپیره کان و، (١٠٠٨) هه زارو هه شت بو کیژه کان.

﴿فَرَعٌ: لَهُ بَاسِي (الْمُنَاسَخَاتِ): گواستنه وه ی میرات له مردوویک بو﴾

مردوویکی تر

واته: پیښ به شکردنی میراته که یه کیک له میراتگره کان بمرئ (أُبَيِّنُ الْمُنَاسَخَاتِ فِيهِ) نه وه له هونراوه مدا باسی گواستنه وه ی میرات له مردوویک بو مردوویکی تر پوون ده که مه وه و (وَتَنْتَهِي بِهَا أُبَيَاتِي) به کوتایی نه م باسه ش کوتایی به شیعه ره کان دئ، هر کاتیک (قُبْضَ عَنْ وَرَثَةٍ) یه کیک مردو، کومه له میراتگریکی له پاش به جیمان (ثُمَّ هَلَكَ أَحَدُهُمْ مِنْ قَبْلِ قَسْمِ مَا تَرَكَ) ئینجا پیښ به شکردنی میراته که یه کیکیان مرد، نه وه ته ماشا ده که یین: (إِنْ تَنَحَّصِرَ وَرَثَةٌ فَيَمَنْ بَقِيَ) نه گهر میراتگره کانی مردوه که ی دو وه میښ ته نها هر میراتگره کانی مردوه که ی یه که م بوون و (وَوَرِثُوهُ إِرْثُهُمْ مِنْ سَابِقِ)

يُجْعَلُ كَأَنَّ الْمَيِّتَ الثَّانِيَ مَا ٢٠٤. كَانَ وَالْإِثْرُ بَيْنَهُمْ قَدْ قَسِمَا
 كَأَخَوَةٍ وَأَخَوَاتٍ لَا لَأَمَّ ٢٠٣. مَاتَ عَنِ الْبَاقِينَ مِنْهُمْ بَعْضُهُمْ
 إِلَّا فَمَسْئَلَةٌ كُلٌّ مِنْهُمَا ٢٠٤. قَدْ صُحِّحَتْ: فَإِنْ يَكُنْ مُنْقَسِمَا
 مَا كَانَ لِلثَّانِي مِنَ الْأُولَى عَلَى ٢٠٥. مَسْئَلَةٌ تَخْصُّهُ قَدْ سَهَّلَا

میراتگرته که شیان له مردووه که ی دووهم وهک میراتگرتنیان له مردووه که ی یه کهم بوو،
 نه وه بۆ دروست کردنی مه سه له که (يُجْعَلُ كَأَنَّ الْمَيِّتَ الثَّانِيَ مَا كَانَ) وا داده ندرئ: که
 مردووه که ی دووهم له گه ل میراتگره کانی مردووه که ی یه کهم دا نه بووه (وَالْإِثْرُ بَيْنَهُمْ
 قَدْ قَسِمَا) میراته که له نیوان ئه میراتگرانه دا به ش ده کرئ: که ئیستا ماون: (كَأَخَوَةٍ
 وَأَخَوَاتٍ لَا لَأَمَّ) وهکو برایه کان و خوشکه کانی له باوکی ی مردووه که (مَاتَ عَنِ الْبَاقِينَ
 مِنْهُمْ بَعْضُهُمْ) پیش به شکردنی میراته که هه ندیکیان مردبن و هه ندیکیش مابن، نه وه وا
 داده ندرئ مردووه که ی دووهم هه ر نه بووه ژماره ی ئه و میراتگرانه ی ئیستا ماون
 ده بیته بنچینه ی مه سه له که. هه م وهکو له کوپه کان و کیژه کانی مردووه که -پیش
 به شکردنی میراته که- یه کیکیان بمئ، لیژه شدا هه رچه ند کوپه کان و کیژه کان ده بنه
 خوشک و برای مردووه که ی دووهم به لām هه ر ژماره که یان ده بیته بنچینه ی مه سه له که و،
 وا داده ندرئ مردووه که ی دووهم هه ر نه بووه.

(إِلَّا) به لām نه گه ر میراتگره کانی مردووه که ی دووهم ته نها هه مان میراتگره کانی
 مردووه که ی یه کهم نه بوون، به لکو: یان میراتگری تریش هاویه شییان له گه ل ده کردن،
 یان میراته که ته نها بۆ هه ندیک میراتگری تری جگه له وان بوو، یان هه ر بۆ ئه وان بوو
 به لām ئه ندازه ی میراته که یان له مردووه که ی یه کهم و دووهم جیاواز بوو، نه وه له
 هه رسیک حاله تدا (فَمَسْئَلَةٌ كُلٌّ مِنْهُمَا قَدْ صُحِّحَتْ) مه سه له ی مردووه که ی یه کهم و
 مه سه له ی مردووه که ی دووهم هه ر دووکیان ساغ ده کرینه وه، ئینجا که هه ردوو
 مه سه له کانت ساغ کردنه وه، ته ماشا بکه:

(فَإِنْ يَكُنْ مُنْقَسِمَا مَا كَانَ لِلثَّانِي) نه گه ر ئه و به شه میراته ی مردووه که ی دووهم -که
 (مِنَ الْأُولَى) له مه سه له ی یه کهم گرتبووی- به ساغی به ش ده بوو (عَلَى مَسْئَلَةٍ تَخْصُّهُ)
 به سه ر ئه و مه سه له دووهمه ی تاییه ته به خوی، نه وه (قَدْ سَهَّلَا) کاری گواستنه وه که
 ئاسانه و ئاشکرایه: وهک میردو دو خوشکی له باوکی ی له پاش به جئ بمیئ، ئینجا
 له و دوو خوشکانه ش -پیش به شکردنی میراته که- خوشکیکیان بمئ، خوشکه که ی

إِلَّا فَإِنْ تَبَايَنَّا فِي الْأُولَى ٤٠٦ ضَرَبْتَ مَسْئَلَتَهُ، وَإِلَّا
فَوَفَّقَهَا ضَرَبْتَهُ فِيهَا فَمَا ٤٠٧ بَلَغَ مِنْهُ صَحًّا كَلْتَاهُمَا
وَمَنْ مِنَ الْمَسْئَلَةِ الْأُولَى يُصِيبُ ٤٠٨ شَيْئًا فَقِي الْمَضْرُوبِ فِيهَا قَدْ ضُرِبَ
فَذَلِكَ سَهْمُهُ وَمَنْ يُصِيبُ ٤٠٩ شَيْئًا مِنَ الْآخَرَى فَذَا مَضْرُوبُ

ترو کیزیکى له پاش به جی بمینى، نه وه مهسه له کهى یه کهم له شه شه - به لیدانى دوو
له سى - که به شى میرده که و خوشکه کانیان لی دهرده چى - جا (عول) ده کری بۆ
هفت: به شى خوشکه مردووه که له مهسه له کهى یه کهم دوو بوو - چونکه به هه ردوو
خوشکه کان دوو سییه کیان گرتبوو - که چواره - دووه کهش به سه مهسه له کهى خوی
دابهش ده بی، که واته: به شه کهى مردووه کهى دووه - که دووه له مهسه له کهى
یه کهم گرتبوو - یه کسه ده دریته میراتگره کانى خوی: یه کیک بۆ کیزه که به خاوه ن
به شى و، یه که کهى تریش بۆ خوشکه که به (عصبه) ی.

(إِلَّا) به لام نه گه به شه میراته کهى مردووه کهى دووه - که له مردووه کهى یه کهم
گرتبوو - به سه مهسه له کهى خوی دا بهش نه ده بوو، نه و کاتهش ته ماشا بکه: (فَإِنْ
تَبَايَنَّا) نه گه مهسه له که و به شه میراته کهى مردووه کهى دووه (مُتَبَايِن) بوون، نه و
کاته (فِي الْأُولَى ضَرَبْتَ مَسْئَلَتَهُ) ته واوى مهسه له ی مردووه کهى دووه له ته واوى
مهسه له ی مردووه کهى یه کهم بده (وَالْأ) به لام نه گه (مُتَبَايِن) نه بوون، به لکو
مهسه له که و به شه کهى مردووه کهى دووه (مُتَوَافِق) بوون (فَوَفَّقَهَا ضَرَبْتَهُ فِيهَا) نه و
کاته (وَفَّقَ) مهسه له ی دووه مه که له ته واوى مهسه له ی یه که مه که بده، ئینجا له
هه ردوو حاله تی لیکنه کانه (فَمَا بَلَغَ) کوی لیدانه که گه یشته کام ژماره، نه وه (مِنْهُ
صَحًّا كَلْتَاهُمَا) هه ردوو مهسه له ی یه که مه که و دووه مه که له کوی نه و لیدانه ساغ
ده بنه وه.

(و) هه کاتیک هه ردوو مهسه له کان له ژماره یه ک ساغ بوونه وه، نه و کاته بۆ به شکردنى
میراتی هه ردوو مردووه کان بلئ: (مَنْ مِنَ الْمَسْئَلَةِ الْأُولَى يُصِيبُ شَيْئًا) هه میراتگریک -
جگه له مردووه که - به شه میراتیکى له مهسه له ی یه کهم هیه، نه وه (فَقِي الْمَضْرُوبِ
فِيهَا قَدْ ضُرِبَ) که به شه میراته کهى ده گری له و ژماره یه ده درئ: که له مهسه له کهى
یه کهم درابوو - که (وَفَّقَ) مهسه له کهى دووه بوو، یان ته واوه کهى بوو - ئینجا کوی
لیدانه که گه یشته کام ژماره (فَذَلِكَ سَهْمُهُ) نه وه به شى نه و میراتگره یه: له کوی هه ردوو

فِيمَا مِنَ الْأُولَى أَصَابَ الثَّانِي ١٠ ۥ مِنْ حِصَّتِهِ إِذْ يَتَبَايَنَانِ
 أَوْ وَفَّقَهُ إِنْ وَافَقَتْهُ الْمَسْئَلَةُ ١١ ۥ وَحَاصِلُ الضَّرْبِ هُوَ النَّصِيبُ لَهُ
 وَمَثَلُوا تَبَايَنًا: بِمِثْرِ ١٢ ۥ مُخْلَفٍ لِرُوحَةٍ وَبُنْتُ
 مَعَ ثَلَاثَةِ بَنِينَ وَحَضَرَ ١٣ ۥ وَفَاةٌ بُنْتُ عَنْ أَوْلَائِكَ النَّفَرِ
 وَالْعَرَسُ هَاهُنَا تُكُونُ وَالِدَةٌ ١٤ ۥ كَذَا الْبَنُونَ إِخْوَةٌ لِلْبَائِدَةِ
 فَإِنَّ الْأُولَى هِيَ مِنْ ثَمَانِيَّةٍ ١٥ ۥ مِنْ ضِعْفٍ تِسْعَةٍ تَصِحُّ الثَّانِيَّةُ
 فَضِعْفُ تِسْعٍ فِي ثَمَانٍ قَدْ ضُرِبَ ١٦ ۥ وَمُنْتَهَاهُ (قَدَمٌ) إِذَا حُسِبَ

مهسه له كان (و) ههروهها (مَنْ يُصِيبُ شَيْئًا مِنَ الْأُخْرَى) هه میراتگریک به شه میراتیکی
 له مهسه له که ی دووهم ههیه، نه وه (فَذَا مَضْرُوبٌ فِيمَا مِنَ الْأُولَى أَصَابَ الثَّانِي) که
 به شه میراته که ی دهگری له ته وای به شی مردوو هه که ی دووهم ده دری: که له یه که مه که
 گرتبوی (مِنْ حِصَّتِهِ إِذْ يَتَبَايَنَانِ) له به شه که ی خوی نه گه به شه که ی و مهسه له که ی
 (مُتَبَايِنٌ) بن (أَوْ وَفَّقَهُ) یان به شه میراته که له (وَفَّقَ) به شی مردوو هه که ی دووهم ده دری
 (إِنْ وَافَقَتْهُ الْمَسْئَلَةُ) نه گه مهسه له ی دووهم که (مُتَوَافِقٌ) بی له گه له به شه که ی، ئینجا
 (وَحَاصِلُ الضَّرْبِ) کوی لیدانه که (هُوَ النَّصِيبُ لَهُ) به شی نه و میراتگریه له کوی
 هه ردو مهسه له کان. ئینجا ناگدار به: له کوی مهسه له کان به شی مردوو که دامه نی.

١- (وَمَثَلُوا تَبَايَنًا) وینه یان بی (تَبَايَنٌ) هیناوه: (بِمِثْرِ) به مردویکی وهها: که (مُخْلَفٍ
 لِرُوحَةٍ وَبُنْتُ مَعَ ثَلَاثَةِ بَنِينَ) ژنیک و کیژیک و سی کوری له پاش به جی بمینی، ئینجا پیش
 به شکردنی میراته که (وَحَضَرَ وَفَاةٌ بُنْتُ عَنْ أَوْلَائِكَ النَّفَرِ) کیژه که مردو، هه نه و
 میراتگریه تازهی له پاش به جیمان، به لام (وَالْعَرَسُ هَاهُنَا تُكُونُ وَالِدَةٌ) له
 دووهم که دا: ژنه که ده بیته دایکی کیژه مردوو که و (كَذَا الْبَنُونَ إِخْوَةٌ لِلْبَائِدَةِ) ههروهها
 کوپه کانیش ده بنه برای کیژه مردوو که (فَإِنَّ الْأُولَى هِيَ مِنْ ثَمَانِيَّةٍ) جا مهسه له که ی
 یه که له هه شته و، دووهم که ش له شه شه، به لام (مِنْ ضِعْفٍ تِسْعَةٍ تَصِحُّ الثَّانِيَّةُ)
 دووهم که له دوو هه ندی نو، واته: له هه ژده ساغ ده بیته وه: به شی کیژه مردوو که له
 مهسه له که ی یه که ته نها یه که بوو، که واته: به شی کیژه مردوو که له گه له مهسه له
 دووهم که ی خوی - که هه ژده یه - (مُتَبَايِنٌ)، که وابوو: (فَضِعْفُ تِسْعٍ) هه ژده - که
 ته وای مهسه له که ی دووهمه - (فِي ثَمَانٍ قَدْ ضُرِبَ) له هه شت ده دری - که ته وای

وَلِتَوَافِقْ: بِبُذِي وَفَاقَةَ ١٧ عَنْ أَخَوَاتٍ مُتَّفِقَاتٍ هُنَّ ثَلَاثٌ مَعَ جَدَّتَيْنِ ثُمَّ ١٨ عَنْ أُمِّ أُمِّ مَاتَتِ الْأُخْتُ لِأُمِّ وَالْأُخْتُ مِنْ أُمِّ وَأُخْتَيْنِ هُمَا ١٩ مِنْ وَالِدٍ مِنْ سِتَّةٍ أَصْلُهُمَا مِنْ ضِعْفِهَا تَصِحُّ الْأُولَى فَضْرِبُ ٢٠ ثَلَاثَةٌ فِي ضِعْفٍ سِتٍّ وَحُسْبُ

مهسه له که یی یه که مه - (وَمُنْتَهَاهُ (قَدَمٌ) إِذَا حُسِبَ) له کوی لیدانه که: - که سه دو چلو چواره - مهسه له کان ساغ ده بنه وه. بزانله: به گویره یی (أَبْجَد) پیته کان یی (قَدَمٌ) ده کاته سه دو چلو چوار: ژنه که له یه که مه که یه کی هه بوو له هه ژده که ده دری و له کوی هه ردو مهسه له کان به شی ده بیته هه ژده، هم له دوو مه که ش به دایکیه تی سی یی هه بوو له به شی کیژه مردوو که ده دری - که یه که - و، نه مجارهش له کوی هه ردو مهسه له کان به شی هه ده بیته سی. هه کورپیکیش له سی کورپه کان له یه که مه که دوو یی هه بوو له هه ژده که ده دری و له کوی هه ردو مهسه له کان به شی هه یه کی که ده بیته سی و شهش، هم له دوو مه که ش به بریاه تی هه یه که و پینجی هه بوو له به شی کیژه مردوو که ده دری - که یه که - و، نه مجارهش به شی هه یه کیکیان له کوی هه ردو مهسه له که هه ده کاته پینج.

٢- (وَلِتَوَافِقْ) ویتنه یان بو (تَوَافَقَ) هیتاوه: (بُذِي وَفَاقَ) به مردوو یکی وه ها: که (عَنْ أَخَوَاتٍ مُتَّفِقَاتٍ هُنَّ ثَلَاثٌ مَعَ جَدَّتَيْنِ) دوو داپیره و سی خوشکی له پاش به جی بمینی: یه کیکیان له دایکی، یه کیکیان له باوکی، یه کیکیان له دایکی و باوکی (ثُمَّ) ئینجا پیش به شکردنی میراته که (عَنْ أُمِّ أُمِّ مَاتَتِ الْأُخْتُ لِأُمِّ) خوشکه له دایکیه که مردو، له پاشی به جیما: دایکی دایک - که یه کی که له دوو داپیره کانه - و (وَالْأُخْتُ مِنْ أُمِّ) خوشکی له دایکی - که خوشکه له دایکی و باوکیه که یه - و (وَأُخْتَيْنِ هُمَا مِنْ وَالِدٍ) هم دوو خوشکی له باوکیشی - که له یه که مه که دا نه بوون - (مِنْ سِتَّةٍ أَصْلُهُمَا) بنچینه یی مهسه له که یی یه که م و دوو هم له شهش، به لام (مِنْ ضِعْفِهَا تَصِحُّ الْأُولَى) یه که مه که له دوو هه ندی شهش، واته: له دوانزه ساغ ده بیته وه، ئینجا به شی خوشکه مردوو که له یه که مه که دوو بوو له گه له مهسه له دوو مه که یی خوی (مُتَوَافِقٌ) ن به نیوه یی، که و ابوو: (فَضْرِبُ ثَلَاثَةٌ فِي ضِعْفٍ سِتٍّ) سی - که نیوه یی مهسه له که یی دوو مه - له ته وای یه که مه که ده دری - که دوانزه یه - (وَحُسْبُ) کوی لیدانه که حیساب ده کری و له سی و شهش مهسه له کان ساغ ده بنه وه.

ئىنجا ھەر داپىرە يەك لە يەكە مەكە يەككى ھەبوو، كەوابوو: يەكەكەى ھەر داپىرە يەك لە سىيەكە دەدرىۋ لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان: ھەر داپىرە يەك بەش دەبىتتە سىي، ھەم داپىرەكەى مەسەلەكەى دووھمىش لە دووھەكە يەككى ھەبوو، لە (وَفَق)ى بەشى خوشكە مردووەكە دەدرىۋ بەشى ئەم داپىرە ئەمجارەش لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان ھەر دەبىتتە يەك. خوشكە لە دايكى و باوكيەكەش لە يەكە مەكە شەشى گرتىۋو لە سىيەكە دەدرىۋ لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان بەشى دەبىتتە ھەژدە، ھەر ئەم خوشكەش لە دووھەكە يەككى گرتىۋو لە (وَفَق)ى بەشى خوشكە مردووەكە دەدرىۋ ئەمجارەش لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان بەشى ھەر دەبىتتە يەك. خوشكە لە باوكيەكەش لە يەكە مەكە دوو گرتىۋو لە سىيەكە دەدرىۋ لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان بەشى دەبىتتە شەش، بەلام لە دووھەكە ھىچى نىيە، دوو خوشكە لە باوكيەكانىش لە دووھەكە چارايان ھەبوو لە (وَفَق)ى بەشى خوشكە مردووەكە دەدرىۋ لە كۆى ھەردوو مەسەلەكان بەشيان ھەر دەبىتتە ۋە چار، بەلام لە يەكە مەكە ھىچيان نەبوو.

ئىنجا بزانە: ئەگەر مىراتگىرىكى سىيەمىش مرد، ئەو كاتە ئەو ژمارە يەى ھەردوو مەسەلەكانى لى ساغ بوونەتە ۋە: ۋەك مەسەلە يەككى يەكەم دادەندىۋ، مەسەلەكەى مردووەكەى سىيەمىش ۋەك مەسەلەكەى دووھەم دادەندىۋ، كەواتە: ئەگەر بەشى مردووەكەى سىيەم كە لە كۆى يەكە مەكە و دووھەكە گرتىۋو بەسەر مەسەلەكەى سىيەمدا بەش دەبوو، ئەو ئاسانە، بەلام ئەگەر بەش نەدەبوو، تەماشىا بكە: ئەگەر بەشى سىيەمەكە و مەسەلە سىيەمەكە (مُتَبَايِن) بوون، ئەو تەواۋى سىيەمەكە لە كۆى يەكە مەكە و دووھەكە بدە، ۋە ئەگەر بەشى سىيەمەكە و مەسەلە سىيەمەكە (مُتَوَافِق) بوون، ئەو كاتە (وَفَق)ى سىيەمەكە لە كۆى يەكە مەكە و دووھەكە بدە، ئىنجا لە ھەردوو حالەتدا كۆى لىدانەكە گەشتە كام ژمارە، ئەو لەو ژمارە يە ھەرسىيان ساغ دەبنە ۋە، ئىنجا ھەر مىراتگىرىك لە كۆى يەكە مەكە و دووھەكە بەشە مىراتىكى ھەيى، ئەو كە ۋەرى دەگرى: لە (وَفَق)ى سىيەمەكە دەدرىۋ ئەگەر (مُتَوَافِق) بووبى، يان لە تەواۋى سىيەمەكە دەدرىۋ ئەگەر (مُتَبَايِن) بووبى، ۋە ھەر مىراتگىرىكىش لە سىيەمەكە بەشى ھەيى، ئەو كە ۋەرى دەگرى لە تەواۋى بەشى مردووەكەى سىيەم دەدرى: كە لە مەسەلەكانى تر گرتىۋو، يان لە (وَفَق)ى بەشى

مردووه که ی سئیه م ده درئ ئه گهر (تَوَافُق) هه یئ، جا ئه گهر مردوو یکی چواره می ش بمرئ: چواره مه که به دووهم داده ندرئ... ئیتر هه به و جۆره په فتار بکه، هه رو هک له (الأنوار) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿پاشکۆ: له باره ی چۆنیه تی به ش کردن ی میرات به گویره ی به شه میراته کان﴾

ئه م باسه زۆر گرنگه و به ره می زانستی میراته: جا ئه گهر میراته که: پاره بوو، یان ئه و جۆره شتانه بوو: که ئه ندازه یان وه کو یه کتری یه، ئه وه یه کسه ر به یه کێک له و پێگایانه ی داهاتوو به ش ده کریئ، ئه گهر نا: ئه وه میراته که ده قسپسیندرئ و به پاره نرخ ی بۆ دیاری ده کریئ، ئینجا به یه کێک له و پێگایانه ی داهاتوو چه ند پێگایه کی تر به ش ده کریئ، هه رو هک له (الأنوار) و (حاشیة البقری) دا پوون کراوه نه وه.

رێگه ی یه که م: به شه میراتی گشت میراتگریک - که له مه سه له که گرتوو یه تی - له هه موو میراته که بده، ئینجا کۆی لیدانه که گه یشته کام ژماره، ئه و ژماره یه به سه ر مه سه له که دا به ش بکه، له و به شکردنه چه ند ده رچوو، ئه وه به شی میراتگریه که یه، **بۆ وینه:** میراتگریه کان دایک و ژنییک و مامیک بوون و، میراته که ش سه د دینار بوو، ئه وه مه سه له که له دوانزه یه: سئ بۆ ژنه که و، چوار بۆ دایکه که یه و، پینچ بۆ مامه که یه، ئینجا سییه که ی ژنه که له سه د دیناره که بده ده گاته سئ سه د، به سه ر دوانزه که دابه شی بکه: بیست و پینچ ده رده چی، که واته: به شی ژنه که له و سه ده: بیست و پینچ دیناره. ئه مجاره ش چواره که ی دایکه که ش له سه د دیناره که بده ده گاته چوار سه د، به سه ر دوانزه که دا به شی بکه: سی و سئ و سییه کێک ده رده چی، که واته: به شی دایکه که سی و سئ دینار و سییه که دیناریکه. ئه مجاره ش پینچه که ی مامه که له سه د دیناره که بده ده گاته پینچ سه د، به سه ر دوانزه که دا به ش بکه: چل و یه ک دوو سییه ک ده رده چی، که واته: به شی مامه که چل و یه ک دینار و دوو سییه که دیناره.

رێگه ی دووهم: به شی هه ر میراتگریک - که له مه سه له که گرتوو یه تی - نیسبه ت بده لای مه سه له که، به گویره ی ئه و نیسبه ته له میراته که وه ریگریه ببده میراتگریه که، **بۆ وینه:** له مه سه له که ی پابردوودا: سئ یه که ی ژنه که چواریکی مه سه له که یه، که وابوو: چواریکی سه د دیناره که: بیست و پینچ دیناره ببده ژنه که. چواره که ی دایکه که ش سییه کی مه سه له که یه، که وابوو: سییه کی سه د دیناره که: سی و سئ دینار و سییه که دیناریکه، ببده دایکه که. پینچه که ی مامه که ش چواره کێک و شه شیکیکی مه سه له که یه،

وَأَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى أَنْ كَمَلَهُ ٢١؛ مُصَلِّياً عَلَى نَبِيِّ فَضَّلَهُ
وَلِجَمِيعِ الْعَالَمِينَ أَرْسَلَهُ ٢٢؛ وَالْأَلِ وَالصَّحْبِ السُّرَاةِ الْكَمَلَةَ

کهوابوو: چوارێکی سەد دینارە که - که بیست و پێنج دینارە - لە گەڵ شەشیکی سەد دینارە که - که شانزە دینار و دوو سییە که دینارە - دە کاتە چل و یەك دینار و دوو سییە که دینار، بیدە مامە که.

(وَأَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى أَنْ كَمَلَهُ) شوکرو سوپاسی خوای گەورە دە که م که یارمەتی دام ئەم هۆنراوێیە تەواو بکەم، هەم (مُصَلِّياً عَلَى نَبِيِّ فَضَّلَهُ) سە لاوات و سە لام لە سەر ئەو پێغەمبەرە ﷺ لێ دە دەم: که خوای گەورە لە گشت دروستکراویکی گەورەتری کردووە ناوی (محمد) ه ﷺ (وَلِجَمِيعِ الْعَالَمِينَ أَرْسَلَهُ) خوای گەورە ئەو ی بە پێغەمبەراییەتی بۆ هەموو فریشتە و ئادەمیزاد و جنۆ که ناردووە (وَالْأَلِ وَالصَّحْبِ) هەم سە لاوات و سە لام لە سەر خزمە موسولمانەکانی پێغەمبەر و ﷺ صەحابەکانی بئ (السُّرَاةِ) که گەورە ی ئەم ئوممەتە ن، هەم (الْکَمَلَةَ) لە زانستدا تەواو ... کۆتایی.

منیش بەندە ی بەند. کراو بە داوی تاوان و، پێویست بەرەحم و لێبوردنی خوای گەورە، خزمەتکاری زانست و زانا یانی ئیسلام (عَبْدُ اللَّهِ عَبْدِ الْعَزِيزِ هەر ته ی) شوکری خوای گەورە دە که م و سە لاوات لە سەر پێغەمبەر ﷺ لێ دە دەم، که خوای گەورە یارمەتی دام: هۆنراوێ (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ) دانراوی (الشیخ معروف النوده ی) پوون بکە مەو بە زمانی شیرینی کوردی: لە پۆژی چوار شەممە (٢) ی مانگی (رجب) ی سالی (١٤٢٢) ی کۆچی، بەرامبەر (٢٨) ی (گە لاوێژ) ی سالی (٢٧٠١) ی کوردی، خوای گەورە لە خۆم و دایکم و باوکم و خۆشە و یستانم خۆش ببی، آمین.

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

ههولێر - کوردستان

٢ ی رجب ١٤٢٢ ی کۆچی

٢٨ ی گە لاوێژ ٢٧٠١ ی کوردی

١٩ ی ئەیلول ٢٠٠١ ی زایینی

ناوه‌پۆکی پوونکردنه‌وه‌ی (قَطْرُ العَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)

بابه‌ت	لا په‌ره	بابه‌ت	لا په‌ره
پیشه‌کی پوونکه‌ره‌وه	۳	میراتگرتن به هۆی کۆیله ئازاد کردن	۵۲
پیناسه‌ی دانه‌ر	۴	میراتی باپیره له‌گه‌ڵ برابیه‌کاندا	۵۴
پیشه‌کی دانه‌ر	۵	مه‌سه‌له‌کانی (المُعَادَة) ژماردراوه‌کان	۶۰
ئه‌و پینچ مافانه‌ی به‌ میراته‌وه		مه‌سه‌له‌که‌ی (الْأُكْدَرِيَّة)	۶۵
به‌ستراون	۸	هۆیه‌کانی میرات نه‌گرتن	۶۷
هۆیه‌کانی میراتگرتن	۱۲	هۆیه‌کانی راگراتنی میرات به‌ش کردن	۷۱
مه‌رجه‌کانی میراتگرتن	۱۳	مه‌سه‌له‌ی (الْمَقْشُود) گومبوو	۷۱
ژماره‌ی میراتگره‌کان	۱۴	مه‌سه‌له‌ی (الْحَمْل) کۆرپه‌ی ناو‌زگ	۷۵
میراتی مردووی بێ میراتگر	۱۸	مه‌سه‌له‌ی (الْخُنْثَى) نیتراموک	۷۷
میراتگرتنی (ذَوِی الْأَرْحَام)	۱۹	میرات گرتن له‌ دوولاره	۸۰
به‌شه‌ میراته‌کان و خاوه‌نه‌کانیان	۲۳	دروست کردنی مه‌سه‌له‌کانی میرات	۸۳
بێ به‌شکردن له‌ میرات	۲۹	باسی (عَوْل)	۹۰
(عَصَبَة) میراتگری پشتم	۳۳	ساغکردنه‌وه‌ی مه‌سه‌له‌کان	۹۴
ریزی (عَصَبَة) میراتگره‌کانی پشتم	۳۷	مه‌سه‌له‌کانی (الرَّد) گه‌راندنه‌وه‌ی	
میراتی مندال و مندالی منداله‌کان	۴۰	میرات بۆ میراتگره‌کان	۱۰۵
میراتی باوک و باپیره و دایک و داپیره	۴۳	(الْمُنَاسَخَات) گواستنه‌وه‌ی میرات له	
مه‌سه‌له‌کانی (الْقَرَاوِيْن)		مردووی بۆ مردوویکی تر	۱۱۲
پیشنگذاره‌کان	۴۴	چۆنیه‌تی به‌شکردنی میرات	۱۱۸
میراتی خوشک و برا و برار و مام		کوتایی	۱۱۹
مامۆزا	۴۶	ناوه‌پۆک	۱۲۰
مه‌سه‌له‌که‌ی (المُشْرَكَة) هاوبه‌ش			
کراو	۴۶		

پیتنیزاو کۆمیسیتار ئاممیه
صادق رسول خوشنادر